

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**İSTANBUL'DAKİ MİMARLIK OKULLARININ SOSYAL ETKİLEŞİM
MEKANLARINDAKİ ARAYÜZLERDE İNSAN DAVRANIŞI MEKAN
İLİŞKİSİNİN SEMANTİK VE SENTAKTİK OLARAK İRDELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Deniz CABADAK

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

HAZİRAN 2016

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**İSTANBUL'DAKİ MİMARLIK OKULLARININ SOSYAL ETKİLEŞİM
MEKANLARINDAKİ ARAYÜZLERDE İNSAN DAVRANIŞI MEKAN
İLİŞKİSİNİN SEMANTİK VE SENTAKTİK OLARAK İRDELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Deniz CABADAK
(502131047)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin ŞALGAMCIOĞLU

HAZİRAN 2016

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502131047 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Deniz CABADAK, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “İSTANBUL'DAKİ MİMARLIK OKULLARININ SOSYAL ETKİLEŞİM MEKANLARINDAKİ ARAYÜZLERDE İNSAN DAVRANIŞI MEKAN İLİŞKİSİNİN SEMANTİK VE SENTAKTİK OLARAK İRDELENMESİ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin ŞALGAMCIOĞLU**

İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Alper ÜNLÜ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Ervin GARİP
İstanbul Kültür Üniversitesi

Teslim Tarihi : **02 Mayıs 2016**
Savunma Tarihi : **10 Haziran 2016**

Aileme,

ÖNSÖZ

Tez çalışmamda, bana yardımcı ve yol gösterici olan hocam, tez danışmanım, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin Şalgamcıoğlu'na; lisans ve yüksek lisans sürecim boyunca İTÜ bünyesinde, gelişimime katkı sağlamış tüm hocalarıma; İTÜ Mimari Tasarım Bölümü'nde yüksek lisans sürecimde bana destek olan arkadaşlarıma; desteğini hiçbir zaman esirgemeyen aileme; alan çalışmalarım ile ilgili süreçleri hızlandırmada yardımcı olan Mimarlık Bölümü Bölüm Başkanı Prof. Dr. F. Yurdanur Dülgeroğlu'na; alan çalışmalarımda, izinler ve süreç konusundaki anlayış ve yardımlarından ötürü, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ne, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ne, Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ne, Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ne ve Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ne teşekkür ederim.

Mayıs 2016

Deniz Cabadak
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xix
SUMMARY	xxi
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Tezin Amacı.....	1
1.2 Tezin Kapsamı ve Yöntemi	2
1.3 Bölüm Sonuçları	3
2. MİMARLIK OKULLARININ SOSYAL ETKİLEŞİM MEKANLARINDA BULUNAN ARAYÜZLERDE İNSAN DAVRANIŞI MEKAN İLİŞKİSİNİ TANIMLAMAYA YÖNELİK KAVRAMLAR.....	5
2.1 Giriş.....	5
2.2 Çevre Davranış Teorileri Bağlamında İnsan Mekan İlişkisi.....	9
2.2.1 Algı ve bilişim	10
2.2.2 Davranış kalıbı, mahremiyet ve psikososyal alan	11
2.2.3 Kuşatılan mekan	13
2.3 ‘Birlikte Varolma’ Ve Etkileşim Temelinde İnsan Mekan İlişkisi	14
2.4 Mekan Dizimi Teorisi Bağlamında İnsan Mekan İlişkisi	22
2.5 Bölüm Sonucu.....	37
3. MİMARLIK OKULLARI ODAĞINDA ÜNİVERSİTE YAPILARINDAKİ GELİŞİM SÜRECİ VE ARAYÜZ OLUŞTURAN MEKANLARIN ETKİLEŞİM YARATMA POTANSİYELLERİ.....	39
3.1 Giriş.....	39
3.2 Enformasyon Toplumu, Epistemoloji Ve Eğitim	40
3.3 Üniversite Eğitimi, Kültürü Ve Gelişimi	40
3.3.1 Üniversite tanımı	41
3.3.2 Üniversite modelleri ışığında üniversite kavramının gelişimi	42
3.3.3 Üniversite yapılarında mekansal ilişkiler	45
3.4 Mimarlık Okullarında Sosyal Etkileşimi Etkileyen Yapının Oluşumunu Ve Gelişimini Etkileyen Faktörlerin İrdelenmesi.....	49
3.4.1 Mimarlığın diğer disiplinler içinde konumlanması	49
3.4.2 Mimarlık eğitimi kültürü ve gelişimi	52
3.4.3 Mimarlık okullarında mekansal ilişkiler	53
3.5 Alan Çalışmasına Konu Olan Mimarlık Okulları	54
3.5.1 İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi.....	56
3.5.2 Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi	57
3.5.3 Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi	58
3.5.4 Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi	59
3.5.5 Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi	60

3.6 Arayüz Olarak Mekan	61
3.7 Literatürde Yer Alan Geçmiş Çalışmalar	66
3.8 Bölüm Sonucu	69
4. İSTANBUL'DAKİ MİMARLIK OKULLARININ SOSYAL ETKİLEŞİM MEKANLARINDAKİ ARAYÜZLER ÜZERİNDEN İNSAN DAVRANIŞI MEKAN İLİŞKİSİNİN İRDELENMESİNE YÖNELİK ANALİZLER.....	71
4.1 Giriş.....	71
4.2 Analiz Yöntemi Kapsamında Ele Alınan Kavramlar Ve Kabuller	71
4.2.1 Mekan Dizimi analizleri	72
4.2.2 Gözleme dayalı analizler	76
4.3 Alan Araştırmasına Konu Olan Mimarlık Okulları	78
4.3.1 İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi.....	81
4.3.2 Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi	84
4.3.3 Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi	86
4.3.4 Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi	89
4.3.5 Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi.....	91
4.3.6 Alan araştırmasına konu olan okulların karşılaştırmalı olarak ele alınması	94
4.4 Analiz Sonuçları.....	102
4.4.1 İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi analiz sonuçları.....	104
4.4.2 Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi analiz sonuçları	114
4.4.3 Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi analiz sonuçları.....	125
4.4.4 Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi analiz sonuçları	136
4.4.5 Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi analiz sonuçları	143
4.4.6 Alan çalışmasına konu olan okulların karşılaştırmalı olarak ele alınması	152
4.5 Bölüm Sonuçları.....	162
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	165
KAYNAKLAR.....	175
EKLER	185
ÖZGEÇMİŞ	199

KISALTMALAR

BAU	: Bahçeşehir Üniversitesi
d_n	: n mekanına/geçiş noktasına ait derinlik değeri
f_n	: n mekanına/geçiş noktasına ait frekans değeri
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
MGSÜ	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
O-D	: Orijin-hedef odaklı hareket
ÖSS	: Öğrenci Seçme Sınavı
UM	: University of Michigan
P	: Güven Aralığı
R	: Regresyon Değeri
2D	: İki boyutlu

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1	: Kimlik, yere ait kimlik ve yere bağlılık ilişkisi; Weigert'in (1997) kategorizasyonları bağlamında görselleştirilmiştir.	8
Şekil 2.2	: Hareket halindeki gözlemci (Gibson, 1986).	11
Şekil 2.3	: Stea'nın psiko-sosyal alan kategorizasyonunun görselleştirmesi (Cimşit ve Ünlü, 2009).	12
Şekil 2.4	: Grup etkileşimini etkileyen faktörler (McGrath, 1984).	16
Şekil 2.5	: Kişi-kşi ve kişi-çevre etkileşimi.	18
Şekil 2.6	: Yerel morfolojik ilişkiler ve küresel bağlamdaki ilişkiler üzerinden ölçüm modeli (Hillier ve diğ., 1987).	27
Şekil 2.7	: Mekan insan ilişkisinin Vaughan (2007) tarafından, Benedikt'in (1979) üçlü tanımlamasına göre görselleştirmesi. 1, insan çizgisel olarak hareket eder ve çizgisel izler bırakır; 2, konveks (dışbükey) alanlarda diğer insanlar ile etkileşimde bulunur; 3, bir noktada durduğunda, o noktadan görebildiği tüm alanlar, mekan insan ilişkisinin görünür alan üzerinden kurulduğu durumdur (Benedikt, 1979; Vaughan, 2007).	30
Şekil 2.8	: Eş görüş alanı poligonu (isovist polygon) (Turner ve diğ., 2001). ..	30
Şekil 2.9	: Basit konfigürasyonel ilişkiler (Hanson, 1998).	33
Şekil 2.10	: Basit konfigürasyonel ilişkilerin, farklı konfigürasyonlar üzerinden irdelenmesi (Hanson, 1998).	33
Şekil 2.11	: Sınır grafiği & plan grafiği (Hillier ve diğ., 1984).	34
Şekil 2.12	: Plan grafiği & bağlantı grafiği (Kovitz, 2014).	35
Şekil 2.13	: Farklı konfigürasyona sahip mekanların simetri-asimetri, sıklık-derinlik, dağıtılabilirlik-dağıtılamazlık özellikleri (Hillier&Hanson, 1984).	36
Şekil 2.14	: Dışbükey mekanın görel konumuna göre konfigüratif özelliklerin değişimi (Hillier, 2014).	36
Şekil 3.1	: Üniversitenin gelişimi (Tekeli, 2014; Rüegg, 2011; Wissema, 2009; Çiftçi, 2014).	44
Şekil 3.2	: Üniversitenin gelişimi, tarihsel, politik ve sosyolojik etkiler.	45
Şekil 3.3	: Üniversite mekanının işleyiş konusundaki yetki sahibi olma durumu ve mekan kullanımı profilinin karşılaştırılması.	46
Şekil 3.4	: Üstte Berlin Teknik Üniversitesi doku yapısı ile (Url-3), (Url-4) altta Delft Teknik Üniversitesi Elektrik Mühendisliği Fakültesinin düşey gelişimi (Url-5), (Url-6) ile yatay ve düşeyde gelişime örnek oluşturmaktadır.	48
Şekil 3.5	: İmge oluşturma diyagramının iç mekana uyarlanması ve kullanılacak simgeler için lejand, Danilsson'ın (2005) çalışmasından referans alınarak üretilmiştir.	48

Şekil 3.6	: Alan çalışmasına konu olan okulların özelliklerinin karşılaştırılması.....	55
Şekil 3.7	: <i>Sociofugal</i> mekana örnek olarak tren istasyonlarının bekleme salonları (üstte), <i>sociopetal</i> mekana örnek olarak Avrupa şehirlerindeki restoranların, kaldırımlarda konumlanan masaları (altta)(Hall,1966)	64
Şekil 3.8	: Arayüz olasılıkları (Ek F).....	65
Şekil 4.1	: Gözlem yapılan saatler.	78
Şekil 4.2	:Alan çalışmasına konu olan okulların özelliklerinin karşılaştırılması.....	80
Şekil 4.3	: İstanbul Teknik Üniversitesi Taşkışla Kampüsü Mimarlık Fakültesi	81
Şekil 4.4	: İstanbul Teknik Üniversitesi Taşkışla Kampüsü Mimarlık Fakültesi giriş kat planı.	82
Şekil 4.5	: İstanbul Teknik Üniversitesi Taşkışla Kampüsü Mimarlık Fakültesi dışbükey alanlar (convex spaces) diyagramı (Ek G).	82
Şekil 4.6	: İstanbul Teknik Üniversitesi Taşkışla Kampüsü Mimarlık Fakültesi giriş katı sınır grafiği (boundary graph) & plan grafiği (plan graph).	83
Şekil 4.7	: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı, erişilebilirlik (sol) & görülebilirlik (sağ) temelli bağlantı grafikleri (jgraphs).....	83
Şekil 4.8	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi giriş katı planı.....	84
Şekil 4.9	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi giriş katı dışbükey alanlar (convex spaces) diyagramı (Ek H).	85
Şekil 4.10	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi giriş katı sınır grafiği (boundary graph) & plan grafiği (plan graph).	85
Şekil 4.11	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi giriş katı erişilebilirlik temelli bağlantı grafiği (jgraph).....	85
Şekil 4.12	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi giriş katı görülebilirlik temelli bağlantı grafiği (jgraph).....	86
Şekil 4.13	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş kat planı.....	87
Şekil 4.14	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş kat dışbükey alanlar (convex spaces) diyagramı (Ek I).	87
Şekil 4.15	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı sınır grafiği (boundary graph) & plan grafiği (plan graph).	88
Şekil 4.16	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı, erişilebilirlik (sol) & görülebilirlik (sağ) temelli bağlantı grafikleri (jgraphs).....	88
Şekil 4.17	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı planı.....	89
Şekil 4.18	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar (convex spaces) diyagramı (Ek İ).	90
Şekil 4.19	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı sınır grafiği (boundary graph) & plan grafiği (plan graph).	90
Şekil 4.20	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı, erişilebilirlik (sol) & görülebilirlik (sağ) temelli bağlantı grafikleri.....	91
Şekil 4.21	: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı planı.	92
Şekil 4.22	: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar (convex spaces) diyagramı (Ek J).....	93
Şekil 4.23	: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı sınır grafiği (boundary graph) & plan grafiği (plan graph).	93

Şekil 4.24	: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı, erişilebilirlik temelli (sol) & görülebilirlik temelli bağlantı grafikleri (jgraphs).	94
Şekil 4.25	: Alan çalışmasına konu olan mimarlık okullarının giriş katı planları (giriş katlarına ait mekan fotoğrafları Ek A, Ek B, Ek C, Ek D ve Ek E’de görülebilmektedir).	96
Şekil 4.26	: Mimarlık okullarının sınır grafikleri üzerinden karşılaştırılması.....	97
Şekil 4.27	: Giriş katlarda, blokların bağlantı noktalarında yer alan sosyal etkileşim mekanları, MGSÜ (sol üst) (Url-19), Bilgi Üniversitesi (sağ üst), Yeditepe Üniversitesi (sol alt) ve BAU (sağ alt) (Url-20).	98
Şekil 4.28	: Sosyal etkileşim alanı olarak dış mekan; BAU (sol), MGSÜ (sağ).	98
Şekil 4.29	: Mimarlık okullarının plan grafikleri üzerinden karşılaştırılması.	99
Şekil 4.30	: Mimarlık okullarının erişilebilirlik bazında çizilmiş bağlantı grafikleri üzerinden karşılaştırılması.....	100
Şekil 4.31	: Mimarlık okullarının görülebilirlik bazında çizilmiş bağlantı grafikleri üzerinden karşılaştırılması.....	101
Şekil 4.32	: Korelasyon analizi sonuçlarını değerlendirme amacıyla oluşturulan tablo örneği.....	103
Şekil 4.33	: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi tüm giriş kat ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.....	106
Şekil 4.34	: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katındaki A1, A2 ve A3 arayüzleri ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.	108
Şekil 4.35	: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katındaki A6 arayüzleri ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.....	108
Şekil 4.36	: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları (Ek B).	110
Şekil 4.37	: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları.....	110
Şekil 4.38	: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-aktivite temelinde analiz sonuçları.	111
Şekil 4.39	: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları temelinde analiz sonuçları.....	112
Şekil 4.40	: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı erişilebilirlik bağlamında sentaktik analiz grafikleri.....	113
Şekil 4.41	: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı görülebilirlik bağlamında sentaktik analiz grafikleri.	113
Şekil 4.42	: MGSÜ Mimarlık Fakültesi tüm giriş kat ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.....	115
Şekil 4.43	: MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katındaki A1 ve A2 arayüzleri ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.....	116
Şekil 4.44	: MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katındaki A3 ve A6 arayüzleri ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.....	118
Şekil 4.45	: MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları (Ek C).	120
Şekil 4.46	: MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları.....	120
Şekil 4.47	: MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-aktivite temelinde analiz sonuçları.....	121
Şekil 4.48	: MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-zaman temelinde analiz sonuçları.....	122

Şekil 4.49	: Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları temelinde analiz sonuçları... ..	123
Şekil 4.50	: MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı erişilebilirlik bağlamında sentaktik analiz grafikleri.	124
Şekil 4.51	: MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı görülebilirlik bağlamında sentaktik analiz grafikleri.	124
Şekil 4.52	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi tüm giriş kat ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.	126
Şekil 4.53	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi A3, A4 ve A6 arayüzleri ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.	128
Şekil 4.54	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı arayüzler arası geçiş noktaları ölçeğinde analiz sonuçları.	130
Şekil 4.55	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları (Ek D). ...	130
Şekil 4.56	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları. ...	131
Şekil 4.57	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-aktivite temelinde analiz sonuçları.	132
Şekil 4.58	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-zaman temelinde analiz sonuçları.	133
Şekil 4.59	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları temelinde analiz sonuçları.	134
Şekil 4.60	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı erişilebilirlik temelinde sentaktik analiz grafikleri.	135
Şekil 4.61	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı görülebilirlik temelinde sentaktik analiz grafikleri.	135
Şekil 4.62	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi A4 arayüzü ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.	136
Şekil 4.63	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları (Ek E).	137
Şekil 4.64	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları.	138
Şekil 4.65	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları fotoğrafları (Ek D).	138
Şekil 4.66	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-aktivite temelinde analiz sonuçları.	139
Şekil 4.67	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-zaman temelinde analiz sonuçları.	140
Şekil 4.68	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları temelinde analiz sonuçları.	141
Şekil 4.69	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı erişilebilirlik temelinde sentaktik analiz grafikleri.	142
Şekil 4.70	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı görülebilirlik temelinde sentaktik analiz grafikleri.	142
Şekil 4.71	: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi tüm giriş kat ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.	143
Şekil 4.72	: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı A1, A3 ve A4 arayüzleri ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.	145
Şekil 4.73	: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları (Ek F).	146

Şekil 4.74	: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-aktivite temelinde analiz sonuçları.	148
Şekil 4.75	: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-zaman temelinde analiz sonuçları.	149
Şekil 4.76	: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları temelinde analiz sonuçları.	150
Şekil 4.77	: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı erişilebilirlik temelinde sentaktik analiz grafikleri.	151
Şekil 4.78	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı görülebilirlik temelinde sentaktik analiz grafikleri.	151
Şekil 4.79	: Okulların tüm giriş kat ölçeğinde sentaktik veriler bağlamında karşılaştırılması.	152
Şekil 4.80	: Okulların arayüzler ölçeğinde sentaktik veriler bağlamında karşılaştırılması.	154
Şekil 4.81	: Okulların A1 arayüzleri ölçeğinde sentaks analizleri sonucu elde edilen bütünleşme değerleri temelinde karşılaştırılması.	155
Şekil 4.82	: Okulların A2 arayüzleri ölçeğinde sentaks analizleri sonucu elde edilen bütünleşme değerleri temelinde karşılaştırılması.	156
Şekil 4.83	: Okulların A3 arayüzleri ölçeğinde sentaks analizleri sonucu elde edilen bütünleşme değerleri temelinde karşılaştırılması.	157
Şekil 4.84	: Okulların A4 arayüzleri ölçeğinde sentaks analizleri sonucu elde edilen bütünleşme değerleri temelinde karşılaştırılması.	158
Şekil 4.85	: Okulların A5 arayüzleri ölçeğinde sentaks analizleri sonucu elde edilen bütünleşme değerleri temelinde karşılaştırılması.	160
Şekil 4.86	: Okulların A6 arayüzleri ölçeğinde sentaks analizleri sonucu elde edilen bütünleşme değerleri temelinde karşılaştırılması.	161
Şekil 5.1	: Okulların sentaktik veriler bağlamında karşılaştırılması.	173
Şekil A.1	: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.	187
Şekil A.2	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.	188
Şekil A.3	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.	189
Şekil A.4	: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.	190
Şekil A.5	: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.	191
Şekil A.6	: Arayüz olasılıkları tablosu.	192
Şekil A.7	: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.	193
Şekil A.8	: MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.	194
Şekil A.9	: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.	195
Şekil A.10	: BAU Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.	196
Şekil A.11	: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.	197

İSTANBUL'DAKİ MİMARLIK OKULLARININ SOSYAL ETKİLEŞİM MEKANLARINDAKİ ARAYÜZLERDE İNSAN DAVRANIŞI MEKAN İLİŞKİSİNİN SEMANTİK VE SENTAKTİK OLARAK İRDELENMESİ

ÖZET

Sanayi toplumundan enformasyon toplumuna geçilmesi ile üretim anlayışı değişmiş ve sanayi toplumundaki üretim odağı olan fabrikanın yerini, bilgi üretimi bağlamında ortaya çıkan ‘üniversite’ almıştır. Eğitim, toplum için olmazsa olmaz bir duruma gelmiş ve devlet politikaları da dahil olmak üzere, eğitim teşvik edilmiştir. Bireyin, akademik anlamda gelişimini sağlayan üniversiteler, aynı zamanda toplumun da küçük ölçekli bir modeli olarak karşımıza çıktığından, bireyin kişisel gelişimi ve toplum hayatına hazırlanması noktasında da oldukça önemli bir konumda durmaktadır. Öğrenciler için hem akademik hem sosyal anlamda bir etkileşim ortamı olan üniversiteler, tarihsel gelişim süreçleri boyunca, ülkedeki politik, sosyal, tarihsel, toplumsal olaylardan etkilenmişlerdir. Bir ucu akademik eğitim süreçlerinde, bir ucu eğitim mekanında, bir diğer ucu da toplumsal, politik, tarihsel, sosyal olaylarda olmak üzere çok geniş bir ilişkiler ağının içinde konumlanmaktadır. Bu gelişmelerin üniversitenin organizasyonel, fonksiyon bazlı ve akademik yapısında sebep olduğu değişimler irdelenirken, üniversite ortamı açısından en önemli olduğu düşünülen konulardan biri olan ‘üniversite mekanları’ kavramına odaklanılmış, diğer parametreler yardımcı etkenler olarak bunun çevresinde konumlandırılmıştır.

Bu tez kapsamında, üniversitelerin alt birimi olan fakülteler arasından, diğerlerinden daha farklı bir karaktere sahip olan, kendine özgü bir eğitim anlayışı ve mekansallığı olan mimarlık okullarına odaklanılmıştır. Mimarlık okullarının, sosyal etkileşim alanlarının mimarlık eğitimindeki yeri ve mekansallığı, araştırma konusunun ana eksenini oluşturmaktadır. Mimarlık okullarının oluşturduğu ortamın, gerek sosyal, gerek konfigüratif, gerek psikolojik olarak, hangi bağlamlarda kişiler ile mekan arasında bir köprü kurduğu konusu irdelenmektedir. Bu yapılarda, ‘birlikte varolma’ (co-presence) durumundan hareket ile, etkileşim potansiyelleri incelenmiş ve alan çalışması için seçilen beş mimarlık okulunun giriş katları üzerinden yapılan çalışmalar ile okulların sosyal etkileşim alanlarındaki mekan insan davranışı ilişkisi tanımlanan farklı arayüz olasılıkları üzerinden incelenmiştir. Giriş katlarının odak noktası olmasının sebebi, dış çevre ile iç mekan arasında yapı bağlamında ilk karşılaşılan mekanları barındırması ve iç mekan konfigürasyonu bağlamında farklı iç ve dış ilişkilerinin geçiş katmanı konumunda bulunmasıdır. Bu anlamda eşik olarak tanımlanabilecek olan ‘giriş kat’, üst ölçekte yapının kavranabilirliği (intelligibility) konusunda da en önemli referanslardan biri olarak önem taşımaktadır.

Mimarlık okullarının giriş katları özelinde, sosyal etkileşim mekanları, çeşitli parametrelere göre belirlenen arayüz oluşturan mekanlar (arayüz olasılıkları) ve bu mekanlardaki insan davranışı mekan ilişkisi araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır. Arayüz oluşturan mekan kavramı, insan-mekan ya da mekan-mekan etkileşimi sonucu ortaya çıkmış mekanları tanımlamaktadır. Tüm tez iki kavram üzerinde şekillenmektedir. Erişilebilirlik ve görülebilirlik kavramları hem arayüzlerin

tanımlanmasında hem analizlerdeki strüktürü kurmada önemli bir yer tutmaktadır. Bu kavramların yanı sıra, birlikte varolma durumu, etkileşim için potansiyel yarattığından ve 'etkileşim' de, arayüz oluşumunun hem sebebi hem sonucu olarak karşımıza çıktığından, bu inceleme kapsamında en önemli kavramlardan biridir. Belirlenen arayüz olasılıklarını oluşturan parametreler teorik anlamda sorgulanmış ve ardından alan çalışmalarında bu arayüz olasılıklarının karşılıkları aranmıştır.

Teorik olarak bir çerçeve çizebilmek için Çevre Davranış Teorileri, Etkileşim Temelli Teoriler ve Mekan Dizimi Teorisi bağlamlarında insan mekan ilişkileri incelenmiştir. Mimarlık okulları üzerinden, sosyal etkileşim alanlarındaki arayüz oluşturan mekanların irdelenmesi ve buradaki ilişkilerin ortaya çıkarılabilmesi için alan çalışmalarına dayanan bir araştırma yapılmıştır. Alan çalışması için, çeşitli özellikleri bağlamında ortak bir paydada buluşabilen, çeşitli özellikleri bağlamında ayrılan; İstanbul'da yer alan mimarlık okullarından, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ve Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi seçilmiştir. Her birinin giriş katı özelinde, öncelikle, erişilebilirlik ve görülebilirliğe dayalı topolojik diyagramlar, bağlantı grafikleri oluşturulmuş, ardından Michigan Üniversitesi lisanslı Syntax2D programı ile sentaktik analizleri yapılmıştır. Konfigüratif özellikleri bağlamında bu nicel yöntem ile mekanın bütünleşme (integration), merkezilik (circularity), bağlantısallık (connectivity), eş görüş alanı yüzölçümü (isovist area), eş görüş alanı çevresi (isovist perimeter) ve ortalama derinlik (mean depth) gibi özellikleri ortaya konulmuştur. Alan çalışması olarak, doğal gözlem (natural observation) kapsamında okullarda ikişer gün altışar kez yapılan gözlemlerin sonuçları ile de nitel (deneyime ve davranışa dayalı) ve nicel (frekans verileri) bilgiler elde edilmiştir. Tez kapsamındaki tüm diyagramlar ve analizler iki doğrultuda ilerletilmiştir; bu bağlamda mekan dizimi ve yön bulma literatüründe sık karşılaşılan erişilebilirlik (permeability)-görülebilirlik (visibility) kavram ikilisi kullanılmıştır. Tez kapsamında, erişilebilirlik kavramı, diz seviyesinde fiziksel olarak bir mekanın ulaşılabilir olduğunu tanımlarken; görülebilirlik kavramı göz seviyesinde görsel erişim bağlamında bir mekanın ulaşılabilir olduğunu tanımlamaktadır. Erişilebilirlik açısından, mekanda bulunan mobilyalar da dahil olmak üzere diz seviyesinde harekete engel olan her şey dikkate alınırken; görülebilirlik açısından, mekanda bulunan mobilya ve yapı elemanlarından sadece görsel erişimi engelleyenler dikkate alınmıştır.

Tüm bu veriler, özellikle önceden belirlenmiş olan arayüz olasılıkları bağlamında ele alınmış ve insan davranışı mekan ilişkisinin, mimarlık okullarında, mekanın morfolojik yapısına bağlı ve insan davranışına bağlı özellikleri ile nelerden etkilendiği, nasıl farklılaştığı ortaya konulmuştur. Bunun ötesinde, jenerik olarak seçilen beş mimarlık okulu kapsamında, bu veriler ışığında bir kategorizasyona gidilmiş ve ortaklaştıkları ve ayrıştıkları durumlar belirlenmiştir.

Sonuç olarak, alan çalışmaları kapsamında sadece insan davranışı mekan ilişkisi odağında tekil sonuçlara ulaşılmamış, aynı zamanda mimarlık okulları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Eğitim-mekan ilişkisi, benzer fonksiyondaki yapıların mekansallıklarındaki farklılıklar ve bunların olası sebepleri ve etkileşim parametresinin eğitim mekanları özelindeki durumuna ilişkin sonuçlara varılmıştır.

SEMANTIC AND SENTACTIC ANALYSIS OF THE RELATION BETWEEN USER BEHAVIOR AND SPACE IN CASE OF INTERFACES IN SOCIAL INTERACTION SPACES OF ARCHITECTURE SCHOOLS IN ISTANBUL

SUMMARY

Since the society experienced the transition from ‘industrial society’ to the ‘information society’, the production concept has been changed and the production mostly shifted from products to knowledge. The educational forces substituted the dominant place of the factories. Education, has become one of the most important things at the society level and also the government has supported it with its policies. About the ‘production of knowledge, ‘university’ comes to mind at first place, where both education and research goes on and the production is always active. More than being the place where the students are developing themselves in academic way, the university is also a focusing group of the whole society, so that it is also an important step for self development of the individuals. Universities are the interaction spaces of students academically and socially. In that sense, through the history, their development process affected by historic, political, social and societal factors. While all these factors are getting examined during the research as a background study, the main focus is on the ‘spaces of universities’, where the order of space and behavioural factors are getting into interaction.

In this thesis, architecture schools are the main focus point since they have a unique character through their education and spaces when compared to other faculties in the universities. The position of the space in architecture schools through architecture education will also be one of the supporting discussions. In this context, the link between the space and the user has been examined through social, configurational and some psychological parameters.

In this study, the spaces of architecture faculties needed to be narrowed and focused in some specific areas in order to be able to do this research. Therefore, the entrance floors of architecture faculties are taken as a focus layer. The reason for choosing the entrance floors instead of studio spaces or just corridors, etc. is the character of the entrance floors. It is a layer of transition, a connection level between the outside and inside spaces that people use; the link between different levels of the building. Other spaces could be used by choice or just in specific times of the week; whereas entrance floors are not offering a choice. In order to reach a place in the building (studios, toilets, garden, social interaction places, stationary, photocopy,etc.), one should pass through entrance floor. The ratio of the space that is used during this transition is not important, the important thing is the ‘usage’ of this space. In this sense, entrance floor could be named as ‘transition space’ between the city/campus and interior part of the building; connecting the different levels of interior and exterior. Because of these matters, regarding the case studies, most of the architecture schools have more social interaction spaces and less private spaces on the entrance floors of the buildings.

On the entrance floor settings, the relation between user and space is examined through ‘co-presence’ and ‘interaction’ parameters. The main focus for the analysis is structured through the social interaction places of the architecture schools on the entrance floor level. Firstly, some ‘interface possibilities’ are defined according to the parameters like visibility and permeability before the analysis. Then the analysis are done and these two are compared. Interface is defined as the interaction between, two or more individuals, an individual and the space or space and space. Therefore, interaction is both cause and result of the interface formation. In Space Syntax Theory, interface is defined in the context of individuals (visitor-inhabitant; different kinds/groups of users of the building); whereas in this study, ‘interface’ is taken as the interaction of ‘space and space’; and the spaces that marked as ‘interface possibilities’ are also named as ‘interface constitutive spaces’.

In order to draw a frame for the theoretical part of the thesis, user behaviour-space relationship is mainly evaluated through Environment Behaviour Theories, interaction based theories and Space Syntax Theories, whereas concepts like movement, time, etc. are also set forth. After setting the theoretical framework, the spaces of architecture schools are investigated in detail, through their entrance floors, social interaction spaces and interface possibilities.

Both semantic and syntactic methods are followed for the analysis. In this study, five case studies are selected: Istanbul Technical University, Mimar Sinan University, Bilgi University, Bahçeşehir University and Yeditepe University. Before this selection, all architecture schools in Turkey are evaluated and it has been seen that Istanbul has the widest range of architecture schools in various characteristics so the case study part is concentrated on the architecture schools in Istanbul. These five schools have some common features coming from the history, building morphology, design philosophy and education, but also they have some differentiating measures. This leads us to the study in ‘comparative’ manner by determining their spatial characteristics.

As methodology, both quantitative and qualitative methods are used. For the syntactic and quantitative part, the floor plans of each school has been taken and analysed according to their relations to vertical circulation parameter, functions through the entrance floor, organizational specialities according to the space and social interaction spaces. Apart from these, the general info about entrance floors are taken from the 2D floor plans; the orientation and the potential usage of the buildings are defined according to the entrances, transition spaces, social interaction spaces and organizational and functional setting. After these examinations, spaces of each school is divided into convex spaces in order to compare them in configurational matter. ‘Convex space’ is the unit of the space that is defined as, when a person stands on any point within the convex space, he/she can see all the points in that convex space and can be seen from all the points of that convex space without any visual obstruction. As space syntax methodology is based on ‘visibility’ term, convex space is one of the most important things in this methodology. ‘Justified graphs’ are produced from the convex spaces; generally justified graphs are drawn upon ‘permeability’ parameter in order to show the ability of passing from one convex space to another; but in this thesis, two versions of justified graphs are produced; one, according to permeability and the other, according to visibility. These justified graphs of the buildings are compared before the space syntax and on-site analysis and a generic idea is developed about the relation of the configurational setting of these five buildings. The visibility-permeability terminology is important at this

point. In this thesis, permeability is taken as the feature of a space to be accessed at knee level and visibility is taken as the feature of a space to be accessed via eye level. While defining these, in permeability analysis, all the obstacles at knee level (obstacles related with the physical access) are taken into consideration whereas in visibility analysis, just the obstacle at eye level (obstacles related with the visual access) are taken into consideration.

Before starting the analysis, ‘interface possibilities’ are defined as the focus point of the research in social interaction spaces. Interfaces are classified in several aspects such as visibility relation, permeability relation and soft/hard programmed based relation. In the case studies, the sample situations for this predefined interface possibilities are examined. And the classification of similar interfaces for the buildings are done in order to compare after the analysis.

After classifying the case studies generically, syntactic analysis and on-site analysis are done to go much deeper about the configurational and behavioral comparison. For the syntactic analysis Michigan University licenced ‘Syntax2D’ software is used and calculations of integration, circularity, connectivity, isovist area, isovist perimeter and mean depth parameters are taken as the result. ‘Syntax2D’ is a software based on a grid and cell system. The program assigns a cell set for each convex space that defined by the researcher; the cell sets are arranged to the scale of the buildings in order to be able to compare the datas afterwards. For on-site analysis, each school is studied two days and six times a day. The days are selected according to the days of project studio classes as it affects the general density of the school. Therefore, for each school one studio day is selected as the intense day and one other day selected as the calm day. And for all the schools the times of the observation are arranged as mean values. It is tried to be arranged as starting of classes, lesson time, break time, lunch time and finishing of classes; the hours are selected as 9.30, 11.00, 12.30, 14.00, 15.30, 17.00 for all the schools. For each hour, the frequency analysis are done. Frequency analysis are depending on the density of people in general but in this study two methods are used; snapshot analysis and gate count analysis. While gate count analysis is showing just frequency and direction; snapshot analysis is more than that. During snapshot analysis, observer is taking a snapshot of that convex space that he/she is in, in that moment while following a predefined path and records the number of people with the activities they are doing in that moment (sitting, lying, standing, as a group, as an individual, etc.). The observer is an outsider here and people are not aware of the observation; so the results show the real values of the everyday life of the social interaction spaces of the selected architecture schools. If it is an observation that the ‘subjects’ have known that they are being observed, the results could not show the real everyday life values. It will be much conscious and tense. Therefore, nothing are added to the methodology that needs to direct communication with the ‘subjects’ of the research.

After both of these qualitative and quantitative analysis, the results are evaluated comparatively. Firstly, in space scale, in order to see the relations between user behaviour and space on predefined interface possibilities in social interaction spaces. Preassumed relations are compared with the results and the reasons for the differences and similarities are discussed. Then, the comparison is done in building scale between five architecture schools to see the different characteristics as the syntactic values and configuration-user behaviour relation; these are discussed with the discursive knowledge that is taken from the newspaper articles, magazines,

vision-mission discourse of architecture schools, some articles that are written by deans, academicians and students.

In conclusion, after the analysis the results are not just dealing with the user behaviour configuration of space relationship in the scale of the predefined interface possibilities in social interaction spaces of the architecture schools that taken as case studies; but also the comparison of architecture schools are done according to the characteristics of space configuration and life of the buildings. The thesis is organized to be specific and architecture schools in Istanbul are taken as case studies. For further studies, the research could be developed in various directions, comparison between different faculties, comparison between similar faculties in different cultures/ecoles, comparison between more special places such as studios.

1. GİRİŞ

Yapılar, insanların biraraya gelmesi için çeşitli mekanlar sunar ve bu mekanlarda programlanmış ve programlanmamış, sadece ‘birlikte varolma’ durumundan doğan karşılaşmalar meydana gelmekte ve bu bağlamda mekanların sosyal etkileşim potansiyellerinden bahsedilebilmektedir. Mekan dizimi ile tartışma konusunun odağına alınan daha çok, muhtemel olan ancak zayıf programlanmış, resmi olmayan, beklenmedik, tesadüfi olarak ifade edilebilecek, ‘birlikte varolma’ durumunun doğurduğu karşılaşmalar olan ikinci durumdur (Peponis, 2001)

1.1 Tezin Amacı

Tüm hareket ve davranışlarımızın mekan içerisinde gerçekleşmektedir, bu durum birçok üst ilişkiler ağının da temeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Mekan örgütlenmesi, mekanlar arası ilişkiler, insanlar arası ilişkiler gibi üst ölçekteki birçok ilişki, mekan insan etkileşimi üzerinden temellendirilebilir. Mekan konfigürasyonu da bu etkileşim bağlamında mekanı somut özellikleri ile ortaya koyan bir parametredir. Bu çalışmada mekan konfigürasyonu, mekanın kullanımı ve insan davranışına odaklanılmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, mimarlık okulları gibi, diğer yüksek öğretim kurumlarından farklılaşarak, ayrı bir ekol oluşturmuş, kendi karakterine göre mekanlara ve mekanda davranış çeşitliğine sahne olmuş bir kurumda, sosyal etkileşim mekanlarında, farklı arayüz olasılıklarındaki insan davranışı-mekan ilişkisi durumlarını araştırmaktır. Farklı arayüzlerdeki, insan davranışı mekan ilişkisinin gösterdiği farklılıkların sebepleri irdelenerek, arayüzlerin mekan bağlamındaki karakteristik özelliklerinin bu farklılaşmadaki etkilerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Mekan dizimi yönteminin sağladığı veriler ışığında mekanı, mekanın konfigürasyonu üzerinden okumak ve yerinde yapılan gözlemler ile insan davranışı parametresini de katarak arayüzlerin oluşturduğu etkileşim potansiyellerini tartışmak amaçlanmıştır.

Alan çalışması mimarlık okulları çevresinde şekillendirilerek, akademik olarak da kendine özgü bir karakteri olan, stüdyo, sergi, sosyal etkileşim mekanları ile zenginleşen yapıların mekansal karşılıklarının kendi içinde karşılaştırmalı olarak ele alınması amaçlanmıştır. Günlük hayat içerisinde kesitlerin de gözlemler aracılığı ile dahil edildiği araştırmada, arayüz olasılıklarının irdelenmesi ile, insan-mekan ilişkisinin yanında mekanlar arası ilişkiler, hiyerarşik durumlar, benzeşmeler ve farklılaşmaların da incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2 Tezin Kapsamı ve Yöntemi

Bu çalışma, mimarlık okulları mekanları odağında, bu yapılardaki sosyal etkileşim mekanlarını konu edinmiştir. Bu mekanlardaki ilişkiler, morfolojik, konfigüratif, etkileşim temelinde ve Çevre Davranış Teorileri, mekan teorileri bağlamında görünebilirlik, geçirgenlik, birlikte varolma (co-presence) gibi parametreler kapsamında ele alınmıştır.

Araştırma kapsamında, ‘arayüz’ kavramının mimarlık disiplindeki karşılıkları tanımlanarak, mimarlık okullarının sosyal etkileşim mekanlarında çeşitli arayüz olasılıkları tanımlanmıştır ve alan çalışmasına konu olan mimarlık okullarında bu tanımlanan arayüz olasılıklarının karşılıkları aranmıştır. Davranış teorileri, etkileşim teorileri ve mekan dizimi teorileri ile kurulan kavramsal çerçeve ışığında mekan – insan ilişkisi tartışılarak, örnekler mekan-davranış ilişkisi bazında karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Tez çalışması, sentaktik olarak analiz edilen mekanların, birbiri ile ilişkide bulunmaları bağlamında oluşturdukları arayüzlerdeki çeşitli olasılıkların, o arayüzdeki kullanımlar ve davranış çeşitliliği ile ilişkisini ortaya çıkarma amacındadır. Arayüzlerin davranış ve mekan ilişkisi bağlamında irdelenmesi, mekanın sosyal etkileşime referans verip vermemesi, bu durum için potansiyel yaratıp yaratmadığı tartışmasını da kapsamaktadır. Bu noktada, araştırmanın temelini oluşturan yöntem, ‘mekan dizimi’ (space syntax) yöntemidir. Sentaktik parametrelerin analizi için mekan dizimi yönteminin uygulanabilmesi amacıyla Michigan Üniversite’si (UM) lisanslı ‘Syntax 2D’ programı kullanılmıştır. Her bir alan çalışması için öncelikle, bütünleşme (integration), bağlantısallık (connectivity), ortalama derinlik (mean depth), eş görüş alanı yüzölçümü (isovist area), eş görüş

alanı çevresi (isovist perimeter), merkezilik (circularity) parametreleri çerçevesinde sentaktik veriler elde edilmiştir. Arayüzlerdeki durum, mekanlar ve insanlar arası ilişkilere dayandığından, mekan dizimi yöntemi tek başına yeterli olamamaktadır. Karşılaştırmaların ve sınıflandırmaların, daha tutarlı ve kapsamlı yapılabilmesi için gözlemlerin ve mekanın deneyimlenmesine yönelik süreçlerin de işin içine katılması gerekmektedir. Alan çalışmalarına gözlem yöntemi de dahil edilmiş, her bir yapı için belirlenmiş dışbükey alanlar öncülüğünde frekans (snapshot & gate count) analizleri yapılmıştır. Bu veriler, korelasyon analizleri yardımıyla sentaktik veriler ile karşılaştırmalı olarak ele alınıp, öncelikle belirlenmiş arayüz olasılıkları bağlamında ardından beş mimarlık okulunun birbiri ile karşılaştırılması bağlamında değerlendirilmiştir.

Tüm bunlara ek olarak, mimarlık okulları mekanları hakkında yorum yapabilmek amacıyla, mekanın karakterinin anlaşılmasına yardımcı olabilecek, alan araştırmaları bağlamında ışık tutabilecek, süreli yayınlar, gazeteler, öğrenciler ve akademisyenler ile yapılmış söyleşilere de başvurulmuştur. Süreli yayınlar bağlamında özellikle Mimarlık Dergisi'nden, Türkiye'deki mimarlık eğitiminin ve okulların gelişimi bağlamında yararlanılmıştır. Cumhuriyet sonrası dönemin mimarlık ortamı adına kaynak olarak başvurulabilecek nadir yerli süreli yayınlardan olan dergide editoryal içeriğin yanı sıra, akademisyenler tarafından yazılmış makalelere yer veriliyor olması eğitim ve mimarlık okulları çerçevesinde dergiyi geçerli bir kaynağa çevirmektedir. Benzer şekilde okulların idari kadrosunun çeşitli söyleşilerdeki ve röportajlardaki söylemleri de araştırmanın arka planına dahil edilmiştir. Günümüzde etkin olarak eğitime devam eden okullar alan araştırmasına konu olduğundan, araştırmanın mekan dizimi yöntemi ile temellenecek ana kısmına materyal olarak giren kat planları, okullardan temin edilmiştir.

1.3 Bölüm Sonuçları

Birinci bölüm, teze giriş niteliğinde bir bölümdür. Tezin amacı, kapsamı ve yöntemi genel hatları ile açıklanmıştır. Mimarlık eğitimi mekanlarına odaklanan tezin ana teması, insan mekan ilişkisi çerçevesinde şekillenmektedir. Bu bağlamda, insan davranışı konusu sorgulanmış ve kişinin çevresi ile olan sürekli etkileşimi çerçevesinde irdelenmiştir.

Üniversiteler, eğitim ve eğitim mekanları başlığı altında, mimarlık eğitimi ve mimarlık eğitimi mekanları sorgulanmaktadır. Üniversiteler, toplumsal, politik, sosyal, tarihsel ve akademik durumların etkisi ile şekillenmiş kurumlar olarak, Gesellschaft statüsünde değerlendirilebilecek durumdadırlar. Belirli bir topluluk tanımlayan bu ortam, kullanıcıları ve barındırdığı organizasyonel ilişkiler, üniversite mekanına da etki etmektedir. Üniversite mekanları çok geniş bir kavram olduğundan, mimarlık okulları mekanları odak noktası olarak seçilmiştir. Mimarlık okullarının kendine özgü eğitim yapısı, karakteri, organizasyonel ilişkileri ve ekolü bunda etkili olmuştur.

Tez kapsamında, mimarlık okullarının giriş katlarında bulunan sosyal etkileşim mekanları ve bu mekanlarda bulunan çeşitli arayüz olasılıkları ele alınmıştır. Bu bağlamda, mekan, etkileşim ve davranış üzerinde temellenen teorik altyapı, hareket, zaman gibi çeşitli yan kavramlarla da genişletilmiştir. Semantik ve sentaktik açılardan ele alınan konu, alan çalışması için seçilen mimarlık okulları üzerinden yapılan analizler ile karşılaştırma yapılabilecek bir düzleme oturtulmuştur. Temel olarak mimarlık okullarının sosyal etkileşim mekanlarındaki çeşitli arayüzlerdeki insan mekan ilişkisini irdelemekle birlikte; semantik ve sentaktik durumlar bağlamında mimarlık okulu giriş kat mekanlarının birbiri ile karşılaştırılmasını da kapsamaktadır.

Sonuç olarak, bu araştırmada, mimarlık okulu giriş kat sosyal etkileşim mekanları odağında, üniversite mekanlarındaki arayüz oluşturan mekanlar ele alınmakta, etkileşim durumunun mekan ile ilişkisi irdelenmekte ve alan çalışmalarına konu olan, İstanbul'da yer alan mimarlık okulları üzerinden, konu, karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Bu çalışma, mimarlık okullarının mekanlarının sorgulanması ve birbiri ile karşılaştırılması anlamında literatürde kendine yer bulacaktır. Analizleri, kavramsal alt yapısı ve sonuçta ortaya konan kategorizasyon ile, çeşitli farklı alan çalışmaları ya da farklı ölçeklerde ilerletilmeye açık bir çalışmadır.

2. MİMARLIK OKULLARININ SOSYAL ETKİLEŞİM MEKANLARINDA BULUNAN ARAYÜZLERDE İNSAN DAVRANIŞI MEKAN İLİŞKİSİNİ TANIMLAMAYA YÖNELİK KAVRAMLAR

2.1 Giriş

Gündelik hayat içerisinde kişinin her bir adımı ve her bir davranışı, kendisini ve çevresini etkilemektedir. Aynı zamanda çevresinden gelen etkiler de kişinin davranışlarını şekillendirmektedir. Kişinin mekan içerisindeki tüm hareketleri, bağımlı ve bağımsız çeşitli değişkenlere göre şekillenmektedir. Kişinin öznel özelliklerinin yanı sıra çevresel etmenlerin de davranış üzerinde etkisi olduğu gibi, kişinin davranışları da çevreyi etkilemektedir. Karşılıklı beslemeye dayalı bir ilişki içinde olan insan ve mekan, birbirinin varlığını doğrulamakta ve şekillendirmektedir.

İnsan - mekan ilişkisi üzerine bir çalışma yapabilmek için, öncelikle mekan ve insan davranışı bağlamında ele alınabilecek teoriler kapsamında bir kavramsal çerçeve kurulmalıdır. Bu çerçeveyi kurmada; davranış temelli teoriler, etkileşim temelli teoriler ve mekan temelli teoriler temel olarak ele alınacaktır.

İnsan mekan ilişkisi çerçevesinde oluşturulacak teorik altyapıyı oluşturabilmek için öncelikle mekan kavramının irdelenmesi gerekmektedir. Mekan birçok alanın konusu olmakla birlikte, yüzyıllardan beri filozofların çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Maddenin varlığını sorgulama aşamasında, mekanın önemi vurgulanmakta ve maddenin mekansal özellikleri, onu var eden özellikleri olarak tanımlanmaktadır. Ponty (1962) tarafından bu durum “Varoluş mekansaldır.” tanımlaması ile özetlenmiştir. Felsefenin ana konularından biri olan varoluşun sorgulanması bağlamında bu denli önemli bir konumda olan ‘mekan’, çeşitli filozoflar tarafından farklı söylemler ile ele alınmıştır. Parmenides mekanın dokunulmaz olduğunu savunurken, mekanı yok sayacak kadar ileri gitmiştir. Lucretius (2008) ise, tüm doğayı iki şey üzerinde temellendirmektedir; cisimler ve cisimlerin içinde hareket ettiği, varolduğu boşluk. Böylece mekana verdiği önemi ortaya koymaktadır. Leibniz tarafından bu kavram ilişkisel uzay bağlamında ele alınmakta ve farklı bir bakış açısı

sunmaktadır. ‘Mutlak Uzay-İlişkisel Uzay Tartışmaları Bağlamında Kant’ın Uzay Kavrayışı’ adlı makalede Morkoç (2014) tarafından Leibniz’in bu bakış açısı Newton’un mutlak uzay kavramı ile karşıtlık içerisinde ele alınmaktadır. Newton uzay kavramını, fiziksel bir bakış açısı ile temellendirip hareket yasalarına zemin hazırlayacak şekilde ele almaktadır ancak Leibniz, daha metafiziksel bir açıdan ele almaktadır. Newton için ‘yer’, cismin uzayda kapladığı kısımdır ve her cismin bir ‘yer’i vardır. Mutlak uzay, bir nesnenin olası tüm konumlarının bileşkesinden ibarettir ancak bu nesneler olmadığında da uzay varlığını korumaktadır. Leibniz buna karşı çıkarak, uzayın objelerin ilişkilerinden bağımsız bir varlığı olmadığını ileri sürer. Leibniz’e göre uzay, şeylerin birarada oluşunun düzeni, parçaların birbiri ile olan ilişkisinin bir sonucu, bir bağıntıdır. Bu da cisimlerin uzay içinde yer almasından öte, uzayın cisimlerin ilişkisi sonucu oluştuğunu savunan bir bakış açısı yaratmaktadır. Uzayı şeylerin mümkün ilişkilerinin toplamı olarak tanımlamaktadır. Bu durumda nesnelerin (şeylerin) yokluğunda uzayın mutlak varlığından da söz edilemeyeceğini savunmaktadır. Zaman kavramı da bu araştırma kapsamında, gündelik hayat bazında çerçeveye dahil olmaktadır. Mekan ve zaman ilişkisi, zaman bağlamında ele alınabilecek çeşitli konseptler çerçevesinde değerlendirilebilir. Zaman konseptleri odaklanılan konular çerçevesinde literatürde çeşitli başlıklar altında karşımıza çıkmakta. Bunlardan bu araştırmaya yardımcı olabilecek olanlar; ‘rutin’, ‘ritim’ ve ‘ritüel’ olarak sıralanabilir.

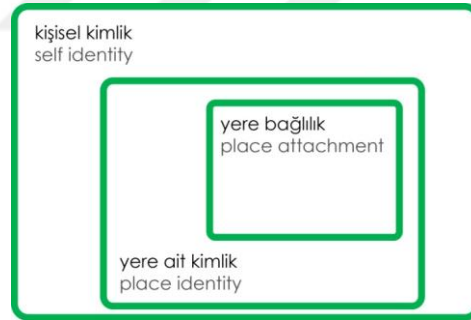
Literatürde mekan kavramı, ‘yer’ (place) kavramı ile birarada ve karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Dovey’e (2010) göre, yerin mekandan en önemli farkı, gündelik hayat içerisindeki sosyalliği ve mekansallığı birbirine bağlayacak yoğunluğa sahip olmasıdır. Bu anlamda mekan ise, potansiyel (potency) ve öncelik (primacy) sağlamaktadır. ‘Yer’ kavramına ilk olarak Yunan felsefesinde ‘topos’ kavramı altında rastlanmaktadır ve ‘topos’ varoluşsal bir düzlemde ele alınmaktadır. ‘Yer’ kavramına olan bakış açısı, oluş (being) ve varlıktan (existence) ayrı düşünülememekte; ‘varolmak’, ‘yerde varolmak’ olarak nitelenmektedir. Batı felsefesinde, ‘yer’ kavramı, mekansal koordinatlardaki soyut ‘konum’ (‘location’, ‘site’ of something) olarak tanımlanmıştır; bu, ‘yer’in özelliklerini çerçevelemek anlamında, objektif ve soyut bir ‘mekan’ düşüncesine ayrıcalık tanıyan o dönemin hakim düşüncesi olan bilimsel deneyciliğe (scientific empiricism) bağlanabilir (Casey, 1997). Yer’in ontolojisi tekrardan Heidegger tarafından 20.yy’da, kendisinin

'being in the world' kapsamındaki mekansal varoluş tanımlamasıyla diriltilmiş ve geliştirilmiştir. Dovey (2010), 'yer' ile ilgili sorgulamayı, mekansallık ve sosyallik ilişkisine dayandırmaktadır. Onun yanı sıra Harrison & Dourish (1996) mekanı bir fırsat olarak tanımlarken, yeri anlaşılmış gerçeklik olarak tanımlamaktadırlar. Kişi mekanda konumlanırken, yerde eylemde bulunmaktadır. Bunu, kişiyi doğadan koruyan konut (house) ve kişinin içinde yaşadığı ev (home) ikilisine benzetmektedirler. Mekan kendi varlığı ne ise o iken, yer kullanıldığı şekilde tanımlanmaktadır; buradan hareketle yer, sosyal anlam, görenek, toplumsal roller, fonksiyon, doğa, vb. bağlamlarda anlamlandırılmış mekan olarak tanımlanmaktadır. Canter ve Stringer'e göre de (1975) yer kavramı, ortamın niteliğinden öte; yerin fiziksel özellikleri, barındırdığı aktiviteler ve insanlar için ifade ettiği anlam üzerinden tanımlanabilir. Tüm bunlara ek olarak, yer, mekandan farklı olarak zaman düzleminde de bir eksene sahiptir ve aynı mekan farklı zamanlarda farklı 'yer'lere dönüşebilir (Harrison & Dourish, 1996).

Yerin zaman bağlamında değerlendirilmesine Hagerstrand de (2009, Legeby'nin 2013'te atıfta bulunduğu gibi) katılmakta ve sosyal teoride yerin, mekanda bir noktayı tariflemek amacıyla kullanılmaktan öte; zamanın eksenindeki bir noktayı tanımlamaya yönelik olarak, birbirini takip eden 'şimdiler' (nows) bağlamında kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Bu söylem ile, varlığın (ve aynı zamanda bununla bağlantılı olarak hiçliğin) sadece mekansal anlamda değil hem mekansal hem zamansal düzlemde ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Giddens, 1984). Giddens (1984), Hagerstrand'ın bu yaklaşımı doğrultusunda yeri tanımlamak amacıyla '*locales*' kavramını ortaya atmaktadır. *Locales*, mekanın etkileşim ortamı (mekanın bağlamsallığını belirtmek için gerekli olan durum) sağlayacak şekilde kullanımına referans vermektedir. *Locales* karakter olarak, Hagerstrand (2009, Legeby'nin 2013'te atıfta bulunduğu gibi) tarafından konumun üstünlüğü olarak, mobilite, ilişkisellik ve çevresi ile iletişimi bağlamında tanımlanan bedene (body) bağlıdır. Aynı zamanda farklı aktörlerin rutinlerinin çalıştığı zaman bantları olarak da tanımlanmaktadır.

Yer kavramı öncelikle, fiziksel determinizm bağlamında çevrenin boyutları, renkleri ve şekilleri ile, davranışı etkilemesi üzerinde yoğunlaşmış iken; ardından dinamik ve etkileşimli insan-çevre ilişkisinin şekillendirdiği 'yer' konsepti ortaya çıkmıştır (Franck, 1985). Dolayısıyla önceleri tek yönlü beslemeye dayalı bir ilişkinin kabulü

söz konusu iken ardından karşılıklı olarak çalışan bir sistem kabul edilmiştir. Çevre insan etkileşimi bağlamında ele alınabilecek ‘yere ait kimlik’ (place identity)¹ kavramı, ‘yere ait olma’ olarak da kullanılmakta olup 1978 yılından itibaren kullanılmaya başlanmıştır (Şekil 2.1). Ortamın özelliklerinden öte, kişinin oradaki anılarının, kavrayışlarının, yorumlarının, fikirlerinin ve o fiziksel ortama ilişkin duygularının karışımı olarak tanımlanmaktadır (Prohansky ve diğ., 2014). Yere ait kimlik, kişisel kimliğin, cinsiyet, sosyal sınıf gibi ele alınabilecek bir alt birimidir ve çevrenin kişide yarattığı bilişim (cognition) üzerinden temellenir. Tanıma (recognition), anlam (meaning), dışavurma ihtiyacı (expressive requirement), uzlaşmacı değişim (mediating change), endişe and savunma fonksiyonu (anxiety and defense function) olmak üzere 5 temel fonksiyon üzerinden tanımlanan yere ait kimliğin oluşabilmesi için, kişinin o yeri deneyimlemiş olması gerekmektedir (Prohansky&Fabian, 1987; Prohansky ve diğ., 2014). Casey de (2001) deneyim ve beden-çevre etkileşimini vurgulayarak, kişisel kimliğin oluşmasında hem iç olarak tanımlanabilecek zihinsel faktörlerin; hem dış olarak tanımlanabilecek beden çevre etkileşimi sonucu ortaya çıkan faktörlerin etkili olduğunu belirtmekte ve kişi olmadan yerin, yer olmadan kişinin olamayacağını ileri sürmektedir.

Şekil 2.1 : Kimlik, yere ait kimlik ve yere bağlılık ilişkisi; Weigert’in (1997) kategorizasyonları bağlamında görselleştirilmiştir.

Kişinin, çevresinde deneyimlediği sadece yerin fiziksel özellikleri değildir, ona bağlı sosyal anlamlar, inançlar gibi durumlar da bu deneyime katılmaktadır; bunların tamamı kişide yer ile ilgili kavrayışın (cognition) oluşmasını sağlar ve böylece yere ait kimlik oluşur. Kavrama süreci, zamansal olarak daha uzun bir sürece yayıldığından, kişinin mekanı deneyimlemesi ‘şuan gerçekleşen’ durumundan

¹ 1976-77 yıllarında Edward Relph (1976) ve Yi Fu Tuan (1977) tarafından *insideness/outsideness* (içeride hissetme/dışarıda hissetme) olarak ortaya konulan kavram ikilisi, Seamon ve Sowers (2008) tarafından, kimlik açısından ele alınarak, kişi kendini ne kadar derin olarak içeride hissediyorsa, yere ait kimlik durumu (his/her identity *with* place) da o kadar kuvvetlenmektedir.

'hatırlanan' durumuna geçmektedir. Kişisel kimlik, yere ait kimlik ve yere bağlılık kavramları, Wiegert (1997) tarafından sırasıyla birbirini kapsar şeklinde tanımlanmıştır (Şekil 2.1). Yere bağlılığın diğer iki kavram tarafından kapsanmasının sebebi, yere ait kimlik ve aidiyet hissedilen mekanlarda mekanın kişi üzerindeki pozitif etkisini temsil etmesinden kaynaklıdır. Bunun yanında, yer, tüm etkinlik ve davranışlara zemin (backdrops) oluşturduğundan, aidiyetin ve yerin zihinsel süreçlerle oluşan strüktürü kişinin bilinci dışında gelişmektedir (Prohansky ve diğ., 2014). Kişisel kimliğin yerle ilişkisini, Goffman (1959) ise etkileşim üzerinden değerlendirerek bunu bir performansla benzeterek, kişilerin etkileşim sırasında, sahnede (front) izleyici (audience) önünde olduğunu belirtmiştir. Bunun yanı sıra bir de daha gizlenmiş ve özel sahne arkasına sahip olduklarını, burada kişilerin kendi(si) (self) olabildiğini ve toplumda bürünecekleri rol (role) veya kimlikleri belirleyebildiklerini ileri sürmüştür.

2.2 Çevre Davranış Teorileri Bağlamında İnsan Mekan İlişkisi

Birçok disiplinle ilişki içerisinde olan Çevre Davranış Teorileri, insan-mekan ilişkisi bağlamında oldukça önemli bir konumda durmaktadır. İnsanın mekan ile ilişkisinin temelini oluşturan; kişinin mekanı algılaması, anlaması ve buna bağlı olarak davranışlarını şekillendirmesi konusunda teorik bir zemin oluşturan Çevre Davranış Teorileri; birçok alt kategoriyi içinde barındırmakla birlikte, bu çalışmadaki kavramsal çerçeveyi kurmakta en çok ilişkide bulunan alt başlıkları, algı (perception), bilişim (cognition), davranış kalıbı (behaviour setting), kişisel alan (personal space), psiko-sosyal alan (territoriality) ve kuşatılan mekan (defensible space) teorileridir.

Çevrenin, insan davranışı ve deneyimi üzerindeki etkisi Montello (2007) tarafından, duyuşsal erişim (ne görülebilir, duyulabilir,vb.), davranışa uygun ortam sağlama (nerede oturabilir, yürüyebilir,vb.), hatırlanabilirlik (hatırlama, unutma,vb.), dikkat (neye bakılıyor, ne dinleniyor,vb.), etki (mod, stres, konfor, vb.) ve sosyallik (yaya hareketi, gürültü, göz kontağı, sosyal uzaklık, vb.) gibi psikolojik mekanizmalar üzerinden tanımlanmıştır. Mekan insan ilişkisini kuran etmenler, psikolojik unsurlar ile birlikte çevrenin fiziksel unsurlarıdır. Bu fiziksel unsurlardan en önemlilerinden biri görsel erişimdir (visual access). Görsel erişim, kişinin bulunduğu noktadan görebildiği alanı tanımlamakla beraber, kişi hareket halinde ise geçtiği yer ve

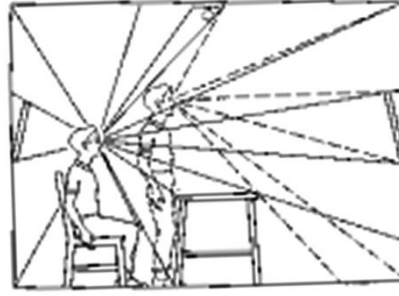
rotasındaki yerleri görebilme durumunu da kapsamaktadır. Görsel erişimin yüksek olması, kişinin kendi yönelimini sağlamasını kolaylaştıracağı gibi, tanımadığı çevrelerde çevrenin gizemli olma durumunu azaltırken, kişinin stresini de azaltacaktır. Bu durumu özellikle sirkülasyon sistemleri üzerinden ele alan Natapov ve diğerleri (2015), yön bulma (wayfinding) anlamında da bunun destekleyici bir parametre oluşturduğunu belirtmektedir. Görsel erişim kavramı, çevreyi algılamada en önemli parametre olan algı ve bilişim süreçlerinin de öncüsü olduğundan bu denli önemli bir konumda bulunmaktadır.

2.2.1 Algı ve bilişim

Algı (perception) ve bilişim (cognition) kavramları insan-çevre etkileşimi bağlamında çevre ile etkileşimde ilk basamak olduklarından en önemli iki kavramdır. İnsanın çevre hakkında bilgi edinmesi bağlamında sürecin parçaları olan bu iki durum birbiri ile iç içe geçmiş ve birbirini besler durumdadır. Algı, insan çevre etkileşimi sırasında, kişinin duyuları ile deneyimledikleri doğrultusunda gelişirken, bilişim ise kişinin zihninde gerçekleşmektedir ve algıladığı şeyin, tüm bireysel deneyimleri, bilgileri ile tanımladığı durumdur. Down ve Stea (2011), algıyı (perception) bir nesnenin varlığı sebebiyle oluşan bir işlem/süreç olarak tanımlamakta ve yakın çevre ile ilişkilendirmektedir, bu anlamda kişinin gündelik hayattaki birçok davranışı da bu kapsamda gerçekleşmektedir; oysa bilişim (cognition) çevre ile direk ilişkili değildir. Bilişsel haritalar (cognitive mapping) kavramını ortaya koyarak, bunu, kişinin gündelik çevresindeki olay ve lokasyonların özellikleri hakkındaki bilgileri elde ettiği, kodladığı, depoladığı, hatırladığı ve deşifre ettiği bir psikolojik dönüşümler süreci olarak tanımlamışlardır. Burada harita (map) kavramı sadece fonksiyonel bir benzeşme olduğundan dolayı kullanılmaktadır ve asıl odak noktası bilişsel betimlemedir ve üründen öte oluşum süreci anlamında haritalara benzetilmektedir.

Çevre Davranış Teorileri ve mekanla ilişkili teoriler kapsamında algının ele alınışı daha çok ekolojik temelde olmaktadır. ‘Ekolojik’ bakış açısı, durumları organizmaların çevreleri ile karşılıklı ilişkisine dayandırarak okumaktadır. Bu bağlamda, James J. Gibson’ın Ekolojik Algı Teorisi, algı kavramını, görsel algıdan (visual perception) farklı olarak; geometrik biçimler/formlar ve uyaranların ötesinde anlamların algısı olarak holistik bir tanımlama ile ele almaktadır. Ekolojik Algı

Teorisi'nin temel noktası, hareket halindeki gözlemci/kişidir (moving point of observation). Gibson (1986), bu bağlamda insan mekan ilişkisini değerlendirerek, bir kişinin farklı zamanlarda mekandaki tüm noktalarda bulunabileceğini, birden fazla kişinin de farklı zamanlarda aynı noktada bulunabileceğini belirterek çevrenin kişileri kuşattığını belirtmektedir (Şekil 2.2). Algı kavramını çevre ile ilişki içinde ele alan Gibson (1986), ekolojik niş (ecological niche) kavramını ortaya atarak, kişinin iç içe ve hiyerarşik ilişkiler ağı içerisinde alışık olduğu davranışlar çerçevesinde sığabildiği çevre olarak tanımlanmaktadır. Tüm insanların paylaştığı niş ise Husserl tarafından yaşam dünyası (life world) olarak isimlendirilmekte ve bu dünyanın temel bileşenlerinin organizasyonu, insan organizmasının özü üzerinden anlaşılabilirliği belirtilmektedir; bunu '*a priori of the life world*' olarak tanımlanmıştır. Bu bileşenler arasında topolojik geometrik özellikler ile birlikte kimlik gibi kültürle ilişkili özellikler de yer almaktadır. Husserl bu bağlamda her bir kişinin, onu kuşatan çevrenin bir öznesi olarak ne ise o olduğunu belirtmektedir.

Şekil 2.2 : Hareket halindeki gözlemci (Gibson, 1986).

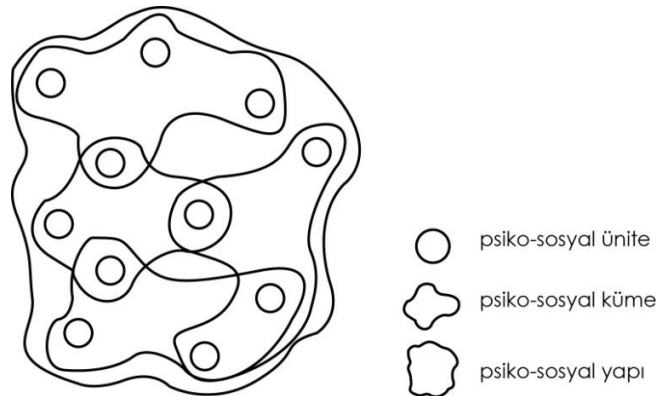
Görsel deneyim anlamında iki durumu ortaya koyan görsel alan (visual field) ve görsel dünya (visual world) kavram ikilisi, çevrenin görsel uygunluğunu ve kişi mekan içerisinde hareket halindeyken görsel uyarıların etkisinin anlaşılabilirliği anlamında önemlidir (Heft, 2001; Ünlü ve diğ., 2001). Görsel dünya nesneler ve plandan meydana gelmektedir ve kişiyi/gözlemciyi kuşatır.

2.2.2 Davranış kalıbı, mahremiyet ve psikososyal alan

Roger Barker (2012, Popov & Chompalov tarafından atıfta bulunulduğu gibi), döneminde çoğunlukla kontrollü laboratuvar ortamlarında gerçekleştirilen davranış çalışmalarından rahatsız olarak, davranışın incelenebilmesi için, kişinin kendi çevresinde incelenmesi gerektiğine inanmaktaydı ve küçük ölçekli sosyal sistemlere odaklanarak, bu sosyal sistemlerdeki davranışlar üzerine çalışarak 'davranış kalıbı'

(behaviour setting) teorisini ortaya koymuştur. Özellikle ekolojik psikoloji, çevre davranış çalışmaları, davranışsal ekoloji ve çevresel psikoloji gibi alanlarda oldukça sık kullanılan bir terminoloji olan davranış kalıbı teorisinin temellendiği düşünceler bağlamında literatür incelendiğinde, Kurt Lewin'in (2012, Popov & Chompalov tarafından atıfta bulunulduğu gibi) 'alan' (field) tanımlaması dikkat çekmektedir; insan davranışının anlaşılabilmesi için, meydana geldiği alanın/çevrenin incelenmesi gerektiğini savunan görüş, etkileşime vurgu yaparak, davranışın, insanın çevre ile olan sürekli etkileşimi ile ortaya çıktığını belirtmektedir. Lewin'in bu 'alan' kavramına, davranış kalıbı terminolojisinde 'mekansal ortam', 'aktivite çerçevesinde tanımlanmış alan' (milieu) kavramı karşılık gelmektedir (Popov & Chompalov, 2012). Davranış kalıbı, bu 'milieu' kapsamındaki fiziksel elemanların etkisinde olduğu kadar, mekandaki eylem örüntüleri ve duyuların algıya olan etkisi ile de şekillenmektedir.

Mekanda diğer aktörlerle birarada bulunma ve sosyal bir varlık olma durumu, kişi için psikososyal alan (territoriality) kavramını tanımlamaktadır. Psikososyal alan, Heidegger, 'kişisel uzaklık' (personal distance) kavramını kullanmakta ve kişinin kendisi ile diğerleri arasında koyduğu bir uzaklık olduğunu, bunun kişi ve diğerleri arasında koruyucu bir tabaka ya da hava kabarcığı gibi hayali bir engel olduğunu ileri sürmektedir (Hall, 1966). Stea (1970), psiko-sosyal alanı 3 ölçekte ele almakta ve bunların birbiri ile etkileşim içinde ve etkin olduğunu ileri sürmektedir (Şekil 2.3). Psiko-sosyal ünite bireyin içinde yaşadığı alan iken, kişi kendi psiko-sosyal ünitesinden çıktığında ulaştığı alanlar bu ünitelerin oluşturduğu psiko-sosyal küme ve bütün bu kümelerin oluşturduğu durum da psiko-sosyal yapı olarak adlandırılmaktadır (Stea, 1970).

Şekil 2.3 : Stea'nın psiko-sosyal alan kategorizasyonunun görselleştirmesi (Cimşit ve Ünlü, 2009).

Prohansky ve Fabian da (1987) bunu destekleyen nitelikte, kişinin davranışlarının şekillenmesinde bu durumun mahremiyet (privacy) ile birarada oldukça önemli bir faktör oluşturduğunu belirtmiştir. Altman ve diğerleri (1980), insanların bu bağlamlarda çevre ile kurdukları ilişkinin çevreyi şekillendirmekte ve etkileşim oluşturma bağlamında da etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

2.2.3 Kuşatılan mekan

Kuşatılan/savunulan mekan, belirlenen (marking) mekan ve savunulan (defending) mekan olmak üzere iki ana kategoride karşımıza çıkmaktadır. Belirleme, daha çok kontrol ve kimlik odaklıdır; kontrol odaklı belirleme, sandalyeye bırakılmış bir ceket ile örneklenebilecekken; kimlik odaklı belirleme, ofiste masanın üstüne yerleştirilen bir aile fotoğrafı ya da duvara asılmış bir diploma ile örneklenebilir. Kontrol ise beklentisel (anticipatory) ve tepkiseldir (reactionary). Beklenti odaklı kontrol, kapının kilitlenmesi ile örneklenebilir; tepki odaklı kontrol ise, sınırları ihlal edene karşı tepki olarak örneklenebilir (Brown & Robinson, 2010).

Kuşatılan mekan, kişinin görsel, işitsel, kokuya dayalı duyuları ile tanımlanan mekandır. Hall (1966), mekana antropolojik bir bakış açısıyla yaklaşarak, mekan örgütlenmesi anlamında, esneklik ve uyarlanabilirlik parametreleri çerçevesinde, sabit görünümlü (fixed featured space), yarı sabit görünümlü (semi-fixed featured space) ve şekilsiz mekan (informal space) olmak üzere üç kategori ortaya koymuştur. Sabit görünümlü mekan kişi ve grupların aktivitelerini organize etme anlamında önemli görülmekle beraber, yapılar da genel anlamda bakıldığında bu kategoride ele alınmaktadır. Ancak, yapılar, kültürel olarak belirlenmiş iç yapılanmalarına göre farklı kategoriler altında da değerlendirilmektedir. Hall (1966), bu kategorizasyonu yaparken, bunu kültür temelinde de ele almakta ve farklı kültür ve toplumlarda, sabit-yarı sabit görünümlü mekan tanımının değişiklik gösterebileceğini belirtmektedir. Yarı sabit görünümlü mekanlar daha çok esneklik çerçevesinde ele alınmıştır. Yapılan deneyler sonucunda tanımlanan sociofugal-sociopetal ikililiği ile yarı sabit görünümlü mekan kavramı değerlendirilmiştir. Sociofugal-sociopetal ikililiği yarı sabit elemanların organizasyonunun sosyal sonuçları üzerinden geliştirilmiş bir karşılaştırmadır. İnsanları biraraya getirme ve insanları birbirinden ayırma olarak nitelendirilmektedir. Bir mekan için optimum öneri olarak bunlardan biri önerilmekten öte, bunların arasında seçim yapılmasına, zamanla birinden

diğerine geçilmesine imkan verecek esneklik önerilmektedir. Bu kategorizasyonun üçüncüsü olan şekilsiz mekan (informal space) ise, mekanın formuyla ilgi olmayan; mekansal deneyim odaklı ve kişinin diğerleri ile olan karşılaşmaları ve diğerlerine göre bulunduğu uzaklıklar² bağlamında ele alındığından kişi için en önemli olandır. Bu anlamda birlikte varolma durumu (co-presence) ile dolayısıyla etkileşim ve toplum, sosyal ilişkiler bağlamındaki kavramlar ile yakından ilişkilidir. Sosyal ilişkiler bağlamındaki durumu topluluk oluşturma potansiyeli olarak da ele alınmaktadır.

2.3 ‘Birlikte Varolma’ Ve Etkileşim Temelinde İnsan Mekan İlişkisi

Birlikte varolma ve etkileşim toplumu ve sosyal sistemleri oluşturan en temel unsurlardandır ve kişilerin topluluk oluşturmada, topluluğun oluşma süreci öncesi potansiyel bir durum olarak görülmektedir. Giddens (1979) sosyal sistemleri, insan nesnelerini içermekte ve zaman akışı içinde yer almakta olduklarından dolayı etkileşim sistemleri olarak ele almıştır. Etkileşim, iki veya daha fazla bireyin, birbirlerine yönelik eylem ve pratikleri olarak tanımlanmakla birlikte; birbirini etkilemeye çalışma ya da bir diğerinin subjektif deneyim ve niyetlerini dikkate alma olarak da değerlendirilmektedir. Bu durum ancak iki kişinin birbirinden haberdar olması ile mümkündür, burada bahsedilen haberdar olma durumu fiziksel ya da görsel olarak birarada bulunma zorunluluğundan öte, birbirlerine yönelik ortak subjektif bir yönelime sahip olmalarıdır (Rummel, 1976).

Tez kapsamında ele alınan üniversitelerin, sosyal etkileşim mekanları da bir sosyal sistem olarak ele alınmış ve etkileşim parametresi bağlamında incelenmiştir. İnsan-insan ve insan-çevre ilişkilerinde, özne-nesne diyalektiği çerçevesinde, özne ve nesnenin yer değiştirmesi ile zaman ekseninde sürekli bir şekilde tekrarlanan bir durumdur.

Özne nesnenin yer değiştirmesindeki temel durum algılayan algılanan parametresinin sürekli yer değiştirmesini tanımlamasıdır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde (Url-1) ‘birbirini karşılıklı olarak etkileme işi’ olarak tanımlanan “etkileşim” kavramı, ingilizcede “interaction” sözcüğüne karşılık gelmektedir. Etki etme fiilinden türeyen etkileşim kavramı karşılıklı bir duruma referans vermektedir ve tek yönlü bir ilişki

² Kişinin çevresi ve başkaları ile arasına koyduğu uzaklıklar çoğunlukla bilinç dışıdır (Hall, 1966).

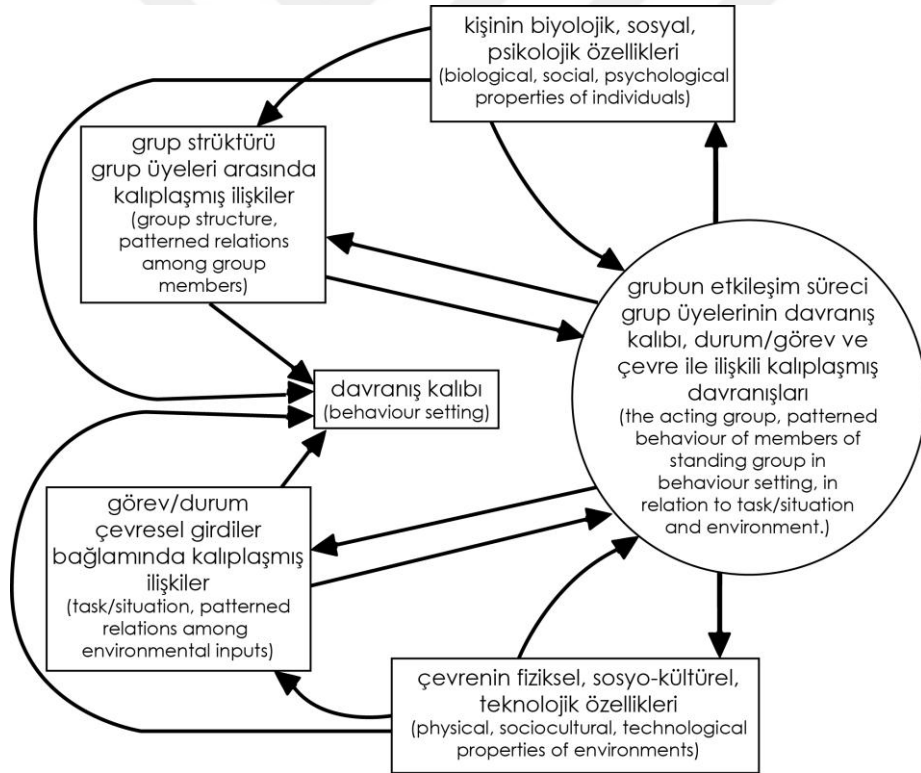
tarafından üretilmesi yeterli olmamakta, iki yönlü ilişkileri tanımlamaktadır. Bahsedilen çift yönlü durum, sadece bir aktörün/öznenin/nesnenin bir diğer aktör³/özne/nesne üzerinde yarattığı etkiyi, etkileşim kavramı ile tanımlamak doğru değildir. Etkileşimin, kişi-kişi ve kişi-çevre olmak üzere bulunan iki alt kategorisinden, kişinin çevre ile ilişkisi bağlamında, çevresel kimliği (environmental identity) önemli bir konumda bulunmaktadır. Çevresel kimliğin tartışılabilmesi için öncelikle ‘kimlik’ (identity) kavramı incelenmelidir. Kimlik, kişinin toplumda bulunma hali ölçeğinde iki şekilde karşımıza çıkmaktadır; kişinin kendisini tanımladığı sosyal gruplar bağlamında ‘sosyal kimlik’ (social identity) ve kişiyi bulunduğu gruplarda farklı kılan özellikler bütünü kapsamında ‘kişisel kimlik’ (personal identity). Sosyal psikoloji alanında kişisel kimlik, deneyimsel, psikolojik ve sosyal gerilimleri barındıran bir tanımlamadır; bir yandan anlık ve samimi olarak kişinin varoluşu ile ilintili olmakla birlikte (kendimi biliyorum dolayısıyla ben varım), kimlikler aynı zamanda sosyal yapılardır (başkaları beni biliyor, dolayısıyla ben varım). Kimliği belirlenen bir kişi, başkalarına takdim edilen ve başkaları tarafından hitap edilerek konumlandırılan bir kişidir. Kişisel kimlik sosyal psikoloji anlamında her daim ben (I), beni/bana (Me) diyalektiğini içermektedir (Weigert, 1997).

Kişi, sosyal kimliği çerçevesinde ele alındığında, içinde bulunduğu sosyal gruplarla birarada (social groups)⁴ değerlendirilmektedir. Kişiler, bir gruba dahil olmaya içsel bir yönelim içindedirler. Sosyal Kimlik Teorisi (Social Identity Theory), kişilerin

³ Kişilerin sosyal pratikler anlamında ‘aktör’ olarak nitelendirilmesi Giddens (1984) tarafından, Sosyal Aksiyon Teorisi ile ortaya konulmuştur; kendisinden önceki teorilere bir nebze baş kaldırarak, sosyal ilişkilerde insan faktörünün önemini vurgulamaktadır. Giddens’in kendisinden önceki teorilere başkaldırmasının sebebini açıklama amacıyla olan Clark (1984), çevrenin insan yapımı olmadığını ancak sosyal ilişkilerin bir nevi insan yapımı olduğunu ve doğrudan insanlar üzerinden temellendiğini söylemektedir. Tekrarlanan ve sosyal pratikleri oluşturan durumlar, ‘doğa’ gibi olağan olarak meydana gelmekten öte, bilinç, dil ve bedeni kapsayan bir ‘bilgi’ çerçevesinde davranışlar sergileyen ‘aktörler’ üzerinden oluşmaktadır. ‘Aktör’ kavramı aynı zamanda Goffman (1959) tarafından da kullanılmıştır. Goffman’ın bakış açısı ile, etkileşim bir performans olarak nitelendirilmektedir. Bir sahne, izleyici ve aktörün bulunmasının sonucu meydana gelen bu performans, bireyin, kendi bilinci dışında çevre ve diğer kişiler ile etkileşimi bağlamında bir kimlik geliştirmesini sağlamaktadır.

⁴ Tajfel (1982) tarafından sosyal gruplar, kişinin öz konseptinin de önemli bir parçası olarak tanımlanmaktadır.

motivasyon için özsaygıya (self-esteem) ihtiyacı olduğunu ve bunu sağlayabilecekleri parametrelerden birinin dahil oldukları grubu diğer gruplardan üstün görme olduğunu ortaya koymaktadır (Weber ve diğ, 2011). Grup konsepti grupların özü (essence), üyelerinin etkileşimi ve ortak hareketinde yatmaktadır. Bu etkileşime katılan kişiler, tüm kişisel özellikleri, inançları, rutinleri ile dahil olurlar; tüm bu kişisel özellikler ve üyelerin gruba dahil olmadan önce birbirleri ile olan etkileşiminin grup dinamikleri üzerinde etkisi olmaktadır. Grup etkileşimi bir ‘çevrede’ meydana gelir ve grubun bir görevi (task) vardır. Bunların yanı sıra, kişilerin grup içerisinde konumlandıkları, statü, güç, etki gibi bağlamlarda kalıplaşmış ilişkiler de grup etkileşimi üzerinde etkilidir (McGrath, 1984). Kimliğin oluşumunda, sosyal, genetik ve kültürel faktörlerin yanı sıra çevre de oldukça etkili bir faktördür. Şekil 2.4’de, davranış kalıbı, kişilerin kişisel özellikleri, çevre ve görevler ile ilişkili olarak gösterilmektedir (McGrath, 1984).

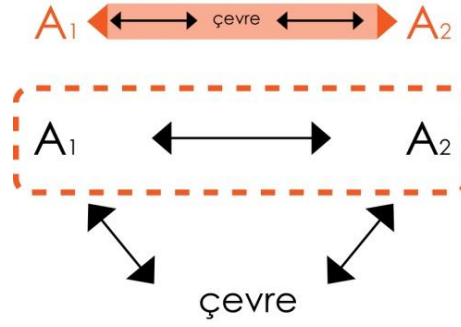

Şekil 2.4 : Grup etkileşimini etkileyen faktörler (McGrath, 1984).

Biyolojik birey, kendi(si)ne (self); fiziksel çevredeki potansiyel anlamlar ise, insan çevre etkileşiminden ortaya çıkacak sembolik anlamına öncüdür (Weigert, 1997). Gerek kişisel kimlik gerek yere ait kimlik, kişinin gündelik hayatında oldukça etkili parametrelerdir. Gündelik hayatta kişi, sahip olduğu kimlikler ile bir aktör olarak

kendini tanımlar ve sosyal durumların en temel durumlarından olan etkileşim durumu çerçevesinde çevre ve diğer aktörler ile ilişkisel bir düzenin parçasına dönüşür. Çevre ile kişi arasındaki etkileşim, zaman ve mekan ekseninde gerçekleşir ve çevre ile olan etkileşim sürekli olarak varlığını gösterir. Şekil 2.5'deki diyagramda görselleştirildiği üzere, diğer aktörler ile olan etkileşimlerin her biri aynı zamanda çevre ile olan etkileşimi de içermektedir (Canter ve Stringer, 1975).

Kişinin kendisi ile ilgili bir sorgulama yapıldığında, etkileşimin kişi ve kişinin psikolojisi üzerine kurulu olmaktan ziyade, 'birlikte varolan' (copresence) insanların arasındaki sentaktik ilişkiler üzerine kurulu olduğu belirtilmektedir (Goffman, 2005). Hagerstrand (2009, Legeby'nin 2013'te atıfta bulunduğu gibi), günlük pratikler içerisinde, kişilerin hedef odaklı ve hedef odağı olmayan, sonsuz bir hareket (hareket/davranış) içinde bulunduğunu, bu sırada birçok etkileşime girdiğini ve bu etkileşimlerin 'kasıtsız/planlanmamış karşılaşmalar' (unintended encounters) olarak adlandırılabilirliğini ileri sürmektedir. 'Birlikte varolma' ve 'birbirinden haberdar olma' (co-awareness) durumları hareketin birer ürünüdür ve mekanın şemasının ana işlevi bu durumları potansiyel sosyal üretim bağlamında desteklemektedir (Peponis 2001; Hillier, 2014). Kişi, bilinçli olarak etkileşime girmemekte, kendini etkileşim durumu içerisinde bulmaktadır. Lefebvre de (1996), 'Seen From the Window' isimli kitabında, günlük hayattaki karşılaşmalar ve birlikte varolma konusunu birlikte ele almaktadır. Şehrin ritmini, 'birlikte varolan' insanlar vasıtası ile meydana gelen günlük yaşam aktivitelerinin çokluğuna ve katmanlılığına dayandırmaktadır. Günlük yaşantı esnasında, tüm kişiler birer aktör olarak mekanda bulunmakta ve birçok kasıtsız karşılaşmalar (unintended encounters) ve etkileşimler yaşamaktadır. Giddens'in de (1984) belirttiği üzere 'birlikte varolma', etkileşimin önkoşulu olarak değerlendirildiğinden, etkileşim konusunun derinlemesine incelenebilmesi için öncelikle 'birlikte varolma' (co-presence) kavramının irdelenmesi gerekmektedir. Zukin (1995) şehir ölçeğinde bir değerlendirme yaparak, kamusal alanların şehrin ruhuna açılan bir pencere olduğunu, şehrin sakinleri, turistler, vb. tüm aktörleri ile şehirdeki sosyal yaşam vizyonunu çerçevelemek bağlamında önemli mekanlar olduğu değerlendirmesini yapmaktadır. Bu tez kapsamında da, Zukin'in bu görüşü yorumlanarak, üniversitelerin ortak alanlarını bu görüş üzerinden değerlendirdiğimizde, sosyal alanların okulun karakteri ve yaşantısı ile ilgili en önemli referans olduklarını söyleyebiliriz.

Şekil 2.5 : Kişi-kişi ve kişi-çevre etkileşimi.

‘Birlikte varolma’ (Co-presence⁵) kavramı, aktörler arası etkileşim için önkoşul olarak da değerlendirilirken, davranış alanındaki çalışmalarda bireyin çevre ile olan etkileşiminin ötesinde, diğer bireyler ile olan ilişkisini de etkileşim parametrelerine katmak amacıyla kullanılan bir kavramdır. Castillo C. ve Hitlin S. (2013), ‘birlikte varolma’yı, başka aktörlerin varlığının bireysel davranışları etkilediği ve mikro-makro ölçekte sosyal etkileşim ile ilişkili olan bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamayı genişleterek, bu kavramı, bir aktörün başka bir aktör ile (dikkat, duygu ve davranışları senkronize olmuş halde) ortak olarak sahip olduğu çevreyi algılaması olarak tanımlıyor. Toplum ve sosyal yaşam bağlamında ‘birlikte varolma’ önemli bir potansiyel olarak karşımıza çıkmaktadır. Hillier (1996), ‘birlikte varolma’ kavramının bir topluluğu işaret etmediğini, ancak birlikte varolan kişilerin bir ‘topluluk’ için ham madde oluşturduğunu ve duruma göre aktifleşip pasifleşebileceğini belirterek ‘birlikte varolma’ kavramını bir etkileşim ve topluluk potansiyeli olarak ele almıştır. Etkileşime dönüşmediği ya da tekrardan pasifleştiği durumlarda bile, psikolojik olarak önemli bir etken olduğunu vurgulayarak, ‘birlikte varolma’ durumunu başkalarının varlığından haberdar olmanın primitif yolu olarak tanımlamaktadır. Peponis (2012), insan yapımı şeyler arasında binaları ve insanların kendilerini yapılar içinde konumlandırmasını⁶, ‘Ben neredeyim?’, ‘Diğer insanlar

⁵ Co-presence (birlikte varolma) kavramı, etkileşim temelli teoriler bağlamında oldukça önemli bir kavramdır. Üzerine birçok araştırma yapılmış olan kavramın tanımı, zaman içerisinde gelişen teknoloji ile genişlemiştir. Klasik olarak, insanların fiziksel olarak birlikte var olması ve ortak bir çevreye (milieu) sahip olmaları üzerine geliştirilmiş bir kavram iken, son çalışmalar ile bunun bir gereklilik olmadığı, mobil ve online ortamlardaki birlikteliğin de ‘birlikte varolma’ durumunu yaratabileceği görüşleri de gelişmiştir.

⁶ Bu anlamda, Yapılar, kişinin kendisini konumlandırmaya çalıştığı diğer yerler olan doğal çevre ile karşılaştırıldığında, kişinin kendini konumlandırabilmesi için kalıcı (permanent) ve diğer merkezli (allocentric) olarak çalışan görece daha karmaşık mekanlar sunmaktır. Bu, yapıların temel jenerik fonksiyonudur (generic function) (Peponis,2012).

nerede?', 'Eşyalar (things) neredeler?' soruları ile açıklayarak, kişinin çevresi ve çevresinde bulunan diğer insanlar yardımı ile kendini konumlandığını belirtmektedir. Kişi kendini her daim bir şeylerin, önünde, arkasında, arasında, yanında gibi konumlandırmaktadır, bu şeyin ne olduğu (diğer kişiler, nesneler, mekanlar, vb.) değişse bile, bir şeylerin var olduğu gerçeği değişmemektedir. 'Birbirinden haberdar olma' (co-awareness) olarak da adlandırılabilen 'Virtual Community' kavramı tartışmaya dahil olabilecek bir kavram olup, 'birlikte varolma' ve topluluk oluşturma arakesitinde bir tanımlı karşılamaktadır. Mekanın bir ürünü olan virtual community, henüz karşılaşma ve etkileşimlere (sosyal bilimler alanında, sosyal olayların temeli olarak ele alınan etmenler) sahne olmayan bir durumda, gerçekleşmemiş, ortaya çıkmamış bir topluluğu tanımlamaktadır. Tam olarak konumlandığı aşama, etkileşimden önceki durumdur.

Giddens (1984) birlikte varolma kavramını mekan teorileri bağlamında yorumlayarak, beden ile deneyimin önkoşul olduğu bir kavram olduğunu belirtmektedir. Birlikte varolma durumunun sosyal karakterini, bedenin mekansallığına, 'diğerleri' ile olan oryantasyonuna ve kendini de işin içine katarak deneyimlemesine bağlamaktadır. Yani son dönemde yapılan bazı çalışmaların aksine, birlikte varolma durumunu 'fiziksel olarak birlikte varolma' olarak tanımlamıştır. Birlikte varolmayı benzer şekilde, bedenlerin algısal ve iletişimsel olarak birarada olması bağlamında değerlendiren Goffman (1963), bu değerlendirmesine zemin oluşturmak amacıyla iletişimi, somut (embodied) ve soyut (disembodied) iletişim olarak ayırmaktadır. Birincisinde, bedensel aktivite bağlamında direk bilgi alışverişi, ikincisinde, telefonla konuşmak gibi dolaylı bilgi alışverişini tanımlamaktadır. Etkileşim için somut iletişimi ve bedensel deneyimi önkoşul olarak sunmaktadır. Kendi sözleri ile durumu şu şekilde açıklamıştır:

"Aktörler (kişiler), başkalarını deneyimlemeleri dahil her ne yapıyorlar ise, o sırada algılanabilecek kadar yakın olduklarını hissettiklerinde 'birlikte varolma' durumu gerçekleşmiş olur."

Giddens tarafından, günlük yaşam içerisinde geçici ve anlık olarak tanımlamakta olan bu karşılaşmalar (anlar), günlük yaşam içindeki aktiviteler sırasında meydana gelen, zaman-mekan bantları olarak adlandırılmakta ve Hagerstrand'ın dinamik zaman-mekan kavramına dayandırılmaktadır (Legeby, 2013a). 'Birlikte varolan' kişilerin iletişimsel davranışı Goffmann (1963) tarafından 2 aşamada ele alınmaktadır;

odaklanılmış (focused) ve odaklanılmamış (unfocused) etkileşim. Odaklanılmamış etkileşim, aktörler sadece anlık ve görsel bir iletişim kurduğunda gerçekleşmekteyken, odaklanılmış etkileşim ise ortak bir dikkat merkezinin olduğu aktörlerin anlık görsel temastan öte iletişim kurabilecek kadar yakın olduğu, konuşmanın da zaman zaman eklendiği etkileşim biçimidir. Hagerstrand (2009, Legeby'nin 2013'te atıfta bulunduğu gibi), bu bağlamda bahsettiği 'kasıtsız/planlanmamış karşılaşmalar' (unintended encounters) kavramı ile bu tartışmaya dahil olabilecekken, Goffman (1963), bu kapsamda 'birlikte varolma' ile etkileşim arasında koşullu bir ilişki ortaya koymaktadır. Birlikte varolma kavramı, sosyoloji alanında da oldukça önemli bir odak noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyoloji alanındaki konumlanması, bir ucu mekan teorilerine, bir ucu sosyolojiye ve istatistiğe dokunan Mekan Dizimi Teorisi ile irdelenebilir. Bu teorinin temellerini atanlardan biri olan Hillier (1996) tarafından, 'birlikte varolma' durumunu, önemli bir sosyal kaynak olarak görmektedir. Özellikle de sosyal ağlar yaratmak için, önemli bir potansiyel olarak ortaya koymakta ve farklı sosyal birliktelikleri ortaya çıkarmak için 'birlikte varolma' ve mekan konfigürasyonunun birarada etki ettiği belirtmektedir.

Sosyoloji alanının bu konu ile ilgilenen dalı, mikro-sosyoloji olarak adlandırılan, daha günlük yaşam içerisinde durumları inceleyen ve toplumdan öte, kişi - kişiler ölçeğinden olayları değerlendiren bir daldır. Hillier'in bakış açısındaki ölçekle örtüşen bu durum, bu kavramın sadece bu ölçekte önemli olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine makro ölçekteki ilişkilerin mikro ölçekteki ilişkilerin etkisi ile oluşması sebebiyle, bu kavram makro ölçekteki daha toplumsal, sosyolojik ilişkiler için de oldukça önemli bir yere sahiptir (Collins, 2004). Giddens de (1979) buna destek olarak, toplumların ontolojik durumunun, aktörleri tarafından üretilmesi ve tekrar üretilmesine dayandığını söylemektedir. Bu şehir ölçeğinde somutlaşarak, şehrin karakterini etkilemektedir. Jacobs'un (1961) 'The Death and Life of Great American Cities' isimli kitabında vurguladığı üzere, birlikte var olma kavramı (ya da kamusal alanların çeşitli sebeplerle kullanımı) şehrin yaşamı ve 'yaşayan' bir şehir için oldukça önemlidir. Dolayısıyla, diğer bir ölçekte bakıldığında, bu durum mekana indirgenebilir ve üniversite mekanları için, üniversitenin karakterini, yaşantısını etkileyebileceği söylenebilir.

Etkileşim ve birlikte varolma durumu aktörler üzerinden tekil olarak incelenmesinin yanı sıra sosyal gruplar (social groups) üzerinden de ele alınmaktadır. Goffman (1959), sosyal grupları grup dinamikleri üzerinden ele almıştır. Grup dinamiklerini, kişisel kimlik karşısında oluşturduğu bakış açısı ile; performans (performance), seyirci (audience) ve takım (team) üçlemesi ile incelemektedir. ‘Takım’ kavramını kullanmasının sebebi, grubu oluşturan kişilerin grup tarafından onaylanmış amaçlar doğrultusunda ortak çalışmalarıdır (co-operate). Grup, ortak performansın gerçekleştirilebilmesi için her bireye farklı sorumluluklar yüklemektedir ve kişiler bu bağlamda faaliyet alanları (front) seçmektedir. Tönnies (2001) tarafından ilk olarak 1887’de ortaya konan Gemeinschaft & Gesellschaft (community&society) ikilisi sosyal grupları sınıflandırma anlamında önemli gelişmelerdendir. Sosyal anlamdaki sınıflandırmaların asla iki veya üç parametreye indirgenemeyeceği kabul edilmekle birlikte, genel çerçeveyi çizmekteki önemli adımlardandır. İki farklı mental model olarak tanımlanmış olan bu iki durum, dilimizde cemaat & cemiyet olarak karşılığını bulmaktadır. Parsons, kişilerin sosyal etkileşim çerçevesinde kendilerini konumlandırmaları bağlamında sosyal yapıyı oluşturan aktörler üzerinden konuyu değerlendirmekte ve aktörlerin, aldıkları aksiyonların belirli bir anlamının olabilmesi için, öncesinde kendilerine sunulan beş alternatif ‘kalıp değişken’ (pattern variables) setinin her birinin tezat ikililerinden seçim yapmaları gerektiğini belirtmektedir. Ortaya koyduğu bu kalıp değişkenler, birim davranışların çoğulluğunu içeren aktör-durum ilişkisinin bileşenlerini sınıflandıran konsept bir şemadır (1960). Sosyal hayatta kişinin içinde bulunduğu durumlarda, ortaya çıkan anlam, durumun kendisinden meydana gelmemekte, bunun ötesinde her bir durum için, kişinin bu beş değişken üzerinden yaptığı seçimler doğrultusunda şekillenmektedir. Bu değişken modeller; affectivity – affective neutrality, particularism – universalism, ascription – achievement, diffuseness – specificity, collectivity-orientation – self-orientation olarak sıralanmakta ve Tönnies’in Gemeinschaft & Gesellschaft ikilisi ile de ilişkilendirilmektedir (Tönnies, 2002; Parsons, 1960).

Gemeinschaft, yaşayan bir organizma olarak tanımlanırken; Gesellschaft, mekanik bir agrega, yapay ve heterojen bir karışım olarak tanımlanmaktadır. Gemeinschaft, akrabalık ilişkileri, komşuluk ilişkileri, arkadaşlık ve doğal irade (natural will) çerçevesinde gerçekleşmektedir; Gesellschaft ise, Gemeinschaft oluşturan kişilerden yola çıkılarak oluşturulmuş bir terimdir, ancak burada Gemeinschaft terimindeki

durumun aksine kişilerin birbiri ile bağları yoktur tam tersine her kişi kendi başına bir bireydir ve diğerlerinden ayrıdır; onları birarada tutan önceden tanımlanmış bağlar (aile, akrabalık, arkadaşlık bağları gibi) bulunmamaktadır ve rasyonel irade (rational will) ile şekillenmektedir (Tönnies,2002; Tönnies, 2001). Gemeinschaft durumunda, bu topluluğu oluşturan kişiler her türlü ayırıcı etkiye rağmen doğal olarak birarada olma güdüsü (natural will) ile birarada dururken, Gesellschaft durumunda her türlü birleştirici etkiye rağmen, mantık, kazanç gibi parametreler ışığında bir iradeye (rational will) sahiptirler ve ayrı birer birey olarak varoluşlarını sürdürürler. Bu topluluğu oluşturan her bir birey, kendisi için varlığını sürdürmekte, bireyler arasındaki çeşitli aktivite ve güç sahaları güçlü bir şekilde aralarındaki sınırları tanımlamakta ve bireyler arası ilişki sözleşmeye dayanmaktadır. Öğrenciler için toplumun bir ön denemesi olarak da tanımlanabilecek, tezin ana odağını oluşturan ‘üniversiteler’, bu bağlamda değerlendirildiğinde cemiyet (Gesellschaft) kategorisine daha yakın konumlanmaktadır. Belirli organizasyonel bir yapı, hiyerarşik ilişkiler ve herkesin öncelikle kendi bireysel varlığı ve çıkarları doğrultusunda katıldığı bir atmosfer olan üniversite ortamında, çok farklı kültür sistemleri, ırk ve sosyo-ekonomik statülerden gelen bireylerin oluşturduğu bir cemiyet oluşmaktadır (Tönnies, 2001, Topal, 2004).

2.4 Mekan Dizimi Teorisi Bağlamında İnsan Mekan İlişkisi

İlk olarak Hillier ve Hanson tarafından 1984 yılında ortaya konan teorinin temeli, fiziksel mekanın, mekan konfigürasyonunun, toplumdaki sosyal durumları, en küçük birim olan insan davranışından başlayarak etkilediği ön kabulüne dayanır (Hillier & Hanson, 1984). Yapı ve mimarlık açısından bakıldığında, Hillier ve diğerleri, fiziksel form ve sosyal anlamın, belirli bir seviyeye kadar ayrı sorgulamalar olduğunu ancak mimarlık alanında bütünleştiklerini söylemektedir; çünkü yapılarda mekanlar sosyal sebepler ışığında organize edilmekte ve sosyal düşünceler de yapıların mekansal formunda barınmaktadır (1984). Bu düşünce Lefebvre (1991) tarafından da desteklenmektedir, Lefebvre, ‘Mekanın Üretimi’ (Social Production Of Space) isimli kitabında, mekanın bir ‘üretim’ olduğunu ve aynı zamanda da ‘ürün’ olduğunu ortaya koymaktadır. Alexander (1979) ise, mekanda meydana gelen etkinlik kalıplarının, mekanın geometrik kalıpları ile iç içe geçmiş olduğunu belirterek bu

savı desteklemektedir⁷. Teori genel anlamda, sosyal ilişkilerin mekansallaşması ve mekanın sosyalleşmesi durumlarını irdelemektedir. Mekan sistemindeki parçaları ve parçaların, diğer parçalar ve bütün ile olan ilişkisini sorgulayarak, kişinin davranışsal tepkilerini çevreyle ilişkisel olarak ortaya koymaktadır. Kurulacak kavramsal çerçeve içerisinde Mekan Dizimi Teorisi'nin konumlanması ana eksen üzerindedir. Çevresel Psikoloji alanının alt dalı olan Çevre Davranış Teorileri'nden beslenmektedir. Farklı ölçeklerde karşımıza çıkan Mekan Dizimi⁸ Teorisi, yapı ve şehir ölçeğinde etkin olduğu gibi çeşitli ölçekteki yerleşimler hatta peysajlarda bile etkin olabilmektedir ve tüm bu ölçeklerde sosyal, mekansal ilişkileri birbiri ile ilişki içerisinde ele almaktadır. Öncelikle University College London'da (UCL) bir araştırma projesi olarak başlayan bu 'mekan okuma yöntemi'⁹ olarak adlandırılabilir çalışmada, zaman içerisinde uluslararası ölçekte bağımsız bir araştırma alanına dönüşmüştür. 1997'de başlayan ve 2015 yılında onuncusu düzenlenen, Space Syntax¹⁰ Sempozyumları (SSS) ile araştırmacılar arası etkileşim artırılarak, alandaki gelişmeler ivmelenmiştir.

Mekan Dizimi Teorisi bağlamında, mekanın sosyal yaşantısının fiziksel karakteri ile olan ilişkisi irdelenirken, kullanıcıların mekandaki durumu, birbiriyle ve mekanla etkileşimi bağlamında yapılan tanımlamalar ışığında, hareket alanı kavramı ortaya çıkmıştır. Fenomenoloji alanında çalışmaları olan Seamon, bu konuda katkı sağlamakta ve mekanın konfigüratif özelliklerinin, potansiyel bir hareket alanı yaratarak, kullanıcıları bu potansiyel çerçevesinde biraraya getirmekte ya da onları birbirinden ayrı tutmakta olduğunu belirtmektedir (2012). Zayıf-güçlü programlanmışlık, Hillier ve diğerleri (1984) tarafından mekanın formu ve fonksiyonu arasındaki ilişkinin sorgulanması sonucu ortaya konmuş bir kavram ikilisidir. Hillier ve Penn (1991), 'program' kavramını, bir yapının barındırdığı fonksiyondan öte, o yapının Mekan Dizimi Teorisi'nde tanımlanan kullanıcılar (inhabitant, visitor) arası arayüzler bağlamında oluşturduğu ilişkiler üzerinden

⁷ Bunu kent ve yapı ölçeğinde yorumlamaktadır: "Bir yapı ya da kentin yaşamı, sadece mekana sıkı sıkıya bağlı değildir; mekanın kendisinden oluşmaktadır." (Alexander, 1979)

⁸ Dizim, Hillier ve Hanson tarafından, yapısal elemanlar düzleminde meydana gelen rastlantısal kombinasyonlar olarak tanımlanmıştır (Şikoğlu ve Arslan, 2015'te atıfta bulunduğu gibi)

⁹ Mekan Dizimi Teorisi, Şikoğlu ve Arslan (2015) tarafından, bir mekan okuma yöntemi olarak tanımlanmıştır.

¹⁰ Mekan Dizimi Teorisi'nin İngilizce karşılığı olan terimdir. Çevirisine bakıldığında Türkçedeki tam karşılığı, mekanın sentatiktik ilişkilerine odaklanan bir teori olduğunu ortaya koymaktadır.

tanımlamaktadır. Bu bağlamda güçlü programlanmış mekanlar (strong programmed spaces), kullanıcı grupları arasındaki arayüzlerin ve karşılaşma durumlarının kontrollü, tanımlanmış, determinist ve kurallara bağlı olduğu durumlar iken; zayıf programlanmış mekanlar (weak programmed spaces), kullanıcı grupları arasındaki arayüzlerin fazla kontrollü olmadığı ve karşılaşmaların her an her kullanıcı ile mümkün olduğu, rastlantısallık üzerinden gelişen durumlardır. Mekan Dizimi Teorisi'nde 'doğal hareket' (natural movement) olarak adlandırılan, hareketin bütünleşik mekanlarda daha yoğun olacağı doğrultusundaki söylem, bu programlanmışlık durumu ile farklı bir bakış açısı ile ele alınmakta ve bahsedilen doğal hareketin sadece rastlantısallık ve mekanın konfigürasyonu ile daha yakından ilişkili zayıf programlanmış mekanlar kapsamında ele alınabileceği belirtilmektedir; güçlü programlanmış mekanlarda ise, kullanıcılar mekanın konfigürasyonundan öte, programın yönlendirmeleri doğrultusunda hareket etmektedir (Sailer, 2015a). Tez kapsamında, mimarlık okullarının sosyal etkileşim alanlarına konsantre olduğundan, yapı ölçeğinden çok mekan ölçeğinde inceleme yapılmıştır. Dolayısıyla, mekan bazında zayıf-güçlü programlanmış mekanlar ayrımı yapılmış olsa da genel anlamda, özellikle de mimarlık okulları etkileşimin yoğun olduğu ve farklı kullanıcı gruplarının ayırt edilemediği yapılar olduğundan, zayıf programlanmış mekan olarak ele alınmış ve araştırma mekanın konfigüratif özelliklerinin hareketi yönlendirdiği, doğal hareket kavramı üzerinden şekillenmiştir

Sommer'in (1966, Hall tarafından atıfta bulunulduğu üzere)¹¹ sociofugal-sociopetal kavram ikilisi de bu sava destek vermektedir. İnsanların biraraya gelmesi ve gelmemesi, hem fiziksel (entegre, bütünleşik mekan, vb.), hem de sosyal (sınıf, sosyal yapı farklılıkları,vb.) sebeplere dayanmakla birlikte, mekan dizimi analizinin öncelikli hedefi, içindeki harekete bağlı olarak, fiziksel mekânın insanları bir araya getirme potansiyelini anlamaktır (Şıkoğlu & Arslan, 2015). Bu bağlamda, Sailer (2015b), kütüphane, eğitim yapıları gibi tipolojilerin çoğunlukla zayıf programlanmış olduğuna dikkat çekmekte ve bu mekanlardaki yaşantının daha çok konfigüratif mantık bağlamında şekillendiğini belirtmektedir. Seamon (2007) tarafından, Mekan Dizimi Teorisi ve Analizleri, mekansal deneyimler üzerinden insan-mekan ilişkisini sorgulamasından dolayı, aynı dönemlerde ortaya çıkan benzer çalışmalardan farklı

¹¹ Sociofugal-sociopetal.

bir noktada konumlandırılmıştır. Bu teorinin, fenomenolojik bağlamdaki yaklaşımlara belirli noktalarda paralellik gösteren bir teori olduğunu ileri sürmektedir. Peponis (2001) de, bu yoruma katılmakta ve mekanın gündelik hayatın bir parçası olarak işgal edildiğini, araştırıldığını ve anlaşıldığını; sentaktik geometrinin de (analizler için manipüle edilen/indirgenen fiziksel çevrenin), şeklin sorgulanması ve mekanın deneyimlenmesi doğrultusunda fenomenolojik bir düzlemde olduğunu, ancak daha analitik bir hedef ve kesin bir odağının olduğunu belirtmektedir. Mekan Dizimi Teorisi, temel olarak mekanın deneyimlenmesi ve görülebilirlik (visibility) üzerinden şekillenmektedir. Norberg-Schulz (1965), insanın, mekanın merkezi olduğunu ve mimari mekanın yönelimlerini beden hareketlerinin etkilediğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda, mekan, boşluk-sınır, hareket-zaman ve ışık olarak tanımlanabilmektedir. Mekan Dizimi Teorisi ve yöntemi bütün olarak düşünüldüğünde, mekanı irdeleyebilmek için, söylemsel olmayan bir düzlemde, hem niteliksel/matematikselsel hem niceliksel/teorik bir kapsamı olduğu söylenebilir. Matematikselsel olarak bahsedilse de, metrik ölçümlerle ilgilenmekten öte, mekanın topolojik¹² özellikleri ile ilgilenmektedir. Topolojik özellikler, bu araştırma alanında, mekan konfigürasyonu bağlamında ele alınmaktadır. Mekansal ilişkileri tanımlarken zaman zaman ‘konfigürasyon’ (Hillier, 1996), zaman zaman ‘sentaks’ (Hillier & Hanson, 1984) kavramları kullanılmaktadır ancak konfigürasyon kavramı daha güncel olduğundan, bu tez çalışmasında ‘konfigürasyon’ kavramı kullanılmıştır.

Konfigürasyon¹³, ‘yapılandırılmış mekan’ anlamına gelmekte ve süreklilik gösteren bir mekanın, her biri, birbiri ile ve sistemin tamamı ile ilişki içinde olan birimler dizisi olarak ele alınmasına dayanmaktadır. Hillier (1997) tarafından, konfigürasyon, birbirine bağlı ilişkiler kompleksi olarak tanımlanmakla birlikte, asıl olarak iki konuya vurgu yapılmaktadır: farklı bakış açılarından bakıldığında ortaya çıkan konfigürasyonun farklı olma durumu ve konfigürasyonun bir kısmı değiştiğinde, bir birim ya da ilişki, bütünü de değışeceği durumu. Sadece parçaların birbiri ile ilişkisinden ibaret bir sistem olmadığını kanıtlayan söylemini bir diğers tanımında

¹² Topoloji, geometrik cisimlerin nitelikleriyle ilgili özelliklerini ve bağıl konumlarını, biçim ve büyüklüklerinden ayrı olarak alıp inceleyen geometri dalı.

¹³ Mekan Dizimi Teorisi’nin çıkış noktası olarak kabul edilen, insan topluluklarının kendilerini organizza ederken mekanı bir kaynak olarak kullanması bağlamında, konfigürasyon; sürekli bir mekanın birbirinden ayrık ancak birbiri ile ilişkili ünitelere ayrışması olarak tanımlanmaktadır ve mekanın konfigürasyonun sosyal bir mantığı olduğu belirtilmektedir (Bafna, 2003).

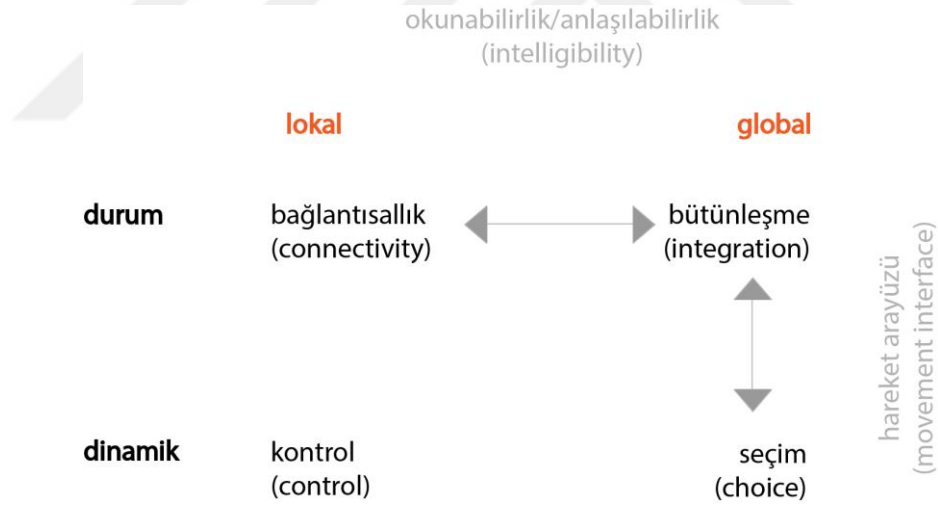
pekiştirmektedir: konfigürasyon, bir sistem içerisindeki bir ilişkinin, tüm diğer ilişkileri etkilediği ve bunlardan etkilendiği bir ağıdır (1998). Çevrenin ‘anlaşılabilirliği’¹⁴ bağlamında bu perspektiften özgün bir tanımlama yapılmaktadır. Mekanın lokal özelliklerinden, sistemin tamamının strüktürünün tahmin edilebilmesi, olarak özetlenebilecek olan bu tanımlama, topolojik özellikler ve konfigürasyonun mekanın anlaşılabilirliğine olan etkisini ortaya koymaktadır. İnsan aklı çevreyi zaman-mekansal gerçekliği aşarak, soyut ve mantıksal bir çıkarımla anlamaya çalışmaktadır. Mekanın anlaşılabilirliği algı ve biliş süreçlerini takip eden bir durum olduğundan, konfigürasyon ve topolojik ilişkilerin, algı ve biliş üzerinde de etkili olarak Çevresel Davranış Teorileri ile de etkileşim içinde olduğu söylenebilir. Aynı zamanda konfigüratif özellikler üzerine, kişinin günlük yaşantısında mekanla olan etkileşimi sırasındaki düşünceleri üzerinden ele alınarak yapılan değerlendirmede, kişinin konfigüratif özellikleri düşünmediği, konfigüratif özellikler ile düşündüğü belirtilmektedir (Hillier, 1996; Hillier & Leaman, 1974). Bu durum, mekan konfigürasyonunun kişinin davranışları üzerinde etkili olduğu çıkarımına yön vermekte ve Mekan Dizimi Teorisi’nin genel yargılarından olan mekan konfigürasyonu mekan sosyolojisi ilişkisini desteklemektedir.

Konfigürasyon kavramı, mekanın varoluşu bağlamında ele alındığında, herhangi bir mekanın tek başına bir değeri olmadığı, diğer mekanlarla olan geçici ilişkileri bağlamında mekanın varolduğu ve bu durumun öznenin mekandaki konumuna ve bakış açısına göre değiştiği ileri sürülmektedir (Vaughan, 2007; Hillier, 2014). Geçici vurgusu yaparak, işin içine zaman kavramını da katan bu bakış açısı, Leibniz’in mekan anlayışına da benzer niteliktedir. Leibniz, uzayı nesnelerin mümkün ilişkilerinin toplamı olarak tanımlamaktadır. Burada da, mekan, Leibniz felsefesindeki ‘nesne’ yerine konularak, ancak diğer mekanlarla ilişkileri bağlamında varolabildiği öne sürülmektedir. Mekan Dizimi Teorisi’nin ana söylemi de benzer bir bağlamda ‘ilişkiler’ üzerine kurulmuştur¹⁵. Leibniz, mekanı varlıktan öte, bir ilinti olarak ele almakta ve bu ilintilerin bir ucunda insanı, diğer ucunda mekanın bulunduğu çevreyi ve mekansal özellikleri konumlandırmaktadır (Melikoğlu Eke, Fitöz, 2014). Hillier de (1996), konfigürasyonu, bir birimin tüm diğerleriyle ilişkisi

¹⁴ İngilizcede ‘intelligibility’ olarak karşımıza çıkan kavram, biliş üzerinden temellenmektedir.

¹⁵ Üretilen mimari işlerin her biri, kompozisyon, plan, tipoloji, bir ilişkiler bütünüdür. Yapılar ilişkisel şemalardır. (Hillier & Hanson, 1997)

ile belirlenen, birbirine bağılı ilişkilerden oluşan bir set olarak tanımlayarak bu bakış açısını desteklemektedir. Mekan Dizimi Teorisi'nde bunun yansıması olarak kullanılan her kavramın (derinlik -depth-, etkileşim -integration-, bağılılık -connectivity-, merkezlik -circularity-) iki çeşit ölçüm değeri bulunmaktadır; birim özelindeki değeri (o birimin sadece komşuları ile olan ilişkilerinden elde edilen değer), küresel (global) değeri (o birimin komşularının yanı sıra tüm sistem ile olan ilişkilerinden elde edilen değer). Mekan Dizimi Teorisi kapsamında mekan, yerel morfolojik ilişkiler ile küresel dokunun kapsadığı ilişkiler arakesitinde karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Konfigürasyon sistemi, durağan/durum (state) ve dinamik (dynamic); lokal (local) ve küresel (global) olmak üzere iki aşamada değerlendirilmektedir. Durağan kavramı, konfigürasyondaki sabit sistemleri tanımlarken, dinamik kavramı ise o konfigürasyon ile çakışan mobil haldeki bireyleri tanımlamaktadır. Lokal/küresel parametreleri ile birlikte durağan/dinamik parametrelerinin konfigürasyon ve Mekan Dizimi Teorisinde yer alan kavramlar ile olan ilişkileri, Şekil 2.6'da görselleştirilmiştir (Hillier ve diğ., 1987; Bafna, 2003).

Şekil 2.6 : Yerel morfolojik ilişkiler ve küresel bağlamdaki ilişkiler üzerinden ölçüm modeli (Hillier ve diğ., 1987).

Anlaşılabilirlik/kavranabilirlik (intelligibility) kavramı çerçevesinde, lokal-küresel ilişkilerin birarada ele alınması durumu, kişinin bilişim parametresi, gözlenen hareket modeli ve bulunduğu mekanın konfigürasyonunu bütüncül bir tutumla ele almaktadır (Kim, 1999; Hillier, 1996; Hillier ve diğ., 1993). Anlaşılabilirliği düşük olan mekanlarda kişiler, yön bulabilmek için, kavrayabildikleri lokal çerçeve kapsamındaki geçiş mekanlarının görünebilirliği, diğer insanların varlığı gibi

parametrelere göre davranışlarını şekillendirir (Chang & Penn, 1998). Dolayısıyla anlaşılabilirliği düşük olan mekanlarda, görünürlük, birlikte varolma ve etkileşim parametreleri daha da önem kazanmaktadır. Lokal-küresel anlamdaki ikili tutum, sosyal ilişkileri tanımlamada ölçekler arası bir ilişki kurulmasını ve konfigürasyon tanımındaki ilişkisellik durumunun analizlerde somutlaşarak, verilerin de bu doğrultuda ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Küresel ve lokal ölçekteki analizler, tüm konfigüratif sistem ve kişinin içinde bulunduğu, deneyimlediği, algıladığı lokal birimi iki ayrı parametre olarak ele almakla birlikte; mekan anlamında kişi ölçeğine inmiş olsa da, davranış anlamında kişi ölçeğine konsantre olmamaktadır. Penn (2003), Mekan Dizimi Teorisi'nin kişilerin bireyselliğinden öte toplumlara ve kişilerin geneli için geçerli sosyal durumlara odaklandığını ve bu sebeple kişinin bilişsel ve kişisel parametrelerini gözardı etmekte olduğunu belirtmektedir. Bu durumu bir keki dilimlemeye benzeterek, dışsal, tüm bireyler için ortak olana ve buradan hareketle sosyal olana konsantre olmaktadır. Bu bağlamda, mekanda davranış anlamında en baskın olarak ortaya konulan 'hareket' kavramı Mekan Dizimi Teorisi için önemli bir noktada konumlanmaktadır. Ancak 'hareket' kavramını ele alırken de, *prime mover* olarak isimlendirilen, kişisel motivasyon ve amaç odaklı hareketten öte mekanın konfigürasyonundan dolayı oluşan harekete konsantre olunmuştur. Hillier ve diğerleri (1987), hareketi, mekanın konfigüratif sistemi içinde herhangi bir yerden herhangi bir yere gitmek olarak tanımlamıştır. Rastgele hareketler üzerinden bakıldığında, sistemin belirli noktalarında, görece fazla hareket olacağını ve bunun 'birlikte varolma' durumuna potansiyel oluşturacağını, bazı noktalarında ise topolojik olarak daha az hareket olacağını vurgulamaktadır. Bu şekilde mekanın konfigürasyonunun mekandaki hareketi etkilediğini ortaya koymakta ve bunu 'doğal hareket' (natural movement¹⁶) olarak isimlendirmektedir.

Doğal Hareket Teorisi'nden önceki hareket teorilerinde, hakim olan durum, bir ilgi odağının (attractor) varlığı olmakla beraber; hareket, bu ilgi odağına hareket ve ilgi odağından hareket (O-D¹⁷) olarak tanımlanmaktadır. Doğal hareket ise, mekanın morfolojik ve konfigüratif özellikleri doğrultusunda biçimlenmektedir. Doğal

¹⁶ Doğal hareket (natural movement), grid konfigürasyonu temelinde tanımlanan, kentsel yaya hareketinin proporsiyonudur (Hillier ve diğ, 1993).

¹⁷ Orijin/başlangıç noktası-hedef lokasyonlar (Origin-destination locations) (Dalton & Dalton, 2007).

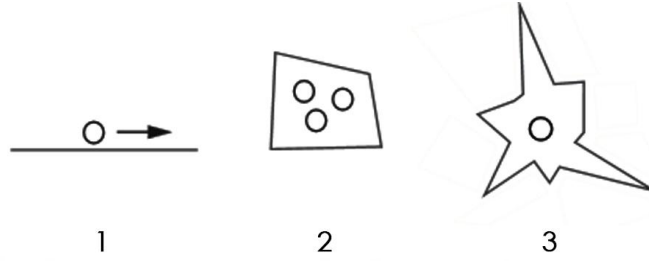
Hareket Teorisi'nde önceki teorilerdeki durumun tam aksi olarak, hareket, sistem dahilindeki, mümkün olan tüm orijin-hedef çiftlerinden kaynaklanan hedef odaklı hareket (to-movement¹⁸) bağlamında ele alınmaktadır. Bu durumda, her mekan aynı anda hem orijin hem hedef mekan olmaktadır. Mekanda 'içinden geçme' (through movement¹⁹) biçimindeki hareket tamamen mekanın konfigürasyonu doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bu küresel erişebilirlik (accessibility) değeri, bütünleşiklik (integration) ya da içinden geçme hareket potansiyeli olarak adlandırılır (Dalton&Dalton, 2007).

Konfigüratif ve topolojik özellikler açısından mekanın ele alınması, mekanın kendi içindeki ve mekanlar arası anlamda bir ilişkiyi irdelemek için ışık tutmakla birlikte, Mekan Dizimi Teorisi'nin ana eksenini oluşturan insan-mekan ilişkisini irdeleyebilmek için, çok daha farklı kavramlar ve parametreler çerçeveye girmektedir. Benedikt (1979) tarafından yapılan üçlü sınıflandırma, bu ilişki odağında bir çerçeve çizebilmek için önemli adımlardan biridir. Mekanın aktiviteler için bir arka plan olmadığını, insanın yaptığı her şeyde bulunan içsel bir yan olduğunu ileri süren Benedikt (1979), insan-mekan ilişkisini, Şekil 2.7'de görülebileceği üzere 3 kategoride ele almaktadır. İlk olarak kişinin mekanda hareket etme durumunu çizgisel ve tek boyutlu olarak tanımlamıştır. Ardından mekanı insanların etkileşime girdiği yer olarak tanımlayıp, bunun, dışbükey alanlar (convex spaces) çerçevesinde iki boyutlu bir düzlemde gerçekleştiğini söylemiş ve son olarak da bir noktadan bakıldığında görülebilen tüm alanları işaret ederek, mekanı 'görünür alan' (isovist) olarak tanımlamıştır. Bu üç durumun karşılığı olan, mekanda çizgisel hareket, mekanı oluşturan dışbükey alanlar ve görünür alan kavramları, mekan dizimi analizlerinin temelini oluşturan etmenlerdendir. Mekanın konfigürasyonunun algılanabilmesi için konfigürasyon tanımında da ortaya konulduğu gibi, ilişkiler önem kazanmakta ve tek bir 'görünür alan' yeterli olmayıp birden fazla görünür alanın birbirleriyle olan ilişkilerinden bir sonuç çıkarılabilmektedir İnsanların mekanı deneyimlemesinin ve kullanımının da görünür alanların birbirleri ile ilişkilerinden doğan bir durum olduğunu ileri sürmektedir (Benedikt, 1979).

¹⁸ Hedef odaklı hareket (to-movement), seçilmiş bir hedef noktasına orijinden başlanarak yapılan hareketi tanımlamaktadır.

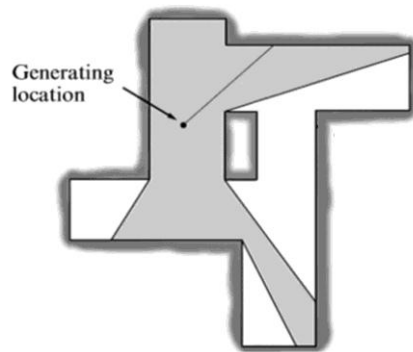
¹⁹ İçinden geçme odaklı hareket (through movement), hareketin gerçekleşebilmesi için arada geçilecek mekanları tanımlamaktadır.

Hillier ve Hanson (1984), ‘Mekanın Sosyal Mantığı’ (Social Logic of Space) isimli, Mekan Dizimi Teorisi’nin temellerinin atıldığı kitapta bahsettiği üzere, mekan dizimi metodu, mekanın çizgisel (axial) ve düğümsel (nodal) olarak tanımlanması bağlamında oluşturulmuş bir metottur (Hillier, 1996; Detlaff, 2014’te atıfta bulunduğu gibi). Bu metot Benedikt’in (1979), Şekil 2.7’de görülen üçlemesi üzerinden temellenmektedir.

Şekil 2.7 : Mekan insan ilişkisinin Vaughan (2007) tarafından, Benedikt’in (1979) üçlü tanımlamasına göre görselleştirilmesi. 1, insan çizgisel olarak hareket eder ve çizgisel izler bırakır; 2, konveks (dışbükey) alanlarda diğer insanlar ile etkileşimde bulunur; 3, bir noktada durduğunda, o noktadan görebildiği tüm alanlar, mekan insan ilişkisinin görünür alan üzerinden kurulduğu durumdur (Benedikt, 1979; Vaughan, 2007).

Eş görüş alanı (isovist), Turner ve diğerleri (2001) tarafından da, mekansal çevreyi (spatial environment) anlamak için önemli bir bakış açısı olarak değerlendirilmektedir. Eş görüş alanı kavramı, mekanın içinden ve kişilerin bakış açılarından (mekanı algılamaları, mekan ile ilişkiye girmeleri ve mekan içinde hareket etmeleri çerçevesinde) bir tanımlama öne sürmektedir. Bu anlamda, mimari analizler ile yakınlık göstermekte ve ölçek olarak insan ölçeğinde olduğundan deneyim parametresine de bir noktadan değmektedir. Kişinin bulunduğu nokta eş görüş alanının merkezi/üretildiği nokta (generating point) olarak kabul edilerek Şekil 2.8’de görülebileceği üzere eş görüş alanı çokgeni (isovist polygon) oluşturulmaktadır.

Şekil 2.8 : Eş görüş alanı poligonu (isovist polygon) (Turner ve diğ., 2001).

Turner ve diğeri (2001), Benedikt'in (1979) bu metodolojisi Gibson'ın (1986) Ekolojik Görsel Algı Teorisi (Ecological Approach to Visual Perception) ve mekan tanımlamalarıyla örtüşse de, mimari anlamdaki çalışmalarda efektif olarak kullanılmadığını ve mekanın konfigüratif ve sosyal olarak çözümlenebilmesi anlamında daha kapsamlı bir metodoloji olarak Mekan Dizimi Teorisi'nin ortaya konulduğunu belirtmektedir. Bu teorinin lokal (local) – küresel (global) olarak oluşturulan ikili verileri birarada sunması, Benedikt'in (1979) teorisindeki limitleri de bir nebze olsun ortadan kaldırmış durumdadır ve farklı ölçeklerde mekanın ele alınmasını sağlamaktadır.

Teorinin söylemleri, analitik metotlarla desteklenmekte; diyagramlar ve grafikler ile temsil edilen mekanlar, mekanın birimleri arasında ve genel ile ilişkisi bağlamında incelemeler yapılmasına olanak vermektedir. Mekan Dizimi Teorisi kapsamındaki analizlerin uygulanabilmesi için öncelikle mekan alt birimlere indirgenmektedir²⁰. Mekan Dizimi Teorisi'nin iskeletini oluşturan, Benedikt'in (1979) ortaya koyduğu, çizgisel hareket, dışbükey alanlar ve görünür alan kategorizasyonu, yöntemin anlaşılabilirliği noktasında ıskı tutmaktadır. Mekan Dizimi Teorisi'nin bakış açısı ele alındığında, mekan, fiziksel anlamda iki farklı yapıda görülmektedir; içbükey mekan (concave space) ve dışbükey mekan (convex space). Burada ele alınan ve araştırma yönteminin temelini oluşturan dışbükey mekandır. Bunun sebebi ise, Mekan Dizimi Teorisi'nin, mekanların birbiri ile ilişki içerisindeki durumuna odaklanması ve bunu öncelikle 'görünebilirlik' kavramı üzerinden iletmesidir. Mekan Dizimi Teorisi, mekanın deneyimlenmesi üzerinden insan mekan ilişkisine dair yorumlarda da bulunmaktadır, ancak ele aldığı öncül algı parametresi görmedir. Dışbükey bir mekan içerisinde, kişi hangi noktada olursa olsun, hiçbir fiziksel engelle karşılaşmadan o mekan içerisindeki her noktayı görebilir ve o mekan içerisindeki her noktadan görülebilir. Mekan dizimi analizleri, mekanın, bu dışbükey mekan tanımını çerçevesinde indirgendiği alt mekanlar üzerinden ilerler. Kişinin çevresini algılaması ve zihninde mekanın oluşturduğu bilişim (cognition) anlamında bakıldığında, bu mekanı parçalara ayırma ve bunların birbirleri ile ilişkisini inceleme durumu, Kubat

²⁰ Mekan Dizimi yönteminin bu indirgeme durumunun asıl amacı, zihinde mekanın yansıması olarak tanımlanabilecek deneyimlere dayalı bilginin oluşumunu sağlayan mekanın soyut bileşenlerinin, somut olarak ortaya konma tekniğini oluşturmaktır. Bu somut analizlerin yapılabilmesi için, mekan insan deneyimlerine çıkış noktası olan parçalara ayrılmakta, bu parçaların birbirleri ile ilişkileri haritalar ve grafikler yardımı ile sayısal analizler yapmaya imkan verecek duruma getirilmektedir (Kubat ve diğ., 2007).

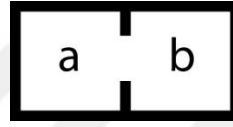
ve diğeri (2007) tarafından, kişinin mekanı kavramasının (cognition) senkronik olmaktan öte; zamansal düzlemde, deneyimler sonucunda kazanılan asenkron algıların zihinde birleşmesi bakış açısı bağlamında değerlendirilmiştir. Dışbükey mekanların geçirgenlik/erişilebilirlik/ulaşılabilirlik (permeability) ve görülebilirliği (visibility), mekanlar arası fiziksel ve konfigüratif ilişkilerin yorumlanabilmesi için temel iki kriterdir. Birimlere ve girişlere, fiziksel olarak erişebilme ve hareket, birimler arası erişilebilirlik olarak ele alınmaktadır. Birimlere ve mekanlara görsel olarak erişebilme ise görülebilirlik olarak tanımlanmaktadır. Beck ve Turkienicz (2009) tarafından görülebilirlik ile erişilebilirlik/ ulaşılabilirlik/geçirgenlik kavramlarının ilişkisi, görsel erişim ve mekanların fiziksel olarak ulaşılabilirliği bağlamında açıklanmıştır. Erişilebilirlik kavramı, görülebilen yere ulaşabilmeyi (access) de barındırırken; görülebilirlik kavramı, transparan yüzeyler, galeriler gibi iki boyutlu ve üç boyutlu görsel olarak geçirgen yüzeyler sayesinde, sadece görsel olarak erişilebilen (visual access) ancak fiziksel olarak ulaşılabilen mekanları tanımlamaktadır. Koch (2012) ise, '*permeability*²¹' kavramını mekanda yer alan tüm mobilya ve engelleri de işin içine katarak ele almaktayken; '*visibility*²²' kavramını sadece görüşü engelleyen mobilyalar/elemanlar ve yapı elemanları çerçevesinde ele almaktadır. Tez kapsamında bu kavram ikilisi, mekanların erişilebilirliği ve görülebilirliği olarak kullanılmıştır.

Hanson (1998), 'Decoding Homes And Houses' isimli kitabında, konut mekanları üzerinden, mekan dizimi teorisini ve analizlerini detaylı bir şekilde anlatmıştır. Şekil 2.9 ve Şekil 2.10'da görülen şemalar ile basit konfigürasyonel ilişkiler üzerinden mekan dizimi analizlerinin grafik mantığını ortaya koymuştur. Şekil 2.9'da, a ve b alt mekanlarını içeren, dikdörtgen bir ana mekan bulunmaktadır. Görülebileceği üzere, bu sistem simetrik ve ortadaki kapı sayesinde a, b için; b, a için erişilebilir durumdadır. Şekil 2.10'da, Şekil 2.9'daki a ve b mekanlarının, sisteme üçüncü bir 'dış' mekanın da katılması ile farklı konfigüratif durumlar ortaya koyması irdelenmiş ve bu durumların grafiksel çıkarımları yapılarak, bağlantı grafiği metodolijisi ortaya konmuştur.

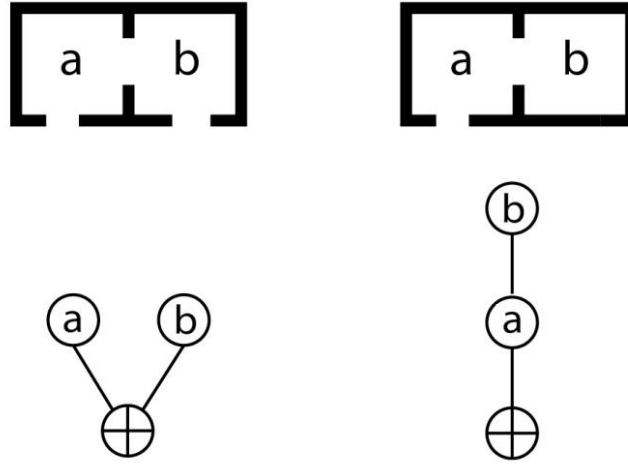
²¹Ulaşılabilirlik/erişilebilirlik (permeability) kavramı, Koch (2012) tarafından , *kneesovist* (diz seviyesinde erişilebilirlik) kavramı ile fiziksel erişim bağlamında ele alınmıştır.

²² Görülebilirlik (visibility) kavramı, Koch (2012) tarafından, *eyesovist* (göz seviyesinde erişilebilirlik) kavramı ile görsel erişim bağlamında ele alınmıştır.

Bu iki alt mekana sahip dikdörtgen ana mekana, üçüncü bir mekan olarak dış mekan eklenmiş ve bu ana mekan ile ilişkilendirilmiştir. Şekil 2.10'da soldaki durumda, sistem yine simetrik olarak değerlendirilebilmektedir, çünkü hem a, b; b, a; hem a, c; c, a; hem de b, c; c, a arasında erişim mümkündür. Ancak sağdaki durumda, b mekanına gidebilmek için, a mekanından geçilmesi gerekmektedir. Burada sistem asimetrik bir hale gelir. Şekil 2.10'da altta yer alan, geçirimsizlik açısından mekanların durumunu ortaya koyan bağlantı grafiklerinde de simetri/asimetri farklılığı açıkça görülebilmektedir; a ve b mekânları arasındaki ilişki, her birinin üçüncü bir mekâna olan ilişkisi ile tekrar tanımlanmıştır. Bu bir düzenleyimsel (konfigüratif) farklılıktır (Hillier, 1996; Hanson, 1998).

Şekil 2.9 : Basit konfigürasyonel ilişkiler (Hanson, 1998).

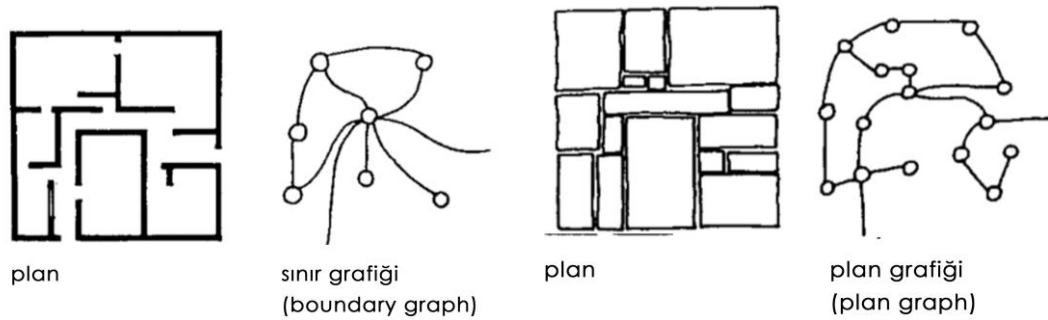

Şekil 2.10 : Basit konfigürasyonel ilişkilerin, farklı konfigürasyonlar üzerinden irdelenmesi (Hanson, 1998).

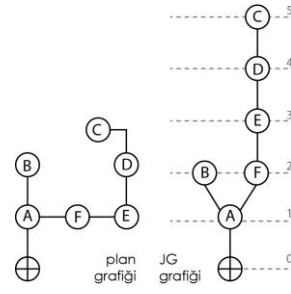
Mekan Dizimi Teorisi'nin analiz aşaması, mekansal ilişkileri bu ve benzer şekillerde görselleştirerek topolojik verileri açığa çıkarmaya dayanmaktadır. Bu bağlamda Hillier ve diğerleri (1984) tarafından ortaya konan ve Natapov ve diğerleri (2015) tarafından sirkülasyon sistemleri üzerine yapılan çalışmada kullanılan 'sınır grafiği' (boundary graph); Kovitz (2014) tarafından plan grafiği (plan graph) olarak, Hillier ve Hanson (1984) tarafından ise y grafiği (y maps) olarak isimlendiren grafikler ve bağlantı grafikleri (justified graphs) gibi yöntemler kullanılmaktadır. Sınır grafikleri, mekanın topolojik görselleştirmesinin ilk adımını oluşturmaktadır. Mekan henüz

dışbükey mekanlara ayrılmadan, fonksiyonlar bazında ayrışması ile oluşturulan bu grafik, mekan şemalarını andırmaktadır (Şekil 2.11). Plan grafikleri, var olan mekanın dışbükey mekanlar özelinde temsil edilen alt mekanlar ve bunların ilişkilerini ortaya koyan bir görselleştirme şeklidir. Bağlantı grafiklerinin bir ön aşaması, sınır grafiklerinin bir ileri aşaması olarak ele alınabilir. Mekansal üniteler (spatial units) ve karar verme noktaları olan girişler (entrances) çeşitli alternatif hareket imkanları sağlamaktadır. Bu grafiklerde mekanlar yuvarlak (node) olarak, mekanlar arası geçirimsizlik (permeability) bazındaki fiziksel bağlantılar çizgiler (link) ile temsil edilmektedir. Bilgi olarak sadece topolojik anlamda mekanların birbiri ile ilişkisini içermektedir. Bu grafiğin bir sonraki aşaması bağlantı grafikleri olarak karşımıza çıkmakta ve bu grafiklere göre daha fazla bilgi içermektedir (Kovitz,2014; Natapov ve diğ., 2015).

Bağlantı grafiği temsil dilinin oluşturulması için, öncelikle bir kök mekan (root space) seçilir ve bu mekan grafiğin başlangıç noktası olarak kabul edilir. Ardından bu dışbükey mekana komşu olan dışbükey mekanlardan başlanarak, her bir dışbükey mekanın erişebilir olduğu mekanlar işaretlenir. Dışbükey mekanlar, yuvarlak birimler (nodes) ile gösterilirken, geçirimsizlik ilişkileri çizgi (links) olarak gösterilmektedir. Grafikteki noktalar, Şekil 2.12’te, sağdaki grafikte görülebileceği üzere, kök mekan ile aralarındaki seviye sayısına göre düzenlenir. Bu şekilde plan grafikleri ile aynı bilgidan türemekle beraber, seviyelere göre sıralanmanın da diyagrama katılması ile mekanın sentaksı açık bir şekilde görselleştirilmiş olur; bağlantı grafikleri, simetri-asimetri (symetry-asymetry), sığ-derin (shallow-deep), dağıtılabirlik-dayıtılamazlık (distributedness-nondistributedness) karşılaştırmaları gibi sentaktik bilgilere de olanak verebilecek çok daha fazla bilgi içermektedir (Hillier & Hanson, 1984; Kovitz, 2014).

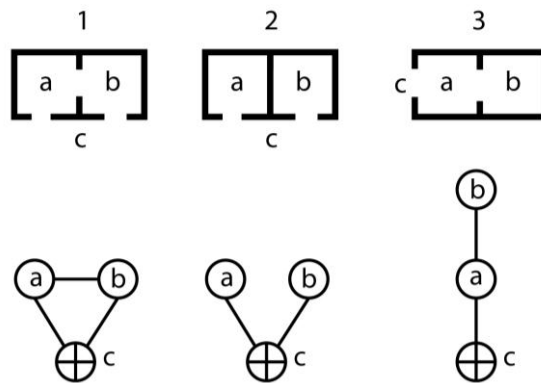

Şekil 2.11 : Sınır grafiği & plan grafiği (Hillier ve diğ., 1984).

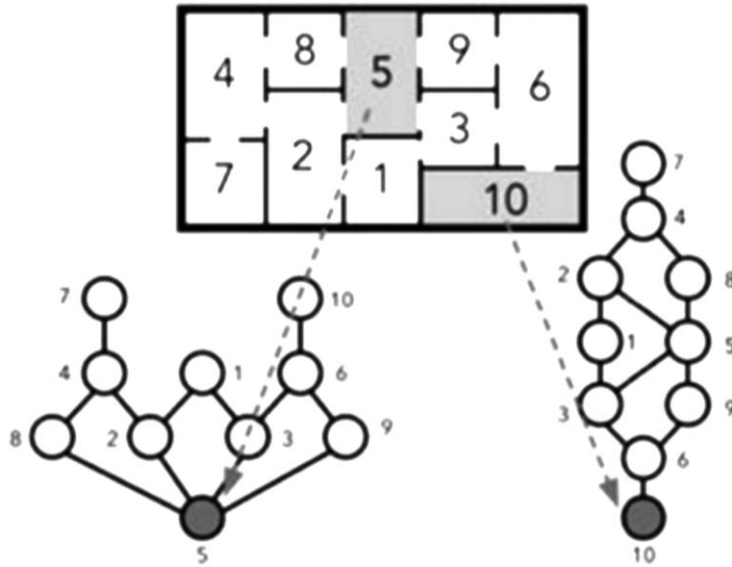
Şekil 2.12 : Plan grafiği & bağlantı grafiği (Kovitz, 2014).

Simetri-asimetri, dağıtılabilirlik-dağıtılamazlık, sığ-derin kavramları Hillier ve Hanson (1984) tarafından detaylıca açıklanmıştır. Şekil 2.13'teki grafiklerde de görüleceği üzere, 1 ve 2 nolu grafiklerde, a ile b birbirlerinin geçirimsizliğini etkilemediğinden c'ye göre ikisi de simetriktir. 3 nolu grafikte ise, c'ye göre, b'nin geçirimsizliği a'ya bağlı olduğundan, sistem asimetriktir. Dağıtılabilirlik kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde ise, rota seçenekleri söz konusu olduğundan; 1 nolu grafikte sistem dağıtılabilir (distributed) durumdadır çünkü birbirine alternatif oluşturan rotalar bulunmaktadır. 2 ve 3 nolu grafiklerde ise, alternatif rotalar bulunmamaktadır ve sistem dağıtılamaz (non-distributed) durumdadır. Sığ, derin mekan durumu ise, karşılaştırmaya dayalı bir veridir, 1 ve 2 nolu grafiklerde a ve b mekanları 3 nolu grafikteki b mekanından daha sığdır, 3 nolu grafikteki b mekanı ise, 1 ve 2 iki nolu grafiklerdeki a ve b mekanlarına göre daha derindir. Hillier (1996) tarafından belirtildiği üzere, konfigüratif özellikler mekan içerisinde bulunan konuma göre, o dışbükey mekanın göreceli konumuna bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bağlantı diyagramlarında, konfigüratif özelliklerin bulunan noktaya göre değişmesi durumu Şekil 2.14'teki gibi görselleşmektedir. Bulunulan konuma göre, derinlik, simetri, bağlantısallık, merkezilik gibi ilişkiler değişmektedir.

Şekil 2.13 : Farklı konfigürasyona sahip mekanların simetri-asimetri, sıklık-derinlik, dağıtılabilirlik-dağıtılamazlık özellikleri (Hillier&Hanson, 1984).

Mekanlar, konfigürasyon içerisindeki durumlarına göre, erişilebilirlik açısından, ‘derin’ (deep) ve ‘sığ’ (shallow) olarak değerlendirilmektedir. Sığ özellikteki mekanlarda, kök mekandan herhangi bir mekana gidebilmek için arada birçok başka mekandan geçmeye gerek yoktur; ancak derin mekanlarda, o mekandan başka bir mekana gitmek için çok daha fazla mekandan geçmek gerekmektedir. Derin olan mekanlar aynı zamanda ayırık (segregated), sığ mekanlar ise bütünleşik (integrated) olarak adlandırılmaktadır (Hillier, 2014). Bu grafiklerden aynı zamanda rota seçimi (route choice) durumu da okunabilmektedir, bu da dağıtılabilirlik-dağıtılamazlık parametresini etkilemektedir.

Şekil 2.14 : Dışbükey mekanın göreceli konumuna göre konfigüratif özelliklerin değişimi (Hillier, 2014).

Şekil 2.14’te, sığ mekan olan, soldaki durumda, kök mekandan herhangi bir mekana gidebilmek için birden çok rota kullanmak mümkündür. Derin mekanlarda, bulunulan mekandan bir başka mekana gitmek için hem rota seçeneği daha azdır hem de rota uzunluğu daha fazladır. Rota seçeneğinin az olması, bazı mekanlara sadece tek bir rotadan ulaşılabildiğinden (Şekil 2.14’te sağdaki grafikte 1,3, 9 numaralı mekanlar), bazı mekanlara ulaşmak için ise belirli mekanlardan geçmek zorunda olma durumundan (Şekil 2.14’te sağdaki grafikte 6 numaralı mekanlar) kaynaklanmaktadır. Bulunulan noktaya göre mekan konfigürasyonunun değişmesi durumu burada açıkça görülebilmektedir. Dışbükey alan, görünür alan gibi birimler

üzerinden bir niceliksel analizler bütünü olarak tanımlanabilecek olan yöntem, çeşitli anlamsal ya da topolojik parametreler bağlamında farklılık gösteren mekanların, aynı niceliksel temelde değerlendirilebilmesini sağlamaktadır. Montello (2007) tarafından da açıklandığı üzere, Mekan Dizimi Teorisi, mekan düzenine kavramsal ve niceliksel bir ölçme sistemi sağlamaktadır. Mekan Dizimi, yöntem olarak, çok farklı bağlamlardaki örnekler ve alan çalışmaları üzerinden ele alınan konularda kullanılmış ve karşılaştırma, belirli kategorizasyonlar ortaya koyma, zaman içerisindeki değişimi değerlendirme gibi çeşitli açılardan niceliksel verileri ile bu çalışmaları desteklemiştir.

2.5 Bölüm Sonucu

İnsan davranışı mekan ilişkisinin temel dayanağı olan etkileşim, etki, tepki, davranış, hareket, birlikte varolma gibi kavramları daha geniş çapta ele alabilmek ve araştırma için teorik bir düzlem oluşturmak amaçlanmıştır. Bu bölüm içerisinde üç ana başlık altında toplanan; Çevre Davranış Teorileri (Environmental Behavior Theories), Etkileşim temelli teoriler ve Mekan Dizimi Teorisi (Space Syntax Theory) başta olmak üzere; insan-mekan ilişkisi bağlamında ele alınabilecek mekan, davranış, hareket, zaman odaklı teoriler ile bir çerçeve kurulmuştur. Çevre Davranış Teorileri kapsamında, kişinin çevre (milieu) ile etkileşimi için ilk adımlar olarak kabul edilen algı (perception) ve bilişim (cognition) kavramlarına odaklanılmış ve bunları desteklemek adına, semantik söylemlere de dokunan, kişisel alan (personal space), davranış kalıbı (behavior setting), psiko-sosyal alan (territoriality) gibi kavramlara da değinilmiştir. Bunlar, özellikle Mekan Dizimi Teorisi odağında, mekan ve zaman teorileri ile ilişki içinde ele alınmıştır.

Üniversite mekanlarında, özellikle de mimarlık okullarının sosyal etkileşim mekanlarında, izi sürülen insan-mekan ilişkisinin kapsamını oluşturmak adına hem sentaktik hem semantik durumlar teoriler ile ortaya konulmuştur. Bu kapsamda en temel konulardan biri olarak ‘etkileşim’ (interaction) kavramı ele alınmıştır. Mekan Dizimi bağlamında, mekanın konfiguratif ve topolojik verileri erişilebilirlik (permeability) ve görülebilirlik (visibility) genel başlıkları altında toplanarak, çeşitli diğer parametreler ile birlikte, sosyal yaşantıya olan etkisi sorgulanmıştır. Mekan Dizimi Teorisi, semantik durumlarla da oldukça iç içe bir teoridir. Özellikle bütünleşme (integration), ortalama derinlik (mean depth) gibi kavramları, etkileşim

durumuna zemin hazırlayan konfigüratif karakteri nitelemektedir ve semantik yorumlar yapılabilmesi için de bir zemin oluşturmaktadır.

Tez kapsamında; insanın/bireyin kendi psikolojik durumu, mekan ile ilişkisi ve mekanların birbiri ile ilişkisi durumlarının, üniversite mekanları özelindeki karşılıkları aranmış ve beş mimarlık okulu üzerinden karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Mekan ve insandan kaynaklı durumlar ötesinde; sosyal, politik, toplumsal, tarihsel ve akademik birçok durumun da ortak bir sonucu olan üniversite mekanları, belirli bir kesimin biraraya geldiği bir ortam ve bir topluluk denemesi, toplumun küçük bir kesitini simgeleyen Gesselschaft karakterinde bir yapılanma olarak ele alınmıştır. Mimarlık okulları özelinde çerçeve daraltılarak, etkileşim ve birlikte varolma durumu üzerinden insan-mekan ilişkisi irdelenmiştir. İleride yer alan bölümlerde metodoloji ve alan çalışmalarından da ayrıntılı bir şekilde bahsedilmektedir ve bu bölüme dönülerek kavramsal anlamdaki tanımlamalara referanslar verilmektedir.

3. MİMARLIK OKULLARI ODAĞINDA ÜNİVERSİTE YAPILARINDAKİ GELİŞİM SÜRECİ VE ARAYÜZ OLUŞTURAN MEKANLARIN ETKİLEŞİM YARATMA POTANSİYELLERİ

3.1 Giriş

İnsan mekan ilişkisi bağlamında kurulan kavramsal çerçeve ışığında, üniversite mekanlarına odaklanılmıştır. Üniversite mekanlarında yapı ölçeğinde yapılan inceleme öncesinde, üniversitenin akademik, yaşantı ve toplumsal anlamda oluşumunu etkileyen, sosyal, toplumsal, tarihsel, politik durumlar ele alınmıştır. Mekanı ve üniversitenin en önemli aktörü olan öğrenciler üzerinde en etkili durumlardan biri olan akademik ortamın oluşumu, Platon ve Aristo'nun okullarından günümüze gelişen modeller bazında tanımlanmıştır. Bu gelişmeler ışığında günümüzde geline noktanın, üniversite mekanına olan etkisi üzerinde durulmuştur.

Üniversite mekanları üzerine yapılacak incelemede odağı daraltmak amaçlanmış; ekol, eğitim ve atmosfer açısından kendine özgü bir karakteri olan ve diğer fakültelerden farklılaşan 'mimarlık okulları' üzerinden durumun incelenmesine karar verilmiştir. Bu bağlamda, mimarlık eğitiminin genel karakteri ve genel hatları ile gelişimine değinilirken, özellikle bu eğitimin üniversite mekanına olan etkisi incelenmiştir. Organizasyonel, konfigüratif ve fonksiyon temelinde bu inceleme yapılmıştır.

Mimarlık okullarının mekanlarında ise, giriş katlarının odak noktası olmasının sebebi, dış çevre ile iç mekan arasında yapı bağlamında ilk karşılaşılan mekanları barındırması ve iç mekan konfigürasyonu bağlamında farklı iç ve dış kot ilişkilerinin geçiş katmanı konumunda bulunmasıdır. Bu anlamda eşik olarak tanımlanabilecek olan 'giriş kat', üst ölçekte yapının kavranabilirliği (intelligibility) konusunda da en önemli referanslardan biri olarak önem taşımaktadır. Bu bağlamda, incelenen 'etkileşim', 'birlikte varolma' gibi kavramlar açısından yüksek bir potansiyele sahip olduğu düşünülmüştür. Mimarlık okullarının giriş katları, giriş katlardaki sosyal etkileşim mekanları kavramsal olarak ele alınmıştır. Bu sosyal etkileşim

mekanlarında çeşitli parametreler bağlamında arayüz olasılıkları belirlenmiş ve alan çalışmalarında izleri sürülmek üzere tanımlanmıştır.

3.2 Enformasyon Toplumu, Epistemoloji Ve Eğitim

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçilmesi ile tüm toplumsal hayat ‘sanayi’ çerçevesinde şekillenmiştir. Fabrikalar şehirlerin odak noktasını oluşturmuş, işçi konutları ve diğer servisler bunların çevresinde gelişmiştir. Sanayi toplumu, günümüzde yerini enformasyon toplumuna bırakmış durumda iken, gelişen teknoloji sonucu daha küresel ilişkilerin ön planda olduğu ve üretimin özellikle ‘bilgi üretimi’ bazında önem kazandığı bir zaman dilimi içinde bulunmaktayız. Bu açıdan bakıldığında; bugün, eğitim ve eğitim kurumları, sanayi toplumunda ‘fabrika’ların üstlendiği görevi üstlenmekte ve toplumsal yaşamın merkezinde konumlanmaktadır.

Gerek sanayi toplumu, gerek enformasyon toplumu teorilerinin kaynağı 18.yy’a, Aydınlanma Çağı’na dayanmaktadır. Aydınlanma Dönemi’nde oluşan düşünceler tekil olarak oluşmuş düşünceler değil, aksine birbiri ile çatışan düşüncelerin biraraya gelmesiyle oluşan bir düşünceler bütünüdür. Bu bütüncül düşüncenin en temel noktası, akla verilen öncelik ve toplumsal ilerlemenin de akıl aracılığı ile öngörülebileceği, yönlendirilebileceği ve denetlenebileceği kabulüdür (Avcı ve diğ, 2002).

Bilginin ve aklın toplum yaşamındaki yerini, tarih boyunca, özellikle de Aydınlanma Çağı’ndan itibaren, düşünürler tarafından nasıl konumlandırıldığını ve günümüzde geldiği noktayı incelemek, eğitim kültürünü anlamak ve yorumlamak açısından oldukça önemli bir adımdır. Epistemoloji (Bilgi Felsefesi) alanındaki çalışmalar incelendiğinde, tarih boyunca ‘bilgi’ kavramının düşünürlerin odağında bir konu olduğu, üzerine birbirini besleyen ve birbiri ile çelişen bir çok düşünce ortaya atıldığı görülmektedir.

3.3 Üniversite Eğitimi, Kültürü Ve Gelişimi

Bilginin üretimi ve aktarımı bağlamında, toplumsallaştığı arayüz ‘eğitim’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Enformasyon toplumunda en kapsamlı kabul gören düşünce, sanayi toplumu ile karşılaştırıldığında, her alanda değişim ve gelişim hızının katlanarak artmış olması olarak tanımlanmaktadır (Avcı ve diğ, 2002). Bu durum

bilgi üretimi ve aktarımının daha da önem kazanmasını dolayısı ile eğitimin önem kazanmasını sağlamaktadır.

Çeşitli coğrafyalarda ve çeşitli devlet politikaları ışığında farklılıklar gösterse de, tüm dünyada, eğitim, devletlerin önem verdiği bir alana dönüşmüştür. Baloğlu (1990) tarafından belirtildiği üzere, toplumun, enformasyon toplumuna dönüşmesi ile ülkeler arası rekabet ve ekonomik üstünlük; ancak, çalışanların bilgi seviyesi, güncel teknoloji ve gelişmeleri yakalayabilirse, bilgi üretimi ve aktarımı sağlanabilir ise mümkündür. Bu durum, eğitimin, kişilerin ve toplumun gelişiminin yanı sıra, ekonomik anlamda da ülkeler arası rekabette önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Bu da devletlerin eğitime verdiği önemin artmış olmasının en temel sebeplerinden biri olarak gösterilebilir.

3.3.1 Üniversite tanımı

‘Üniversite’ Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde (Url-2), ‘bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan, fakülte, enstitü, yüksekokul vb. kuruluş ve birimlerden oluşan öğretim kurumu’ olarak tanımlanmış olmakla birlikte, köken olarak Latince ‘universitas’ sözcüğünden gelmektedir. ‘Universitas’ terimi Ortaçağ’da tamlik, bütünlük anlamında ve ortak çalışmalarda bulunan dernekleşmiş örgütlenmeler için kullanılmaktaydı. Diğer bir deyişle ‘universitas’ terimi dernek, kurum, lonca anlamına gelmekteydi (Rukancı ve Anameriç, 2004; Wissema, 2009).

Üniversiteler, eğitim kurumu olmanın yanı sıra araştırmaların da paralel olarak devam ettiği bir alan olduğundan ‘bilgi üretimi’ bağlamında da incelenmesi gereken bir kurumdur. Aytaç ve Yılmaz’a (2007) göre, üniversite, sadece her sene mezun olan öğrencilere göre değerlendirilirse, asıl işlevi toplumsal hayatın üretimi ve yeniden üretimi sürecinde rol almak olan aktörlerin, rollerini yerine getirebilmeleri için gereken becerilerin kazandırılmasından ibaretmiş gibi görünecektir; ancak bu kurum bundan daha kapsamlı ve karmaşık ilişkiler içermektedir. Hem kendi içerisinde organizasyonel sistemi ile hem de toplum ile kurduğu ilişki açısından, ‘eğitim’in yanı sıra çok daha katmanlı bir ilişkiler ağını barındırmaktadır.

Üniversite olgusunun kökeni hakkında çeşitli görüşler olmakla birlikte günümüzdeki işleyişi ve ismine kavuşmadan önce, ilk olarak Antik Yunan’da, Aristo’nun

‘Lyceum’u ve Eflatun’un ‘Academia’sında öğrencileri ile buluştukları ve kendi deyimleri ile ‘çiçekleri’ ile hiçbir politik ve dini baskı içermeyen ortamlarda felsefi tartışmalar yaptıkları ortamlarda temeli atılmıştır. Bu iki oluşumun, bugün adına üniversite dediğimiz kurumun köklerini oluşturduğu kabul edilmektedir (Perreault, 1966). Tarihsel gelişim anlamında ‘üniversite’nin tanımı ile ilgili farklı yorumlar farklı tarihsel süreçlere referans verse de, günümüzde gelinen noktada evrensel olarak çoğunlukla tüm üniversiteler benzer idealleri ve amaçları taşımaktadır. Üniversitelerin oluşumunda ve gelişiminde birçok parametre sürece dahil olmuştur. Sadece bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler değil, aksine toplumsal, sosyal ve politik, tarihsel gelişmeler de; üniversitelerin kurgusu, idealleri ve amaçlarının oluşumu bağlamında oldukça önemlidir.

3.3.2 Üniversite modelleri ışığında üniversite kavramının gelişimi

Günümüzdeki üniversite sistemi, daha çok Avrupa ve Amerika’da gelişen üniversite modelleri üzerine kurulmuştur. Bu modellerin oluşumu Ortaçağ’a kadar dayanmaktadır. Ortaçağ, Antik Yunan, Rönesans Dönemleri arasında bir geçiş dönemi niteliğinde olup, özellikle bilim alanında birçok gelişmenin sağlandığı ve Rönesans Dönemi’ne altlık oluşturan bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Müslümanlar’ın, Emeviler Dönemi’nde İspanya’yı fethetmesinin ardından, İslam Dünyası’nın bilimsel kaynakları da tercüme edilmiş; böylece sadece batı toplumlarının birikimlerini değil, hem Hristiyan Dünyası’nda hem İslam Dünyası’nda, o noktaya kadar olan gelişmelerin ortak bir akıl oluşturmaya sağlanmıştır. Bu durum, Ortaçağ’da Avrupa’daki gelişmelere bu denli ivme kazandırmıştır (Rukancı ve Anameriç, 2004). Ortaçağ Avrupa’sında bilimsel gelişmeler ivme kazanmışken, eğitim de gelişmeye başlamış ve 13.yy’da günümüz tanımı ile anılabilecek, zaman içinde gelişerek günümüz üniversitelerini oluşturan, ilk üniversiteler kurulmuştur. Grant’ın (1997), ‘When Did Modern Science Begin?’ isimli makalesinde vurguladığı üzere, ne İslam Dünyası’nda, ne Çin’de, ne Güney Amerika’da ne de Hindistan’da benzer zamanlarda kurulan üniversiteler, Avrupa’nın Ortaçağ üniversiteleri ile yarışamaz durumdaydı. Dolayısıyla, üniversitelerin tarihsel süreci konusunda Avrupa’daki gelişmeler çok daha baskın ve günümüze referans verir durumdadır.

Avrupa’da, Ortaçağ’dan sonra üniversitelerin gelişim süreci, tekdüze, tarihsel durumlardan öte, üniversite modelleri üzerinden olmuştur. Modeller üzerinde, bilimsel gelişmelerin yanında, zamanın politik, sosyal ve toplumsal ortamı kendini göstermiştir. 3 ana üniversite modeli bu çağdan itibaren kendini göstermiş ve zamanla bunların yorumlanması, birbirine eklenmesi ve çatışan durumların yok edilmesi ile yeni üniversiteler kurulmuştur. Avrupa tarihinde ilk üniversite Bologna Üniversitesi (*Alma Mater Studiorum*) olarak kabul görmektedir. Resmi kuruluşu 1158 olan Bolonya Üniversitesi için çalışmalar bir yüzyıl öncesine dayanmaktadır. Kilise otoritesi altında gelişmiş, finansmanı öğrenciler tarafından karşılanmaktadır. Bologna modelinden çok kısa bir süre sonra ortaya çıkan Paris modeli, 1200 yılında ve yine tamamen kilise etkisi altında kurulmuştur, temelleri Katolik Okulu’na dayanmakta ve finansmanını da Katolik Kilisesi tarafından sağlanmaktadır. Bu modele son şekli Napolyon tarafından verilmiş ve daha çok sivil memur yetiştirmek amaçlanmıştır. 19.yy’da Almanya’da ortaya çıkmış Humboldt Üniversite Modeli ise, ana fikri araştırma ve eğitimin bir arada yürütülmesi olan bir konsept olarak tanımlanabilir. Siyasi, dini ve iktisadi dünyaya karşı özerkliği savunmakta ve bu ortamı ‘hakikatin mekanı’ olarak ele almakta, bilgi için bilgi üretmektedir. Tarafsız bilgi ve analizlere dayanan, araştırma ve öğretmeyi birleştiren, dolayısı ile bilgi aktarımı ve üretimini birleştiren bir sistem olarak kurulmuştur. Ulus devlet üniversitesi olarak da anılan bu model, yetenekleri geliştirmenin yanı sıra öğrencilere kendi akademik kararlarını verme özgürlüğü tanımaktaydı. Humanistik idealler ve özgür düşünce çerçevesinde yapılacak çalışmaların ‘bilgi için bilgi üretimi’ konsepti için uygun olduğunu savunmaktaydı; dini, otoriter ve gelenekten gelen dogmaları yok saymaktaydı. Finansmanı devlet tarafından sağlanan bu modele örnek olarak kurulmuş ilk üniversite, 19.yy’da Berlin’de kurulmuş olan, Berlin Üniversitesi’dir (Freie Universität Berlin). Hiyerarşik bir örgütlenme görülmemekte, bunun yerine ‘rektör’ olarak kısa periyotlar ile ‘eşit akademisyenler arasında en yetkilisi’ gibi bir sıfat uygun görülmüştür. Sürekli bir rotasyona tabi olan bu durum bir sonraki modelde değişikliğe uğrayarak günümüz örgütlenmesine benzer bir hiyerarşik örgütlenmeye dönüşecektir (Tekeli, 2014; Rüegg, 2011; Wissema, 2009; Çiftçi, 2014). Humboldt Üniversite Modeli, Almanya’da yüksek öğretim konseptine yön verirken, Avrupa genelinde ve Amerikada da etkisini göstermiştir. Amerika’da da Humboldt Üniversite Modeli tam anlamıyla kopya edilmemiş olsa da, Humboldt modeli üzerinden yeni bir sistem geliştirilerek ‘multiüniversite’ modeli ortaya

çıkıştır. Elitist bir eğitim karakteri ortaya koyan bu modelde, Humboldt modelinde görülen eğitim ve araştırmanın birlikteliğine kamu hizmeti de eklenmiştir. Multiünivesite modelinin ardından son olarak ‘Girişimci Üniversite’ modeli olarak da anılan daha kitlesel bir eğitim anlayışı benimsemiş bir model karşımıza çıkmaktadır. Sanayi toplumunun bilgi toplumuna dönüşmesi ile, eğitim konusunda da bir basamak atlanmış ve eğitime olan talep artmıştır. Bu da üniversitelerde daha çok öğrencinin olmasına sebep olmuş dolayısı ile finansman olarak devlet tüm bu yükü kaldıramamış ve finansman devletle beraber öğrenci tarafından da yüklenilmiştir. Bu Girişimci Üniversite modeli daha çok Amerika’da gelişmiş ve disiplinlerarası bütünsel bir yaklaşım gözlenmiştir. Bunlara ek olarak, bu modelde üniversite-sanayi işbirliğinin de ilk adımları atılmıştır. (Tekeli, 2014; Rüegg, 2011; Wissema, 2009; Çiftçi, 2014).

Şekil 3.1 ve Şekil 3.2’de görülebileceği üzere bu 3 kuşak ve 4 model olarak sınıflandırılacak üniversitelerin tarihsel, içerik ve örgütlenme bakımından gelişimi, günümüz üniversitelerinin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Tek bir modelin günümüzde sonsuz bir hakimiyeti bulunmamakla birlikte, daha çok benimsenen modeller ve bazı modellerin sentezleri bulunmaktadır.

	1. Kuşak	2. Kuşak	3. Kuşak
HEDEF	Eğitim	Eğitim + Araştırma	Eğitim + Araştırma + bilginin kullanımı
ROL	Hakikati savunmak.	Doğayı Keşif	Değer yaratma
YÖNTEM	Skolastik	Modern bilim + Tek bilim	Modern bilim + Disiplinlerarası
YARATILAN	Profesyoneller	Profesyoneller & Bilim adamları	Profesyoneller & Bilim adamları & Girişimci
YÖNELİM	Evrensel	Ulusal	Küresel
DİL	Latince	Ulusal Diller	İngilizce
ÖRGÜTLENME	Fakülteler, Okullar	Fakülteler	Üniversite Enstitüleri
YÖNETİM	Şansölye	Akademisyenler (yarı zamanlı)	Profesyonel

Şekil 3.1 : Üniversitenin gelişimi (Tekeli, 2014; Rüegg, 2011; Wissema, 2009; Çiftçi, 2014).

Günümüz üniversiteleri, ortak bir geçmişten beslenerek meydana gelmiş olsalar bile, farklı coğrafyalar, politik sistemler, sosyal ve toplumsal ortamlardan kaynaklı olarak, birbirlerinden farklılaşmaktadırlar. Bunun en temel sebeplerinden biri ‘üniversite’ olarak adlandırılan kurumun, çok katmanlı ilişkilerin ürünü olmasıdır. Aynı zamanda, üniversite, bugün gelenek ve modernitenin iki kutbunu oluşturduğu bir ekseninde yer almakta ve bu gerilim sayesinde, toplumda, yaratıcı, kuratör ve bilginin

1200
Paris Üniversitesi
Fransa
(öğretim loncası)

16. yy & 17. yy
Avrupa'da bilimsel eğitim üniversitelerinde değil, akademielerde gelişti (İngiltere & Fransa)

1810
Berlin Humboldt Üniversitesi
Almanya

1933 Nazi İktidarı
Yahudi ve sosyal demokrat kadrolarda temizlik (Almanya)

1939 (IIWW)
Yükseköğretimdeki Alman öncülüğü yerini Amerika'ya bıraktı.

1968
Öğrenci Hareketi
anlamlık krizi
demokratik olmama eleştirisi

1980
Üniversitelerde genel bir dönüşüm

Kilise Merkezli Üniversite
lonca (**universitas**) merkezli örgütlenme
İslam dünyasındaki **medreseler** ile benzeşiyor.
finansman: öğrenciler

Humboldt Araştırma Üniversitesi (Ulus-devlet Üniversitesi)
bilgi için bilgi üretimi
finansman: devlet
fırsat eşitliği
sosyalleşen bilgi üretimi
Bildung: kişinin bütüncül eğitimi

Multiüniversite (Elliştirli Yükseköğretim)
bilim için bilim
sorunların çözümü için eğitim
eğitim + araştırma + kamu hizmeti
tam anlamıyla bir örgütlenme yok

Bilgi Toplumu Üniversitesi (Kilisel Yükseköğretim)
Girişimci Üniversite
finansman: devlet + öğrenci (öğrencinin payı arttı)
örgütlenme: rektör, vb.
bütünsel yaklaşım

öğretim

+ araştırma

+ araştırma + hizmet

+ dışsallıklararası

1158
Bologna Üniversitesi
İtalya
(öğrenci loncası)

1834
bilim insanı (scientist) kavramı ilk kez kullanıldı.

1865
ilk bilimsel dergi
Royal Society
Philosophical
Transactions
(bilimsel yayın kavramı)

1876
John Hopkins Üniversitesi
Amerika
(Araştırma Üniversitesi olarak lisansüstü eğitime başladı. Humboldt modeli örnek alındı.)

1890
University of Chicago
(Amerikan lisans eğitimi + Alman lisansüstü eğitimi)

Humboldt modeli
John Hopkins Üniversitesi
Harvard Üniversitesi

+ land grant college
Amerikan populizmi ürünü

%15
Elliştirli Eğitim

sanayi toplumu
fordist üretim
ulus devletler
modern
zihniyetler

bilgi toplumu
esnek üretim
küresel dünya
postmodern
zihniyetler

refah devleti anlayışı
mavi yaka
beyaz yaka

%65
Kilisel Eğitim

3.3.3 Üniversite yapılarında mekansal ilişkiler

²³ Kontrollü bir girişe sahip olmasına rağmen, o üniversite kimliğine sahip olmayan kişiler (diğer üniversitelerin öğrencileri, akademisyenleri, kütüphane kullanımı amaçlı gelen kişiler, vb.) tarafından da ulaşılabilir bir mekandır. Kendi içerisinde de mekansal olarak sirkülasyon ağı, sosyal mekanlar ve akademik birimlerden oluşmaktadır. ‘Özel’ mekan kavramına karşılık olabilecek tek mekan akademisyen odaları ve dersler sırasında belirli periyotlarda sınıflardır.

hiyerarşik bazlı ilişki, mekanda zaman geçirme ve mekan kullanımı düzlemine geçtiğinde, ‘okulun sahibi’, mekan ve mekanın organizasyonu üzerinde söz sahibi olan, idari kadro ve akademisyenlerden öte, öğrenciler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahsi geçen mekan kullanımı, herhangi sınırlı bir mekan (sınıf, sosyal etkileşim alanı, vb.) öngörülmeden genel anlamda üniversitenin tüm alanlarının kullanılması noktasında, zaman ve mekan çeşitliliği bağlamında ele alınmıştır. Akademisyenler ve idareciler çoğunlukla kendilerine ayrılmış özel-yarı özel mekanlarda zaman geçirirken; ziyaretçiler, belirli, girebildikleri alanlarda hareket etmek durumundadır. Bu noktada hem mekanı tanıyor olmaları, hem özel hem de ortak mekanları kullanıyor olmaları, öğrencileri mekanın kullanımı anlamında ‘mekanın sahibi’ yapmaktadır. Mekanı varolan haliyle kullanabileceği gibi, yaşantısı doğrultusunda uyarlayarak, mekana yeni kodlar katabilir. Çok sayıdaki öğrencinin mekana bu tarz etken müdahaleleri olduğunda, mekanın karakteri öğrenciler eliyle tekrar biçimlenmiş olmakta ve böylece öğrencilerin o mekana duydukları aidiyet hissi de artmaktadır.

Şekil 3.3 : Üniversite mekanının işleyiş konusundaki yetki sahibi olma durumu ve mekan kullanımı profilinin karşılaştırılması.

Üniversite ortamı terminolojik olarak cemiyet (Gesselfshaft) olarak ele alınabilir Bu bağlamda, Eğitimin yanı sıra, sosyal, kültürel ve toplumsal birçok aktiviteye de sahne olan üniversite ortamının, mekansallaşması da bütün bu parametrelerin dahil olduğu bir çerçevede gerçekleşmektedir. Şehirle ilişki anlamında üniversiteler, iki farklı kurguda karşımıza çıkmaktadır, şehir içi üniversiteler (şehir ile direk etkileşim içerisinde olan üniversiteler), şehir içinde ya da dışında, bir kampüs dahilinde kurgulanmış üniversiteler. Bu iki durumun, üniversitenin hem şehirle ilişkisi bağlamında hem de üniversite içi ilişkiler ve mekansal ilişkiler anlamında önemli etkileri vardır. Şehir ile etkileşimde olan üniversitelerde üniversite dışına açık etkinlikler sayıca çok daha fazla, hem de öğrencinin okulda zaman geçirmesi kapalı

kampüs ortamına göre daha az olduğundan okulun politikasına göre mekan öğrencilerin ne kadar zaman geçirmeleri istendiği doğrultusunda şekillendirilmektedir. Zaman geçirme kavramı zamanın çeşitli parametreleri ile açıklanabilecektir (ritim, ritüel), mekanda geçirilen zaman, mekan ile ve mekandaki diğer kişiler ile olan etkileşim üzerinde belirleyici rol oynar. Üniversitelerin akademik yapılanmasını oluşturan fakülteler ve bunların biraraya gelme biçimlerinin de mekansal karşılıkları bulunmaktadır. Yapılarda ev sahibi olan fakültelerin, eğitim kültürleri de mekanlar üzerinde etkilidir. Sosyal bölümlerin bulunduğu bir yapı, mühendislik fakültesinin olduğu bir yapı ve sanat eğitiminin olduğu bir yapının mekansal ilişkileri, zamansal kullanım durumları ve yapının yaşantısı oldukça farklıdır. Çoğunlukla, kampüs düzenindeki üniversitelerde her bir yapı bir fakülteye ait iken, şehirde yer alan üniversitelerde, birkaç fakülte tek yapı içerisinde yer almaktadır. Bu durum mekanın, fakültenin ekolü ve eğitim yapısı çerçevesinde gelişmesini bir nebze engellemekte, yapıdaki tüm fakültelerin karakteri doğrultusunda ortak dilde mekanlar oluşmaktadır. Mekan konfigürasyonunun eğitim mekanlarındaki karşılığı tüm bu etkenler ışığında gelişmektedir.

Fakülte yapılarının, kampüs içerisinde yer alan yapılarda kampüs ile, şehir içinde yer alanlarda şehir ile arayüzünü oluşturan giriş katları, genellikle, eğitim odaklı amaçlar haricinde de en çok kullanılan, hem hedef odaklı (to-movement) hem güzergah odaklı (through movement) harekete en çok sahne olan mekanlardır. Yapının katlardaki mekan konfigürasyonunun ötesinde, giriş katların üst katlar ile olan ilişkisi de oldukça önemlidir. Bazı üniversite yapıları yatayda geliştiğinden üst katlar ile ilişkiden öte, giriş kattan türeyen mekanlar şeklinde bir yapılanmaya sahne olmaktadır, bazıları ise düşey olarak gelişmekte ve üst katlar ile ilişkilendirme durumları giriş katları içerisindeki mekan konfigürasyonu için de belirleyici bir etmene dönüşmektedir. Şekil 3.4'te Berlin Özgür Üniversitesi (Freie Universität Berlin) doku yapısıyla ve Delft Teknik Üniversitesi (TU Delft) ise Elektrik Mühendisliği Fakültesinin düşey gelişimi ile bu iki duruma örneklenebilir.

Lynch'in (1960) şehir ölçeğinde ortaya koyduğu, kentin oluşturduğu imgeyi ortaya çıkarmak amacıyla kurgulanmış; karmaşık yapıdaki şehirleri, algı üzerinden diyagramlaştırmaya yönelik bir strateji olan, 'kent imgesi bileşenleri' ile okulların giriş katlarındaki durum incelenebilir. Çeşitli çalışmalarda, bu şehir ölçeğindeki diyagram oluşturma yöntemi bir alt ölçek olan yapı ölçeğine de uyarlanmıştır.

Simgeler (landmark), oryantasyon için referans noktalarına; düğüm noktaları, koridor ve yolların (avlu gibi yapının açık alanlarında) kesişim noktasına; kenarlar, iç mekandaki arayüzlere, farklı tanımlanmış alanlar arası sınırlara; bölgeler, alanlara (zone) dönüştürülmüştür (Danielsson, 2005; Lynch, 1960). Üniversite yapılarının giriş katları üst katlara da referans vermesi bağlamında bu imge oluşturma diyagramına göre tanımlanabilir, Şekil 3.5'te Danielsson'ın (2005) çalışmasından referans alınarak oluşturulmuş lejand, alan çalışmalarına konu olan okulların incelenmesinde kullanılmıştır.

Şekil 3.4 : Üstte Berlin Teknik Üniversitesi doku yapısı ile (Url-3), (Url-4) altta Delft Teknik Üniversitesi Elektrik Mühendisliği Fakültesinin düşey gelişimi (Url-5), (Url-6) ile yatay ve düşeyde gelişime örnek oluşturmaktadır.

simge (landmark)	oryantasyon için referans noktası	▲
düğüm noktası (node)	koridor ve yolların kesişim noktası	X
kenar (edge)	iç mekandaki arayüzler, farklı tanımlanmış mekanlar arası sınırlar	⋮
bölge (district)	alan (zone)	■

Şekil 3.5 : İmge oluşturma diyagramının iç mekana uyarlanması ve kullanılacak simgeler için lejand, Daniellsson'ın (2005) çalışmasından referans alınarak üretilmiştir.

Literatürde eğitim-mekan ilişkisi üzerine yapılmış çok fazla sayıda çalışma bulunmaktadır. Bunlardan başlıcaları, üniversitelerin toplum ve şehir yaşantısındaki rolünü de etkileyen üniversite-şehir ilişkisi odağında toplanmışken, farklı bir ölçek olan eğitim mekanı (sınıf) - eğitim ilişkisi, sosyal etkileşim alanlarının kullanımı - eğitim ilişkisi gibi birçok ölçekte üniversite mekanları irdelenmiştir. Günümüzde artan üniversite sayısı ve iyi bir hayat için neredeyse bir zorunluluk gibi algılanmaya başlanan üniversite eğitimi, hem sayı olarak üniversitelerin artmasına hem de öğrenci sayısının geçmişe göre radikal bir şekilde artmasına sebep olmuştur. Bu alandaki çalışmalar da bu duruma bağlı olarak artmış ve çeşitlenmiştir.

3.4 Mimarlık Okullarında Sosyal Etkileşimi Etkileyen Yapının Oluşumunu Ve Gelişimini Etkileyen Faktörlerin İrdelenmesi

Mimarlık okulları, eğitimin mekanla olan ilişkisi açısından diğer fakültelere kıyasla çok daha farklı mekansallıkların, etkileşimlerin ve arayüzlerin ortaya çıktığı bir ortamdır. Sadece mekan değil atmosfer olarak da, içinde bulundurduğu bireyler ile bir bütün oluşturmaktadır. Bu araştırmanın odak noktası olarak mimarlık okulları seçilmiştir, öncelikle eğitim yönünden ve mekansal ilişkiler açısından ele alınmış ardından barındırdığı arayüz mekanlar ve bu mekanlardaki ilişkiler irdelenmiştir.

3.4.1 Mimarlığın diğer disiplinler içinde konumlanması

“Mimarlık kaçınmadığımız sanattır” (Roth,2006)²⁴

Temel olarak, kökeni, insanın en temel ihtiyaçlarından olan barınma ihtiyacına dayanan bir disiplin olan mimarlık, tasarım, malzeme, teknik, sosyal, politik, ekonomik durumlar olmak üzere birçok parametrenin etkisi altında gelişmiş bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Mimarlığın Öyküsü adlı kitapta tanımlandığı üzere kaçınmadığımız bir sanat olan ‘Mimarlık’, birçok kişi tarafından çeşitli bakış açıları

²⁴ Mimarlığın Öyküsü isimli kitapta tanımlandığı üzere, “Mimarlık, kaçınmadığımız sanattır.”. Mimarlık tarihi için önemli bir kaynak olan kitapta, ‘mimarlık’ tanımı, kişinin gündelik yaşamı bağlamında sıradan insan gözünden bakılarak yapılmıştır. Kişinin yaşamının her anında istesin ya da istemesin maruz kaldığı bir sanat olarak tanımlanan mimarlık, sadece barınak ve koruyucu bir şemsiyeden öte, insan etkinliğinin fiziksel kaydı olarak bırakılan bir kültürel miras olarak da değerlendirilmiştir. Kişinin sanat dallarının her birinden istediği kadar kaçabileceğini, ancak mimarlığın tüm yaşadığı çevreyi etkilemesinden, kişinin davranışlarının ve psikolojisinin de bu çevre ile ilişkili olmasından dolayı, mimarinin doğrudan kişi ile etkileşim içinde olduğu savunulmaktadır (Roth, 2006).

ile ele alınmıştır. Bu tez kapsamında, mimarlığın, yapı yapımı ve barınma odaklı tanımlarından öte felsefesi ile, kuramları ve insan ile olan ilişkisi yönünden ele alan tanımlar kapsamında bir çerçeve çizilecektir. Bu bağlamda öncelikle Tekeli'nin (2014) Vitruvius söylemlerine dayandırarak ortaya koyduğu üçleme incelenebilir. Tekeli, Vitruvius'un üçlemesine vurgu yapmaktadır; Firmitas (bilim-teknoloji alanında doğru-yanlış yargısı temelli görüş), Utilitas (ahlak alanında iyi-kötü yargısı temelli görüş), Venustas (estetik alanında güzel-güzel olmayan temelli görüş). Vitruvius tarafından mimarlığın tanımı sağlam, kullanışlı ve güzel olandır şeklinde yapılmıştır. Bu üçlemeyi felsefenin kapsamına benzeterek, mimarlıktan beklentinin de bu üçlü kapsamında olduğu kabulüyle, mimarlığın disiplinler arası olmanın ötesinde felsefeler arası bir karakteri de olduğunu savunmaktadır. Yeditepe Üniversitesi akademisyenlerinden Özgüner (2011) mimarlığı çok boyutlu bir alan olarak tanımlamaktadır. Uygarlığın arkasındaki etkenler kapsamında bilim, teknik ve sanat olarak sunduğu kutsal üçlünün, mimarlığın özünde de olduğunu belirtmektedir. Bu üçünün, diğer alanlarda çeşitli hiyerarşiler ve öncelikler ile bulunduğunu ancak mimarlık alanında bir bütünün parçası olmadan, hiyerarşik bir düzen içinde ve önem sırasında olmadan bir bütünü vurguladığını savunmakta - parçalardan oluşan bir bütünden öte, birbiri ile ilişki içinde birçok katmanın birbirini beslemesi ile oluşan bir bütünden bahsetmektedir. Bu bağlamda diğer alanlar ile mimarlığı daha rasyonel bir zeminde ölçü birimleri üzerinden de karşılaştırarak, bilim ve teknik alanlarında her şeyin ölçü birimleri (Watt, Metre, Hertz, Lux, Lumen,vb.) ile değerlendirildiğini, mimarlık alanında bazı ölçü birimlerine yer verilmekle birlikte, estetik, güzellik ve sanat boyutlarının da bilim ve teknik ikilisine eklenmesi ile ölçülebilme durumunun ortadan kalktığı değerlendirmesini yapmaktadır. Bu nedenle, mimarlık, bu kutsal üçlü dahilindeki alanların, ölçüye gelmeyen boyutudur. Bu da mimarlığın, öğrenme, öğretme, uygulama aşamalarında en zor alanlardan olmasına yol açmaktayken, aynı zamanda mimarlığı yüceltmekte ve zenginleştirmektedir.

Mimarlık alanını konumlandırma çabasında diğer bir üçlü model ise Malecha (2008) tarafından ortaya konulmuştur: bilginin üç farklı alanı olarak, fiziksel alan, beşeri alan ve entelektüel alan. Mimariyi olasılıklar üzerine kurulu bir disiplin olarak tanımlarken, tasarım temelli disiplinleri, fen bilimleri ve beşeri bilimlerin bir alt kolu olmaktan öte, kendilerine özgü bir varoluş dahilinde ele almaktadır; kendilerine ait bir geçmiş, bir düşünme sistemi ve edim ile varolan disiplinler.

Mimarlığı tanımlama ve belirli ölçütlere oturtma bağlamında, tartışmalara en çok konu olan kısım özellikle mimariyi akademik alanda konumlandırma üzerinedir. En çok cevap aranan sorulardan biri ‘Mimarlık, bilim midir?’, ‘Mimarlık, felsefe midir?’. Mimarlık, bilim midir? Özellikle Sanayi Devrimi’nden sonra üzerinde çokça tartışılan bir soru olan ‘Mimarlık, bilim midir?’ hakkında hala kesin bir sonuca varılamamış durumdadır. Mimarlık bilim değildir. Bilimin olmazsa olmazlarından olan ‘objektif’ olma durumu mimarlık düzleminde birçok ekseninde kendini subjektifliğe bırakmaktadır. Özellikle uygulama/çizim aşamalarında belirli normlar, kesin, değişmez durumlar da olmakla birlikte; düşünsel boyutu ve değerlendirme boyutu çoğunlukla daha subjektiftir. Mimarlık alanında en önemli kavramlardan olan ‘deneyim’, özünde subjektif, kişiye, kişinin karakterine, hafızasına, geçmişine bağlı bir olgu olarak, mimarlık alanında en önemli kavramlardan biridir. Mimarlık - insan - toplum ilişkisini kuran ana etmenlerden biridir. Mimarlık, tam olarak bir sanat da değildir. Sanat kadar subjektif ve ucu açık değildir. Birçok farklı alan ile birlikte (sosyoloji, mühendislik, antropoloji, vb.) kendi bilgi birikimini oluşturan, felsefeden beslenen, fikirden uygulamaya bir bütün olarak insan odaklı, insan için, insan tarafından gerçekleştirilen bir süreçtir.

Mimarlık, bir felsefe midir? Mimarlık, felsefeyi kapsayamaz; felsefe de mimarlığı kapsamamaktadır. Ancak mimarlık, kendini felsefe üzerinden temellendirebilir, bu iki alan karşılıklı olarak birbirini besleyebilir, birbiri üzerinden okunabilir. Biçimin kavram üzerinden okunması ve kavramın biçimde hayat bulması gibi karşılıklı bir ilişkiden söz edilebilir. Mimarlık ve felsefe, Şentürer’in (2002) ele aldığı gibi, sırasıyla uygulamanın ve düşüncenin asli alanları olarak görülebilir. Şentürer bu durumu iki kavramın da kendince tanımlamalarına yer vererek açıklamaktadır. “Mimarlık: yaşama mekanı, çevresi, yeri; ekonomik metea; güç gösterim aracı; sanat eseri, iletişim aracı; malzeme ve teknolojinin eylem alanı; deneyim ve düşüncenin aktarım ve eylem alanı, aracı. Felsefe: varoluşun anlamı ve doğası üzerine bilgi araştırması, bu ve benzeri durumlar üzerine eleştirci düşünceye dayanan fikirler sistemi kurmak.”. Bu iki alan, birbirini kapsamadan, birbirine sadece belli noktalarda değerek birbirini beslemektedir. Özellikle mimarlık açısından bakıldığında, felsefe üzerinden kendini konumlandırabilen bir mimar, mimari eser, mimari akım, mimarlık kuramı, diğerlerine göre, çok daha ayakları yere basan ve nitelik sahibidir. Mimarlığın, meslek olarak ve bilim dalı olarak (sosyal, felsefik, antropolojik

açılardan) sahip olduğu tanımlar ve sınıflandırmalardan görülebileceği üzere in between (arada) kavramı ile tanımlayabileceğimiz bir alandır. Birkaç alanın biraraya gelmesi ile oluşan bir alandan öte, birbirlerine çeşitli noktalarda değen ve ilişkiler yumağı olarak anlatılabilecek bir alanlar bütünüdür. Mukavemet, yapı malzemesi gibi konularda bilim ve teknik ile ilişkilendirilebilecekken, mekan yaratma arayışında, çevresel psikoloji, felsefe vb. alanlar ile ilişkilendirilebilir. Bunların yanında, insan ve toplum ile olan ilişkisi bağlamında, sosyoloji, antropoloji ve tarih ile de yakından ilgilidir. Bu karakteri, eğitim aşamasını da, program, mekan, akademik atmosfer bağlamında önemli düzeyde etkilemektedir. Mimarlık disiplininin bu disiplinler arası etkiler arasında olması, mimarlık eğitimine de yansımaktadır.

3.4.2 Mimarlık eğitimi kültürü ve gelişimi

Mimarlık eğitiminin gelişimi Türkiye’de temel olarak dört kurum üzerinden şekillenmiştir, bu dört kurumun oluşturduğu strüktür çerçevesinde, çeşitli kesişmeler ayrışmalar ve eklemeler ile diğer mimarlık okulları da hem söylemsel hem strüktür hem bağlam anlamında düşünce ve sistemler geliştirmiş ve günümüzdeki mimarlık okulu sayısı ve çeşitliliğine ulaşılmıştır. Mimarlık eğitimi tüm bu bahsedilen alanların etkisi altında olmakla birlikte en baskın karakter olarak tasarım eğitimi bağlamında ele alınabilir. Diğer fakülteler ile kıyaslandığında Mimarlık Fakültesi, daha esnek bir eğitim sistemine sahip bir fakültedir. MIMED (Mimarlık Eğitimi Derneği) tarafından periyodik olarak 1997’den bu yana düzenlenen forumlardan, 2009 yılında düzenlenen dördüncüsünde, ‘Mimari Eğitimde Esneklik’ ana tema olarak seçilmiş; Türkiye’den ve dünyadan birçok eğitimci, mimar ve akademisyenin katılımı ile konu etrafıca tartışılmıştır (Hisarlıgil ve diğ., 2013). Eğitimdeki bu esnekliğin mekana da çeşitli yansımaları bulunmakta ve mimarlık okulları diğer fakülte yapılarından farklılaşmaktadır.

Tasarım eğitimi kültürü olarak genel bir başlık altında ele alındığında, mimarlık eğitimi öğrenmekten öte tecrübe kazanmak olarak yorumlanabilir. Yürekli (2007) tarafından, tasarım eğitimi, öğretme-öğrenme şeklinde gerçekleşen eğitim yerine; yaratma, deneme ve araştırma süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu bakış açısı ile, öğretene ile öğrenen sıfatları, daha fazla deneyimli tasarımcı ve daha az deneyimli tasarımcıya dönüşmektedir. Bu öğrenciler ile akademisyenler arasındaki ilişkiyi diğer

bölümlere göre farklı bir seviyeye çekmekte ve organizasyonel ilişkiler bağlamında çeşitli sonuçlar doğurmaktadır. Hiyerarşinin bir nebze hafiflemesi, resmi (formal) eğitim kadar, resmi olmayan (informal) eğitim durumunu da tetiklemektedir. Mimarlık okullarında, sınıf, atölye içerisindeki eğitim kadar, sosyal etkileşim alanlarındaki ilişkiler sonucu ortaya çıkan eğitim de önemlidir. Zaman fragmanlar olarak düşünüldüğünde, mimarlık eğitimi ders saatlerinden ibaret değildir. Boş zaman diye nitelenebilecek zaman aralıkları da ders saatleri kadar değerlidir, çünkü mimarlık okulları sürekli bir üretim, etkileşim ve eleştiri ortamıdır.

Diğer bölümlerdeki amfi, sınıf kültürü, mimarlık müfredatının görece az bir kısmını oluşturmakta ve mimarlık öğrencileri için asıl yaşam alanı stüdyoya ve fakülte mekanının tamamına dönüşmektedir. Mimarlık okullarının en karakteristik özelliği olan stüdyo dersleri hiyerarşik olarak diğer derslerden üstün bir noktada konumlanmaktadır. Mimarlık disiplininin ‘uzmanlık bilgisi’ olarak ele alınabilecek stüdyo eğitimi, eğitim programındaki diğer konuları çevresinde toplayarak bütüncül bir eğitimin yolunu açmaktadır (Cathain, 2013). Mühendislik Fakülteleri, Tıp Fakülteleri gibi fakültelerde de uygulamalı dersler bulunmaktadır ancak oradaki durum, mimarlık eğitimindeki durumdan farklıdır. Farklılaşma sebebi her ne kadar laboratuvar, atölye gibi ortamlar, stüdyoya, mekansal anlamda fiziksel olarak geniş hacimleri, birarada bir şeyler üretme çabası dahilinde benzese de, yaşantı bakımından ayrılmaktadır. Bu laboratuvar ve atölyeler genelde ‘ders’ saatleri içinde ve spesifik olarak ders kapsamında kullanılmaktadır. Dolayısıyla algıda sınıf veya amfiden farklı bir yere oturmamaktadır. Oysa mimarlık eğitiminin en hakim mekanı olan stüdyo kültüründe, ‘ders’ dahilinde kullanımların yanı sıra, mekan öğrenciler için bir yaşam alanına dönüşmektedir. ‘Ders’ kapsamında kullanımların ötesinde, okuldan okula, kültürden kültüre farklılık göstermekle birlikte çoğunlukla 7 gün 24 saat bu mekan öğrenciler için özgür bir üretme mekanı olarak hazır bulunmaktadır.

3.4.3 Mimarlık okullarında mekansal ilişkiler

Mimarlık okullarında diğer eğitimlere göre farklılaşan birçok durum bulunmaktadır. Öncelikle eğitimin esnekliği, saatlerin esnekliği ve tüm bunların yanında sözü edilen organizasyonel ilişkilerdeki hiyerarşinin bir nebze çözülmüş durumda olması mekansallaşma anlamında önemli sonuçlar doğurmaktadır. Zaman, mekan ve ilişkiler bağlamında birçok arayüze sahip olan mimarlık okullarında odak eğitimden

öte, ilişkiler, etkileşim ve üretime kaymaktadır. Zaman kavramı, mimarlık okullarında, birbirini takip eden bir durumdan öte kesişen, üst üste binen zaman zaman duran bir yapı oluşturmaktadır. Doğrusal zamandan öte döngüsel zaman hakimdir.

3.5 Alan Çalışmasına Konu Olan Mimarlık Okulları

Mimarlık okulları, diğer fakültelere göre, eğitim yapısı, mekanla ilişkisi, organizasyonel ilişkileri gibi parametreler bağlamında farklılaştığından dolayı, alan çalışması için mimarlık okulları seçilmiştir. Literatürdeki geçmiş çalışmalara bakıldığında daha çok kampüslerdeki sosyal alanlara, şehir merkezindeki ve şehir dışındaki üniversite yapılarının mekansal ilişkilerinin karşılaştırılmasına, aynı üniversitenin çeşitli fakültelerinin ortak alanlarına ve mimarlık okullarındaki resmi olmayan eğitim (informal learning) imkanlarının mekansal ilişkilere etkisine odaklanıldığı görülmüştür. Bu araştırmada, mimarlık okullarının sosyal etkileşim alanlarına, bu alanlardaki arayüz mekanlara odaklanılmış ve buralardaki insan davranışı mekan ilişkisi irdelenmiştir.

Türkiye’deki mimarlık okulları incelendiğinde, Ankara, İzmir ve diğer şehirlerde de köklü, mimarlık eğitime yön vermiş mimarlık okulları bulunmasına rağmen, nicelik ve nitelik olarak, mimarlık okulları bağlamında daha geniş bir yelpaze sunan, İstanbul’da yer alan mimarlık okullarına odaklanılmıştır. Alan çalışması kapsamında, İstanbul’da yer alan mimarlık okullarından İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MGSÜ), Bahçeşehir Üniversitesi (BAU), Bilgi Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi seçilmiştir. Aralarında tek bir parametre üzerinden değil, birçok farklı parametre üzerinden çeşitli bağlar bulunan bu okullar, sosyal etkileşim alanları üzerinden ilerletilen araştırmanın tartışma zeminini genişletecek biçimde seçilmiştir.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi tarafından temel strüktürü ve akademik yapı çeşitliliği oluşturulmuş olan mimarlık eğitimi, zaman içerisinde bu akademik kültürün gelişimi ve dönüşümü ile diğer mimarlık okullarının da karakterini şekillendirmiştir. Bu dört okul üniversite modeli anlamında da farklı kültürlerin etkisinde kurulmuştur; ODTÜ Amerikan etkisi altında gelişirken, İTÜ Alman etkisinde, MGSÜ ise Fransız Beaux Arts ekolü etkisinde gelişmiş, YTÜ ise daha

pratiğe yönelik eleman yetiştirme anlamında temellenmiştir. Tarihsel ve akademik süreç içindeki yerlerinin yanı sıra, okullar; eğitim amacına yönelik yapılmış olma-olmama durumu, şehirle ilişki, diğer fakülteler ile ilişki, ölçek (öğrenci sayısı), devlet-özel-vakıf üniversitesi olma durumu, tek yapı-bloklı yapı olma durumu olarak sınıflandırılacak parametreler ışığında da benzeşen,/ayrışan çeşitli ilişkiler barındırmaktadır.

Alan çalışması için seçilen okullar yapının amaca dönük tasarlanması/tasarlanmaması anlamında bir çeşitlilik sunmaktadır. İTÜ, MGSÜ ve Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, var olan bir yapının içine yerleşmiş iken; BAU ve Yeditepe Mimarlık Fakültesi mimarlık eğitimi amacına yönelik olarak tasarlanmıştır. Şekil 3.6'daki tablo, dört parametre bağlamında seçilen okulların kategorizasyonunu göstermektedir. Şehirle olan ilişki parametresi, şehir ile yapının ilişkide olması ya da yapının kampüs içerisinde yer alması ayırımına dayanmaktadır. Diğer fakülteler ile ilişki anlamında, üç kategori belirlenmiştir; diğer fakülteler ile ilişkisi olmayan mimarlık okulları, benzer eğitime sahip olduğu tasarım/sanat fakülteleri ile ilişkisi olan mimarlık okulları ve mühendislik, sosyal bilimler gibi farklı eğitim kültürüne sahip olan fakülteler ile ilişkisi olan mimarlık okulları.

	kampüs	şehirle direk ilişkide	diğer fakülteler ile ilişkisi yok	tasarım/sanat fakülteleri ile birarada	diğer fakülteler ile birarada	mimarlık bölümünün yer aldığı alan/blok	aynı yapılanma içerisinde bulunan diğer bölümlerin yer aldığı alan/blok
	□	■	○	●	○	■	□
	Şehirle ilişki	Diğer fakülteler ile ilişki	Yapılanma	Özel/vakıf/devlet üniversitesi			
İTÜ Mimarlık Fakültesi	■	○	■	D			
MGSÜ Mimarlık Fakültesi	■	●	■	D			
Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi	□	○	■—■	Ö			
BAU Mimarlık Fakültesi	■	○	□—■—□	V			
Yeditepe Mimarlık Fakültesi	□	●	■—□	V			

Şekil 3.6 : Alan çalışmasına konu olan okulların özelliklerinin karşılaştırılması.

Araştırmanın odağı, giriş katları ve sosyal etkileşim alanları olduğundan, aynı yapıda olup farklı blokta olan fakülteler de, girişleri ve sosyal etkileşim alanları ortak olduğundan, birbiri ile ilişkili kabul edilmiştir. Yapılanma parametresi, yapının

oluşumu ve mekansal ilişkileri bağlamında seçilen okulların yapısal olarak genel karakterini ortaya koymaktadır. Vakıf üniversitesi, devlet üniversitesi, özel üniversite olma durumu ise gerek sosyal etkileşim alanlarındaki servisler gerek okulların öğrencilerine sunduğu imkanlar açısından etkili olduğundan, karşılaştırma düzleminde önemli bir parametre olduğu düşünülmüş ve eklenmiştir. Bu kategorizasyonun yanı sıra her bir mimarlık okulunun, söylemsel, akademik ve tarihsel süreçleri irdelenmiştir. Bunlar dışında, mimarlık okullarının mekansal ve konfigüratif özellikleri bağlamındaki ilişkiler dördüncü bölümde detaylı olarak irdelenmiştir.

3.5.1 İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

İstanbul Teknik Üniversitesi, Türkiye'nin üniversite eğitiminin gelişimi konusunda oldukça önemli bir noktada konumlanmaktadır. 1773'te Mühendishane-i Bahri Hümayun (İmparatorluk Deniz Mühendishanesi) olarak tersane mühendisi yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Zaman içerisinde başka fakülteler de kurulmuştur, Türkiye'nin ilk teknik üniversitesi olma ünvanına sahip olan İTÜ bünyesinde mühendislik ve mimarlık fakülteleri bulunmaktadır.

Mimarlık da mühendisliğin bir dalı olarak görülmektedir. İTÜ Mimarlık Fakültesi, öncelikle 1884'te Hendese-i Mülkiye Mektebi olarak İnşaat ve Mimarlık alanları üzerine kurulmuştur. "Mimarlık- İnşaat" tek bir dal olarak ele alınmıştır. 1909'da askeri idareden ayrılmış, 1929'da ise tüzel kişilik kazanarak, Yüksek Mühendis Mektebi adını almış ve 1940'ta verdiği ilk mezunlarının ünvanı 'yüksek mühendis mimar' olmuştur. 1944'te çıkan üniversiteler kanunu ile İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) ismini alarak özerk bir eğitim kurumuna dönüşmüş ve 'Mimarlık Şubesi' de mühendislikten ayrılarak Mimarlık Fakültesi'ne dönüşmüştür. 1974'te yüksek lisans eğitimi de başlamış, 1981'deki YÖK kanunu ile Türkiye'deki tüm diğer üniversiteler gibi yeniden yapılanmıştır.

Tüm bu kuruluş ve gelişme süreci, İTÜ'nün mimarlık eğitiminin mühendislik kapsamında gelişmesi bağlamında değerlendirildiğinde diğer mimarlık okulları ile ilişkisi bağlamındaki konumlanması açısından oldukça önemlidir. Tamamen Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) ile öğrenci alan ve devlet üniversitesi olan İTÜ, Mimarlık Fakültesi'ndeki öğrenci sayısı bağlamında en büyük üniversitelerden biridir. İçerdiği tüm bölümlerin (Mimarlık, İç Mimarlık, Endüstriyel Tasarım, Peysaj Mimarlığı,

Şehir Bölge Planlama) toplam kontenjanı 360 kişidir (Url-7). Mimarlık Fakültesi'ne ev sahipliği yapan Taşkışla, eğitime yönelik olarak tasarlanmış bir yapı değil, farklı fonksiyonlar yüklenmiş bir yapının dönüştürülmesi ile İTÜ Mimarlık Fakültesi olarak kullanılmaya başlanmıştır . İngiliz mimar William James tarafından 1846-1852 arasında Mekteb-i Tıbbiyye-i Şahane (Askeri Tıbbiye) olarak yapılmış olup, Kırım Savaşı'nın ardından uzun süre boş kalan yapı 1860'ta onarılıp kışla olarak kullanılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet'in ilanının ardından Maarif Vekaleti'ne verilen yapıya 1946-1950 arası restore edildikten sonra, 1950'de İTÜ rektörlüğü ile Mimarlık ve İnşaat Fakülteleri yerleştirilmiştir (Url-8).

Taksim'e oldukça yakın konumlanmış olan Taşkışla, gerek merkezi konumu gerek görsel olarak İstanbul ile kurduğu ilişki bağlamında şehirle doğrudan bir ilişki içindedir. Tek yapı olarak yapılanmıştır ve sadece Mimarlık Fakültesi'ne ev sahipliği yapmaktadır. Eğitim anlayışı olarak stüdyonun eğitimin merkezinde konumlandığı bir yapılanma görülmektedir ve olabildiğince her türlü üretimin sergilenmesi ile fakülte içerisinde etkileşim, öğrencilerin eleştiri kabiliyeti ve üretilen işin sahiplenilmesi durumlarını sağlamak amaçlanmaktadır. Belirli bir yerden öte, çesaların duruma, işin ölçeğine göre çeşitli alternatiflerde kullanılmasıyla neredeyse her zaman fakültenin farklı noktalarında farklı sergilenme durumları ile oluşturulmuş, geçici sergiler bulunmaktadır. Alan çalışması odağındaki birçok okulda, bu sergi alanları için belirli bölgeler belirlenmiştir; Taşkışla, bu konuda mekan kullanımının esnekliği anlamında diğer okullardan ayrılmaktadır.

3.5.2 Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

1882'de Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane olarak kurulmuş olan okul, Türkiye'nin ilk sanat ve mimarlık yüksek okuludur. 1928'Akademi ünvanını alarak bu ünvanı alan ilk okul olma durumuna da erişmiştir. Güzel Sanatlar Akademisi 1969'da bilimsel özerkliğe kavuşmuştur. YÖK Yasası ile Mimar Sinan Üniversitesi adını almıştır. Son olarak 2004'te adı son şekline kavuşmuş ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi olmuştur. Bu süreçte birçok yer değişikliğinin ardından 1926 yılında günümüzde Mimarlık Fakültesi'ne ev sahipliği yapan Fındıklı Kampüsüne taşınmıştır. Fındıklı'da yer alan yapı, Akademi buraya taşınmadan önce Meclis-i Mebusan (Cemile Sultan Sarayı) binası olarak kullanılmaktaydı. 1948'de yanan yapı, 1953'te onarılarak tekrar eğitime açılmıştır. Günümüzde Fındıklı kampüsü biri

Cemile Sultan Sarayı (akademiye dönüşmeden önceki son işlevi Meclis-i Mebusan binası), diğeri 1975'te Akademi bünyesine katılan, Cemile Sultan Sarayı'nın hemen yanbaşındaki Adile Sultan Sarayı olmak üzere ortaya inşa edilen kütüphane ile birleşen iki yapıdan oluşmaktadır (Url-9). Mimarlık Fakültesi ile Güzel Sanatlar Fakültesinin bulunduğu yapı, oldukça merkezi bir konumda ve şehirle ilişki içerisinde. Hem ön tarafında boğazın yanbaşındaki olması, hem oldukça merkezi bir aks üzerinde konumlanması şehirle ilişkisini güçlendirmekte ve üniversitenin kendine özgü bir kimlik oluşturmaya katkı sağlamaktadır.

Sanat, tasarım ve bilim dallarının birlikteliği ile bir 'İhtisas Üniversitesi' olmayı hedeflemiş olan MGSÜ, Fransız Beaux Arts ekolünde gelişmiş bir okuldur ve mimarlık eğitimi anlamında da diğer okullara kıyasla sanat ve tasarım ağırlıklı gelişmiştir (Url-10). Bünyesinde bulunan Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) ile öğrenci alan Mimarlık ve Şehir Bölge Planlama bölümleri ile yetenek sınavı ile öğrenci alan İç Mimarlık ve Endüstri Ürünleri Tasarım Bölümleri'nin toplam kontenjanı 220 kişidir (Url-11; Url-12).

3.5.3 Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, vakıf üniversiteleri ve devlet okullarındaki mimarlık okullarından belirli noktalarda ayrılan bir temelde 2005 yılında kurulmuş ve yapılandırılmıştır. Vakıf üniversitesi olmaktan öte, konusunda deneyimli akademisyen ve meslek profesyonellerinin kurduğu bir okuldur. Akademisyenlerin yanı sıra profesyonellerin de dahil olduğu bir kurulum süreci olduğundan diğer okullardan farklılaşmakta ve güncel pratikler doğrultusunda sürekli bir yenilenme içindedir. Bunun ötesinde, Anglo-sakson bir eğitim modelini benimseyerek, öncelikle 2005 yılında yüksek lisans programı kurulmuş ve eğitim araştırma temelinde başlamıştır; bu program ilk mezunlarını verdikten sonra 2009-2010 yılında lisans düzeyinde eğitim başlamıştır. Lisans eğitiminin yüksek lisans eğitiminden sonra başlamış olması, yüksek öğretim temelindeki araştırma ve üretme kimliğini okul için en önemli odaklardan biri haline getirmiştir (Url-13; Url-14).

En temel ilkelerinden biri olarak akademik özgürlüğü desteklemek bağlamında Humbolt Modeli Üniversite'ye benzemektedir. Bunun yanı sıra, disiplinlerarası bir eğitim benimsenmiş ve üretim/araştırma/öğrenme/tartışma bağlamında mimarlık eğitimi bir öğrenme öğretme ilişkisinin ötesine taşınması amaçlanmıştır. Akademik

müfredat olarak da, varolan mimarlık okullarından farklılaşan bir yol seçilerek, öğrenci merkezli stüdyo dersleri ve akademisyen merkezli teknik, teorik ve kültür içerikli dersler şeklinde kategorize edilmiş mimarlık müfredatından farklılaşarak; sadece atölyeler değil, barındırdığı çizim ve üretim laboratuvarlarıyla da olabildiğince tüm dersler öğrenci merkezli hale getirilmiş ve ‘yaparak öğrenme’ eğitimin temel unsuru olarak benimsenmiştir. İyi bir tasarımcının en önemli özelliği olarak görülen kendine güven ve cesareti, ‘yaparak öğrenme’ konseptinde yaşadığı deneme yanılma süreci ve öğretici konumundaki akademisyenlerin ötesinde, örgün öğrenim dışında gelişen öğrenme (informal learning) olarak tanımlanan, diğer lisans/yüksek lisans öğrencileri ile etkileşimleri sonucu öğrenme ile kazanmaları hedeflenmiştir. Bu durum mekana da yansıdığından bu alan çalışması odağında oldukça önemlidir. Böylesine hedeflerle yola çıkılmış bir mimarlık okulunun mekansal düzeni de bu doğrultuda şekillenmiştir.

Silahtarağa Elektrik Santral binalarının restore edilerek yeniden kullanımı ile oluşturulmuş fakülte binalarından birinde (E3) yer alan Mimarlık Fakültesi, atölyeler ve üretim laboratuvarları odağında şekillenmiştir. Atölyeler, her kişiye bir masa düşecek şekilde tasarlanmış ve gece de okulun açık olması ile buranın sürekli yaşayan bir mekana dönüşmesi ve tartışmalar, etkileşimler ile üretimi desteklemesi amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra, giriş holünden başlayarak üretilen işlerin sergilendiği sürekli bir sergi mekanı bulunmaktadır. Zaman zaman üretilen işler kampüsün ölçeğinde de sergilenmektedir.

Tüm bu alternatif eğitim ve kurulum anlayışının yanı sıra, bir kampüs içerisinde bulunmakta olan Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi şehir ile doğrudan bir ilişki içerisinde değildir. Gerek konumu , gerek kampüs içerisinde olması sebebiyle kendi içerisine kapalı bir özellik göstermektedir. Öğrenci sayısı bakımından diğer okullara oranla ölçek olarak daha küçüktür; bünyesindeki Mimarlık, İç Mimarlık ve Endüstri Ürünleri tasarım programlarında toplam kontenjanı 200 kişidir. Bu da bahsedilen eğitim ortamının sağlanabilmesini kolaylaştıran bir etken olarak yorumlanabilir.

3.5.4 Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Bahçeşehir-Uğur eğitim Vakfı tarafından 1998 yılında kurulan Bahçeşehir Üniversitesi, üniversitenin kendi tanıtımlarından görülebileceği üzere en çok küresel bir eğitim anlayışını ve şehirle ilişki içinde olmaya önem verilmekte (Url-15).

Mimarlık Fakültesi odağında incelendiğinde, üç odak çevresinde kurgulanan ders programı, tasarım programının sistemin omurgasını oluşturduğu ve bunun teorik-kuramsal ve co-op adı veren mesleğin profesyonel yönüyle ilişkilendirilmiş dersler ile desteklendiği bir sisteme sahiptir. Eğitim kadrosunda akademisyenlerin yanı sıra, meslek profesyonelleri de yer almaktadır. Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı ve Endüstri Ürünleri Tasarımı bölümlerinde toplam 205 kişilik kontenjana sahiptir.

Merkezi konumu ve yapılaşmanın içinden geçen sokak şehirle olan ilişkisini vurgulamaktadır. Birbirine bağlı 3 bloktan oluşan yapı bir kampüs görünümünde olsa da iki blok arasına sızan sokak şehirle olan ilişkisini kuvvetlendirmektedir. Bu sokak her ne kadar üniversite bağlamında fonksiyonlar ile donanmış olsa da, herhangi bir kişi de buradan geçebilmekte, buradaki servislerden yararlanabilmektedir. Şehir içerisinde bir üniversite olmanın sonucu olarak, yüzölçümü olarak yeterince mekana sahip olunmadığından, her fakülte ayrı bir yapıya yerleştirilememiştir. 4 bloktan oluşan bir yapılanmaya sahip olan yapının 3 bloğu birbirine bağlı, dördüncü yapı bloğu ise ayrıdır. Mimarlık Fakültesi bu üçlü olarak birbirine bağlı olan bloklardan ortadakinde yer almaktadır. Tüm diğer bölümlerle ortak bir bina kullanıldığından ötürü, mekan mimarlık fakültesinin karakterini diğer okullardaki kadar güçlü bir şekilde yansıtmamaktadır. Özellikle alan çalışmalarında odaklanılan giriş katlarındaki sosyal etkileşim mekanları tüm bölümlerin ortak alanıdır.

3.5.5 Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

İSTEK Vakfı tarafından 1996'da kurulmuş olan Yeditepe Üniversitesi, 'dünya insanı' yetiştirme amacını taşımakta ve günümüzde Türkiye'nin lisans,yüksek lisans ve doktora seviyelerinde en büyük vakıf üniversitesi olma özelliğini taşımaktadır. İnovasyon ve üniversite-sanayi işbirliğine önem verilmektedir. Mimarlık Bölümü, Mühendislik Fakültesi kapsamında,İç Mimarlık, Peysaj Mimarlığı ve Endüstri Tasarımı Bölümleri Güzel Sanatlar Fakültesi kapsamındayken; 2014'te bu bölümler birleşerek Mimarlık Fakültesi kurulmuştur. Mimarlık Fakültesi kapsamındaki tüm bölümler ÖSS ile öğrenci kabul ederken, sadece İç Mimarlık Bölümü yetenek sınavı ile öğrenci kabul etmektedir ve tüm bölümleri için toplam kontenjanı 170 kişidir (Url-16). Kampüs içinde yer alan ve şehirdeki konumundan da dolayı şehirle etkileşimi zayıf bir okul olarak karşımıza çıkmaktadır. Mimarlık Fakültesi, Görsel

İletişim, Felsefe, Güzel Sanatlar gibi bölümler ile aynı yapıyı paylaşmaktadır. Birarada bulunduğu bölümler de kendi karakterine yakın olduğundan, mekansal olarak sadece mimarlık fakültelerine ev sahipliği yapan yapılardan çok fazla farklılaşmamaktadır.

3.6 Arayüz Olarak Mekan

İnsanların çevre ile ve birbirleri ile olan etkileşimlerinin yanı sıra mekanlar da birbirleri ile etkileşime girmektedir. Mekanların etkileşime girmesi durumu, onları birbirinden zaman zaman ayıran, zaman zaman bütünleştiren arayüzler vesilesi ile meydana gelir. Broeckman'a göre (2004) arayüz, bir ağ içindeki iki farklı elemanın ilişki kurduğu bir alandır; farklı sistemlerin bu alan üzerinde birbirleriyle kurdukları etkileşim ve bilgi alış-verişi sayesinde barındırdıkları soyut potansiyelleri etkiye dönüştürdükleri bir sınır bölgesidir. Bu bağlamda, insanlar ve mekanlar arası ilişkiler bir ağ olarak düşünülebilir; 'mekan'ın, 'birlikte varolma' durumundan ortaya çıkan potansiyele zemin hazırladığı kabul edilebilir ve arayüz mekanlar bu potansiyelin bir yaşantıya dönüştüğü mekanlar olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla, potansiyelin yaşantıya dönüşmesi için bir 'araç' vazifesi görürler.

Arada olma (in-between) kavramının desteği ile de açıklanabilecek olan arayüz mekanlar, bütünü kendisini oluşturan parçalardan büyük olması ve farklı özellikler taşıması olarak da karşımıza çıkmaktadır. İki mekanın etkileşimi ile ortaya çıkan arayüz mekan, iki mekandan birinin özelliklerini daha baskın olarak taşıyabileceği gibi, iki mekanın tüm özelliklerini de barındırabilir ya da ortaya tamamen farklı özellikler de koyabilir. Arada olma durumu, Eisenmann tarafından bulanıklaştırma (blurring) olarak nitelenmektedir. Diyalektik zıtlıkların, iki kutbu da üçüncü bir duruma ittiği, simultane olarak kutupları içeren veya içermeyen yeni bir durum oluşturduğu kapsamında bir tanımlama yapılmaktadır. Tez kapsamında arayüz mekanlar, arada olma durumu bağlamında ele alınmış ve özellikle esnek programlanmış mekanlara, iç dış mekanlar arası ilişkilere ve sosyal etkileşim alanlarına odaklanılmıştır. Mekan sürekliliği içerisinde iki alt birimin etkileşime girdiği noktaları tanımlayan bu durum çeşitli parametreler bağlamında ele alınmış ve alan çalışmalarında incelenmek üzere çeşitli 'arayüz olasılıkları' tanımlanmıştır. Arayüz, sadece yüzeyler bağlamında değil, arayüz oluşturan mekanlar bağlamında ele alınmıştır. Tanımlanan bu arayüz olasılıklarından, iki mekanın kesiştiği bir

yüzeyi tanımlayanlar da olmakla birlikte, bir mekanın tamamını, diğer mekanlarla ilişkisi bağlamında arayüz/ara mekan olarak ele alanları da bulunmaktadır. Arayüz olasılıklarının tanımlanabilmesi için ana iki parametre olarak geçirgenlik ve görünebilirlik seçilmiştir. Mekan konfigürasyonu insan davranışı bağlamında, kişinin hem mekan algısını hem mekanda hareketini etkileyen; hem Çevre Davranış Teorileri hem Mekan Dizimi Teorisi hem de etkileşim teorileri kapsamında ele alınabilecek durumlar olduğundan bu iki parametre oldukça önemlidir.

Kategorizasyon görülebilir-geçilemez, görülebilir-geçilebilir şeklinde iki başlığa ayrılmaktadır. Her biri farklı ölçekte hareket ve algı durumunu karşılamakta olan bu iki durum, kendi içerisinde de esnek-esnek olmayan (katı) şekilde programlanmışlık (soft-hard programmed space), insanları biraraya getirme-ayırma (sociopetal - sociofugal), üçüncü boyutta görülebilirlik (visibility) bağlamında üst-alt katla ilişkilene, erişilebilirlik (permeability) bağlamında üst-alt katla ilişkilene parametreleri bağlamında alt gruplar oluşturmaktadır. Mekanların konfigüratif özellikleri hareket ve davranış bağlamında etki ederken, 'açık' (open) mekan olma durumları da mekanın kullanımı ve 'yaşaması' bakımından önemlidir. Tez kapsamında, 'açık' kavramının da dahil edilmesinin sebebi mimarlık okullarında eğitimin esnekliğinin yanı sıra mekansal anlamda da bir esneklik ve 'açıklık' olduğu düşüncesi ve analizlere bunun da katılarak, alan çalışmaları üzerinden karşılaştırmalı olarak bu durumun da değerlendirilmesidir. Sanat yapıtının objektifliğinin sorgulandığı yıllarda, mimarlık alanında parça ile bütün arasındaki değişmez kabul edilen ilişkiye karşı çıkan görüşler doğmuş ve Öklid geometrisini bir tarafa bırakan, mekansal elemanların birbiri ile ilişkisine öncelik veren, geometrik olmayan, daimi olmayan, açık, estetik, dönüşümün estetiğini vurgulayan bu görüşler, mekan kavramına yeni bir bakış açısı katmıştır. Topolojik mantığı mekana adapte ederek, hiyerarşiden sıyrılmış, iletişim ve hareketi mekan değerlendirme bağlamında birincil faktör olarak ele alan, açıklık, potansiyel genişletilebilirlik ve açık uçluluk gibi kavramlarla bunu desteklemektedir (Tsoukala, 2015). Mekana atanan fonksiyona paralel olarak farklı ilişkisel yorumlamalara da açık olduğu durumlar olarak araştırma kapsamına katılan 'açıklık' kavramı, daha çok mekan-fonksiyon ilişkisindeki esneklik ve potansiyeller anlamında kullanılmıştır. Bu bağlamda mekandaki elemanlar da önem kazanmakta ve tasarlanmış/tasarlanmamış (intentional/non-intentional) durumu davranışı etkilediği iki ölçek olan hem

mekansal ölçekte hem mobilya ölçeğinde önem kazanmaktadır. Mekansal ölçekteki esneklik durumu, Patel ve diğerleri (2012) tarafından ele alındığı üzere, katı-esnek olmayan şekilde programlanmış (hard) mekan, esnek (soft) programlanmış mekan olarak tanımlanmaktadır. Katı-esnek olmayan şekilde programlanmış (hard) mekan, fiziksel sınırlar, duvarlar ve eşyalardan oluşan materyal bir mekanı tanımlarken; esnek (soft) programlanmış mekan ise, mekanın sosyal kodu, kullanıcılar tarafından gündelik etkileşimler sonucu üretilen ve yeniden üretilen mekan olarak tanımlanmaktadır.

Çevre Davranış Teorileri kapsamında, insanları biraraya getirme ve insanları birbirinden ayırma bakış açısı ile ele alınan mekan, *sociofugal*²⁵ ve *sociopetal*²⁶ kavram ikilisi ile tanımlanmıştır. Bu sadece sosyal etkileşimi değil, aynı zamanda mekanın konfigüratif özelliklerini de içeren bir tanımlamadır (Ünlü ve diğ, 2001). Bu bakış açısı, sosyal etkileşim konusunda yorum yapmak için tek başına yeterli olamamakla birlikte, görsel erişim ile birarada ele alındığında kuvvetli bir söylem ortaya koyabilmektedir. İnsanları biraraya getiren mekanlar olarak, hareketli mobilyalar üzerinden bir değerlendirme yapan Hall (1966), tren istasyonlarındaki bekleme salonlarını '*sociofugal*' olarak tanımlarken, Avrupa'daki şehirlerde yer alan restoranların kaldırım üzerinde konumlandırılmış masalarını '*sociopetal*' olarak tanımlamaktadır (Şekil 3.7). Üçüncü boyuttaki ilişkiler bağlamında iki kategori bulunmaktadır; görsel ilişki ve erişilebilirlik ilişkisi. Görsel ilişki katlar arasındaki galerilerin oluşturduğu durumu tanımlarken; erişilebilirlik ilişkisi, düşey sirkülasyon elemanlarının mekan içindeki dağılımını ve alt/üst katlar ile olan hareket bazlı ilişkiyi tanımlamaktadır. Alan çalışmalarında odak noktası giriş katlar olduğundan ve bu kat şehir/kampus ile diğer katlar arasında bir eşik konumunda bulunduğundan, üst/alt katlar ile görsel ve erişilebilirlik bağlamındaki ilişkisi, mekanın içerisindeki hareket ve kullanım için oldukça önemlidir. İç mekan-dış mekan arasındaki arayüz durumu, mekan oluşturma anlamında en önemli arayüzlerden biridir. Çoğunlukla görsel olarak kurulan bu ilişki yer yer erişilebilirlik ilişkisine de dönüşmektedir. Kişinin algısı ile yakından ilişkili olan iç mekanda iken dış mekan ile ilişki kurabilme durumu, iç mekanın kullanımını etkilemektedir.

²⁵ Grup halindeki insanlar için birbirleriyle etkileşimlerini azaltarak mahremiyete sahip olmalarını sağlayan düzen (Url- 17).

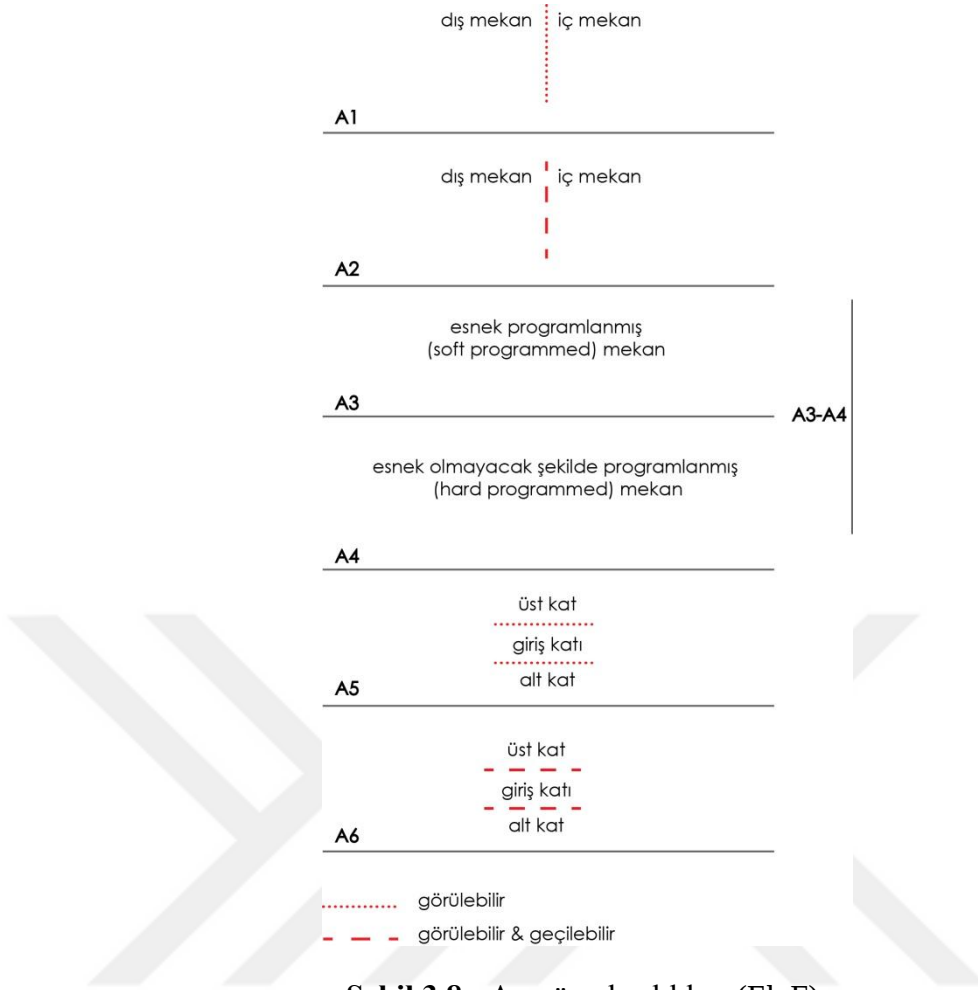
²⁶ Grup halindeki insanlar için birbirlerini görmelerini ve birbirleriyle etkileşime girmelerini destekleyici yönde oluşturmuş düzen (Url- 18).

Şekil 3.7 : *Sociofugal* mekana örnek olarak tren istasyonlarının bekleme salonları (üstte), *sociopetal* mekana örnek olarak Avrupa şehirlerindeki restoranların, kaldırımlarda konumlanan masaları (altta) (Hall, 1966).

Arayüz olasılıklarının her birinde etkili olan alt parametrelerden biri ise, hedef odaklı hareket ve içinden geçme hareketidir (to-through movement). Kişinin, kişisel amaç ve düşünceleri hesaba katılmaksızın mekan konfigürasyonunun etkisi altındaki yönelimini konu alan bu kategorizasyon, mekanın fonksiyon anlamındaki tanımlanmışlığını sorgulamak anlamında önemlidir. Lynch'in, Danielsson (2005) tarafından iç mekana uyarlanan imge haritası ile birarada ele alınabilecek hareket durumu, mekanların odak ya da geçiş alanı olması bağlamındaki yorumlar için referans vermektedir.

Şekil 3.8'de, tanımlanan arayüz olasılıklarının görselleştirildiği bir tablo görülebilmektedir. Alan araştırmalarında, odaklanılan mimarlık okullarının sosyal etkileşim mekanları üzerinden, bu olasılıkların karşılıkları aranmış; semantik ve sentaktik olarak bu arayüz olasılıklarını oluşturan parametreler ve bunların insan davranışı mekan konfigürasyonu bağlamında ortaya koyduğu sonuçlar karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Şekil 3.8 : Arayüz olasılıkları (Ek F).

A1, A2, A3, A4, A5, A6 olmak üzere altı arayüz/ara mekan olasılığı tanımlanmıştır. A1, iç mekan-dış mekan arasındaki arayüzü görülebilirlik (visibility) bağlamında tanımlarken; A2 ise erişilebilirlik (permeability) bağlamında tanımlamaktadır. A3 ve A4, iç-dış mekan ilişkisinden öte, iç mekandaki program yoğunluğu ve hareket ilişkisi üzerinden arayüz/ara mekan olasılıklarını tanımlamaktadır. İç mekandaki programların tanımlanmasını esnek ve esnek olmayan şekilde programlanmış mekanlar (soft-hard programming) olarak ele alıp, bu mekanlar dahilindeki hareket çeşitliliği (hedef odaklı hareket, içinden geçme hareketi), farklı zamanlarda farklı kullanımlara ev sahipliği yapması, farklı zamanlarda farklı kullanıcı grupları tarafından kullanılması gibi bağlamlarda irdelemelere açıktır. A3 ve A4 arayüzden öte, ara mekan olarak ele alınmıştır. A5, düşeyde, görünürlük anlamında galeriler, merdiven boşlukları ve bunun gibi durumlar çerçevesinde görsel erişim üzerinden kurgulanmış bir arayüz olasılığıdır. A6 ise, düşeyde, geçirgen mekanlar üzerinden kurgulanmıştır; görünürlükten öte fiziksel geçirgenliğe vurgu yapmaktadır ve düşey sirkülasyon elemanlarına konsantre olan bir arayüz olasılığıdır.

3.7 Literatürde Yer Alan Geçmiş Çalışmalar

Literatürdeki geçmiş çalışmalar incelenmiş ve kategorilere ayrılarak, odaklanılan konu, kullanılan yöntem, alan çalışmaları bağlamında ele alınan durumlar özelinde araştırmanın literatürde konumlanacağı noktayı ortaya koymak amaçlanmıştır. Üniversite mekanları üzerine yapılmış çalışmalar, eğitim mekan ilişkisi üzerine yapılmış çalışmalar, mimarlık okulları kapsamında eğitim ve mekan üzerine yapılmış çalışmalar, davranış mekan ilişkisi üzerine birlikte varolma ve etkileşim parametreleri bağlamında yapılmış çalışmalar ve mekan dizimi yöntemi metodolojisi bağlamında ele alınabilecek çalışmalar kapsamında bir çerçeve oluşturulmuştur.

Özellikle Mekan Dizimi alanındaki çalışmalar incelendiğinde eğitim yapıları üzerine olan çalışmaların çok fazla olmadığı görülmüştür. Üniversite ölçeğindeki çalışmalar incelendiğinde, belirli alanlarda yoğunlaşmış olduğu görülmüştür. Üniversite şehir ilişkisi, kurumun şehir ölçeğindeki bağlamsal, sosyolojik, stratejik ve toplumsal etkileri üzerinden odak noktası haline getirilmiş ve üniversite-şehir ilişkisini irdelemek amacıyla çeşitli araştırmalar yapılmıştır. ‘Exploring University Morphology-Bergamo as Case Study’ isimli çalışmada, Silva ve Heitor (2014), üniversitelerin şehir ölçeğinde lokal ve bölgesel anlamda nasıl eklemlendiğini özellikle komşu alanları odak noktası olarak morfolojik açıdan, vaka araştırması (Bergamo Üniversitesi/İtalya) üzerinden irdelemiştir. Niteliksel (Depthmath programı ile analizler) ve niceliksel (gözlem) yöntemler birarada kullanılarak imge oluşturabilme, kuşatılma, insan ölçeği, görülebilirlik, karmaşıklık parametreleri irdelenmiştir. Araştırma sadece üniversite dahilinde devam etmemiş, üniversiteye 5dk mesafede olan alanlar da araştırmaya katılmıştır. Bergamo Üniversitesi’nin yerleşimi bakımından hem olumlu hem olumsuz özellikler içermekte olduğu ortaya konulmuştur ve bu bağlamda Bergamo şehri özelinde, şehir üniversite ilişkisinin daha da güçlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Üniversiteler üzerine yapılan araştırmaların bir kolu ise üniversitelerin yapı ölçeğine uzanmaktadır.

Kampüs ölçeğinde, Yıldız ve diğerleri (2013), İzmir Yüksek Teknoloji Üniversitesi’nde görülebilirlik ve erişilebilirlik parametrelerinin her ikisini de dahil eden bir çalışma yapmışlardır. Yapı ölçeğinden öte, kampüs içerisindeki açık sosyal etkileşim alanlarına odaklanılan çalışmada, mekan dizimi analizleri ile elde edilen konfigüratif değerlerin gözlemler ve anketlerden elde edilen frekans değerleri ile

örtüşmediği, açık alan kullanımının düşük olduğu ve çoğunlukla fakültelerle etkileşim içerisinde olan açık alanların kullanıldığı belirlenmiş ve gelecek çalışmalarda, fakülteler ile ilişki içerisindeki açık alanların incelenmesi önerilmiştir. ‘Production Of Spatial Complexity In An Educational Building’ isimli bildiride Dai ve diğerleri tarafından (2015), üniversite yapılarının mekan karmaşıklığına ve okunabilirlik (legibility) kavramına odaklanılarak karşılaştırmalar üzerine kurulu bir araştırma yapılmıştır. Pritzker ödüllü bir yapı olan Campus of China Academy of Art’ın (Shu Wang, 2012 Pritzker Ödülü), ”generic function” özelliği gösterdiği düşünülen diğer eğitim yapılarından farkını ortaya koymak amaçlanmıştır. Metot olarak, anket, biliş haritaları, yön bulma gibi niteliksel yöntemler kullanılmıştır. Diğer okullarla yapılan karşılaştırmaların yanı sıra, yapı kendi içinde deforme edilerek, farklı durumlardaki mekan karakterleri de aynı kriterler üzerinden incelenmiştir.

Etkileşim odağındaki çalışmalar, çeşitli ölçeklerde ve birlikte varolma kavramı, mekan dizimi teorisi, hareket ve zaman gibi kavramlar ile birarada ele alınmıştır. Birlikte varolma kavramı, Gofmann (1963) tarafından fiziksel olarak birarada bulunmayı şart koşmakla beraber, yeni dönemdeki çalışmalarda teknolojinin sağladığı olanaklar doğrultusunda şekillenen ilişkilerin de birlikte varolma durumunu etkilediğini öne sürmektedir. Sadece aynı mekanda bulunan insanlardan öte, o sırada telefonla konuşan bir kişinin telefondaki kişinin söyledikleri doğrultusunda da davranışlarının etkileneceği kabulüne dayanmaktadır. Mimarlık eğitimi ve etkileşim ilişkisine yoğunlaşan, ‘Space Codes In Architectural Teaching And Learning’ isimli bildirilerinde Vieira ve Krüger (2015), mekan-kullanıcı ilişkisi incelenirken, mimarlık eğitiminin mimarlık okullarının mekan konfigürasyonu ile nasıl bir ilişki içinde olduğu da incelenmektedir. Portekiz’de bulunan çeşitli mimarlık okullarının konu olduğu alan çalışmaları ile ilerleyen çalışmada, mekanın öğrenme üzerindeki etkileri incelenmiştir. Alan çalışmasına konu olan okullar, mimarlık eğitime ev sahipliği yapma düzleminde ortak bir paydada birleştirilmişlerdir. Metot olarak niceliksel (justified graphs, axial line, konveks alan analizleri) ve niteliksel (gözlem) yöntemler birarada kullanılmıştır. Etkileşimin öğrenme üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucuna varılmış ve ‘birlikte varolma’ kavramına dikkat çekilmiştir. Çalışmanın başında yapılan üretken mekanlar (productive spaces) ve destekleyici mekanlar (supportive spaces) kategorizasyonuna, bu bağlamda bir bölüm eklenmesi

gerektiği düşünölerek, üretken mekanlar başlığı altına, programlanmamış üretken alanlar (productive space of non programmed activities) başlığı eklenmiştir. Buna genel olarak sosyal etkileşim alanları örnek olarak verilmiştir. Programlanmış aktiviteler dışında imkanlar sunan ‘destekleyeyici alanlar’ olarak anılan mekanların bazılarının da ‘üretken alanlar’ başlığına kayabileceği sonucuna varılmıştır.

Tipoloji olarak farklılaşarak performans mekanlarına odaklanan Doxa’nın (2001), ‘Morphologies of Co-presence in Interior Public Space in Places of Performance’ isimli bildirisinde birlikte varolma kavramı ele alınmakta ve iç kamusal mekanın karakterini nelerin oluşturduğu sorgulanmaktadır. Kendine özgü bir metodoloji ile, kullanıcıların biraraya gelmesi ve ayrışması bağlamında Hillier ve Hanson’ın (1984) ortaya koyduğu arayüz tanımlaması çerçevesinde, görülebilirlik ve erişilebilirlik kavramları üzerinden iç kamusal mekanları ele alan Doxa (2001), kullanıcı merkezli bir metodoloji kullanmıştır. Mekanın bütünleşme değeriinin ziyaretçilerin ortalama birlikte varolma durumu ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Moss ve Richter (2010) ise üniversite yurtlarına odaklanmış ve zaman triadı üzerinden (rutin, rituel, ritim) öğrencilerin kişisel ve grup içerisindeki davranışları, mekanın sosyal yaşantısının zaman konseptleri ile ilişkili olarak şekillenip şekillenmediği, birarada yaşamının öğrencilerin gelişimindeki etkisi gibi konulara odaklanılmış ve anket metodolojisi ile konu incelenmiştir. Rutin olarak benimsenen durumların sosyal yaşamı ve mekanın yaşamını şekillendirmede etkili olduğu, ritim konseptinin kişisel davranışlara, rituelin ise grup davranışlarına işaret ettiği ortaya konularak öğrencilerin kolektif yaşantısı Lefebvre’nin kavramları ile ele alınmıştır. Rashid ve diğeri (2006), ofislerdeki mekan konfigürasyonunun, hareket, birlikte varolma, etkileşime olan etkisini incelemişlerdir. Konfigürasyonun hareket üzerinde etkili olduğu ancak birlikte varolma ve etkileşim anlamında o kadar kuvvetli bir ilişkileri olmadığı; birlikte varolma durumunun etkileşim durumuna öncülük ettiği ve aralarında güçlü bir ilişkinin olduğu; fonksiyon şemasının etkileşim üzerindeki etkisinin oldukça düşük olduğu ortaya konulmuştur.

Araguez ve Psarra (2015) tarafından SANAA mimarlık ofisinin projeleri üzerinden yürütölen çalışma ise, bu tez kapsamındaki ana eksen ile paralellik gösteren bir yapı sergilemektedir. SANAA tarafından tasarlanan seçilmiş yapıların mekanlarının konfigüratif özelliklerini ve kullanımlarının incelendiği çalışmada, odak noktası erişilebilirlik-görülebilirlik kavram ikilisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle

mimarlık ofisinin tasarladığı yapılardan seçilenler üzerinden bir çalışma yapılmış ve mimarlık ofisinin tasarım anlayışı irdelenmiş, farklı fonksiyonlara sahip yapılarda da benzer durumların olup olmadığı ortaya konulmuştur. Ardından, çalışmanın ikinci aşamasında, Rolex Learning Center yapısı derinlemesine irdelenerek, erişilebilirlik ile görülebilirlik arasındaki ilişkinin mekan üzerindeki etkisi sorgulanmıştır. Yapılan mekan dizimi analizleri ve gözlemler ile, erişilebilirlik ile görülebilirlik arasındaki ilişki azaldıkça, program dışı kullanımların/öngörülmeven kullanımların (informal) arttığı gözlenmiştir. Benzer şekilde Capille ve Psarra (2015) tarafından üç kütüphane üzerinden yapılan çalışmada ise, kütüphanelerin programlanmışlık düzeyleri (kullanıcılar arası arayüzler bağlamında), kullanımları ve tasarımları üzerinden bir çalışma yapılmış ve daha az tanımlı mekanlara sahip olan kütüphanede bu çalışmada A3 arayüzü olarak tanımlanmış mekanların çok sayıda görüldüğü ve bunların sadece destekleyici geçiş mekanları olması beklenirken, aktiviteler bazında kullanılan mekanlara dönüştüğü belirtilmiştir.

3.8 Bölüm Sonucu

Mimarlık okullarının eğitim, mekansal ve sosyal ilişkiler bağlamında konumlandırılmasının amaçlandığı bölümde; üniversitelerin tarihi mekansal ve sosyal gelişimi irdelenmiştir. Üniversitenin toplumdaki yeri, arkasındaki ilişkiler ağı ve mekansal yansımaları ortaya konulmuştur. Mimarlık eğitiminin karakteri, mekana olan yansıması ve mimarlık okullarının sosyal etkileşim alanları, bu mekanlardaki olası ilişkiler tartışılmıştır. Mimarlık okulları mekanları kapsamında erişilebilirlik ve görülebilirlik bağlamlarında çeşitli arayüz olasılıkları tanımlanmıştır, dördüncü bölümde alan çalışmaları özelinde bunların karşılıkları irdelenmiştir. Bu arayüz olasılıkları iç-dış mekan ilişkisi, düşey ilişkiler ve esnek programlanmışlık/esnek olmayacak şekilde programlanmışlık bağlamlarında ele alınmıştır (Ek F). Alan çalışmalarına konu olan İstanbul'daki mimarlık okullarının, söylemsel, tarihsel ve akademik özellikleri karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve analizler öncesinde bir çerçeve oluşturulmuştur. Seçilen mimarlık okulları, tek bir düzlemde bir araya gelmemekte, bunun yerine, şehirle ilişki, tasarlanmışlık, diğer fakültelerle ilişki, yapılanma, ölçek gibi birçok parametre bağlamında çeşitli ortaklıklar ve farklılıklar ortaya koymaktadır. Bu da tartışma zeminini genişletmektedir. Özellikle İTÜ ve MGSÜ mimarlık fakültesi olarak tasarlanmamış olma durumları ile diğer üç örnekten

radikal bir şekilde farklılaşmaktadır. Dördüncü bölümde, burada bahsedilen söylemsel ve çevreyle ilişkili durumların yanı sıra mekansal ve topolojik özellikler de işin için katılmış ve analiz sonuçlarında tüm bu durumlar da ele alınarak yorumlar yapılmıştır.

Bu bölümde, tezin alan çalışmaları bağlamındaki çerçevesinin ortaya konulmasının yanında literatürde yer alan geçmiş çalışmalar incelenmiş ve ilişkili olanlar verilmiştir. Özellikle mimarlık okulları çerçevesinde yapılmış olan çalışma sayısı az olduğundan, daha geniş bir çerçeve çizilerek genel anlamda eğitim/kütüphane yapıları üzerinden yapılmış çalışmalar, tez kapsamında ele alınan kavramların strüktüründe yer edindiği erişilebilirlik-görülebilirlik, birlikte varolma, etkileşim gibi kavramlar çerçevesinde ele alınmış çalışmalar farklı tipolojiler üzerinden olsa da incelenmiş ve teze katkı sağlaması amaçlanmıştır.

4. İSTANBUL'DAKİ MİMARLIK OKULLARININ SOSYAL ETKİLEŞİM MEKANLARINDAKİ ARAYÜZLER ÜZERİNDEN İNSAN DAVRANIŞI MEKAN İLİŞKİSİNİN İRDELENMESİNE YÖNELİK ANALİZLER

4.1 Giriş

Bu bölümde mimarlık okullarının sosyal etkileşim mekanlarının arayüzlerindeki insan davranışı-mekan konfigürasyonu ilişkisini incelemek amacıyla kullanılmış araştırma yöntemi üzerinde durulmaktadır. Özellikle Mekan Dizimi Teorisi'nin Mekan Dizimi Yöntemi ile ilişkisi olmak üzere, teorilerin kullanılan metot ile ilişkisi irdelenmektedir. Örneklerin seçimi, hangi bağlamlarda ortak bir paydada birleştikleri, hangi noktalarda farklılaştıkları ve analizlerin nasıl yapıldığı açıklanmaktadır.

Tüm bunlar ışığında, alan çalışması kapsamında ele alınan beş mimarlık okulunun sosyal etkileşim mekanlarında, öncelikle üçüncü bölümde tanımlanan arayüz olasılıkları irdelenmekte ve bu olasılıkların bir sonucu olarak ortaya çıkan ilişkiler karşılaştırmalı olarak, niteliksel (qualitative) ve niceliksel (quantitative) metotların birarada kullanılması ile ortaya konulmaktadır. Nicel yöntem olarak kullanılan Mekan Dizimi Yöntemi ve nitel yöntem olarak kullanılan gözlem metodundan elde edilen veriler birarada değerlendirilerek, her bir okul için tüm giriş kat ölçeğinde ve her okulda arayüz olasılıklarını karşılayan mekan grupları ölçeğinde sonuçlar ortaya konulmuştur. Tüm bunların ardından tüm okullar birarada ele alınmış ve mekansal özellikleri karşılaştırılmıştır.

4.2 Analiz Yöntemi Kapsamında Ele Alınan Kavramlar Ve Kabuller

Sosyal ilişkiler ile mekan konfigürasyonu arasında bir ilişki olduğu kabulü üzerinden temellenen Mekan Dizimi Teorisi kapsamında geliştirilen programlar ve araştırma yöntemleri ile, çeşitli konfigüratif ve fiziksel özelliklere sahip mekanları tek bir nicel temelde ele almak mümkündür. Bu araştırma kapsamında, farklı mekansal konfigürasyona sahip mimarlık okullarının karşılaştırması bağlamında, Mekan

Dizimi Yöntemi önemli bir araç olmuştur. İki aşamalı bir metot izlenen araştırma için, İstanbul'da yer alan beş mimarlık okulunun giriş katlarındaki sosyal etkileşim mekanlarına ve bu mekanlardaki arayüzlere odaklanılmıştır. Hillier ve Hanson (1984) tarafından ortaya konulan Mekan Dizimi Teorisi çerçevesinde geliştirilmiş olan Mekan Dizimi yöntemi kullanılmıştır. Mekan Dizimi Yöntemi için Michigan Üniversitesi lisanslı 'Syntax 2D' programı kullanılmış ve buradan elde edilen verilerin gündelik hayattaki karşılıklarının görülebilmesi için buna ek olarak analizlerin ikinci aşamasını oluşturan, doğal gözlem (natural observation) metodu kullanılmıştır. Nicel ve nitel metotların birarada kullanılması, tezin genel söylemindeki semantik ve sentaktik yorumlara da katkı sağlamaktadır. Analizler sonucunda elde edilen veriler, üç ana bağlamda irdelenmiştir: her bir okul özelinde sentaktik ve gözleme dayalı verilerin karşılaştırılması, sentaktik veriler bazında mimarlık okullarının mekanlarının karşılaştırılması ve gündelik yaşamdan kesitler niteliğindeki gözlemler bazında mimarlık okullarının mekanlarının o mekanın konfigürasyonu ile olan ilişkilerin de katılarak karşılaştırılması. Analizler sonucu primer olarak ulaşılmak istenen sonuç, her bir okul için sentaktik ve gözleme dayalı verilerin karşılaştırılması ile, belirlenmiş arayüz olasılıklarındaki insan davranışı mekan ilişkisinin ortaya konulması ve özellikle erişilebilirlik-görülebilirlik durumunun diğer parametrelerle birlikte tartışılması olmakla beraber; bunun ardından daha genel bir çerçeve çizilerek alan araştırmasına konu olan beş okulun mekansal ve kullanım anlamında birbiriyle karşılaştırılması amaçlanmıştır. Böylece mimarlık eğitiminin mekan üzerindeki etkisinin, okulların sahip olduğu çeşitli parametreler (şehirle ilişki, diğer fakülteler ile ilişki, yapılanma durumu, vakıf üniversitesi/devlet üniversitesi olma durumu, ölçeği) ile birarada tartışılması için zemin oluşturmak amaçlanmıştır.

4.2.1 Mekan Dizimi analizleri

Analizlerin sentaktik aşaması için, Mekan Dizimi Teorisi kapsamında geliştirilen programlardan, Michigan Üniversitesi (UM) lisanslı 'Syntax 2D' programı kullanılmıştır. Şehir ölçeğinden yapı ölçeğine kadar geniş bir yelpazede veriler sunabilen 'Syntax 2D' programı, Mekan Dizimi Teorisi'nin temelini oluşturan, eş görüş alanı (isovist), aksiyel haritalar (axial maps) ve görülebilirlik grafikleri (visibility graphs) üzerine kurulmuş olmakla beraber, işleyiş olarak tüm algoritma ve

ölçüler eş görüş alanları poligonları (isovist polygons) temellidir. Bu temelde, tek eş görüş alanı poligonunun yanı sıra, eş görüş alanı gridlerini (grid of isovists) ve bir yol boyunca uzanan eş görüş alanı poligonlarını da (isovist polygons along a path) kapsamaktadır. Grid esasına dayalı olarak çalışan ‘Syntax2D’ programı, plan düzleminde analizler yapmaktadır. Karmaşık mekanları, ‘hücreler’ üzerinden rasyonelleştirmekte ve araştırmacının kişisel gözlemleri ile belirlediği sınırlar ve engellerin tanımlanması ile, program içerisinde o mekan için oluşturulan şema üzerinden analizleri gerçekleştirmektedir. Program, her bir grid hücreyi birbirine bağlamakta ve her birinin merkezinden bir eş görüş alanı oluşturmaktadır (Turner, 2005).

Tez kapsamında, beş farklı mimarlık okulunun giriş katı Syntax2D programı ile analiz edilmiştir. Analizler kapsamında, bütünleşme (integration), merkezilik (circularity), bağlantısallık (connectivity), eş görüş alanı yüzölçümü (isovist area), eş görüş alanı çevresi (isovist perimeter), ortalama derinlik (mean depth) parametreleri incelenmiştir. Syntax2D, ızgara sistemi bazında çalışmaktadır ve tüm hesaplamaları birim ünite olan ‘grid’ üzerinden yapmaktadır. Syntax2D programı çerçevesinde çalışabilmek için, sonuçta yapılmak istenen değerlendirmeye yönelik bir yöntem oluşturulması gerekmektedir. Bu tez kapsamında ulaşılmak istenen sonuç okulların her birinin sosyal etkileşim mekanlarındaki arayüzler üzerinden kendi mekanları dahilinde değerlendirilmesinin yanında; alan çalışmasına konu olan beş okulun sosyal etkileşim alanları bağlamında da karşılaştırılmasıdır. Alan çalışmasına konu olan her bir okulun giriş katının planlaması, boyutları ve alanı farklı olduğundan, okulların her birinin kendi içerisindeki değerlendirmelerin yanı sıra; okulların birbiriyle karşılaştırmalı olarak ele alınabilmesi için, Syntax2D içerisinde mekanın bölüneceği gridler tanımlanırken, her birinin alanına (sınırları çizilen mekan dahilinde ve engellerden arınmış net alan) göre oranlanmış ve metrekareye düşen grid sayısı (20 ızgara parçası/ metrekare) eşitlenerek grid sayısı buna göre belirlenmiştir. Böylece, bahsedilen parametreler bağlamında programın ortaya koyduğu verilerin hepsi tek bir düzleme indirgenmiş ve birbiri ile karşılaştırılabilir duruma gelmiştir. Giriş katlar, Autocad programında, odaklanılan sosyal etkileşim mekanlarının sınırları ve bunlar içerisindeki engelleri belirtecek şekilde çizilerek, .dxf formatı ile uyumlu olarak çalışan Syntax2D programına gerçek plan ölçüleri ile orantılı olarak aktarılmıştır. Araştırmanın tüm aşamalarında olduğu gibi, bu analizler

de erişilebilirlik (knee-level) ve görülebilirlik (eye-level) olmak üzere iki parametreye bağlı olarak ele alınmıştır. Her bir okul için iki analiz yapılmış ve mekandaki engeller yapılacak analizin durumuna göre belirlenmiştir. Örneğin; sergi için kullanılan demir çesaneler, sabit mobilya konumundaki masalar gibi elemanlar erişilebilirlik anlamında engel teşkil etse de görüşü engellemediğinden, görülebilirlik bazındaki analizlerde engel olarak tanımlanmamaktadır. Program dahilinde bütünleşme (integration), merkezilik (circularity), bağlantısallık (connectivity), eş görüş alanı yüzölçümü (isovist area), eş görüş alanı çevresi (isovist perimeter), ortalama derinlik (mean depth) gibi veriler, görsel grafikler ve değerler olarak elde edilmiştir. Bu değerler program çerçevesinde tanımlanan her bir grid için ortaya konulmaktadır; bunların mekan/mezan parçaları bağlamında yorum yapma doğrultusunda kullanılabilmesi için, mekandaki tanımlanmış gridlere karşılık olarak programın ortaya koyduğu veriler toplanıp, aynı mekanın toplam etkin grid sayısına bölünerek, o mekanlar için ortalama sentaktik değerler bulunmuştur. Bu bir koridor için yapılabileceği gibi, daha büyük ölçekte bir kantin mekanı için de yapılabilmektedir.

Mekan Dizimi Teorisi ve Yöntemi bağlamında kullanılan kavramlar ve bu kavramların birbiri ile ilişkisi verilerin yorumlanabilmesi için oldukça önemlidir. Eş görüş alanı (isovist), kişi herhangi bir mekanda bulunduğunda, 360 derece döndüğünde görsel olarak algılayabildiği alanı kapsayan poligon tarafından oluşturulmaktadır (Benedikt, 1979; Bafna, 2003; Şalgamcıoğlu, 2013). Eş görüş alanı görsel algı üzerinden temellendiğinden dolayı, belirlenmesinde mekandaki engeller de etkili olmaktadır. Syntax2D programı çerçevesinde sınır ve engellerin tanımlanmasının sebebi eş görüş alanı üzerinden çalışan bu programın, tanımlanan sınır ve engellere göre etkin olarak çalışacağı gridleri saptamasıdır. Eş görüş alanı yüzölçümü (isovist area) ve eş görüş alanı çevresi (isovist perimeter) değerlerinin birarada kullanılmasının sebebi, alanı mekanın görülebilirlik anlamındaki değerini verip diğer mekanlar ile karşılaştırabilme düzlemi sağlarken; çevresi ise mekanın geometrik karakteri anlamında yorum yapma imkanı vermektedir. Benzer eş görüş alanı yüzölçümüne sahip alanlar, farklı eş görüş alanı çevresine sahip olabilir, çünkü bu değer o alanı oluşturan poligonun çevresinin değeridir dolayısıyla mekan kareden dikdörtgene yaklaştıkça ya da farklı geometrik şekiller arasında değişim gösterdikçe bu değer değişmektedir.

Bütünleşme (integration) ve bağlantısallık (connectivity) kavramları, mekanın kavranması (intelligibility) kavramı ile yakın ilişki içindedir (Hillier ve diğ, 1987). Şekil 2.6'da da görülebileceği üzere birbirleri ile yakın ilişki içinde ve doğru orantılı veriler ortaya koyan kavramlardır. Bağlantısallık, bir birimin çevresindeki birimler ile olan ilişkisini, direkt olarak bağlantılı olduğu birim sayısı üzerinden verirken; bütünleşme ise, bir ünitenin/birimin tüm sistem içindeki diğer birimler ile ilişkili olarak ortalama değerini ortaya koymaktadır ve bağlantısallığın bir üst ölçekteki karşılığı olarak tanımlanabilmektedir (Bafna, 2003; Hillier ve diğ, 1987). Ölçeğe göre bu iki değer birbirinin yerine de kullanılabilir, örneğin şehirsels ölçekte belirli bir alan üzerinden değerlendirme yapılırken birimin lokal ölçeği ile ilgili olarak da bütünleşiklik değeri kullanılabilir (Hillier ve diğ, 1993).

Bütünleşiklik ve bağlantısallık değerleri ile ilişkili olan ortalama derinlik değeri (mean depth), mekanın topolojik karakteri ile ilişkilidir (ters orantılıdır). Syntax2D programı dışında da, sentaktik değerlerden bağımsız olarak oluşturulan bağlantı grafiği ve buna benzer yöntemler ile de grafiksel olarak ortaya konulabilmektedir. Bir mekanın/birimin diğer bir mekana/birime göre derinliği, birinden diğerine ulaşabilmek için gerekli mekan/birim sayısı ile ölçülebilmektedir; mekandaki birimlerin birbirine göre kademelenmesi olarak da tanımlanabilir (Hillier & Hanson, 1984; Klarqvist, 1993). Bağlantı grafiklerinde çizilen seviyeler (level), sistemdeki birimlerin kök mekan (root space) olarak seçilen noktaya göre derinliklerini göstermektedir. Ortalama derinlik ise, bir mekanın/birimin, tüm sisteme oranla ne kadar dahil olduğu ve ne kadar dışarıda kaldığını tanımlamaktadır.

Merkezilik (circularity) değeri, kompaktlık (compactness) değeri ile birlikte ele alınmaktadır. Merkezilik değeri, mekanların birbiri ile bağlantılarından öte geometrileri ile ilgili bir durumdur. Geometrik olarak eş görüş alanı poligonunun uzunluk ve alan değerlerinin ilişkisi bağlamında ilişkileri ortaya koymaktadır. Merkezilik değeri, eş görüş alanı poligonunun çevresinin karesinin yüzölçümüne olan oranı olarak tanımlanmaktadır. Merkezilik değerinin saptanabilmesi için, eş görüş alanının merkezinden, o eş görüş alanı poligonunun her noktasına çizgiler çekildiği düşünülerek bunların ortalaması alınmakta ve bu eş görüş alanının alan değerine bölünmesi ile burada yerleşebilecek hayali çember için bir yarıçap belirlenmektedir; böylece mekanın çembere ne kadar yakınlığı ortaya konmaktadır (Şalgamcıoğlu,2013; Klarqvist,1993). Dalton (2001), merkezilik değerinin eş görüş

alanının çembere ne kadar yaklaştığını belirtmenin yanı sıra, o noktanın ölçümünü de ortaya koyduğunu dolayısıyla o noktanın ne kadar merkezde yer aldığını da belirttiğini söylemektedir. Bu tez kapsamındaki mekan dizimi analizinde önemli verilerden biri olarak kabul edilen merkezilik değeri, eş görüş alanlarının hem geometrik anlamda yorumlanması hem de ne kadar merkezi bir noktada konumlandıkları konusundaki yorumlarda kullanılmıştır. Merkezilik değeri, kompaktlık (compactness) değeri ile de ters orantılı bir ilişki sergilemekte ve bu durumda tez kapsamındaki yorumlara katılmaktadır. Tüm bu altı parametre bağlamında değerler hem lokal hem küresel olarak Syntax2D programı ile elde edilmiş; IBM lisanslı SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programı ile korelasyon (correlation) ve regresyon (regression) analizlerine sokularak karşılaştırılmıştır.

Karşılaştırmalar sadece sentaktik veriler dahilinde yapılmanın ötesinde, yapılan gözlem sonuçları ile de desteklenerek tartışma düzlemi genişletilmiştir. Gözlemler, hem toplam hem saat saat işlenmiş ve detaylı olarak incelenmiştir. Özellikle de odaklanılan arayüz olasılıklarının bulunduğu mekanlardaki insan davranışı-mekan ilişkisinin ortaya konulabilmesi için, öncelikle tüm dışbükey alanlar üzerinden yapılan korelasyonlar; her bir arayüz olasılığı grubu (A1, A2, A3, A4, A5, A6) için tekrarlanmıştır. Dışbükey mekanlara ait veriler aynı zamanda hem erişilebilirlik hem görülebilirlik parametrelerine bağlı olarak değerlendirilmiş, böylece mekan-insan davranışı ilişkisinin bu iki parametre doğrultusundaki gelişimi ve değişimi ortaya konulmuştur. Geçiş noktalarında ise, görülebilirlik parametresi her zaman durumun içinde olduğundan sadece erişilebilirlik parametresi üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

4.2.2 Gözleme dayalı analizler

Sentaktik analizlere yardımcı olmak üzere, gündelik hayattan kesitleri, araştırmaya sentaktik veriler ile beraber ele alınabilecek düzlemde sokabilme imkanı sunan gözlem metodu da metodolojiye dahil edilmiştir. Sözel olmayan davranışları da ortaya koyması açısından da önem teşkil eden gözlem metodu için, çeşitli gözlem metodları içerisinde, gözlemcinin dışarıda konumlandığı doğal gözlem (natural observation) metodu seçilmiştir. Bunun seçilmesinin sebebi, gündelik hayattaki verilere müdahil olunmadan erişmek ve daha gerçekçi sonuçlar almaktır. Anket gibi

yöntemler izlenmesi de düşünülmüş ancak elde edilecek verilerin, tezin kapsamı bağlamında doğal gözlem kadar yardımcı olmayacağı sonucuna varılmıştır.

Şekil 4.1'deki tabloda görülebileceği üzere, beş mimarlık okulundan her birinde, ikişer gün altışar kere olmak üzere toplam 12 periyotta gözlem yapılmıştır. Bu saatler okulların giriş-çıkış saatleri, ders saati ve ders aralarına denk gelecek şekilde ayarlanmıştır ve her okul için aynı saatler kullanılmıştır. Frekans analizleri odağında yapılan gözlemler; anlık gözlem (snapshot²⁷) ve geçiş sayımı (gate count²⁸) olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Belirlenen her zaman periyodunda (9.30, 11.00, 12.30, 14.00, 15.30, 17.00), öncelikle anlık gözlem ardından geçiş sayımı analizi yapılmıştır. Bu iki analiz frekans değerlerini ortaya koymakta ve sentaktik değerler ile karşılaştırılabilir bir parametre oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, anlık gözlem analizi, mekanın konfigürasyonu ve davranış bağlamında, başka veriler ile karşılaştırılmadan bile bir değerlendirme düzlemi oluşturabilmektedir. Gözlemler sırasında, her dışbükey mekanda, o anda bulunan kişi sayısı kayıt altına alınırken, aynı zamanda bu kişilerin yaptıkları aktiviteler ve o dışbükey mekan içerisindeki konumlanmaları da kayıt altına alınmıştır. Bu da mekanın hangi bölgelerinin daha çok kullanıldığı, tasarlanmış/tasarlanmamış (intentional/non-intentional) bağlamlarda kullanıldığı, tasarlanmış mekanların kişileri daha çok birbirinden ayırmaya (sociofugal) ya da biraraya getirmeye (sociopetal) yol açtığı, farklı zaman dilimlerinde farklı amaçlar doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığı (esnek programlanmış olup olmadığı) gibi birçok yorumun yapılabilmesine olanak sağlamaktadır.

Anlık gözlem analizleri için, incelenecek olan alanın tamamı, dışbükey mekanlara (convex spaces) bölünmüş ve bu dışbükey mekanların kullanımlarının incelenebilmesi için, gözlemci belirlenen rota çerçevesinde hareket ederken, her bir dışbükey mekanda durup buradaki aktiviteleri kayıt altına almıştır. Burada kayıt

²⁷ Anlık aktivite sayımı olarak isimlendirilebilecek olan “snapshot” analizi, gözlemcinin alanı böldüğü dışbükey mekanlarda, kendi belirlediği bir rota üzerinde hareket ederken, bulunduğu dışbükey mekanlardaki aktiviteleri anlık olarak kayıt altına almasına dayanmaktadır. Aktivite çeşitliliğini ve dışbükey mekanın yoğunluğunu ortaya koyduğundan iki bağlamda da karşılaştırma düzlemi sağlamaktadır.

²⁸ “Gate count” analizi, kapı sayımı analizi olarak adlandırılmaktadır; gözlemcinin ön araştırması sonucunda stratejik bulunduğu noktaları belirledikten sonra her bir ‘kapı’da eşit süre gözlem yaparak giriş ve çıkış durumunu kayıt altına almasına dayanmaktadır. Anlık aktivite sayımı analizi (snapshot) gibi kapı sayımı analizi de (gate count) temel olarak frekansı belirlemek amacıyla olsa da; burada da yoğunluk, zaman ve yön verileri de ortaya çıkmakta ve tartışmalar için bakış açısını genişletmektedir.

altına alınan durum sadece kişi sayısı değil, aynı zamanda kişilerin tek ya da grup halinde olması, oturuyor, ayakta, yürüyor olması gibi çeşitli diğer aktiviteleri de kapsamaktadır. Geçiş sayımı analizlerinde de her bir okul için stratejik noktalar belirlenmiştir. Odaklanılan alan giriş kat ve sosyal etkileşim alanları olduğundan bu stratejik noktaların belirlenmesinde, düşey sirkülasyon elemanları önemli bir yer tutarken, giriş katın kendi içerisindeki fonksiyon şeması, mekansal ilişkileri de katkı sağlamıştır. Lynch'in (1960), şehirselleşme ölçeğindeki kent imgesi bileşenlerinden oluşan haritasından uyarlanan Danielsson'un (2005) çalışmasındaki durum referans alınabilecek olup, her bir okulun giriş katı için referans noktaları, yollar, arayüzler, alanlar (zone) tanımlanarak bu stratejik noktaların seçiminde belirleyici olmuştur. Bunlara örnek olarak, düşey sirkülasyon elemanları ya da A4 arayüzüne örnek oluşturan mekanlar referans noktası olarak tanımlanabilecekken, A3 ve A4 arayüzlerine örnek mekanlar alanlar olarak tanımlanabilmekte, koridorlar ve belirli geçiş mekanları yollar olarak tanımlanabilmektedir. Her bir kapıda dört dakika boyunca sayım yapılmış ve bunlar saatler ve günler bazında tablolastırılmıştır.

Yer	Gün	Zaman Aralıkları					
İTÜ	Çarşamba	9.30	11.00	12.30	14.00	15.30	17.00
	Pazartesi	9.30	11.00	12.30	14.00	15.30	17.00
MGSU	Salı	9.30	11.00	12.30	14.00	15.30	17.00
	Çarşamba	9.30	11.00	12.30	14.00	15.30	17.00
BAU	Salı	9.30	11.00	12.30	14.00	15.30	17.00
	Çarşamba	9.30	11.00	12.30	14.00	15.30	17.00
Bilgi	Perşembe	9.30	11.00	12.30	14.00	15.30	17.00
	Cuma	9.30	11.00	12.30	14.00	15.30	17.00
Yeditepe	Perşembe	9.30	11.00	12.30	14.00	15.30	17.00
	Çarşamba	9.30	11.00	12.30	14.00	15.30	17.00

Şekil 4.1 : Gözlem yapılan saatler.

4.3 Alan Araştırmasına Konu Olan Mimarlık Okulları

Alan araştırması için, üniversitelerin mimarlık fakültelerine odaklanılmıştır. Gerek diğer fakültelere göre mekan ile daha fazla etkileşim içinde olan bir eğitime ev sahipliği etmesi, gerek organizasyonel ilişkiler, fonksiyon bazlı ilişkiler ve mekansal ilişkiler bağlamında daha zengin olması sebebiyle bu seçim yapılmıştır. Literatürdeki geçmiş çalışmalara bakıldığında daha çok kampüslerdeki sosyal alanlara, şehir merkezindeki ve şehir dışındaki üniversite yapılarının mekansal ilişkilerinin karşılaştırılmasına, aynı üniversitenin çeşitli fakültelerinin ortak alanlarına ve

mimarlık okullarındaki resmi olmayan eğitim (informal learning) imkanlarının mekansal ilişkilere etkisine odaklanıldığı görülmüştür. Bu araştırmada, mimarlık okullarının sosyal etkileşim alanlarına, bu alanlardaki arayüz oluşturan mekanlara odaklanılmış ve bu mekanlardaki insan davranışı mekan ilişkisi irdelenmiştir. Bu araştırma kapsamında incelenen örnekler karşılaştırmalı olarak ele alınacağından, alan çalışmasına konu olacak mimarlık okullarının bazı temel özellikler konusunda ortak bir temelde olması gerektiği düşünülmüştür. Türkiye’deki mimarlık okulları incelendiğinde, Ankara, İzmir ve diğer şehirlerde de köklü, mimarlık eğitime yön vermiş mimarlık okulları bulunmasına rağmen, nicelik ve nitelik olarak, mimarlık okulları bağlamında daha geniş bir yelpaze sunan, İstanbul’da yer alan mimarlık okullarına odaklanılmıştır. Bu yelpazede, yapının şehirle olan ilişkisi, eğitim anlayışı, devlet üniversitesi-vakıf üniversitesi olma durumu, yapı olarak tek yapı-parçalı yapı olma durumu (mekan karakteri), iç-dış mekanlar arasındaki ilişki durumu, öğrenci sayısı, yapı büyüklüğü (giriş katlara odaklanıldığından giriş kat metrekaresi) gibi birçok parametre özelinde, yer yer ortak özelliklere, yer yer farklı özelliklere sahip okullar seçilerek karşılaştırma için geniş bir düzlem oluşturulmuştur. İstanbul’da yer alan mimarlık okullarından, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ve Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi alan araştırması için seçilmiştir. Ortaklaştıkları ve ayrıştıkları durumlar Şekil 4.2’de görülebilmekle birlikte, her biri, eğitim yapısı, mekansal ilişkileri gibi özellikleri açısından ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Şehirle olan ilişki parametresi, şehir ile yapının ilişkide olması ya da yapının kampüs içerisinde yer alması ayırımına dayanmaktadır. Diğer fakülteler ile ilişki anlamında, üç kategori belirlenmiştir; diğer fakülteler ile ilişkisi olmayan mimarlık okulları, benzer eğitime sahip olduğu tasarım/sanat fakülteleri ile ilişkisi olan mimarlık okulları ve mühendislik, sosyal bilimler gibi farklı eğitim kültürüne sahip olan fakülteler ile ilişkisi olan mimarlık okulları. Araştırmanın odağı, giriş katları ve sosyal etkileşim alanları olduğundan, aynı yapıda olup farklı blokta olan fakülteler de, girişleri ve sosyal etkileşim alanları ortak olduğundan, birbiri ile ilişkili kabul edilmiştir. Yapılanma parametresi, yapının oluşumu ve mekansal ilişkileri bağlamında seçilen okulların yapısal olarak genel karakterini ortaya koymaktadır. Vakıf üniversitesi, devlet üniversitesi olma durumu ise gerek sosyal etkileşim

alanlarındaki servisler, gerek okulların öğrencilerine sunduğu imkanlar açısından etkili olduğundan, karşılaştırma düzleminde önemli bir parametre olduğu düşünülmüş ve eklenmiştir. Eğitimin mekan ile ilişkisi açısından önemli bir örnek olarak görülen mimarlık okulları, bu parametrelerin yanı sıra, mekan karakteri ve mekanın morfolojisi açısından da ele alınmıştır. Yapılanma parametresi altında yapılan genel kategorizasyonun ardından, giriş katları üzerine, girişler ve düşey sirkülasyonlar odaklı diyagramlar hazırlanmıştır. Erişilebilirlik ve görülebilirlik parametrelerine bağlı bağlantı grafikleri oluşturulmuştur. Böylece seçilen mimarlık okullarının giriş katları, mekansal anlamda soyutlanarak, karşılaştırma için elverişli bir duruma gelmiştir. Bunlar, karşılaştırma düzleminin mekan bağlamını oluştururken; diğer yandan da okulların akademik, semantik ve tarihsel durumları, geçirdiği süreçler, vizyon, misyon bağlamında tanımlananlar ve okullarla ilgili söylemsel durumlar; analizler sonucu mekandaki karşılıkları değerlendirilmek üzere irdelenmiştir.

	kampüs şehirle direk ilişkide	diğer fakülteler ile ilişkisi yok	tasarım/sanat fakülteleri ile birarada	diğer fakülteler ile birarada	mimarlık bölümünün yer aldığı alan/blok	aynı yapılanma içerisinde bulunan diğer bölümlerin yer aldığı alan/blok
						
	Şehirle ilişki	Diğer fakülteler ile ilişki	Yapılanma	Özel/vakıf/devlet üniversitesi		
İTÜ Mimarlık Fakültesi				D		
MGSÜ Mimarlık Fakültesi				D		
Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi				Ö		
BAU Mimarlık Fakültesi				V		
Yeditepe Mimarlık Fakültesi				V		

Şekil 4.2 : Alan çalışmasına konu olan okulların özelliklerinin karşılaştırılması.

Alan çalışmasına konu olan her bir mimarlık okulunun, söylemsel, akademik ve tarihsel süreçleri; bunun yanı sıra mekansal karakteristikleri, genel yapılanma, dışbükey alanlar, erişilebilirlik ve görülebilirlik bazında bağlantı grafikleri olmak üzere ayrı bölümler halinde sunulmuştur. Her birinin kendi özelinde tanımlanmasının ardından analizler öncesi karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Analizlerin ardından mekansal ve söylemsel olarak yapılmış bu karşılaştırmaların, gözlemler sonucu açığa

ıkan davranış parametreleri ile örtüşüp rtüşmediğı olası sebepleriyle tartışılmıştır. Tüm bu grafiksel gösterimler ve çalışmanın ilerleyen aşamasında analizlerde kullanılacak net mekanın belirlenebilmesi için, konsantre olunacak mekan belirlenmiştir. Bu mekanın belirlenmesinde dikkat edilen parametreler, giriş kat dahilinde ortak kullanıma açık olması, belirli bir süreklilik sergilemesi, erişilebilirlik anlamında belirli eşiklerden geçilmesine gerek olmamasıdır. Bu anlamda geçiş mekanları, çeşitli sosyal etkileşim alanları ve düşey sirkülasyon elemanlarına olan bağlantıları kapsayan mekanlar dahil edilmiştir. Belirlenen bu sınırlar Mekan Dizimi Yöntemi çerçevesinde analizlere konu olacak alan olmakla birlikte, öncesinde yapılan planlardan türetilmiş tüm diyagramlar da (sınır grafikleri, plan grafikleri, erişilebilirlik temelli bağlantı grafikleri, görülebilirlik temelli bağlantı grafikleri) bu sınırlar çerçevesinde çizilmiştir. Bu sınırlar belirlenirken mekanların fonksiyonları dikkate alınmamış, önem verilen konu ortak kullanıma izin vermesi olmuştur. Her bir okul bazında incelemeler tek tek ele alınmıştır.

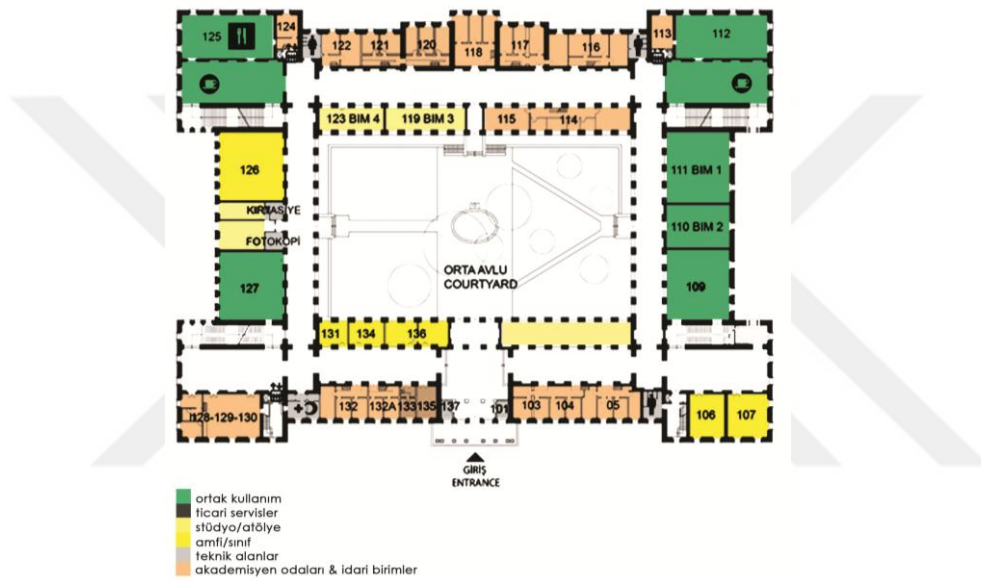
4.3.1 İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Yapılanma olarak simetrik bir geometriye sahip olan Taşkışla binası, 4 kule ve bunları bağlayan mekanlardan oluşmaktadır (Şekil 4.3). Giriş katta daha çok sosyal etkileşim alanları, dış mekan olarak avlu (orta bahçe) ve öğrencilere yönelik kantin, fotokopi, kırtasiye gibi çeşitli servisler, akademisyen odaları ve bilgisayar laboratuvarları yer almaktadır (Şekil 4.4). Şekil 4.5'te görülebilecek olan dışbükey mekan planında belirlenen sınırlar ve dışbükey alanlar görülebilmektedir.

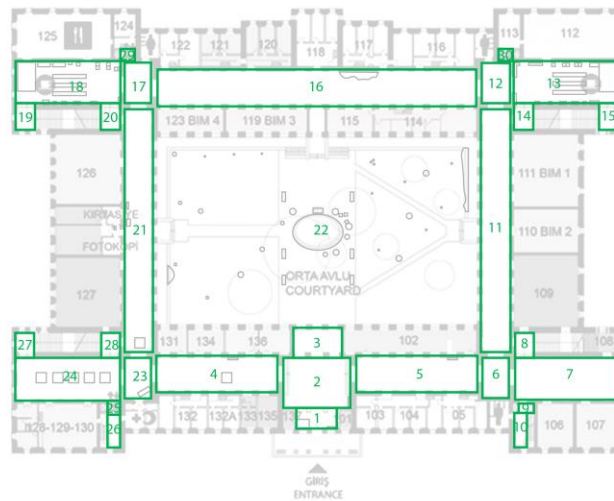

Şekil 4.3 : İstanbul Teknik Üniversitesi Taşkışla Kampüsü Mimarlık Fakültesi.

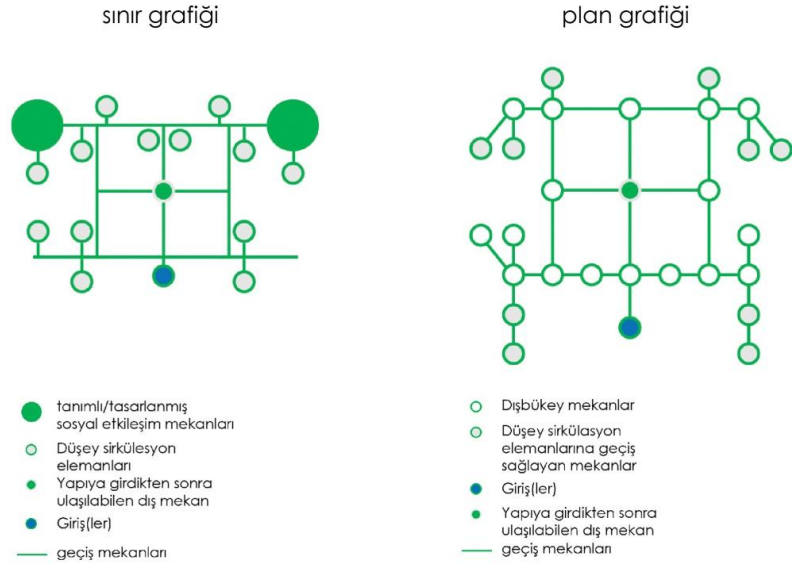
Analizlere dahil edilecek alan, sosyal etkileşim mekanları, geçiş mekanları ve avluyu kapsamaktadır. Kapı veya eşikten geçilerek ulaşılan fonksiyon yüklenmiş akademisyen odaları, bilgisayar laboratuvarları, araştırma merkezi gibi mekanlar sınır dışı dışında bırakılmıştır. Bazı noktalarda, bu dışarıda bırakılan mekanlar ile görsel ilişki kurulabilmesine rağmen, sosyal etkileşim üzerinde belirlenen arayüzler gibi etkili olmayacağı düşünülerek dahil edilmemiştir. Şekil 4.6’da görülen, plan ve sınır grafikleri ise, yapının simetrikliğini ve merkezi bir çerçevede oluşunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, dikey sirkülasyon elemanlarının da konumlanması hedef odaklı harekete sebep olacak şekildedir.

Şekil 4.4 : İstanbul Teknik Üniversitesi Taşkışla Kampüsü Mimarlık Fakültesi giriş kat planı.

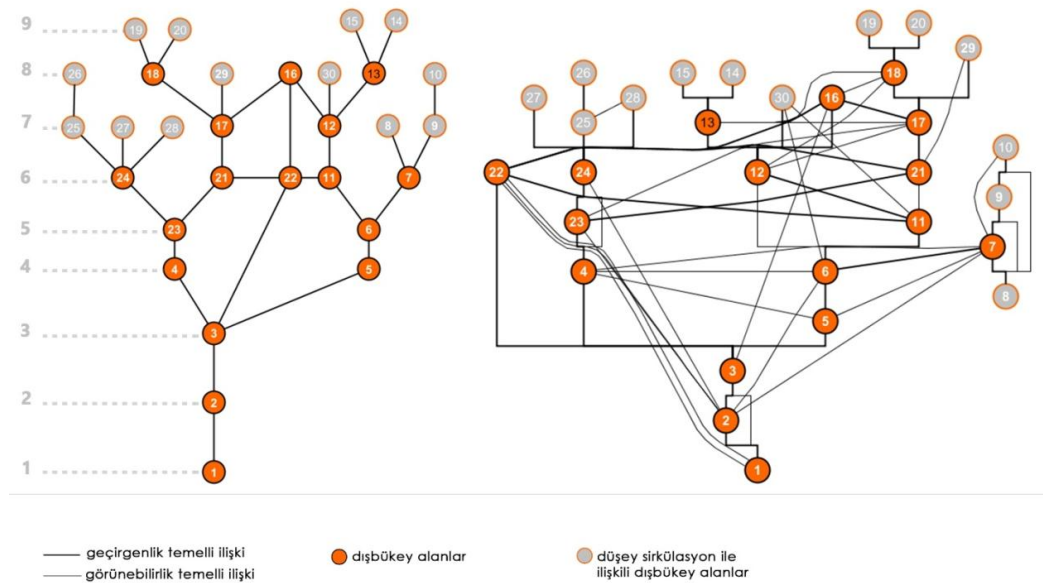

Şekil 4.5 : İstanbul Teknik Üniversitesi Taşkışla Kampüsü Mimarlık Fakültesi dışbükey alanlar (convex spaces) diyagramı (Ek G).

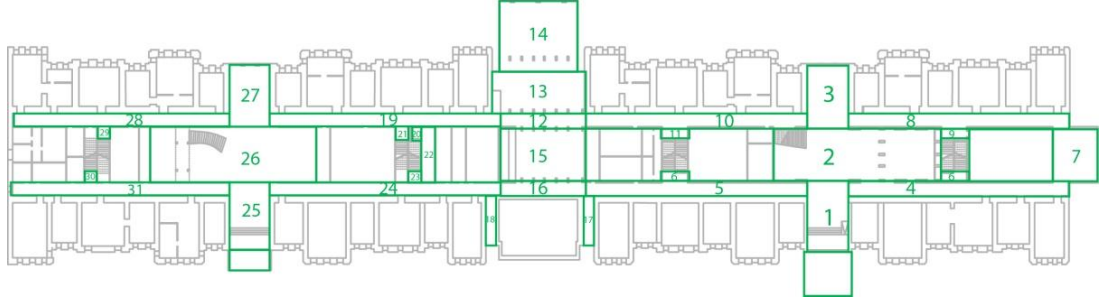

Şekil 4.6 : İstanbul Teknik Üniversitesi Taşkışla Kampüsü Mimarlık Fakültesi giriş katı sınır grafiği (boundary graph) & plan grafiği (plan graph).

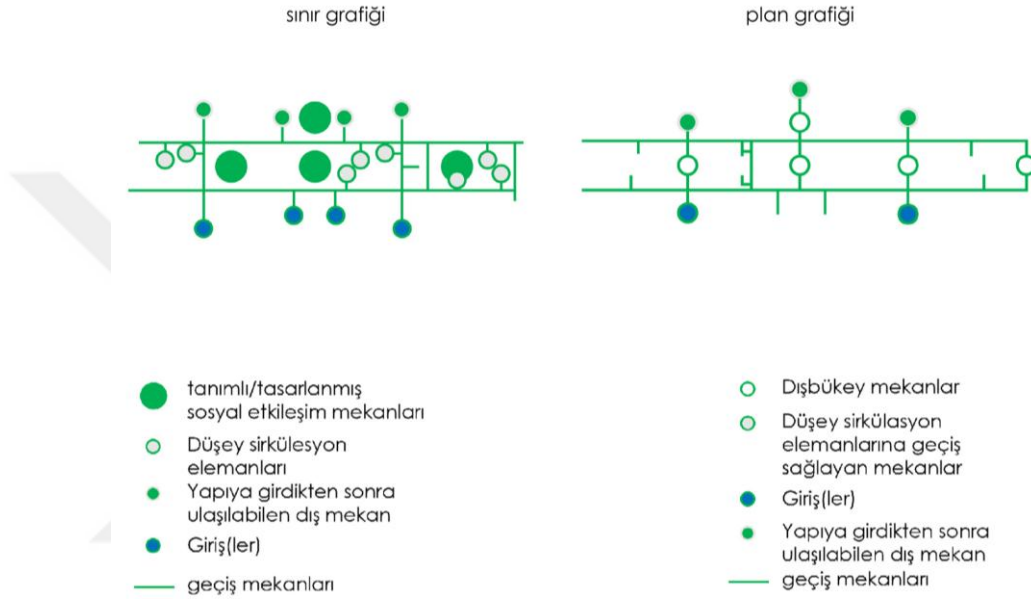
Dışbükey alanlardan türetilmiş olan plan grafiğinde görüldüğü üzere, düşey sirkülasyon elemanlarına ulaşabilmek için, öncesinde birkaç mekandan daha geçmek gerekmektedir. Şekil 4.7’de bağlantı grafiklerinde görüldüğü üzere, erişilebilirlik bağlamındaki bu konumlanmasının yanı sıra, görülebilirlik bağlamında da her ne kadar diğer mekanların birbiriyle olan ilişkileri artmış olsa da düşey sirkülasyon elemanları, derinde ve gizli konumlanma durumunu sürdürmeye devam etmektedir. Diğer okullardan farklılaşan bu durumun mekan kullanımında da etkisini göstermesi beklenmektedir.

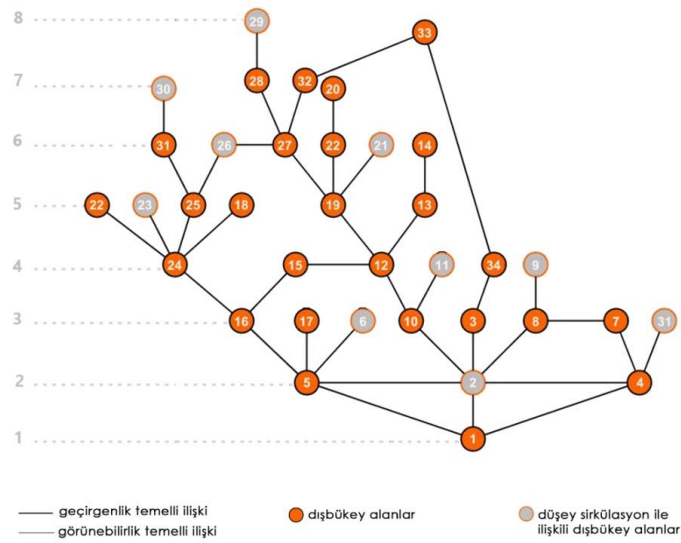
Şekil 4.7 : İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı, erişilebilirlik (sol) & görülebilirlik (sağ) temelli bağlantı grafikleri (jgraphs).

Şekil 4.9 : Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi giriş katı dışbükey alanlar (convex spaces) diyagramı (Ek H).

Şekil 4.10 : Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi giriş katı sınır grafiği (boundary graph) & plan grafiği (plan graph).

Şekil 4.11 : Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi giriş katı erişilebilirlik temelli bağlantı grafiği (jgraph).

geçiş mekanları, sergi alanları, açık amfi ve stüdyo analizlere dahil edilmiştir. Öğrenim ile ilişkili olarak programlanmış mekanların da etkileşim durumuna açık bir şekilde tasarlandığı yapı, diğer yapılardan bu anlamda da farklılaşmakta, kendi karakterini ortaya koymaktadır.

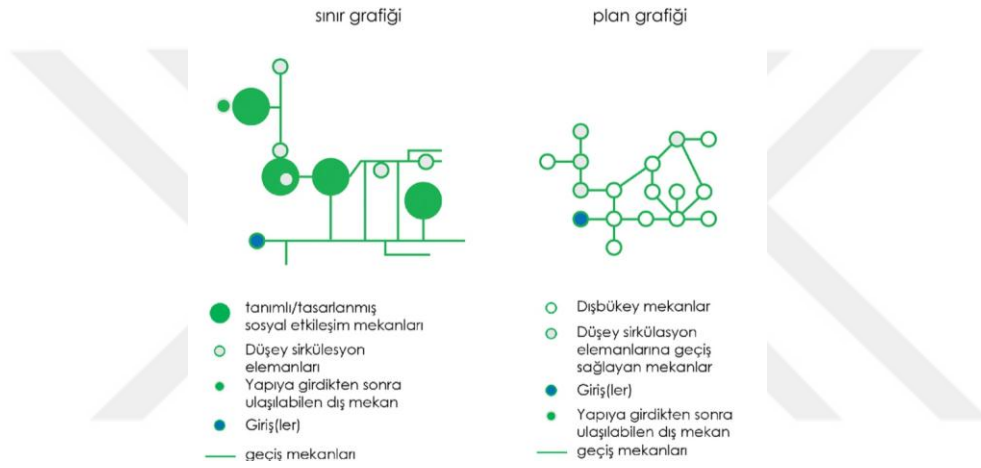

Şekil 4.13 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş kat planı.

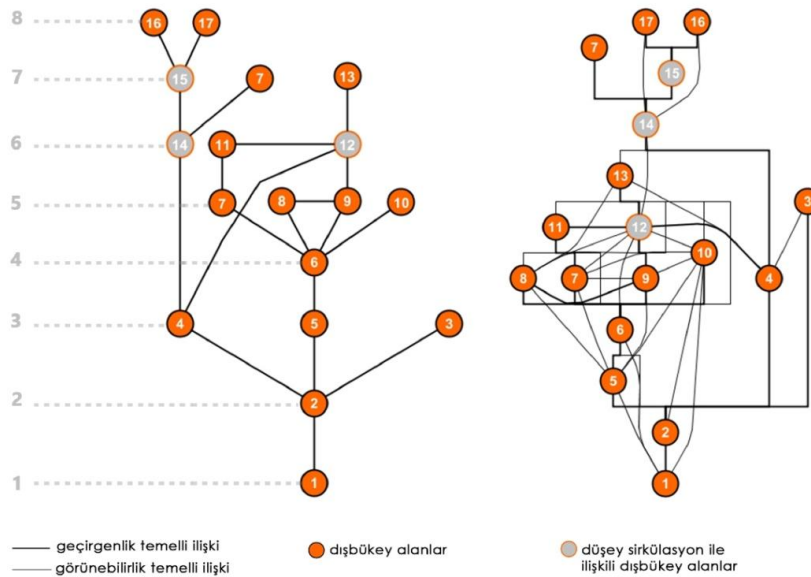

Şekil 4.14 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş kat dışbükey alanlar (convex spaces) diyagramı (Ek I).

Şekil 4.15 ve 4.16’da görülebildiği üzere, ne lineer ne merkezi bir yapılanmaya sahiptir. Çok merkezli bir mekan karakteri olan yapıda, merkezler ve bunları bağlayan mekanlardan oluşan bir süreklilik karşımıza çıkmaktadır. Düşey sirkülasyon elemanlarının konumlanması ve sayısının ölçeğe göre oldukça fazla olması durumu (iki blokta bulunan iki asansör ve üç merdiven), mekanın kullanımı üzerinde, üst katlarla ilişkide olma durumunun etkisini azaltmaktadır. Bir blokta daha çok stüdyolar içerisinde ilerleyen düşey sirkülasyon, diğerinde daha çok geçiş alanlarını bağlamaktadır. Bu iki bloğun karakterinden de kaynaklanmaktadır; stüdyoların bağlandığı blok lisans bloğu ve atölyelerden oluşmaktayken, diğeri yüksek lisans bloğu olup idari ve akademik birimleri de içermektedir.

Şekil 4.15 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı sınır grafiği (boundary graph) & plan grafiği (plan graph).

Şekil 4.16 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı, erişilebilirlik (sol) & görülebilirlik (sağ) temelli bağlantı grafikleri (jgraphs).

4.3.4 Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

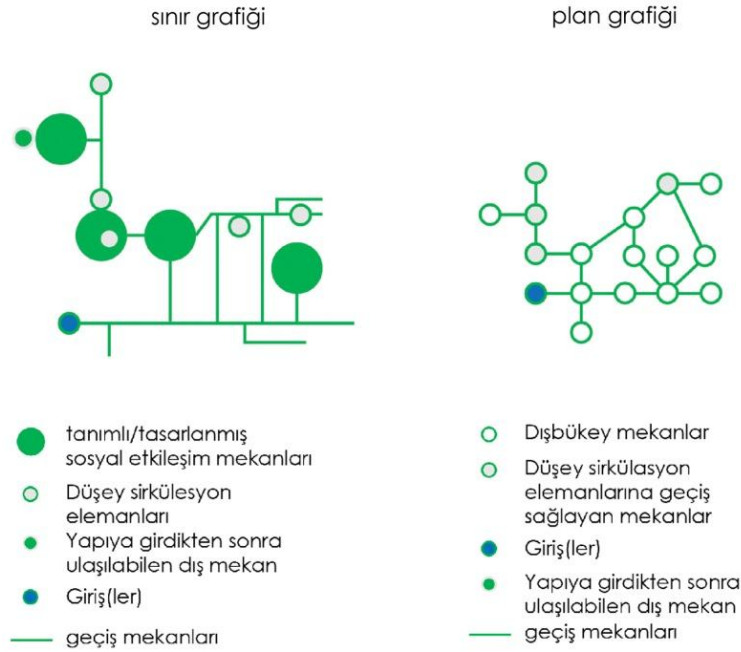
Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi eğitim amacına yönelik tasarlanmış bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Şekil 4.17’de planı ve fonksiyon şeması verilen yapının, Şekil 4.18 Şekil 4.19 ve Şekil 4.20’de topolojik ilişkilerini gösteren diyagramlar verilmiştir. Topolojik anlamda lineer iki hat ve bunlardan dağılan mekanlar olarak özetlenebilecek bir mekan konfigürasyonuna sahiptir. Şekil 4.20’den okunabildiği üzere, asimetrik bir özellik göstermektedir. Ancak erişilebilirlik bağlamındaki bu durum, Şekil 4.20’de sağdaki görülebilirlik temelinde çizilmiş bağlantı grafiğinde ortadan kalkmış, mekanın görsel erişim anlamında daha merkezi bir yapıda olduğu ortaya konulmuştur. Görülebilirlik anlamında, erişilebilirliğe göre oldukça farklı ilişkilerin olduğu noktalar vardır ancak bu tüm sisteme yayılmamış, belirli noktalarda yoğunlaşmıştır.

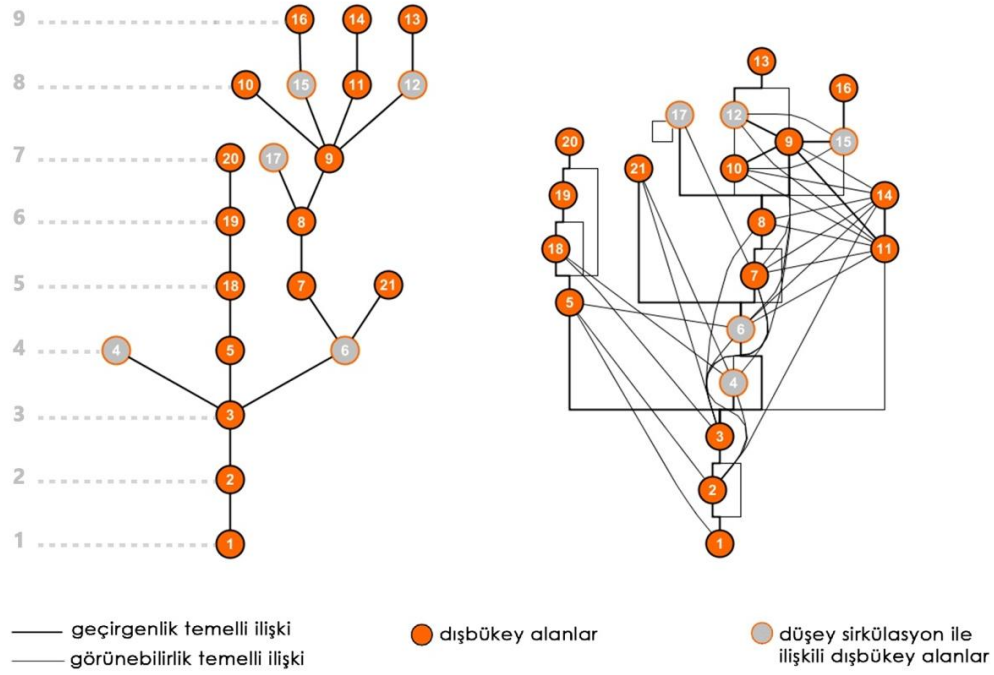
Şekil 4.17 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı planı.

Şekil 4.18 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar (convex spaces) diyagramı (Ek İ).

Şekil 4.19 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı sınır grafiği (boundary graph) & plan grafiği (plan graph).

Şekil 4.20 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı, erişilebilirlik (sol) & görülebilirlik (sağ) temelli bağlantı grafikleri.

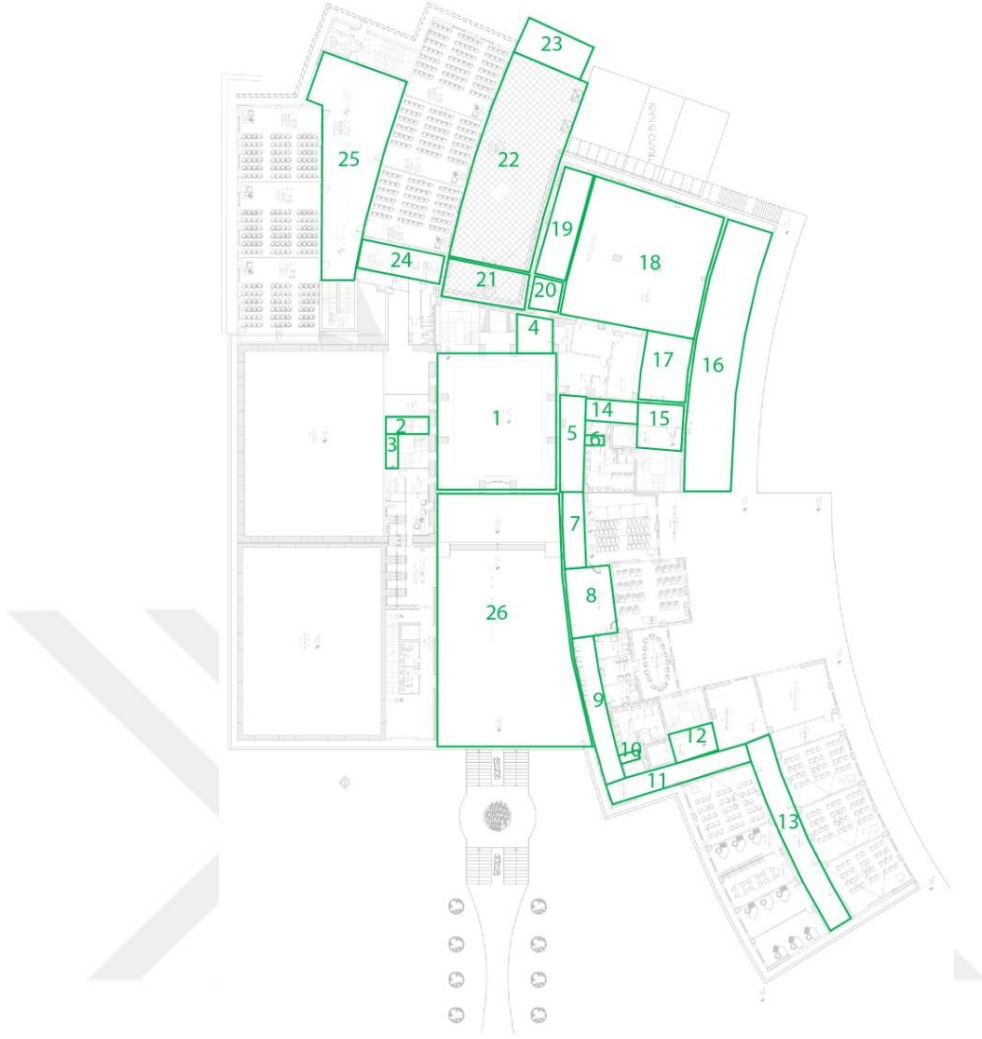
4.3.5 Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Yeditepe Üniversitesi'nde Mimarlık Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi ile aynı yapıyı paylaşmaktadır. 7 kattan oluşan yapıya giriş dördüncü kat kotundandır. Birbirine benzer karakter sergileyen fakülteleri birbirinden bir nevi ayırmaya da yaramış olan bu kot farkından ileri gelen durum, fakültenin yaşantısında da önemli bir yere sahiptir. Şekil 4.21'de kat planı ve fonksiyon şeması verilen yapının, Şekil 4.21, Şekil 4.22, Şekil 4.23 ve Şekil 4.24'te topolojik ilişkilerine dair grafikleri verilmiştir. Şekil 4.24'te görülebileceği üzere 10. Seviyede derinliğe sahip ve asimetrik bir yapılanması olduğu yorumu yapılabilir. Erişilebilirlik temelinde görülen asimetrikliği, görülebilirlik temelinde de çok farklılaşmamakta, mekanlar birbirinden çok dış mekanlar ile kurdukları görsel erişim ilişkileri ile görülebilirlik temelinde farklı durumlar sergilemektedir, bu durum görülebilirlik parametresinin, iç mekandaki topolojik ilişkilere yansımaları engellemektedir. Dikey sirkülasyon bağlamında çok fazla alternatif sunmakta olan yapının Şekil 4.24'te görülebileceği üzere, erişilebilirlik temelindeki grafikteki tüm kolları, dikey sirkülasyon ile bağlantılı bir mekan ile sonlanmaktadır (gri işaretlenmiş dışbükey alanlar, dikey sirkülasyon elemanına bağlantısı olduğunu belirtmektedir).

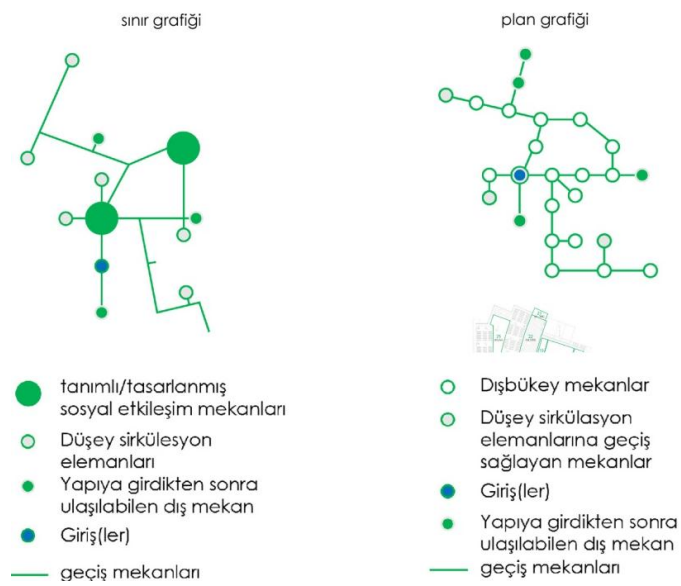
MGSÜ'deki gibi burada da iki bloklu bir yapılanma bulunmaktadır. Burada farklı olarak simetriklik durumu yoktur, bir blok diğerine göre çok daha baskın durumdadır. Özellikle giriş kat fonksiyon şeması üzerinden bakıldığında (Şekil 4.21) bu durum açıkça görülebilmektedir; giriş ile direkt bağlantılı olan kısım, akademisyen odaları, sınıflar, tanımlanmış sosyal etkileşim alanlarını (kantin, oyun alanları, Şekil 4.22'de görülen 16 nolu dışbükey alanda yer alan teras) kapsamaktayken, diğer blok ise sadece düşey sirkülasyon elemanları ve sınıflardan oluşmaktadır. Bu iki bloğun bağlantısını sağlayan alan da, bu karşılaştırmaya dahil edildiğinde, barındırdığı giriş holü, tanımlanmış sosyal etkileşim alanları gibi (Şekil 4.22'de görülen 22, 23 nolu dışbükey alanlarda yer alan teras) fonksiyonlar ile baskın durumdadır.

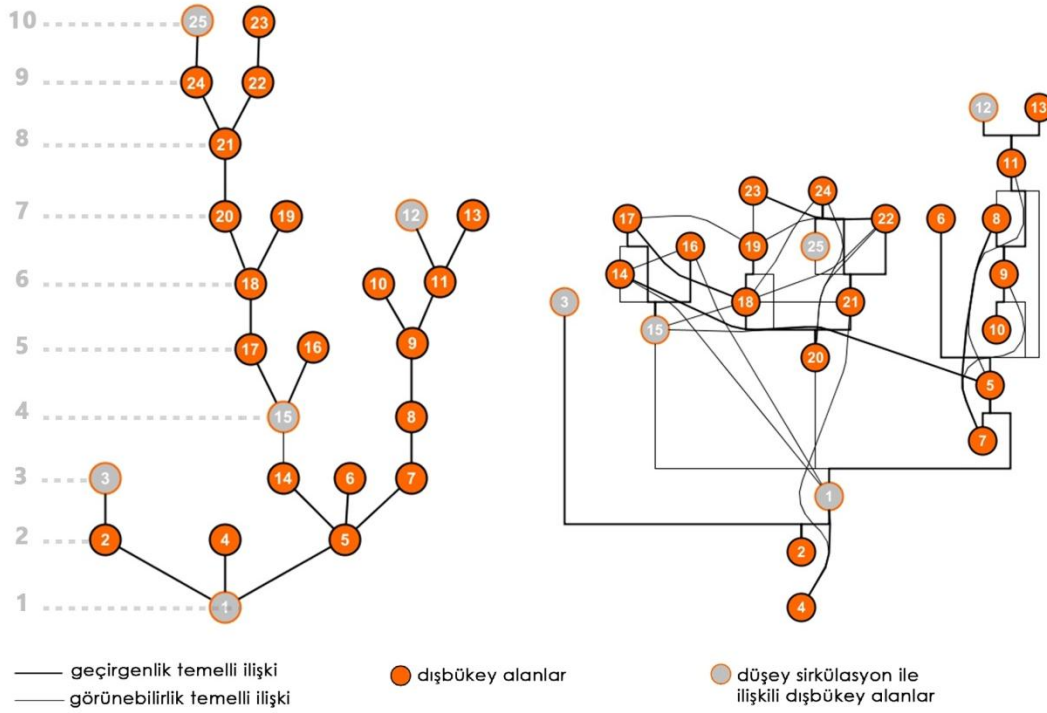
Şekil 4.21 : Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı planı.

Şekil 4.22 : Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar (convex spaces) diyagramı (Ek J).

Şekil 4.23 : Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı sınır grafiği (boundary graph) & plan grafiği (plan graph).

Şekil 4.24 : Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı, erişilebilirlik temelli (sol) & görülebilirlik temelli bağlantı grafikleri (jgraphs).

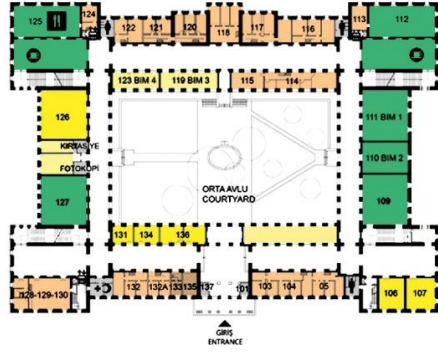
4.3.6 Alan araştırmasına konu olan okulların karşılaştırmalı olarak ele alınması

Alan araştırmasına konu olan okulların biraraya gelmesi tek bir ortak noktadan öte, birbirleri ile ortaklaştıkları ve ayrıştıkları noktalar bağlamında bir ilişkiler yumağı oluşturmalarıdır. Gerek tarihsel, gerek şehirle, diğer fakülteler ile ilişki gerekse iç yapılanmaları anlamında belirli gruplar oluşturmaktadırlar. Bu ilişkiler ve çeşitli kategorilerde ortaya çıkan gruplar, mimarlık okullarının sosyal etkileşim alanları üzerine karşılaştırmalı bir bakış açısı ile fikir üretme amacıyla olan bir tez için tartışma zeminini genişletmekte olduğundan bu şekilde kullanılmıştır. Alan araştırmasına konu olan okulların detaylı irdelenmesinin ardından, analizler öncesi öngörüler bağlamında karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Şekil 4.25'te planları görülebilecek olan okulların, görülebilirlik ve erişilebilirlik temelinde hazırlanmış bağlantı grafikleri temel alınarak, bunların yanı sıra geliştirilmiş organizasyonel ilişkilerden, fonksiyon bazlı ilişkilerden kaynaklı durumlar da işin içine katılarak bir kategorizasyon oluşturulmuştur. Fonksiyon bazlı ilişkilerin gösteriminde sınır grafikleri (boundary graphs), organizasyonel ilişkilerin gösteriminde ise plan grafikleri (plan graphs) ve bağlantı grafikleri (J-graphs) kullanılmıştır. Bu grafikler,

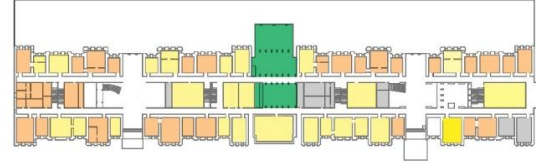
sınıf, kırtasiye, konferans salonu gibi mekanlar bir eşikten geçilerek ulaşılan mekanlar olduğundan, bunlar hariç tutularak; giriş katın süreklilik gösteren iç mekanı (geçiş mekanları, sosyal etkileşim mekanları, sürekliliği bozmayan fonksiyon atanmış mekanlar) ve belirli noktalarda buna değen, yapıya girildikten sonra ulaşılabilir dış mekanlar baz alınarak çizilmiştir. Sınır grafikleri, programlanmış (fonksiyon atanmış) mekanlar ve bunların bağlantıları bazında geçiş mekanlarını gösterirken; plan grafikleri, dışbükey alanlara ayrılmış mekanın, mekan şemasından öte, konfigüratif özelliklerine ait bilgiyi de içinde barındırır. Ancak, bağlantı grafikleri topolojik ilişkileri ortaya koyma anlamında bunların en detaylısıdır, seviyelerin de işin içine girmesi ile, mekanlar arası ilişkilerin okunmasını kolaylaştırmaktadır.

Şekil 4.26'da alan çalışmasında incelenen tüm okulların giriş kat planlarından üretilmiş sınır grafikleri görülebilmektedir. İTÜ ve Yeditepe Üniversitesi, tanımlanmış sosyal etkileşim alanları ancak hedef odaklı olarak ulaşılabilir mekanlar olması bağlamında ortak bir durum sergilerken; MGSÜ ve Bilgi Üniversitesi'nde, tanımlanmış sosyal etkileşim alanları kişinin herhangi bir yerden herhangi bir yere giderken uğrayabileceği, istemli ya da istemsiz olarak içinden geçebileceği mekanlardır, BAU'da iki durum da görülmektedir. Düşey sirkülasyon elemanlarının konumlanması açısından bir yorum yapıldığında, İTÜ'de bu elemanların neredeyse gizlenmiş olduğu, bir yerden bir yere giderken rastlantısal olarak karşılaşamayacak olması ve hedef odaklı olarak ulaşılabilir olması durumu var iken, BAU, MGSÜ, Bilgi Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi'nde düşey sirkülasyon elemanları geçiş mekanları ve programlanmış sosyal etkileşim mekanları ile yakın bir ilişki içindedir.

MGSÜ, Bilgi Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi ve BAU iki-üç bloktan oluşmuş bir yapılanma içerisindedir. Hepsinde sosyal etkileşim bağlamında fonksiyon atanmış bir mekan ile bloklar birbirine bağlanmaktadır (Şekil 4.27); İTÜ'de ise, tek yapı olarak kendini gösteren Taşkışla Binası simetrik yapısı ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Girişler açısından, İTÜ, Bilgi Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi tek girişli iken, BAU, MGSÜ ve Bilgi Üniversitesi birden fazla girişe sahiptir, tüm girişler ana giriş olmamakla birlikte, dış mekanın bahçe gibi kullanılmasından dolayı sosyal etkileşim mekanı özelliği de göstermektedir, dolayısıyla sadece binaya giriş çıkıştan öte ders araları gibi zamanlarda da sirkülasyonu oldukça yüksek alanlardır (Şekil 4.28).

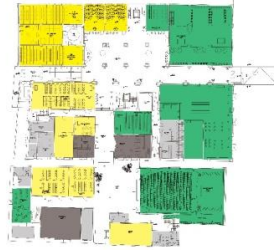
İTÜ
Mimarlık Fakültesi

MGSÜ
Mimarlık Fakültesi

Bilgi Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi

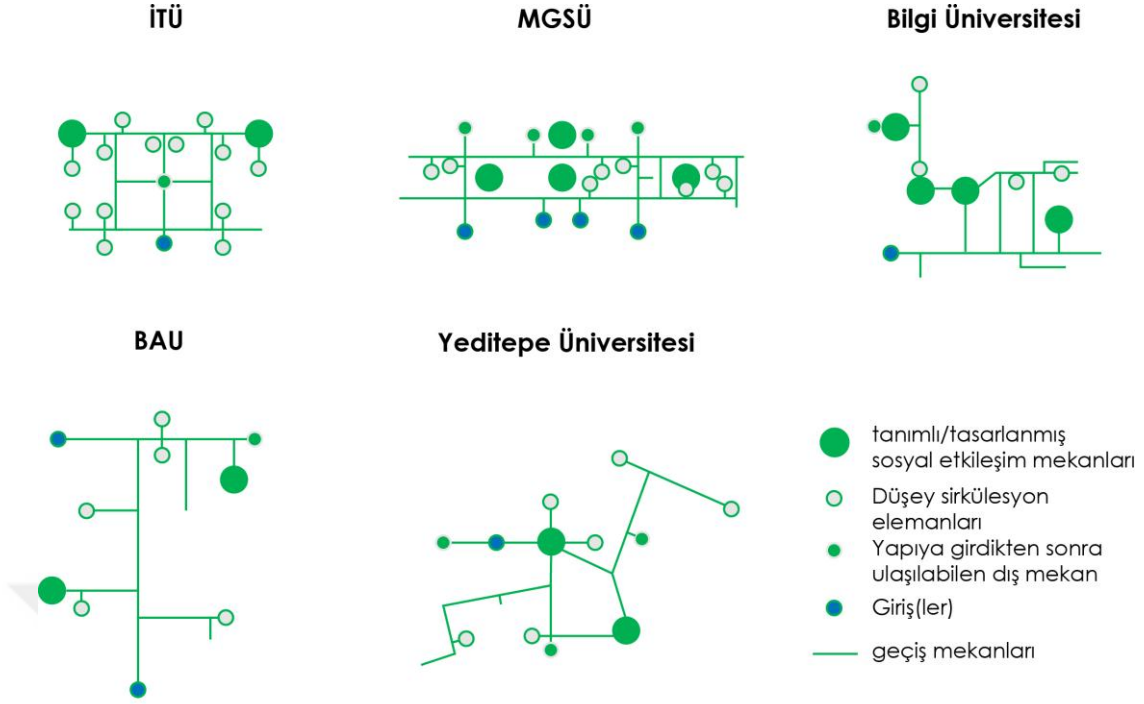
BAU
Mimarlık Fakültesi

Yeditepe Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi

0 10 20 30 40 50 m

Şekil 4.25 : Alan çalışmasına konu olan mimarlık okullarının giriş katı planları (giriş katlarına ait mekan fotoğrafları Ek A, Ek B, Ek C, Ek D ve Ek E’de görülebilmektedir).

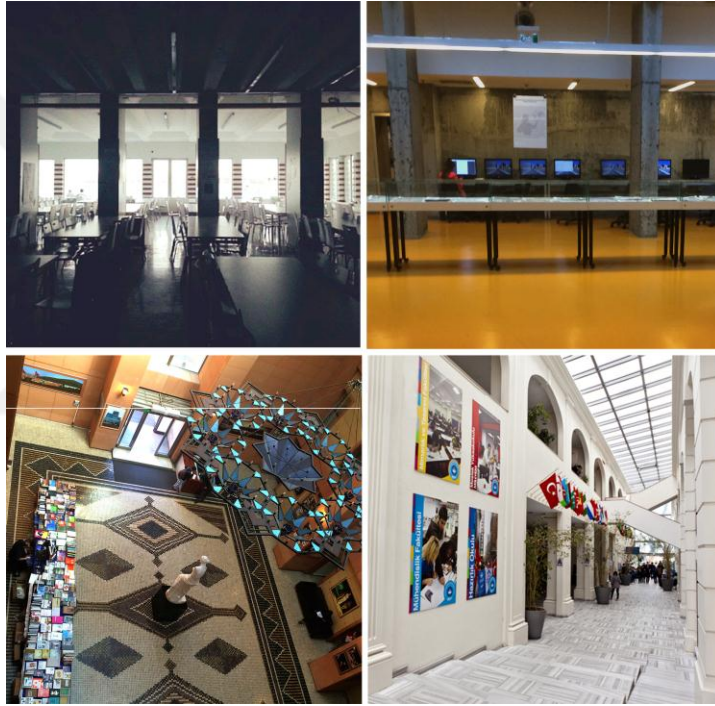

Şekil 4.26 : Mimarlık okullarının sınır grafikleri üzerinden karşılaştırılması.

İTÜ ve MGSÜ, merkezi yapıya sahip iken diğer üç okulda birden fazla sayıdaki merkezi bağlayan bir sirkülasyon sistemi göze çarpmaktadır. Aynı kategoride olsalar da, İTÜ avlu çevresindeki simetrik konumlanması ile tipolojik olarak, koridorlar ve koridorlar arasındaki mekanlar çerçevesinde bir merkeziliğe sahip olan MGSÜ'den ayrılmaktadır. Şekil 4.26'daki sınır grafiklerinden görüldüğü üzere, İTÜ Mimarlık Fakültesi'nin giriş katı göze çarpabilecek kadar fazla sayıdaki düşey sirkülasyon elemanı ile güçlü bir şekilde üst katlara referans vermektedir. Simetrik yapısından ötürü her köşesinde iki merdiven bir asansör bulunduran yapı, farklı bloklara hizmet veren noktalarında düşey sirkülasyon elemanına sahip olan diğer okullardan bu noktada ayrılmaktadır.

Plan grafiği, sınır grafiğine göre, mekanın konfigürasyonu ile daha yakından ilişkili bir temsil yöntemidir. Şekil 4.29'da görülen, dışbükey alanlara ayrılan giriş katı planlarından oluşturulmuş olan bu sınır grafikleri, dışbükey alanlar ve bunlar arasındaki erişilebilirlik durumunu göstermektedir. Bu anlamda girişten itibaren ikiye ayrılarak, iki koldan birinde gelişen mekanlara sahip olan Bilgi Üniversitesi, BAU ve Yeditepe Üniversitesi (Yeditepe Üniversitesi girişten sonra 3 kola ayrılarak, bunlardan ikisinde gelişmiştir, ancak burada vurgulanan aynı oranda gelişmeme durumu olduğundan aynı kategoride değerlendirilebilir), girişten sonra ayrıldığı

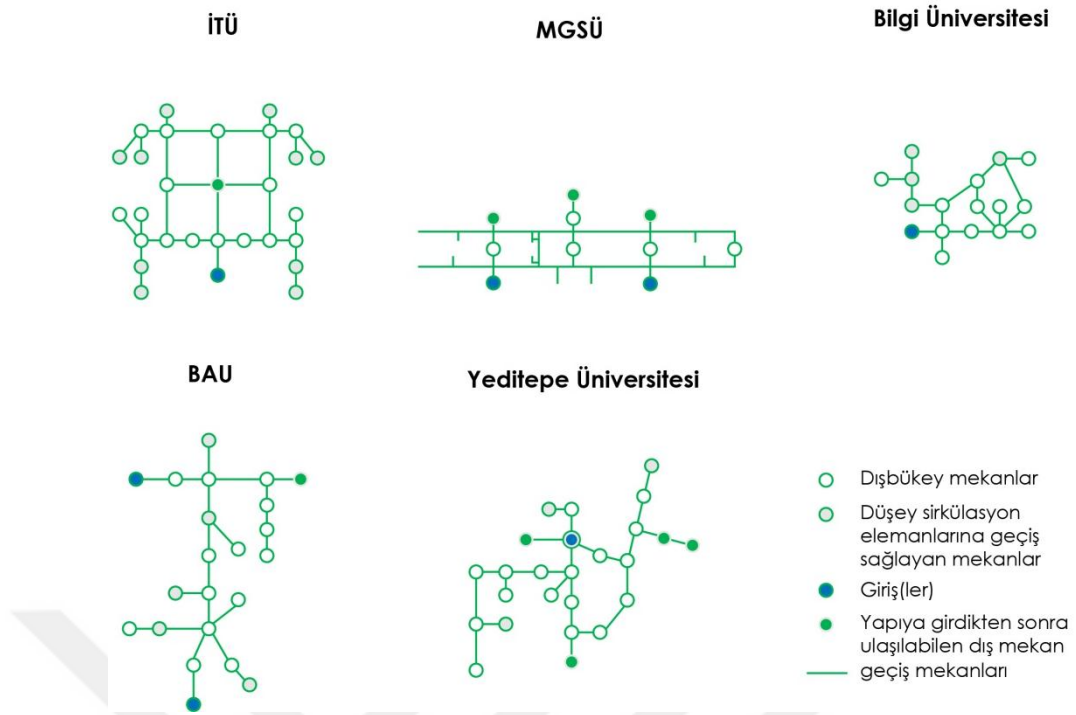
kollarda benzer oranlarda gelişen İTÜ ve MGSÜ'den ayrılmaktadır. Bu grafiklerden okunabileceği üzere Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi dışındaki örneklerde, yapıya girildikten sonra sadece yapının içinden ulaşılacak dış mekanlar bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, İTÜ Mimarlık Fakültesi yapısı, simetrik olma özelliği ile bir bağlamda daha diğer örneklerden farklılaşmaktadır. İTÜ dışındaki örneklerin her birinde belli yerlerde koridorların sonu duvar ya da pencere de olsa fiziksel olarak çıkmaz sokak gibi bir durum sergilemekte iken, İTÜ'de çoğunlukla bir süreklilik durumu vardır. Bilgi Üniversitesi de bu anlamda İTÜ'ye benzemekte ancak koridorlaşmış bir yapısı olmadığından bu kategorizasyona tam olarak dahil edilememektedir.

Şekil 4.27 : Giriş katlarda, blokların bağlantı noktalarında yer alan sosyal etkileşim mekanları, MGSÜ (sol üst) (Url-19), Bilgi Üniversitesi (sağ üst), Yeditepe Üniversitesi (sol alt) ve BAU (sağ alt) (Url-20).

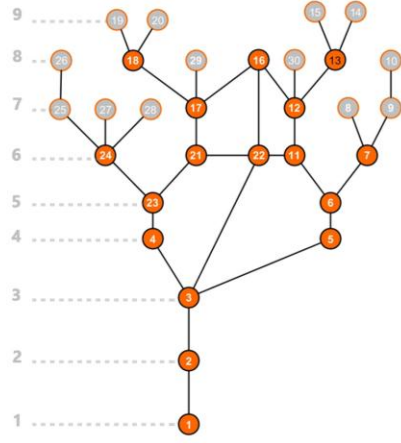

Şekil 4.28 : Sosyal etkileşim alanı olarak dış mekan; BAU (sol), MGSÜ (sağ).

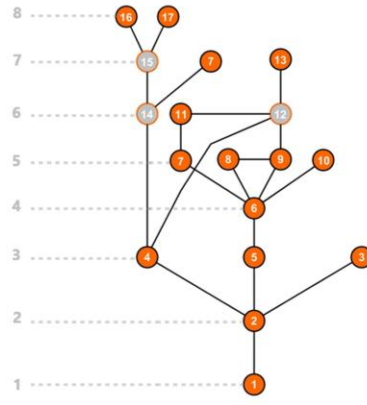

Şekil 4.29 : Mimarlık okullarının plan grafikleri üzerinden karşılaştırılması.

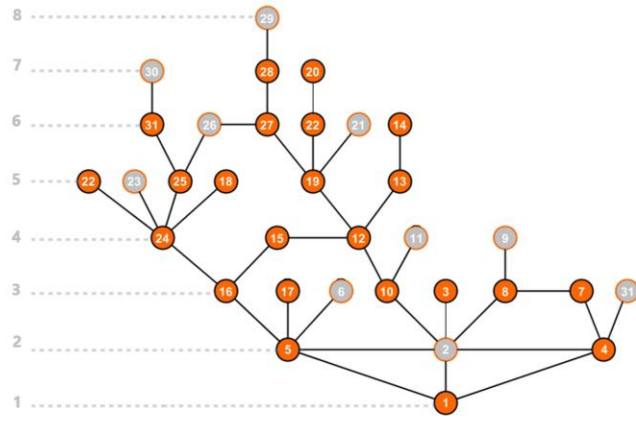
Plan grafiklerinin bir sonraki adımı olan ve mekan dizimi çalışmalarında önemli bir yeri olan bağlantı grafikleri (Şekil 4.30 ve Şekil 4.31), alan çalışmaları kapsamında çeşitli özellikler göstermektedir. Simetrik-asimetrik, dağıtılır-dağıtılmaz, derin-sığ gibi zıtlıklar bağlamında ele alınan, kök mekan olarak giriş mekanı seçilerek üretilmiş olan bağlantı grafikleri incelendiğinde, derinlik anlamında artan biçimde sıralama; 8 seviyeye sahip olan Bilgi Üniversitesi ve MGSÜ, 9 seviyeye sahip olan İTÜ ve BAU ve 10 seviyeden oluşan Yeditepe Üniversitesi şeklinde olmaktadır. Yeditepe Üniversitesi, MGSÜ ve BAU asimetriklikleri bağlamında birbirlerine oldukça benzemektedir. Ölçekleri farklı olsa da bu grafikte sadece dışbükey mekanlarının birbirleriyle kurduğu ilişkiler bağlamında bir görselleştirme sunulduğundan karşılaştırmalı olarak yorum yapılabilir. BAU ve Bilgi Üniversitesi'nde giriş mekanının ardından mekana dağılım başlamadan önce karşılayıcı mekanlar da bulunmakta iken diğer örneklerde buna rastlanmamıştır. İTÜ, MGSÜ ve Yeditepe Üniversitesi girişin hemen ardından oluşturduğu kompaktlığı yüksek bir mekan ile diğer mekanlara geçişi sağlamaktadır. Bu mekan üç örnekte de sosyal etkileşim ve birlikte varolma anlamında güçlü olduğu düşünülen mekanlar iken BAU ve Bilgi Üniversitesi'ndeki karşılama mekanlarında öyle değildir. Erişilebilirlik anlamında bu şekilde kategorizasyonlar ortaya koyarken, görülebilirlik anlamındaki durumda başka kategorizasyonlardan bahsedilebilmektedir.

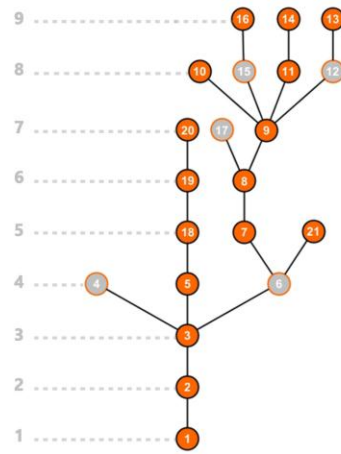
İTÜ

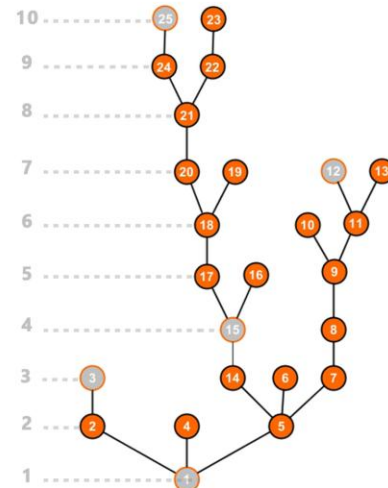
Bilgi Üniversitesi

MGSÜ

BAU

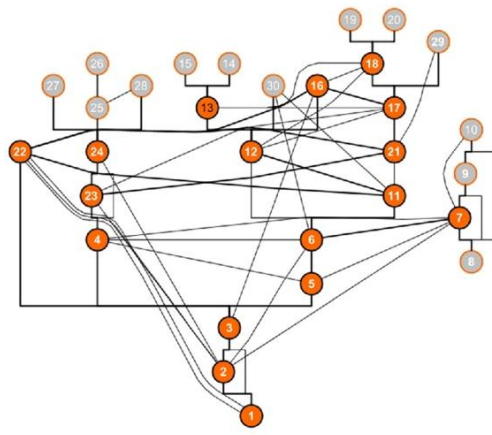

Yeditepe Üniversitesi

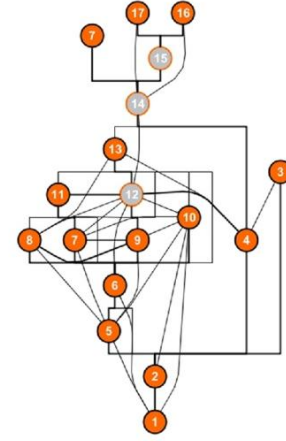
 dikey sirkülasyon ile bağlantılı dışbükey mekan

 dışbükey mekan

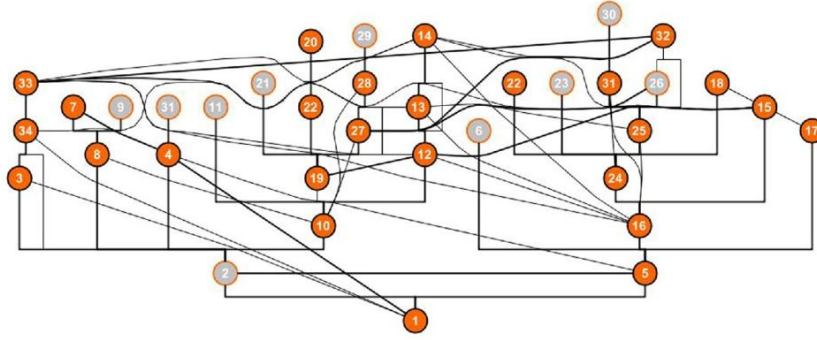
Şekil 4.30 : Mimarlık okullarının erişebilirlik bazında çizilmiş bağlantı grafikleri üzerinden karşılaştırılması.

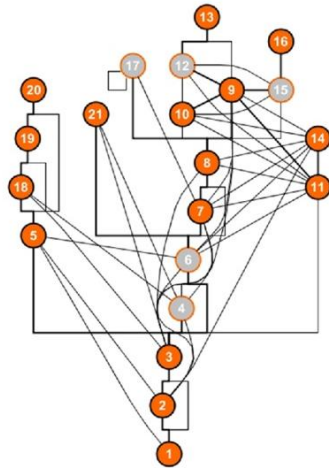
İTÜ

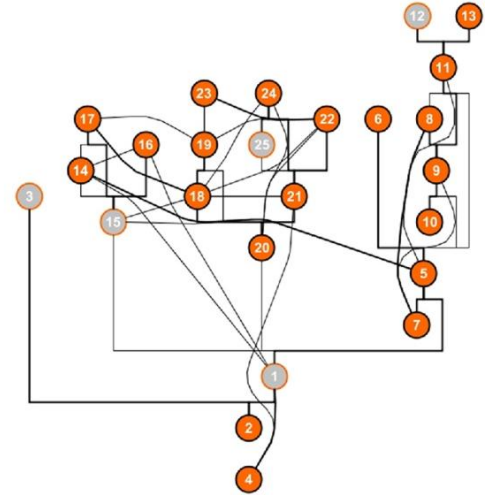
Bilgi Üniversitesi

MGSÜ

BAU

Yeditepe Üniversitesi

 düşey sirkülasyon ile bağlantılı dışbükey mekan

 dışbükey mekan

Şekil 4.31 : Mimarlık okullarının görülebilirlik bazında çizilmiş bağlantı grafikleri üzerinden karşılaştırılması.

Görülebilirlik bazında çizilmiş bağlantı grafikleri karşılaştırıldığında (Şekil 4.31), İTÜ ve MGSÜ’de giriş kat genelinde erişebilirlik temelindeki duruma göre çok daha fazla ilişkili bir durum görülmektedirken, BAU ve Bilgi Üniversitesi’nde belirli merkezlerde yoğun bir ilişki yumağı olmaktadır. Yeditepe Üniversitesi’nde ise, görülebilirlik ile erişilebilirlik arası dikkate değer bir fark görülmemekte, giriş katta iç mekanlarda neredeyse hiçbir fark görülmemekte, sadece yapıya girildikten sonra ulaşılabilen teras giriş gibi mekanlar sebebiyle görsel erişimden kaynaklı ilişkiler göze çarpmaktadır.

4.4 Analiz Sonuçları

Syntax2D ve gözlem metodolojileri kullanılarak elde edilen veriler derlenerek, birarada ele alınmıştır. Değerlendirmeler ve tartışmalar dışbükey alanlar ve belirlenmiş stratejik geçiş noktaları olmak üzere iki alt kategori üzerinden yürütülmüştür. Toplam değerler üzerinden karşılaştırmalar yapılmıştır, ancak toplam olarak kullanılan verilerin her zaman doğru sonucu vermeyeceği düşünülerek saat bazında da incelemeler yapılmıştır. Bu doğrultuda, toplam değerler incelendiğinde, mekan ile insan davranışı arasında bir ilişki görülmezken, saat bazında bakıldığında kuvvetli ilişkiler ortaya koyan örnekler görülmüştür.

Her okul için dışbükey alanlar bazında sentaktik değerler ve gözlem verilerinin bulunduğu, geçiş noktaları bazında sentaktik değerler ve gözlem verilerinin bulunduğu iki ana tablo verilmiştir. Bu tablolardaki veriler ışığında, tartışmalara referans vermesi anlamında nicel değerler sayısallaştırılarak nitel değerler ile regresyon temelinde korelasyon analizleri ile karşılaştırılmış ve anlamlı bulunan sonuçlar verilmiştir. Regresyon temelinde ele alınan korelasyon analizleri öncelikle tüm dışbükey mekanlar/geçiş noktalarının birarada değerlendirilmesi ile ortaya konulmuştur, ardından dışbükey alanlar için tanımlanan arayüz olasılıkları bağlamında gruplanarak, geçiş noktaları içinse tanımlanan arayüz olasılıkları arasında konumlananlar gruplanarak kendi içlerinde korelasyon analizi yapılmıştır. Tez kapsamında bu istatistiksel değerlendirmenin sonuçları R ve P değerleri olarak, farklı bir parametre belirtilmediği sürece, bütünleşme parametresi üzerinden verilmiştir. Regresyon (R) değeri, -1 il +1 arasında değişen bir değerdir ve ilişkinin kuvvetliliğini göstermektedir. Değer (+) ya da (-) tarafta sıfıra yaklaştıkça ilişki

zayıflamakta; bire yaklaştıkça ilişki kuvvetlenmektedir. Bunun yanı sıra, istatistiksel anlamlılık değeri olan P ise 0.05 değerinden küçük ya da eşit olduğunda, R değeri dikkate alınmaktadır. P değeri 0,05 değerinden büyük olduğunda ise, R değeri dikkate alınmamaktadır. Korelasyon analizleri sonucunda, her bir korelasyon sonucu için her bir okul için giriş katlar ölçeğinde, arayüzler ölçeğinde ve geçiş noktaları ölçeğinde tablolar oluşturularak kuvvetli ilişkiler belirlenmiş ve yorumlanmıştır (Şekil 4.32).

Okulların metrekaresi birbirinden farklı olsa da sentaktik veriler hesaplanırken, planlar Syntax2D programına birbirleri ile ilişkili şekilde ölçeklendirilerek atılmış (metrekareye 20 birim), dolayısıyla sonuç verilerinin de karşılaştırılabilecek duruma gelmesi sağlanmıştır. Tüm okulların ayrıntılı analizlerinin ardından beş okulun sentaktik değerlerinin karşılaştırılabilmesi anlamında da tablo ve grafikler sunulmuştur. Ele alınan dört parametre (bütünleşme, merkezilik, bağlantısallık, eş görüş alanı yüzölçümü, eş görüş alanı çevresi, ortalama derinlik) için Syntax2D programında üretilen grafikler plan üzerinde de görülebilmektedir. Her bir parametre için grafiğin solunda bulunan bölümdeki renk skalasında artış azalış gösterilmektedir, değerler renkler ile temsil edilmekte ve maviden kırmızıya doğru artmaktadır.

A4	Bütünleşme (geçirgenlik)	Merkezilik (geçirgenlik)	Bağlantısallık (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (geçirgenlik)	Ortalama Derinlik (geçirgenlik)	Bütünleşme (görünebilirlik)	Merkezilik (görünebilirlik)	Bağlantısallık (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (görünebilirlik)	Ortalama Derinlik (görünebilirlik)
Anlık gözlem_ Yürüme_Yoğun Gün	R:-0.366 P:0.333	R:-0.126 P:0.747	R:-0.314 P:0.411	R:-0.314 P:0.411	R:-0.224 P:0.562	R:0.162 P:0.677	R:-0.554 P:0.122	R:-0.035 P:0.929	R:-0.489 P:0.182	R:-0.490 P:0.180	R:-0.430 P:0.249	R:0.309 P:0.418
Anlık gözlem_ Oturma_Yoğun Gün	R:-0.203 P:0.601	R:-0.462 P:0.211	R:-0.135 P:0.730	R:-0.135 P:0.729	R:-0.395 P:0.292	R:0.235 P:0.543	R:-0.121 P:0.756	R:0.321 P:0.400	R:-0.063 P:0.872	R:-0.061 P:0.876	R:0.065 P:0.867	R:-0.043 P:0.912
Anlık gözlem_ Ayakta Durma_Yoğun Gün	R:-0.524 P:0.147	R:0.097 P:0.804	R:-0.562 P:0.116	R:-0.560 P:0.117	R:-0.334 P:0.349	R:-0.024 P:0.950	R:-0.401 P:0.285	R:0.079 P:0.840	R:-0.432 P:0.246	R:-0.429 P:0.250	R:-0.268 P:0.486	R:-0.253 P:0.512
Anlık gözlem_ Gruba Dahil Olma_Yoğun Gün	R:-0.002 P:0.996	R:-0.239 P:0.535	R:0.029 P:0.940	R:0.028 P:0.943	R:-0.147 P:0.705	R:0.019 P:0.962	R:-0.093 P:0.813	R:0.336 P:0.377	R:-0.070 P:0.859	R:-0.070 P:0.859	R:-0.022 P:0.955	R:-0.049 P:0.901
Anlık gözlem_ Tek_Yoğun Gün	R:-0.691 P:0.039	R:-0.299 P:0.434	R:-0.644 P:0.061	R:-0.642 P:0.062	R:-0.637 P:0.065	R:0.371 P:0.325	R:-0.410 P:0.273	R:-0.006 P:0.987	R:-0.353 P:0.351	R:-0.350 P:0.356	R:-0.211 P:0.586	R:-0.038 P:0.923
Anlık gözlem_ Toplam_Yoğun Gün	R:-0.438 P:0.238	R:-0.381 P:0.311	R:-0.383 P:0.309	R:-0.383 P:0.309	R:-0.521 P:0.150	R:0.250 P:0.517	R:-0.334 P:0.380	R:0.266 P:0.489	R:-0.279 P:0.467	R:-0.277 P:0.471	R:-0.116 P:0.767	R:-0.063 P:0.872
Anlık gözlem_ Yürüme_Az Yoğun Gün	R:-0.108 P:0.782	R:0.324 P:0.395	R:-0.114 P:0.771	R:-0.116 P:0.766	R:0.258 P:0.503	R:-0.267 P:0.487	R:-0.575 P:0.106	R:0.210 P:0.587	R:-0.554 P:0.122	R:-0.556 P:0.120	R:0.353 P:0.351	R:0.345 P:0.363
Anlık gözlem_ Oturma_Az Yoğun Gün	R:-0.104 P:0.791	R:-0.274 P:0.476	R:-0.059 P:0.879	R:-0.060 P:0.878	R:-0.242 P:0.531	R:0.139 P:0.721	R:-0.126 P:0.746	R:0.256 P:0.506	R:-0.084 P:0.829	R:-0.083 P:0.831	R:0.005 P:0.991	R:0.012 P:0.976
Anlık gözlem_ Ayakta Durma_Az Yoğun Gün	R:-0.676 P:0.043	R:-0.315 P:0.409	R:-0.627 P:0.071	R:-0.625 P:0.072	R:-0.623 P:0.073	R:0.333 P:0.381	R:-0.502 P:0.168	R:0.005 P:0.990	R:-0.449 P:0.225	R:-0.446 P:0.228	R:-0.315 P:0.408	R:-0.021 P:0.978
Anlık gözlem_ Gruba Dahil Olma_Az Yoğun Gün	R:0.012 P:0.977	R:-0.278 P:0.469	R:0.056 P:0.887	R:0.055 P:0.888	R:-0.157 P:0.687	R:0.080 P:0.838	R:-0.078 P:0.841	R:0.324 P:0.395	R:-0.044 P:0.910	R:-0.044 P:0.911	R:0.047 P:0.905	R:0.012 P:0.976
Anlık gözlem_ Tek_Az Yoğun Gün	R:-0.840 P:0.005	R:-0.013 P:0.974	R:-0.816 P:0.007	R:-0.816 P:0.007	R:-0.532 P:0.141	R:0.262 P:0.496	R:-0.721 P:0.028	R:-0.103 P:0.792	R:-0.651 P:0.058	R:-0.649 P:0.058	R:-0.511 P:0.160	R:0.148 P:0.704
Anlık gözlem_ Toplam_Az Yoğun Gün	R:-0.151 P:0.698	R:-0.259 P:0.501	R:-0.106 P:0.786	R:-0.105 P:0.787	R:-0.247 P:0.521	R:0.124 P:0.750	R:-0.211 P:0.585	R:0.279 P:0.467	R:-0.166 P:0.669	R:-0.165 P:0.671	R:-0.055 P:0.888	R:0.039 P:0.920
Anlık gözlem_Yoğun Gün_9.30	R:-0.554 P:0.122	R:-0.183 P:0.638	R:-0.524 P:0.148	R:-0.523 P:0.148	R:-0.491 P:0.180	R:0.176 P:0.650	R:-0.497 P:0.174	R:0.254 P:0.509	R:-0.456 P:0.217	R:-0.453 P:0.221	R:-0.235 P:0.542	R:-0.042 P:0.914
Anlık gözlem_Yoğun Gün_11.00	R:-0.647 P:0.060	R:-0.297 P:0.438	R:-0.597 P:0.090	R:-0.596 P:0.091	R:-0.639 P:0.064	R:0.363 P:0.337	R:-0.449 P:0.225	R:0.099 P:0.800	R:-0.386 P:0.305	R:-0.381 P:0.311	R:-0.237 P:0.539	R:-0.009 P:0.981
Anlık gözlem_Yoğun Gün_12.30	R:-0.266 P:0.489	R:-0.297 P:0.438	R:-0.219 P:0.572	R:-0.219 P:0.572	R:-0.358 P:0.344	R:0.172 P:0.658	R:-0.277 P:0.471	R:0.260 P:0.499	R:-0.230 P:0.552	R:-0.228 P:0.555	R:-0.110 P:0.778	R:0.002 P:0.996
Anlık gözlem_Yoğun Gün_14.00	R:-0.380 P:0.314	R:-0.449 P:0.226	R:-0.324 P:0.394	R:-0.324 P:0.395	R:-0.522 P:0.150	R:0.245 P:0.525	R:-0.180 P:0.642	R:0.318 P:0.405	R:-0.134 P:0.730	R:-0.131 P:0.737	R:-0.047 P:0.904	R:0.165 P:0.671
Anlık gözlem_Yoğun Gün_15.30	R:-0.435 P:0.242	R:-0.473 P:0.199	R:-0.362 P:0.339	R:-0.362 P:0.339	R:-0.536 P:0.137	R:0.324 P:0.395	R:-0.287 P:0.454	R:0.161 P:0.679	R:-0.214 P:0.580	R:-0.213 P:0.583	R:-0.107 P:0.785	R:-0.004 P:0.993
Anlık gözlem_Yoğun Gün_17.00	R:0.060 P:0.878	R:-0.164 P:0.673	R:0.053 P:0.893	R:0.051 P:0.897	R:-0.065 P:0.867	R:0.221 P:0.568	R:-0.058 P:0.883	R:0.474 P:0.197	R:-0.092 P:0.815	R:-0.092 P:0.814	R:0.062 P:0.875	R:-0.299 P:0.434
Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_9.30	R:-0.097 P:0.805	R:-0.230 P:0.552	R:-0.058 P:0.881	R:-0.059 P:0.880	R:-0.204 P:0.599	R:0.079 P:0.840	R:-0.196 P:0.614	R:0.299 P:0.435	R:-0.162 P:0.677	R:-0.161 P:0.679	R:-0.055 P:0.888	R:0.019 P:0.961
Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_11.00	R:-0.188 P:0.627	R:-0.314 P:0.411	R:-0.136 P:0.728	R:-0.136 P:0.728	R:-0.324 P:0.394	R:0.209 P:0.590	R:-0.172 P:0.658	R:0.240 P:0.533	R:-0.120 P:0.758	R:-0.118 P:0.762	R:-0.025 P:0.948	R:0.027 P:0.944
Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_12.30	R:-0.132 P:0.734	R:-0.154 P:0.692	R:-0.093 P:0.812	R:-0.094 P:0.810	R:-0.144 P:0.712	R:0.042 P:0.914	R:-0.273 P:0.477	R:0.358 P:0.344	R:-0.229 P:0.553	R:-0.228 P:0.555	R:-0.049 P:0.901	R:0.096 P:0.805
Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_14.00	R:-0.125 P:0.748	R:-0.393 P:0.296	R:-0.059 P:0.881	R:-0.059 P:0.881	R:-0.291 P:0.447	R:0.196 P:0.613	R:-0.194 P:0.617	R:0.227 P:0.557	R:-0.140 P:0.719	R:-0.140 P:0.720	R:-0.072 P:0.853	R:0.073 P:0.853
Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_15.30	R:-0.403 P:0.282	R:-0.152 P:0.696	R:-0.379 P:0.314	R:-0.380 P:0.313	R:-0.398 P:0.289	R:0.210 P:0.587	R:-0.290 P:0.449	R:0.027 P:0.944	R:-0.243 P:0.527	R:-0.243 P:0.529	R:-0.212 P:0.583	R:-0.004 P:0.992
Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_17.00	R:0.082 P:0.834	R:-0.127 P:0.744	R:0.101 P:0.795	R:0.098 P:0.801	R:-0.001 P:0.999	R:-0.074 P:0.851	R:-0.003 P:0.994	R:0.401 P:0.285	R:0.021 P:0.957	R:0.021 P:0.957	R:0.150 P:0.701	R:-0.035 P:0.929

kuvvetli ilişki herhangi bir ilişki durumu bulunmayan

Şekil 4.32 : Korelasyon analizi sonuçlarını değerlendirme amacıyla oluşturulan tablo örneği.

4.4.1 İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi analiz sonuçları

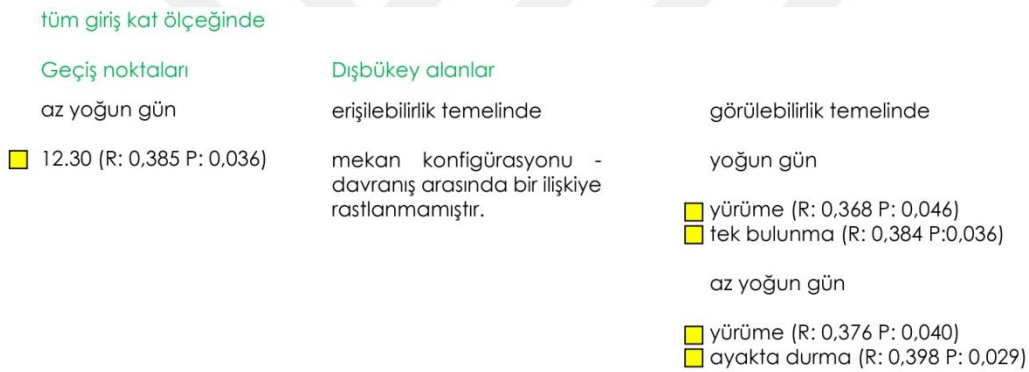
Şekil 4.40 ve Şekil 4.41’de görülebileceği üzere, mimarlık fakültesi olarak tasarlanmayıp sonradan mimarlık fakültesine dönüşmüş olan Taşkışla’nın, simetrik yapısı ve avlu ile olan ilişkisi giriş kattaki sosyal etkileşim mekanları üzerinden yapılan analizde avlunun bütünleşme değeri açısından en yüksek değere (grafikte kırmızı olarak görülen) sahip olduğunu, düşey sirkülasyon elemanlarının ise en düşük değere (grafikte mavi olarak görülen) sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Şekil 4.38 ve Şekil 4.39’daki tablolarda bu yapıya ait tüm analiz sonuçları gösterilmiştir. Öncelikle, tüm geçiş noktalarının birbiri ile korelasyonuna ardından belirlenen arayüz oluşturan mekanlar arası geçiş noktalarının korelasyonuna bakılmıştır. Tüm dışbükey mekanlar üzerinden incelendiğinde mekan konfigürasyonu, mekan kullanımı ilişkisi, çok fazla parametre bağlamında kuvvetli değilken; tanımlanan arayüz olasılıkları bağlamında gruplanan dışbükey mekanlar üzerinden yapılan korelasyonlarda birçok kuvvetli ilişkili duruma rastlanmıştır. Başta iç dış mekan arası erişilebilirlik bağlamında tanımlanmış A2 arayüzü olmak üzere, esnek programlanmış mekan olarak tanımlanmış A3 arayüzü ve düşey geçirgenlik bağlamında tanımlanmış A6 arayüzlerinde hem erişilebilirlik hem görülebilirlik bağlamında kuvvetli ilişkilere rastlanmıştır (Şekil 4.33, Şekil 4.34, Şekil 4.35).

Özellikle iç-dış mekan arasında erişilebilirlik üzerinden tanımlanmış olan A2 arayüzünde, yoğun günde yürüme aktivitesinin ($R:-0,976$ $P:0,024$) ve az yoğun günde toplam aktivitenin ($R:-0,971$ $P:0,029$) mekan konfigürasyonu ile ilişkisinin oldukça kuvvetli olduğu görülebilmektedir ancak negatif yönde kuvvetlidir. A2 arayüz olasılığında tanımlanmış mekanlardan (1, 3, 11, 21), 11, 21 ve 3 nolu mekanların avlu ve diğer mekanlar ile ilişkilenmesinden dolayı sentaktik değerleri yüksek iken, 1 nolu mekan sistemin geneli ile ilişkilendirildiğinde sentaktik değerlerinin düşük kalmaktadır. Ancak 1 nolu mekan giriş mekanı olduğundan frekansı oldukça yüksek çıkmaktadır, diğer mekanlar her ne kadar bahçe ile ilişkilense de bağlantı grafiğinden görülebileceği üzere (Şekil 4.30) benzer derinlik seviyesinde alternatifleri olan mekanlardır dolayısıyla kullanıcılar bu mekanlar arasında dağılmaktadır ve girişe göre daha yoğun bir kullanıma sahne olmaktadır. Merkezilik (circularity) kavramı, kompaktlık (compactness) kavramı ile birarada kullanılan bir kavramdır. İkinci bölümde detaylı olarak açıklanan merkezilik ve kompaktlık kavramlarının, Syntax2D programı çerçevesinde de tanımlaması

yapılmalıdır. Merkezilik, eş görüş alanı (isovist area) çerçevesinde bir tanımlamaya sahiptir; bu, eş görüş alanı poligonunun çevresinin karesinin, yüzölçümüne oranının verdiği bir değerdir. Bu değer büyüdükçe, bu eş görüş alanının geometrik olarak çembere daha çok yaklaştığı yorumu yapılabilecekken; bunun yanı sıra eş görüş alanının üretildiği noktanın da (generating point, Şekil 2.8) merkeziliği hakkında yorum yapılabilir. Benzer yüzölçümü değerine sahip iki eş görüş alanı poligonundan, çevre değeri daha büyük olan eş görüş alanının merkezilik değeri daha yüksektir. Kompaktlık kavramı ise, merkezilik ile ters orantılı bir ilişki sergilemekte ve mekanın dışbükey alanlar bağlamındaki bölümlenmesi ile de yorumlanmaktadır. Kompaktlığı/sıkışıklığı yüksek olan mekan, merkezilikten giderek uzaklaşmakta ve sıkışmışlık olarak da ele alınmaktadır (Şalgamcıoğlu, 2013). Kompaktlık (compactness) değeri, mekanın kareye daha yakın bir geometriye sahip olması olarak da tanımlanmaktadır ve bu tanımla dışbükey alanlar çerçevesindeki değerlendirmeler bağlamında önemlidir. Tez kapsamında merkezilik değeri üzerinden korelasyon analizleri yapılmıştır. Analiz sonuçları her bir dışbükey mekan için sentaktik değerlerin ortalaması alınarak ele alındığından, yorumlara merkezilik kavramının yanı sıra dışbükey alanlar ölçeğinde kompaktlık kavramı da katılmıştır. Bunlar da birbiri ile ters orantılı olduğundan, analiz sonuçlarında korelasyon sonuçları +/- olarak ilişkili çıkmışsa, yorumlandığı kavrama göre pozitif-negatiflik durumu da hesaba katılarak yorumlanmıştır.

İTÜ Mimarlık Fakültesi tüm giriş kat ölçeğinde, dışbükey alanlar bağlamında erişilebilirlik temelinde bir ilişkiye rastlanmamakla birlikte; görülebilirlik temelinde yoğun gün ve az yoğun günde yürüme aktivitesi bağlamında, yoğun günde tek bulunma durumu bağlamında ve az yoğun günde ayakta durma aktivitesi bağlamında kuvvetli ilişkiler görülmektedir. Geçiş noktalarında ise sadece az yoğun günde, öğle arası saatine denk gelen 12.30'da frekans ile sentaktik değerler arasında kuvvetli ilişki görülmektedir. Özellikle görülebilirlik temelinde yürüme aktivitesinin kuvvetli ilişkiler sergilemesi, Taşkışla Binası'nda yer alan avlunun bir sonucudur. Avlu çevresinde yer alan, sentaktik olarak yüksek değerler sergileyen mekanlar ana koridorlar olduğundan ve simetrik bir yapı sergilediğinden kuvvetli ilişkiler ortaya çıkması öngörülmüş bir durumdur. Erişilebilirlik temelinde bir ilişki ortaya çıkmaması ise, bu koridorların sentaktik değerlerinin erişilebilirlik temelinde avlu ile ilişkililenmeden daha farklı değerler ortaya koyması ve frekans değerleri ile

çakışmaması sebebiyledir. Arayüzler bağlamında ele alındığında, iç dış mekan arasında görülebilirlik üzerinden tanımlanmış olan A1 arayüzünde herhangi kuvvetli bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bunun sebebi, bu arayüze örnek oluşturan mekanların aynı anda birden çok arayüze örnek oluşturmaları olarak yorumlanabilir. İç dış mekan arasında geçirgenlik üzerinden tanımlanmış olan A2 arayüzünde ise, Şekil 4.34'te görülebildiği üzere, yoğun günde yürüme, az yoğun günde toplam aktivite bağlamında kullanım ile konfigüratif özellikler arasında kuvvetli ancak negatif bir ilişki görülmektedir. Bu durumun sebebi, Şekil 4.36'da görülebilecek olan A2 arayüzüne örnek oluşturan mekanların, yapının ana girişi gibi güçlü fonksiyon yüklenmiş mekanların (1 ve 3 nolu dışbükey alanlar) yüksek bütünleşme değeri gösterdiği; diğer mekanların (11, 16, 21 nolu dışbükey alanlar) avlu çevresinde koridorlar olarak konumlandığı ve görece düşük bütünleşme değeri gösterdiği görülmektedir. Ancak kullanım anlamında tersi bir ilişki söz konusudur.

Şekil 4.33 : İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi tüm giriş kat ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.

Merkezilik parametresine bağlı olarak, erişilebilirlik temelinde daha fazla kuvvetli ilişki görülmekle beraber, görülebilirlik temelinde de kuvvetli ilişkilere rastlanmaktadır ancak bütünleşme değerinde olduğu gibi buradaki ilişkiler de negatif yönde kuvvetlidir. Dolayısıyla iç dış mekan arası geçirgenlik üzerinden tanımlanan A2 arayüzünde, merkezilik değeri, eş görüş alanı poligonunun çevre değeri arttıkça, kullanım yoğunluğu ve frekans düşmektedir. Burada daha didörtgen geometriye sahip olan A2 arayüzüne örnek oluşturan mekanların, daha yüksek frekans değerine sahip olduğu yorumu yapılabilir ve kompaktlık anlamında bir ilişkiden söz edilebilir.

Esnek programlanmışlık bağlamında tanımlanmış A3 arayüzüne örnek oluşturan mekanlarda ise, Şekil 4.34'de görülebileceği üzere, yoğun günde tek başına olma durumu ile mekan konfigürasyonu ilişkisi oldukça kuvvetli çıkmıştır (R:0,630

P:0,028). A3 nolu arayüz olasılığı Taşkılla'da en çok görülen arayüz olasılığıdır. Esnek bir programa sahip olduğundan konfigüratif özelliklerin davranış üzerindeki etkilerinin en rahat gözlenebileceği arayüz olasılığıdır; mekanın bütünleşme değerinin artması, mekanın daha sığ (shallow), dolayısıyla karşılaşmalara ve etkileşimlere daha açık bir mekan olduğunu ortaya koymaktadır. Kasıtsız karşılaşmalara da zemin hazırlayan bu durum, birlikte varolma durumu için gerekli ortamı hazırlamış olur. Kişilerin bu mekanlarda özellikle tek başına bulunmasının mekan konfigürasyonu ile ilişkili çıkması, kişilerin o sırada bir topluluğun parçası olmadığını; ancak diğer kişiler ile etkileşimde olmasa bile, bunun bir alt basamağı olan ve topluluk olma potansiyeline zemin oluşturan birarada olma durumunu tercih ettiğini ortaya koymaktadır.

Merkezilik parametresi anlamında, az yoğun günde oturma eylemi, mekan geometrisi çembere yaklaştıkça, artmaktadır. Burada birbirinden farklılaşan kenar ölçülerine sahip dikdörtgene yakın mekanların, çoğunlukla koridorlar ve geçiş mekanları olması, kareye yakın (daire geometrisine yaklaşan) mekanların ise çoğunlukla esnek olmayacak şekilde programlanmış olan A4 arayüzüne örnek oluşturan mekanlar ile bağlantılı mekanlar olmasıdır. Bunun ötesinde, gözlemler sırasında, koridorlarda, diğer bazı örneklerde olduğu gibi tasarlanmış, yerleştirilmiş mobilyaların çok az sayıda bulunduğu ve kişilerin, çoğunlukla iç-dış mekan arası pencerelerin ya da koridor-sınıf arası cam yüzeyler önündeki boşluklara oturduğu gözlemlenmiştir. Bu anlamda Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ile benzer bir karakter ortaya koymaktadır.

Düşey olarak erişilebilirlik üzerinden tanımlanmış olan A6 nolu arayüz olasılığında ise, az yoğun günde tek başına olma durumunun konfigürasyon ile ilişkisi kuvvetlidir (R:0,557 P:0,048). A6 nolu arayüz olasılığı düşey sirkülasyon ile erişilebilirlik bağlamında oluşan arayüzü tanımlamaktadır. Bu mekanlar kullanım süresi olarak ele alındığında, uzun vakit geçirilen mekanlardan değil, sadece geçiş, hedeflenen noktaya ulaşma anlamında kullanılan mekanlardır, üst katlar ile giriş kat arasında eşik vazifesi görmektedir. Geçiş noktalarındaki (Şekil 4.37) frekanslar özelinde bakıldığında, çok kuvvetli ilişkilere rastlanmamıştır. Bunun sebebi giriş kat ve üst katlar arasında eşik niteliğindeki bu geçiş noktalarının çoğunlukla hedef odaklı hareket bağlamında kullanılmasıdır. Örneğin 16 ve 22 nolu geçiş noktaları karşılaştırıldığında (Şekil 4.39), ikisi de mekan içerisinde simetrik bir biçimde

konumlanmakta ve kantin ile komşu mekanlar konumunda bulunmakta iken, 16 nolu geçiş noktası kantinin yanı sıra, yemekhane ile de düşey sirkülasyon anlamındaki rota bağlamında ilişkilidir.

arayüzler ölçeğinde	
A1 (iç-dış mekan görünebilirlik)	
mekan konfigürasyonu - davranış arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır.	
A2 (iç-dış mekan geçirgenlik)	
erişilebilirlik temelinde	görülebilirlik temelinde
yoğun gün ■ yürüme (R: -0,976 P: 0,024)	yoğun gün ■ yürüme (R: 0,986 P: 0,014)
az yoğun gün ■ toplam aktivite (R: -0,971 P: 0,029)	az yoğun gün ■ toplam aktivite (R: 0,980 P: 0,020)
merkezlilik parametresine bağlı olarak:	merkezlilik parametresine bağlı olarak:
yoğun gün ■ yürüme (R:-0.969 P:0.031) ■ gruba dahil olma (R:-0.963 P:0.037) ■ tek bulunma (R:-0.993 P:0.007) ■ toplam aktivite (R:-0.978 P:0.022)	yoğun gün ■ yürüme (R:-0.983 P:0.017) az yoğun gün ■ toplam (R:-0.972 P:0.028)
az yoğun gün ■ yürüme (R:-0.999 P:0.001) ■ gruba dahil olma (R:-0.978 P:0.022) ■ toplam (R:-0.974 P:0.026)	
A3 (esnek programlanmış mekan)	
erişilebilirlik temelinde	görülebilirlik temelinde
yoğun gün ■ tek bulunma (R:0.630 P:0.028)	yoğun gün ■ tek bulunma (R:0.671 P:0.017)
az yoğun gün	
merkezlilik parametresine bağlı olarak:	
■ oturma (R:0.660 P:0.019)	

Şekil 4.34 : İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katındaki A1, A2 ve A3 arayüzleri ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.

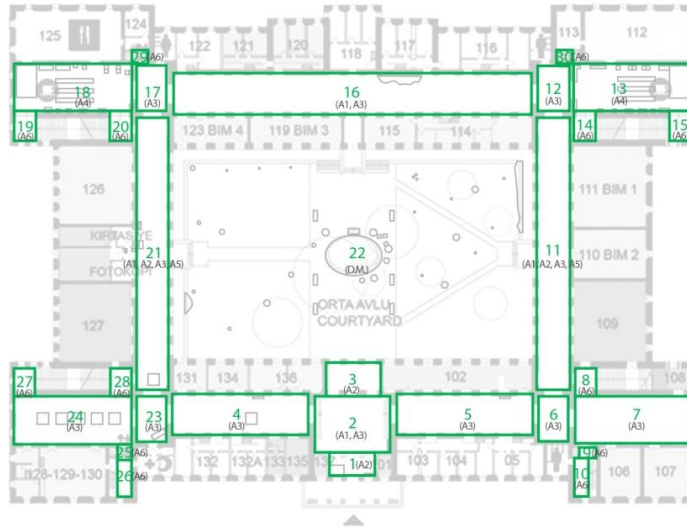
A6 (düşey ilişki geçirgenlik)
geçirgenlik temellinde
az yoğun gün
■ tek bulunma (R:0.557 P:0.048)
merkezlilik parametresine bağlı olarak:
az yoğun gün
■ tek bulunma (R:0.624 P:0.029)

Şekil 4.35 : İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katındaki A6 arayüzleri ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.

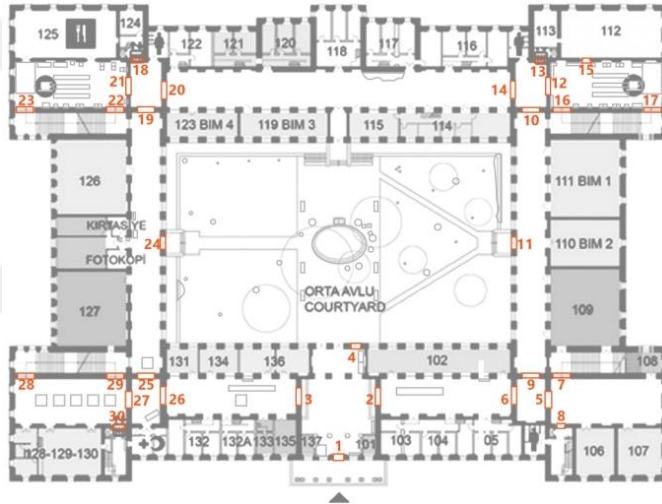
Dolayısıyla 22 nolu geçiş noktasının bütünleşme değeri (bütünleşme₂₂:288557), 16 nolu geçiş noktasının bütünleşme değerinden (bütünleşme₁₆:10762) yüksek olmasına rağmen, 16 nolu geçiş noktasının frekansı daha yüksektir ($f_{16}:116 > f_{22}:86$). A6 arayüzünde merkezilik ile kullanım tek bulunma durumunda az yoğun günde ilişkili çıkmıştır (R:0,624 P:0,029). A6 arayüzüne örnek olan mekanlar, daha çok geçiş niteliğinde olduğundan merkezilik bağlamında, bağlantılar üzerinden de yorum yapılabilir. Ancak bu bağlamda yorum yapmak için İTÜ'nün düşey sirkülasyon elemanlarının dağılımı çok uygun değildir. Merkezilik değeri bağlantıların noktasallığı ve bağladığı mekanların geometrik özellikleri özellikle Bilgi Üniversitesi örneğinde ortaya konulmuştur. Burada, Şekil 4.6'da görüldüğü üzere, düşey sirkülasyon elemanları iki mekan arası bağlantı noktası olmaktan öte, hedef odağı yaratan ve mekanın son noktası, üst kat ile bağlantısı olan noktalar olduğundan, bir geçiş noktası olarak düşünülerek yorumlanması uygun değildir.

Tüm dışbükey mekanların korelasyonu hesaplandığında sadece görülebilirlik temelinde belirli aktivitelerde mekan konfigürasyonu ile kullanım arasında kuvvetli ilişki görülmektedir. Bunun dışında bir ilişki çıkmamış olmasının sebebi, mekandaki fonksiyonlar ve düşey sirkülasyon elemanlarının konumlanması sebebi ile mekandaki hareket ve yönelimlerin şekillenmesi olarak yorumlanabilir.

Görülebilirlik parametresi temelinde daha fazla kuvvetli ilişki görülmesinin sebebi de Taşkılla yapısının simetrik yapısı, kareye yakın geometrisi ve koridorların bahçe ve diğer mekanlar ile olan ilişkisinden kaynaklanmaktadır (Şekil 4.35). Korelasyon analizlerinin yanı sıra, analizler öncesi öngörülerle analiz sonuçları karşılaştırılarak da çeşitli yorumlamalar yapılmıştır. Şekil 4.36'da yer alan dışbükey alanlar grafiğinde görülebilecek olan, 17, 23, 6 ve 12 nolu dışbükey alanlar (Şekil 4.36), bağlantı grafiğinden (Şekil 4.30) okunabileceği gibi, dağıtım mekanları olarak tanımlanabilecek mekanlardır. Ancak, hem görülebilirlik hem erişilebilirlik bağlamında birbirinden farklı ilişkiler sergilemektelerdir. Erişilebilirlik bağlamında sentaktik veriler ışığında, en yüksek değere sahip olan 12 nolu mekan, buna paralel olarak kullanımda da oldukça yüksek bir frekansa sahiptir. Ancak 6 ve 17 nolu mekanların frekansı 12 nolu mekandan daha yüksektir. 6 nolu mekanın yüksek frekansa ($f_6: 41$) sahip olmasının sebebi, hedef odaklı harekete sebep olan konferans salonuna giden yol üzerinde yer almasıdır ve burada daha çok içinden geçme (through movement) hareketi görülmektedir.

Şekil 4.36 : İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları (Ek B).

Şekil 4.37 : İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları.

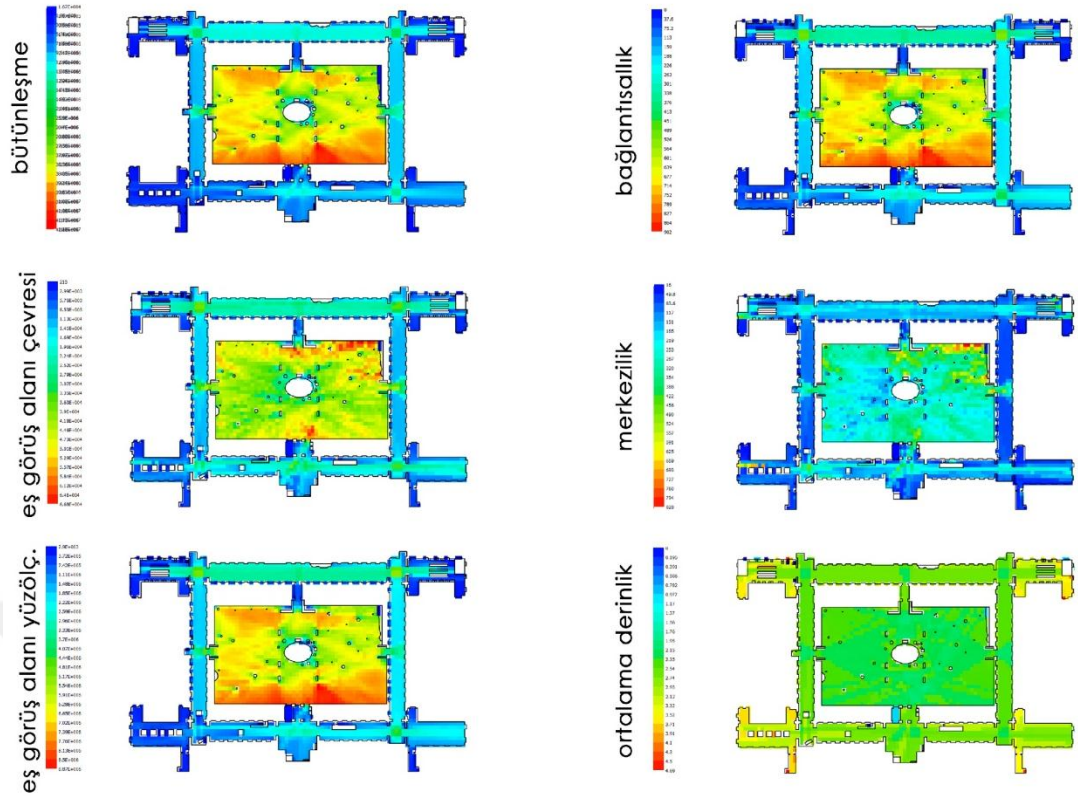
Özellikle etkinlik günleri frekansı artmaktadır, bunun yanı sıra düşey sirkülasyon ile de bağlantılı olduğundan ve girişe daha yakın konumlandığından daha yoğun bir kullanıma sahiptir. 17 nolu mekan ise sentaktik değerleri 12 nolu mekandan düşük olmasına rağmen, 12 nolu mekan ile çok yakın bir frekans değerine sahiptir (f_{17} : 49; f_{12} : 38), bunun sebebi ikisinin de benzer fonksiyonlar yüklenmiş ve esnek olmayan şekilde programlanmış mekanlar olmasıdır. 23 nolu mekanın sentaktik değerleri yüksek olmasına rağmen frekansı düşük olarak gözüktüğü de (f_{23} :16), 24 ve 25 nolu komşu mekanları ile birlikte ele alındığında, frekansın o kadar da düşük olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, 23 nolu mekanın daha çok düşey sirkülasyon ile bağlantılı olduğu için kullanıldığı sonucu çıkarılabilir (Şekil 4.36).

Arayüz Olasılık Tipi	Dışbükey Alanlar	Bütünleşme (geçirgenlik)	Merkezlilik (geçirgenlik)	Bağılantısalılık (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Yüzeölçümü (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (geçirgenlik)	Ortalama Derinlik (geçirgenlik)	Bütünleşme (görünebilirlik)	Merkezlilik (görünebilirlik)	Bağılantısalılık (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Yüzeölçümü (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (görünebilirlik)	Ortalama Derinlik (görünebilirlik)	Anlık gözlem_ Yürüme_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Oturma_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ AyaktaDurma_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Gruba Dahil Olma_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Tek_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Toplam_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Yürüme_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Oturma_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ AyaktaDurma_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Gruba Dahil Olma_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Tek_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Toplam_Az Yoğun Gün
A2	1	300,99	250,55	126,80	101,40	500,67	2264,59	867,67	685,71	221,90	179,90	1081,00	1884,71	1	3	3	0	7	7	13	1	4	4	14	18
A1, A3	2	288,13	249,65	121,80	97,16	484,99	2330,94	892,37	634,03	227,40	183,36	1063,39	1905,57	31	3	3	4	33	37	37	0	12	24	25	49
A2	3	280,18	256,32	118,30	94,83	486,74	2312,08	888,00	570,89	226,90	183,50	1019,36	1915,02	3	0	4	0	7	7	9	0	7	10	6	16
A3	4	198,95	162,31	86,90	69,72	328,96	2549,66	744,12	413,72	192,60	156,23	798,06	2020,69	17	9	7	6	27	33	19	3	2	10	14	24
A3	5	225,80	298,97	97,10	77,90	471,09	2495,66	779,41	620,64	200,40	162,58	989,92	1992,69	34	5	6	15	30	45	19	7	6	12	20	32
A3	6	132,44	165,81	69,80	58,33	308,45	2642,80	167,25	112,21	69,40	58,07	251,77	2537,23	25	0	0	11	14	25	16	0	0	6	10	16
A3	7	74,25	146,58	39,30	32,91	211,76	2845,74	138,03	104,52	57,50	48,12	221,54	2561,62	7	14	6	0	27	27	7	0	0	2	5	7
A6	8	133,78	200,03	70,60	59,40	343,29	2583,20	187,94	116,05	79,10	66,80	278,23	2473,99	1	0	0	0	1	1	1	0	1	0	2	2
A6	9	28,30	164,97	32,00	31,87	229,19	2643,61	198,96	112,73	83,90	70,39	281,59	2494,27	6	0	2	2	6	8	0	0	9	7	2	9
A6	10	32,99	210,04	37,30	36,50	276,19	2558,98	210,62	122,01	87,60	73,54	298,81	2410,63	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	2
A1, A2, A3, A5	11	26,87	179,55	30,40	30,84	227,57	2701,27	196,10	117,41	80,80	67,22	279,17	2459,92	54	2	14	39	31	70	67	0	4	43	28	71
A3	12	24,35	163,16	27,40	27,80	207,06	2696,32	178,25	110,47	75,40	62,45	261,44	2529,03	11	0	3	9	5	14	17	0	7	10	14	24
A4	13	18,53	174,54	20,90	20,03	180,15	2758,12	139,61	111,67	54,30	45,37	221,78	2449,02	18	87	35	67	73	140	24	85	13	76	46	122
A6	14	28,56	188,29	32,30	30,39	239,00	2641,92	187,86	118,71	79,30	66,69	280,80	2501,73	9	0	0	5	4	9	4	0	0	3	1	4
A6	15	8,01	87,04	8,80	8,51	82,77	2608,55	62,48	59,20	28,10	23,44	116,23	2856,69	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1
A3, A1	16	51,32	189,39	47,70	46,86	292,35	2500,20	779,64	560,81	200,40	162,12	940,33	2009,11	33	3	8	16	28	44	21	0	10	11	20	31
A3	17	16,10	192,74	18,70	18,70	185,92	2837,15	232,05	164,99	80,90	66,10	326,90	2228,00	20	10	1	11	10	21	18	0	10	15	13	28
A4	18	10,34	124,97	12,40	12,33	118,08	2967,64	136,92	156,70	45,70	37,28	233,52	2390,49	14	59	9	57	28	85	15	40	15	21	49	70
A6	19	4,25	69,05	5,20	5,52	58,66	3562,49	98,51	218,01	28,40	23,14	220,86	2653,11	1	0	0	0	1	1	0	1	0	0	1	1
A6	20	9,14	127,92	10,70	10,90	116,89	2994,57	188,06	199,64	65,40	52,39	316,06	2212,50	4	0	0	2	2	4	3	0	0	2	1	3
A1, A2, A3, A5	21	19,39	215,82	22,30	22,11	208,67	2678,95	234,68	165,19	82,40	66,94	329,59	2216,31	41	4	26	10	17	27	42	0	15	26	31	57
Dış Mekan	22	56,00	243,92	51,70	50,85	343,92	2437,37	787,86	548,75	202,70	164,07	934,16	1984,93	45	77	59	128	90	218	52	292	71	141	274	415
A3	23	20,35	259,45	23,40	23,46	242,68	2575,71	227,89	150,44	82,00	66,96	316,05	2227,02	6	0	0	0	6	6	5	4	1	7	3	10
A3	24	10,14	102,19	12,30	12,15	107,09	2998,96	121,07	156,96	41,60	33,73	221,98	2480,64	9	0	0	0	9	9	4	0	0	2	2	4
A6	25	13,22	110,02	15,90	15,97	132,54	2737,25	160,65	159,29	59,30	48,06	276,35	2304,58	0	0	1	0	1	1	0	0	1	0	1	1
A6	26	14,53	125,87	17,10	16,82	140,74	2810,91	163,02	154,11	59,90	48,57	273,31	2302,62	0	0	0	0	0	0	1		0	0	1	1
A6	27	11,24	92,95	12,40	12,31	105,52	2788,49	134,41	214,91	36,60	30,32	252,85	2533,08	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
A6	28	14,81	154,23	17,40	17,47	163,80	2705,77	203,48	204,76	67,70	54,96	330,00	2173,90	2	1	0	2	1	3	1	0	0	0	1	1
A6	29	17,51	222,44	20,50	20,05	205,65	2636,18	256,89	225,69	87,50	71,99	395,37	2170,75	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1
A6	30	30,29	184,65	34,60	34,92	253,93	2632,95	234,93	125,49	95,30	80,51	317,62	2325,41	2	0	0	0	2	2	2	0	0	0	2	2

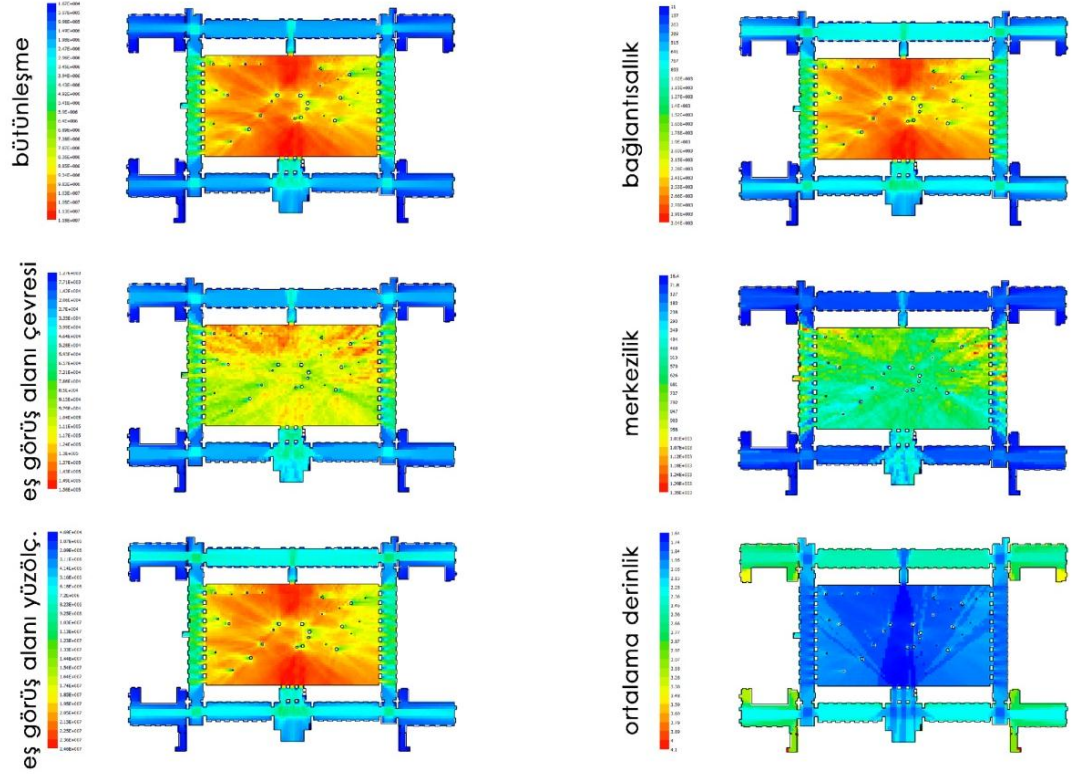
Şekil 4.38 : İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-aktivite temelinde analiz sonuçları.

Bağladığı Arayüzler	Geçiş Noktası İsmi	Bütünleşme	Merkezlilik	Bağılantısalılık	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü	Eş Görüş Alanı Çevresi	Ortalama Derinlik	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_9.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_11.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_12.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_14.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_15.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_17.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_Toplam	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_9.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_11.00	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_12.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_14.00	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_15.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_17.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_Toplam
Dış Mekan-A2	1	60,58	204,85	55,50	54,71	333,90	2351,85	27	22	38	22	19	33	161	28	40	70	28	44	38	248
A3-A3	2	2,10	38,42	3,20	3,06	33,95	3489,17	14	13	27	11	11	23	99	14	24	36	18	13	16	121
A3-A3	3	81,63	215,20	74,10	72,93	395,98	2385,63	15	14	32	6	10	13	90	14	14	22	10	37	11	108
A2-D.M.	4	72,69	299,49	65,60	63,96	437,27	2238,47	2	7	15	11	6	9	50	6	19	40	11	12	16	104
A3-A3	5	31,44	203,11	35,80	35,80	269,66	2629,46	30	14	26	20	14	18	122	12	16	10	17	6	8	69
A3-A3	6	2,10	38,42	3,20	3,06	33,95	3489,17	23	12	23	27	16	18	119	25	23	26	20	10	20	124
A3-A6	7	25,94	211,99	29,60	26,76	235,21	2651,47	17	3	3	3	6	0	32	25	1	0	2	0	4	32
A3-A6	8	30,62	185,13	34,60	32,55	245,47	2633,82	11	8	5	14	16	11	65	25	12	6	11	8	15	77
A3-A1,A2	9	21,43	144,85	24,40	24,89	183,86	2811,79	23	10	32	16	22	3	106	27	9	28	11	9	15	99
A1,A2-A3	10	29,67	184,58	33,70	34,08	250,52	2636,85	25	21	21	5	18	31	121	29	26	45	22	12	13	147
A1, A2, A3-Dış Mekan	11	5,11	155,66	6,30	6,05	96,99	3193,05	8	16	14	11	17	6	72	28	16	33	16	6	7	106
A3-A4	12	32,70	212,48	37,30	38,03	284,25	2625,09	43	30	32	22	31	33	191	11	21	52	24	6	15	129
A3-A6	13	29,84	177,44	33,80	34,24	246,51	2636,62	9	3	8	0	2	1	23	2	1	0	3	1	2	9
A3-A3	14	19,57	121,67	21,60	21,65	160,26	2767,18	11	11	21	12	12	8	75	5	9	16	9	2	4	45
A4-A4	15	12,30	450,67	14,30	11,29	225,55	2706,50	1	3	6	4	4	7	25	1	3	4	3	2	1	14
A4-A6	16	28,86	199,92	32,70	31,01	248,70	2640,23	18	3	17	16	10	19	83	11	5	10	5	0	2	33
A4-A6	17	10,43	116,87	11,00	11,37	109,70	2811,32	0	1	16	1	0	0	18	0	1	11	0	0	0	12
A3-A6	18	17,31	209,74	20,40	20,01	198,17	2694,97	0	1	0	0	1	0	2	0	2	1	0	0	0	3
A3-A3	19	22,73	274,28	25,70	25,01	261,44	2469,60	14	8	33	19	12	8	94	9	23	20	27	18	20	117
A3-A3	20	17,20	129,12	20,70	20,87	164,13	2748,66	4	3	16	13	13	8	57	10	12	15	11	17	5	70
A3-A4	21	25,38	225,57	28,00	27,70	248,74	2425,93	17	6	31	19	8	7	88	4	18	30	13	25	12	102
A4-A6	22	10,76	145,15	12,30	12,60	134,39	2737,42	8	4	5	4	9	6	36	2	4	18	2	15	9	50
A4-A6	23	12,83	136,44	13,50	13,67	133,78	2611,11	4	0	2	0	8	0	14	0	0	0	1	1	0	2
A1, A2, A3-Dış Mekan	24	4,38	154,74	6,40	6,84	102,87	3153,04	5	6	18	4	6	7	46	8	14	11	19	21	22	95
A3-A3	25	23,38	238,81	26,40	26,12	244,64	2667,95	14	8	37	22	7	6	94	5	16	10	19	10	5	65
A3-A3	26	17,44	134,33	21,20	21,09	168,30	2742,14	25	12	25	13	4	4	83	16	21	24	14	13	4	92
A3-A3	27	11,35	298,85	14,40	15,15	212,73	2857,62	13	11	28	13	5	9	79	13	5	19	16	7	5	65
A3-A6	28	12,06	116,48	13,00	13,20	122,98	2635,92	0	1	0	1	1	0	3	0	0	2	0	0	0	2
A3-A6	29	14,17	144,71	16,40	16,74	155,48	2710,17	5	2	7	19	1	3	37	4	1	8	4	4	0	21
A3-A6	30	14,58	114,72	17,60	17,41	141,31	2742,14	9	4	42	16	4	8	83	13	7	12	2	0	0	34

Şekil 4.39 : İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları temelinde analiz sonuçları.

Şekil 4.40 : İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı erişilebilirlik bağlamında sentaktik analiz grafikleri.

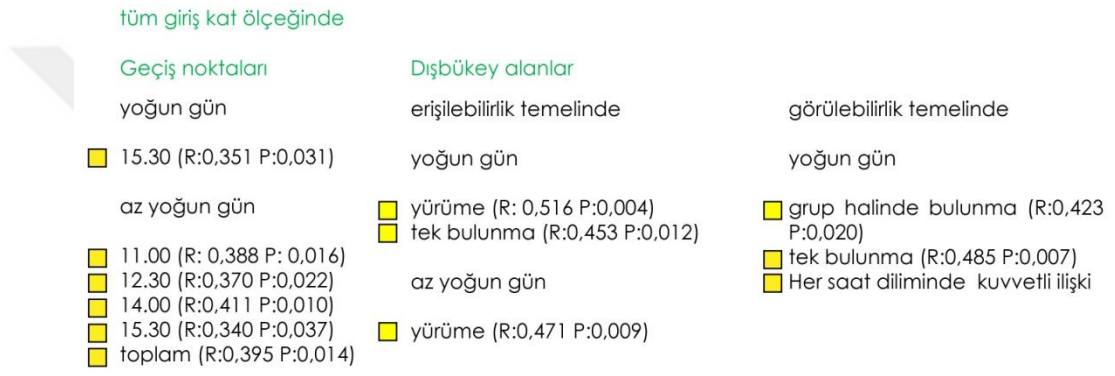
Şekil 4.41 : İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı görülebilirlik bağlamında sentaktik analiz grafikleri.

4.4.2 Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi analiz sonuçları

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi de İTÜ Mimarlık Fakültesi gibi mimarlık okulu olarak tasarlanmamış bir yapının içine yerleşmiştir. İki yapının birleşiminden oluşan uzun koridorlu ve koridorlar arası geniş geçişlerin meydana getirdiği mekanlardan oluşan bir mekan karakterine sahiptir. Tüm giriş kat ölçeğinde bakıldığında, Şekil 4.47, Şekil 4.48 ve Şekil 4.49'daki tablolarda yer alan verilerin korelasyon analizleri sonucunda, Şekil 4.42'de görülen sonuçlara ulaşılmıştır. Şekil 4.42'de görüldüğü üzere, geçiş noktaları (Şekil 4.46) bağlamında bakıldığında, az yoğun günde neredeyse günün her saatinde konfigürasyon ile kullanım/gözlemlerle elde edilen frekans değerleri arasında kuvvetli bir ilişki ile karşılaşılmaktadır. Yoğun günde bu durumun karşılıkları arandığında sadece 15.30'da (R:0,351 P:0,031) benzer bir ilişki görülmektedir. Geçiş noktaları açısından yoğun gün ve az yoğun gün arasındaki bu fark, mekan kalabalık olduğunda, mekan konfigürasyonunun kullanımı yönlendirmesinin zayıf olduğunu ortaya koymaktadır.

Dışbükey alanlar (Şekil 4.45) üzerinden durum incelendiğinde, erişilebilirlik temelinde hem yoğun günde hem az yoğun günde yürüme aktivitesi ile konfigürasyon arasında kuvvetli bir ilişki görülmektedir (Şekil 4.42). Bunun yanı sıra, yoğun günde, yürüme aktivitesi ile birlikte tek bulunma durumu da konfigüratif özellikler ile kuvvetli bir ilişki içindedir. Görülebilirlik bağlamında bu durum farklılaşarak, aktiviteler özelinde mekan konfigürasyonu ile bir ilişkiye rastlanmazken, grup halinde ve tek bulunma durumlarının konfigüratif özellikler ile ilişkisi oldukça kuvvetlidir. Dışbükey alanlarda görülebilirlik temelindeki durum, geçiş noktalarındaki durumdan farklılaşarak, az yoğun günde hiçbir ilişki sergilemezken yoğun günde grup halinde ve tek bulunmanın yanı sıra her saat diliminde de mekan konfigürasyonu ile kullanım arasında kuvvetli bir ilişki ortaya koymaktadır (Şekil 4.42). Geçiş noktaları ile dışbükey alanlar arasındaki bu farklılaşma, metodolojinin çeşitlendirilmiş olmasının bir sonucudur. Geçiş noktaları (Şekil 4.46), kullanım periyodu olarak geçiş odaklı, çok daha kısa süreli kullanımlara (temporary) sahne olurken; dışbükey alanlar (Şekil 4.45), hem kısa süreli (temporary) hem uzun süreli (permanent) kullanımlara izin vermektedir. Metodolojiye ikisinin de dahil edilmesi kısa ve uzun süreli kullanımların mekanla olan ilişkisini tartabilmek açısından oldukça önemlidir. Az yoğun günde, geçiş

noktalarında, mekan konfigürasyonu ile kuvvetli ilişkiler görülmesi ve aynı günde dışbükey alanlarda hiçbir ilişki görülememesi, dışbükey alanlarda özellikle esnek olmayacak şekilde programlanmış olan A4 arayüzüne örnek oluşturan mekanların odak oluşturması ve kullanıma olan etkisi sebebiyledir. Bunun yanı sıra esnek programlanmış olan, A3 arayüzüne örnek oluşturan mekanların da bu duruma sebep olduğu düşünülmektedir. MGSÜ’de diğer okullardan farklı olarak görülen bir durum, bazı dışbükey alanların da hiçbir tasarlanmışlık ya da programlanmışlık sergilememesi ve kullanım olarak da yorumlanmadan çoğunlukla sadece geçiş amacıyla kullanılmasıdır. Bu anlamda geçiş noktaları temelinde ortaya çıkan sonucun daha gerçekçi olduğu düşünülmektedir.

Şekil 4.42 : MGSÜ Mimarlık Fakültesi tüm giriş kat ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.

Tüm giriş kat ölçeğindeki irdelemelerin ardından, arayüzler ölçeğinde dışbükey mekanların gruplanarak değerlendirilmesi ile daha spesifik irdelemeler yapılmıştır (Şekil 4.43, Şekil 4.44). A1, A2, A3, A4, A5 ve A6 (Şekil 3.8, Ek A) olmak üzere arayüz oluşturan mekan gruplarının her biri için korelasyon analizleri yapılmış ancak tüm analiz sonuçlarında olduğu gibi sadece kuvvetli ilişkiler ortaya koyanlar tablolarda verilmiş ve değerlendirilmiştir. İç dış mekan arası görülebilirlik üzerinden tanımlanmış olan A1 arayüzüne MGSÜ’de 2, 12, 14, 15, 16 nolu dışbükey alanlar örnek oluşturmaktadır. Tek bulunma durumu hem erişilebilirlik temelinde hem görülebilirlik temelinde konfigürasyon ile kuvvetli ilişkiler sergilemektedir. Bunun yanı sıra, A1 arayüzünde ortaya çıkan bir diğer durum, merkezilik parametresi bağlamındaki kuvvetli ilişkilerdir. Özellikle erişilebilirlik temelinde, az yoğun günde, oturma, gruba dahil olma, 14.00 ve 15.30 saat dilimlerinde karşılaşılan bu durum; yoğun günde, oturma aktivitesinde ve görülebilirlik temelinde yoğun günde tek bulunma durumunda da görülmektedir. Her birinde negatif bir ilişki gösteren bu

durum, mekanın merkeziliği arttıkça ve geometri olarak çembere yaklaştıkça, kullanımın da arttığını ortaya koymaktadır. Özellikle oturma aktivitesi bazında karşılaşılan merkezilik ile negatif yönde kuvvetli ilişki gösterme, tasarlanmış kullanımların bir sonucu olarak yorumlanabilir. Kantin olarak işlevlendirilmiş olan 14 ve 15 nolu dışbükey alanlar (Şekil 4.45), merkeziliğin görece düşük olduğu dışbükey alanlardır (Şekil 4.47, Şekil 4.50), ancak bu alanların fonksiyonundan ve mobilyalar anlamındaki tasarlanmışlığından ötürü oturma aktivitesi bağlamında frekansı daha yüksektir (Şekil 4.47).

Şekil 4.43 : MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katındaki A1 ve A2 arayüzleri ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.

İç dış mekan arası erişilebilirlik temelinde tanımlanmış A2 arayüzüne ise, 1, 3, 13, 17, 18, 25 nolu dışbükey alanlar (Şekil 4.45) örnek oluşturmaktadır. A2 arayüzünde, hem erişilebilirlik hem görülebilirlik temelinde tek bulunma durumu yoğun günde

dikkat çekici kuvvetli bir ilişki sergilerken; bunun dışında, A1 arayüzünde olduğu gibi, merkezilik parametresi üzerinden negatif yönde kuvvetli ilişkiler görülmektedir. A2 arayüzünde de A1 arayüzünde olduğu gibi, erişilebilirlik temelinde, oturma ile mekanın merkeziliği arasında negatif yönde kuvvetli bir ilişki görülmektedir. Burada da merkezilik değeri görece düşük çıkan (Şekil 4.50) 13 nolu mekanın kantin olarak işlevlendirilmiş olmasının etkisi olduğu düşünülmektedir, çünkü dış iç mekan arası geçiş için A2 arayüzüne örnek olan diğer mekanlarda, gözlemler sırasında oturma eylemi ile çok sık karşılaşılmamıştır. Aynı şekilde erişilebilirlik temelinde az yoğun günde gruba dahil olma durumunun merkezilikle ilişkisi de bu bağlamda açıklanabilir. Az yoğun günde, saat 14.00 ve 15.30'da görülen ilişki ise, giriş çıkışların az olduğu ve kantinin bir sosyal etkileşim alanı olarak kullanıldığına işaret etmektedir.

Esnek programlanmışlık çerçevesinde tanımlanmış A3 arayüzüne 2, 3, 4, 5, 8, 10, 12, 16, 19, 22, 24, 26, 27, 28, 31 nolu dışbükey alanlar (Şekil 4.45) örnek oluşturmaktadır. A3 arayüzünde diğer arayüzlerden farklılaşan bir durum olarak, erişilebilirlik ve görülebilirlik bağlamlarında çoğunlukla benzer aktivite ve saatlerde kuvvetli ilişkiler görülmektedir (Şekil 4.44); bunun sebebi, A3 arayüzlerinde fiziksel olarak engel oluşturan ancak görülebilirlik anlamında engel oluşturmayan çok fazla eleman olmaması ve iki durumun birbirine oldukça benzemesi olabilir. A3 arayüzü kapsamında erişilebilirlik ile görülebilirlik arasındaki fark, sadece iç dış mekan arası görülebilirlik ilişkisinin erişilebilirlikten kuvvetli olmasının A3 arayüzüne olan dolaylı etkisi olarak özetlenebilir.

A3 arayüzü, tanımlanmış arayüz olasılıkları arasında konfigürasyon davranış/kullanım ilişkisinin en rahat gözlemlenebileceği arayüz olarak düşünülerek araştırmaya dahil edilmiştir. Programındaki esnek durum, kullanıcılar tarafından yorumlanabilmesine izin vermekte, aynı anda farklı kişiler tarafından farklı aktivitelere sahne olabilecekken, benzer şekilde farklı zamanlarda da farklı aktivitelere sahne olabilmektedir. Yürüme, gruba dahil olma, tek bulunma ve toplam aktivite bağlamında kuvvetli ilişkiler ortaya konulmuştur. Gruba dahil olma ve tek bulunma durumlarının her ikisinin de mekan konfigürasyonu ile ilişkili çıkması, mekanın etkileşim potansiyelini vurgulamaktadır. Hem topluluk oluşturmuş kişileri hem topluluk oluşturma potansiyeli olan kişiler derinliği daha az olan sığ mekanları daha çok kullanmakta ve dolayısıyla daha çok kasıtsız karşılaşmalar ve etkileşimler

yaşanmaktadır. Bu da Hall (1966) ve Gofmann'ın da (1963) belirttiği üzere birlikte varolma kapsamında topluluk oluşturma potansiyelini arttırmakta ve mekan kimliğinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Şekil 4.44 : MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katındaki A3 ve A6 arayüzleri ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.

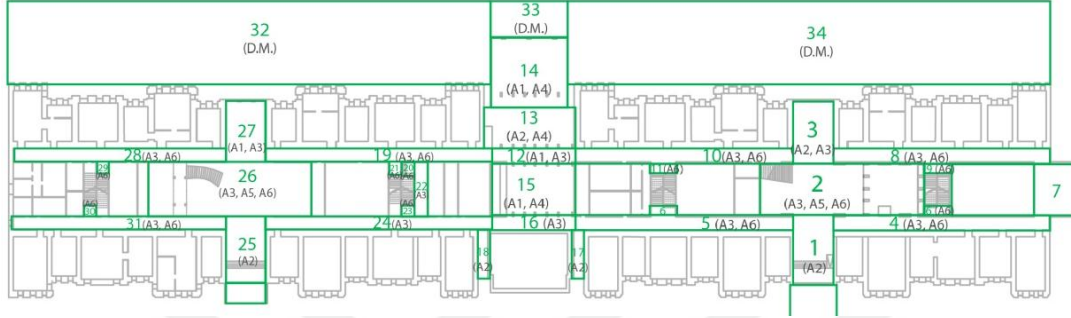
Erişilebilirlik temelinde her iki günde de öğle arası saatine denk gelen 12.30 gözlemlerinde elde edilen frekanslar ile konfigürasyon arasında merkezilik parametresine bağlı olarak kuvvetli ilişki görülmektedir. Merkezilik özelliği daha yüksek olan mekanlarda kullanımın da daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer arayüz örneklerinde yoğunlukla negatif bir ilişki sergileyen merkezilik parametresi kapsamındaki analizlerin burada pozitif bir ilişki sergilemesi, arayüzün kendi esnek programlanmış olma özelliği çerçevesinde, doğal harekete izin veren ve yoğunlukla

konfigürasyonun davranışı şekillendirmesinin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Çoğunlukla koridorlarda konumlanan A3 arayüzlerinin geometrisi dikdörtgene daha yakın ve merkezilik değeri de daha yüksektir (Şekil 4.45, Şekil 4.50); buna göre yoğun günde öğle saatinde geçiş anlamında kullanılan koridorlardaki kullanımın, mekansallığı daha yüksek olan, geometrik olarak çembere daha çok yaklaşan mekanlara göre daha fazla olduğu söylenebilir.

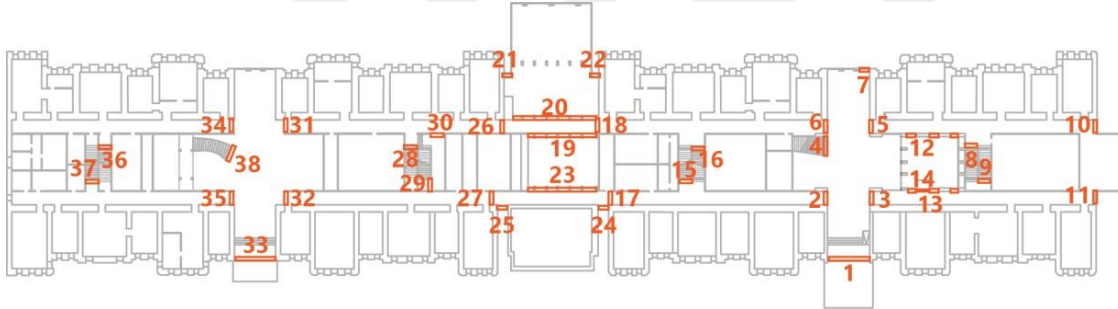
Az yoğun günde ise, kullanıcılar mekan konfigürasyonu ile ilişkili biçimde tüm yapıyı kullanmaktadır; bu durum tüm giriş kat ölçeğindeki analiz sonuçlarından geçiş noktalarının ortaya koyduğu sonuçlar ile paralellik göstermektedir. Görülebilirlik temelinde merkezilik değeri daha yüksek olan dikdörtgene yaklaşan mekanlar olarak koridorlar göze çarpmaktadır. Daha kare geometriye yakın olan, sadece geçiş amaçlı kullanılmayan mekanlarda, oturma aktivitesinin daha yoğun olduğu gözlemlenmiş dolayısıyla negatif bir ilişki ortaya çıkmıştır (Şekil 4.44).

Düşey erişilebilirlik bağlamında tanımlanmış A6 arayüzüne, 2,4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 19, 20, 21, 23, 26, 28, 29, 30 nolu dışbükey alanlar (Şekil 4.45) örnek oluşturmaktadır. Şekil 4.44'te görülebileceği üzere incelemeler, hem erişilebilirlik hem görülebilirlik üzerinden yapılmıştır. Burada esas önemli olan erişilebilirlik temelindeki ilişkiler olsa da görülebilirlik parametresine göre tüm katın durumunun A6 arayüzlerine olan dolaylı etkisi de analizlere dahil edilmiştir. Erişilebilirlik temelinde, yoğun günde, az yoğun güne göre çok daha fazla ilişkiye rastlanmıştır. Diğer arayüzler ve tüm kat ölçeğindeki sonuçlara zıt bir karakter sergileyen bu durum, arayüzün yapısından kaynaklanmaktadır. Yoğun gün durumu, özellikle atölye ve stüdyo dersleri çerçevesinde belirlendiğinden, sosyal etkileşim alanlarında zaman geçirme durumunun daha az görüldüğü bir gündür, dolayısıyla A6 arayüzünden elde edilen sonuçların daha gerçekçi olarak elde edilebildiği gün olarak düşünülmektedir. Giriş katlar ile üst katlar arasındaki eşikleri tanımlayan A6 arayüzünde yoğun günde, kullanım ile mekan konfigürasyonu arasında daha fazla sayıda kuvvetli ilişki görülmesi, kişilerin üst kata ulaşmak için her zaman hedef odaklı bir harekette bulunmadığını, giriş katın konfigüratif özelliklerinin yönlendirmesi ile düşey sirkülasyon elemanlarına yöneldiklerini ortaya koymaktadır. Üst katlarda da sirkülasyon anlamında bir süreklilik durumu olduğundan herhangi bir noktadan üst kata ulaşan bir kişi, o kattaki tüm noktalara ulaşabilmektedir. Bu anlamda MGSÜ, üst katlarında sirkülasyon sürekliliği göstermeyen Bilgi Üniversitesi ve BAU'dan

farklılaşmaktadır. Yapıda çok sayıda merdiven olması alternatifli bir durum yaratmaktadır ancak kişiler üst katta sınıflarına ya da ulaşmaları gereken yere doğrudan çıkan merdivenleri tercih etmek yerine, giriş katta ulaşılması daha kolay ve konfigüratif açıdan kişinin yönlendirildiği düşey sirkülasyon elemanlarını kullanmayı tercih etmektedir. Üst katlarda da süreklilik gösteren bir sirkülasyon sistemi olduğundan bu durum görülebilmektedir.

Şekil 4.45 : MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları (Ek C).

Şekil 4.46 : MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları.

4 ve 38 nolu geçiş noktalarındaki (Şekil 4.46) frekans değerleri (f_4 : 65, f_{38} : 48) ile 8, 9, 15, 16, 28, 29, 36, 37 geçiş noktalarındaki (Şekil 4.46) frekans değerleri (f_8 :36, f_9 :26, f_{15} : 44, f_{16} : 49, f_{28} : 26, f_{29} : 15, f_{36} : 1, f_{37} :2) arasındaki fark ile sentaktik değerlerin karşılaştırılması da (Şekil 4.49, Şekil 4.50, Şekil 4.51) bu durumu ortaya koymaktadır. Kuvvetli ilişki sergileyen tek aktivite yürüme iken bunu yanı sıra tek bulunma ve gruba dahil olma durumları benzer ilişki sergilemiştir. Bunun sebebi A6 arayüzünün düşey sirkülasyon anlamında geçiş noktası vazifesi görmesinden kaynaklanmaktadır. Bazı dışbükey alanlar, A6 ve A3 karakterine aynı anda göstermektedir, ancak bunlar da koridorlar olduğundan, esnek programlanmış mekan (A3) parametresi A6 arayüzünün kendi karakterini bozmamakta, tersine destek olarak etkisini arttırmaya yardımcı olmaktadır.

Arayüz Olasılık Tipi	Dışbükey Alanlar	Bütünselme (geçirgenlik)	Merkezilik (geçirgenlik)	Bağıntısalılık (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (geçirgenlik)	Ortalama Derinlik (geçirgenlik)	Bütünselme (görünebilirlik)	Merkezilik (görünebilirlik)	Bağıntısalılık (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (görünebilirlik)	Ortalama Derinlik (görünebilirlik)	Anlık gözlem_ Yürüme_ Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Oturma_ Yoğun Gün	Anlık gözlem_ AyaktaDurma_ Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Gruba Dahil Olma_ Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Tek_ Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Toplam_ Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Yürüme_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Oturma_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ AyaktaDurma_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Gruba Dahil Olma_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Tek_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Toplam_Az Yoğun Gün
A2	1	162,28	167,70	208,20	210,01	592,65	214,58	328,61	84,22	340,70	344,06	530,21	160,87	18	0	1	6	13	19	25	1	2	8	20	28
A3, A6, A5	2	181,65	174,74	196,80	198,53	580,21	220,61	350,50	91,97	342,70	345,96	553,41	160,03	18	9	25	23	29	52	19	6	4	2	27	29
A2, A3	3	159,52	164,82	206,70	209,34	585,36	216,58	308,28	82,69	340,30	343,69	524,79	161,76	11	0	2	8	5	13	6	1	16	11	12	23
A3, A6	4	96,27	130,98	216,80	220,73	536,20	214,82	179,20	93,33	345,10	348,07	562,00	158,17	22	0	9	17	14	31	33	1	10	18	16	34
A3, A6	5	111,28	174,91	132,90	134,63	459,28	246,21	249,95	75,94	336,00	339,76	500,20	164,29	33	0	0	17	16	5	28	0	7	16	19	35
A6	6	90,73	184,31	104,20	105,92	431,96	245,03	276,00	79,20	340,90	344,03	516,40	159,72	2	1	4	4	3	7	1	0	0	0	1	1
	7	78,56	512,77	74,70	80,48	638,12	234,37	229,68	90,73	344,70	347,26	552,31	160,49	2	0	0	0	2	2	4	1	2	0	7	7
A3, A6	8	64,09	208,29	181,10	184,82	542,56	222,94	250,14	92,79	344,60	347,61	559,00	159,06	21	0	0	13	8	21	18	0	4	8	14	22
A6	9	63,17	120,65	216,90	221,17	515,90	215,84	225,04	82,56	340,70	343,69	524,44	160,45	2	0	0	0	2	2	6	0	0	2	4	6
A3, A6	10	53,58	178,66	133,40	135,06	462,50	246,19	203,51	76,50	336,10	339,86	503,50	163,70	30	2	1	19	14	33	23	0	0	9	14	23
A6	11	48,08	181,01	100,00	101,20	411,72	248,78	231,67	62,62	331,80	335,64	457,93	168,30	1	0	0	0	1	0	3	0	0	0	3	3
A3, A1	12	34,05	110,71	86,00	86,36	280,88	287,24	242,32	69,55	328,70	332,23	474,08	165,80	24	3	7	20	14	34	33	0	6	8	31	39
A4, A2	13	68,23	101,34	90,30	91,74	290,77	284,95	93,62	69,76	326,00	329,11	471,93	167,94	8	29	45	45	33	88	27	16	25	44	24	68
A4, A1	14	57,74	98,50	99,30	100,68	311,67	282,77	227,92	67,43	327,80	331,30	467,13	167,26	6	24	22	37	15	52	8	57	15	53	25	78
A4, A1	15	50,05	106,53	95,10	95,85	302,95	270,10	221,81	93,78	339,20	343,02	557,87	156,73	5	10	31	34	12	46	23	18	43	20	64	84
A3	16	44,46	124,96	106,20	107,71	344,54	259,44	183,37	67,17	329,40	333,19	467,57	166,36	10	0	2	2	10	12	4	0	3	0	7	7
A2	17	66,26	94,19	107,20	108,13	318,69	239,65	200,80	53,77	325,00	328,59	420,33	172,63	0	2	3	2	3	5	0	0	0	0	0	0
A2	18	58,09	58,40	59,30	59,76	184,02	333,74	194,45	58,19	315,30	319,92	431,06	171,78	2	0	0	2	0	2	0	1	0	0	1	1
A3, A6	19	64,55	140,49	96,00	97,33	333,59	277,50	237,55	242,18	107,90	109,18	384,64	211,97	14	1	8	8	9	17	22	8	0	9	21	30
A6	20	160,53	79,21	22,50	22,36	95,98	352,05	209,20	45,92	104,90	106,04	217,76	210,54	2	0	0	0	2	2	1	0	0	0	1	1
A6	21	176,86	111,38	22,80	22,49	106,94	358,58	430,06	159,64	71,90	72,16	335,01	204,69	4	0	0	2	2	4	2	0	0	0	2	2
A3	22	171,85	42,97	36,20	35,08	119,26	347,25	300,41	75,51	139,50	145,25	311,68	205,45	2	0	0	0	2	2	4	0	0	0	4	4
A6	23	138,69	121,76	22,00	22,09	106,52	377,14	399,83	42,72	71,80	72,01	166,53	217,73	4	0	0	2	2	4	1	0	3	0	4	4
A3	24	107,88	51,14	100,30	38,66	218,85	288,83	245,97	269,16	53,90	55,31	348,14	227,38	13	0	0	8	5	13	24	8	6	10	28	38
A2	25	94,48	61,77	21,30	21,34	109,30	336,94	97,75	133,71	29,30	29,38	178,46	257,18	7	0	0	2	5	7	11	0	0	0	11	11
A3, A6, A5	26	188,68	213,80	30,70	31,57	245,25	313,61	382,27	180,19	29,90	30,37	218,44	260,49	13	0	1	10	4	14	12	6	0	13	5	18
A1, A3	27	188,68	111,90	20,40	20,32	124,09	325,71	382,27	126,83	19,20	19,58	144,41	285,12	3	0	3	4	2	6	3	0	0	0	3	3
A3, A6	28	171,85	186,78	32,50	33,11	234,32	294,11	300,41	201,82	34,30	35,29	253,36	249,75	2	0	0	2	0	2	8	1	0	2	7	9
A6	29	58,09	455,23	39,70	43,27	443,61	279,52	194,45	695,32	54,20	58,59	635,53	214,62	0	0	0	0	0	0	5	1	0	2	4	6
A6	30	44,46	352,71	50,50	52,94	427,22	279,23	183,37	349,89	47,50	50,24	418,60	238,15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

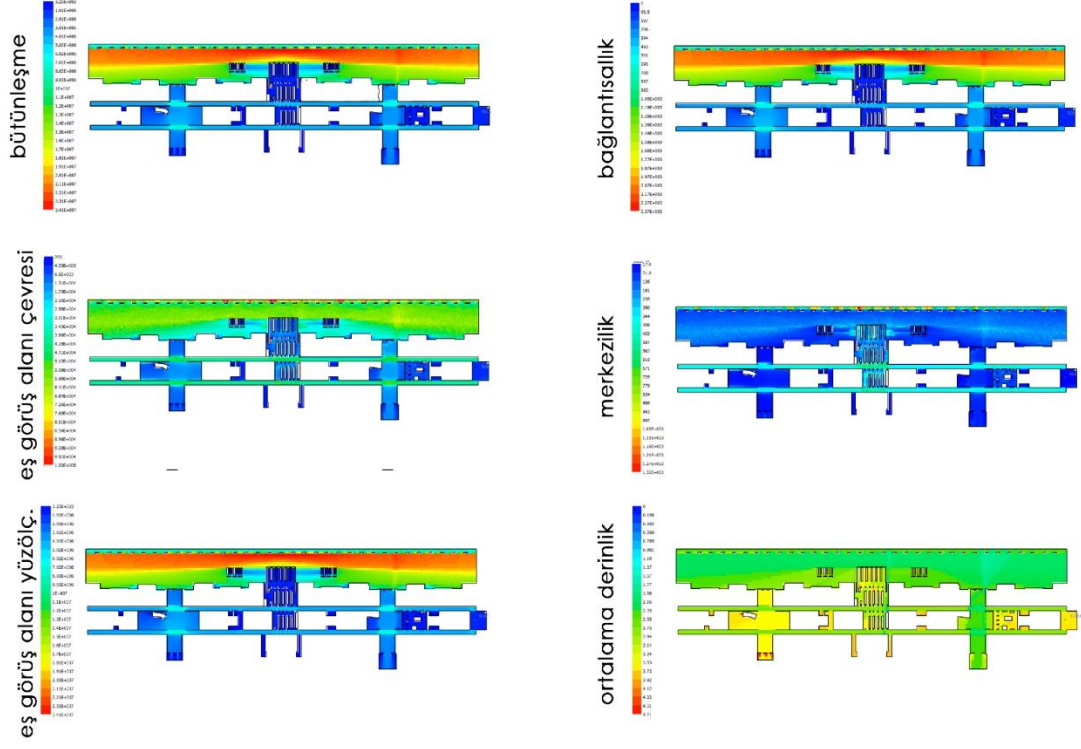
Şekil 4.47 : MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-aktivite temelinde analiz sonuçları.

Arayüz Olasılık Tipi	Dış Bükey Alan	Bütünleşme (geçirgenlik)	Merkezlilik (geçirgenlik)	Bağılantısalılık (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (geçirgenlik)	Ortalama Derinlik (geçirgenlik)	Bütünleşme (görünebilirlik)	Merkezlilik (görünebilirlik)	Bağılantısalılık (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (görünebilirlik)	Ortalama Derinlik (görünebilirlik)	Anlık gözlem_Yoğun Gün_9.30	Anlık gözlem_Yoğun Gün_11.00	Anlık gözlem_Yoğun Gün_12.30	Anlık gözlem_Yoğun Gün_14.00	Anlık gözlem_Yoğun Gün_15.30	Anlık gözlem_Yoğun Gün_17.00	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_9.30	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_11.00	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_12.30	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_14.00	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_15.30	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_17.00
A2	1	162,28	167,70	208,20	210,01	592,65	214,58	328,61	84,22	340,70	344,06	530,21	160,87	5	6	6	7	0	1	2	5	4	6	4	7
A3, A6, A5	2	181,65	174,74	196,80	198,53	580,21	220,61	350,50	91,97	342,70	345,96	553,41	160,03	7	14	7	6	14	5	2	5	7	6	3	6
A2, A3	3	159,52	164,82	206,70	209,34	585,36	216,58	308,28	82,69	340,30	343,69	524,79	161,76	2	2	9	0	2	0	3	7	6	0	4	3
A3, A6	4	96,27	130,98	216,80	220,73	536,20	214,82	179,20	93,33	345,10	348,07	562,00	158,17	4	3	5	8	3	5	10	17	3	5	4	4
A3, A6	5	111,28	174,91	132,90	134,63	459,28	246,21	249,95	75,94	336,00	339,76	500,20	164,29	21	4	8	7	0	9	3	3	14	5	5	5
A6	6	90,73	184,31	104,20	105,92	431,96	245,03	276,00	79,20	340,90	344,03	516,40	159,72	0	5	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	7	78,56	512,77	74,70	80,48	638,12	234,37	229,68	90,73	344,70	347,26	552,31	160,49	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	6	0
A3, A6	8	64,09	208,29	181,10	184,82	542,56	222,94	250,14	92,79	344,60	347,61	559,00	159,06	0	0	4	1	3	13	1	8	0	10	1	2
A6	9	63,17	120,65	216,90	221,17	515,90	215,84	225,04	82,56	340,70	343,69	524,44	160,45	0	1	0	0	0	1	0	0	5	0	0	0
A3, A6	10	53,58	178,66	133,40	135,06	462,50	246,19	203,51	76,50	336,10	339,86	503,50	163,70	3	3	4	7	9	2	1	14	0	5	0	3
A6	11	48,08	181,01	100,00	101,20	411,72	248,78	231,67	62,62	331,80	335,64	457,93	168,30	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1
A3, A1	12	34,05	110,71	86,00	86,36	280,88	287,24	242,32	69,55	328,70	332,23	474,08	165,80	6	4	6	7	8	3	2	4	14	5	1	3
A4, A2	13	68,23	101,34	90,30	91,74	290,77	284,95	93,62	69,76	326,00	329,11	471,93	167,94	16	10	9	23	18	14	7	18	0	15	17	10
A4, A1	14	57,74	98,50	99,30	100,68	311,67	282,77	227,92	67,43	327,80	331,30	467,13	167,26	4	13	2	8	14	11	5	5	0	30	28	8
A4, A1	15	50,05	106,53	95,10	95,85	302,95	270,10	221,81	93,78	339,20	343,02	557,87	156,73	4	5	9	16	0	12	5	21	16	8	15	18
A3	16	44,46	124,96	106,20	107,71	344,54	259,44	183,37	67,17	329,40	333,19	467,57	166,36	2	0	3	5	3	0	0	4	1	0	2	0
A2	17	66,26	94,19	107,20	108,13	318,69	239,65	200,80	53,77	325,00	328,59	420,33	172,63	1	1	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0
A2	18	58,09	58,40	59,30	59,76	184,02	333,74	194,45	58,19	315,30	319,92	431,06	171,78	0	2	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0
A3, A6	19	64,55	140,49	96,00	97,33	333,59	277,50	237,55	242,18	107,90	109,18	384,64	211,97	2	7	4	5	0	1	2	2	7	8	3	9
A6	20	160,53	79,21	22,50	22,36	95,98	352,05	209,20	45,92	104,90	106,04	217,76	210,54	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0
A6	21	176,86	111,38	22,80	22,49	106,94	358,58	430,06	159,64	71,90	72,16	335,01	204,69	1	0	2	1	0	0	0	0	0	2	0	0
A3	22	171,85	42,97	36,20	35,08	119,26	347,25	300,41	75,51	139,50	145,25	311,68	205,45	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4	0
A6	23	138,69	121,76	22,00	22,09	106,52	377,14	399,83	42,72	71,80	72,01	166,53	217,73	0	2	2	0	0	0	3	0	0	1	0	0
A3	24	107,88	51,14	100,30	38,66	218,85	288,83	245,97	269,16	53,90	55,31	348,14	227,38	2	2	3	4	1	1	5	7	3	10	7	7
A2	25	94,48	61,77	21,30	21,34	109,30	336,94	97,75	133,71	29,30	29,38	178,46	257,18	1	0	4	0	1	1	1	1	1	0	7	1
A3, A6, A5	26	188,68	213,80	30,70	31,57	245,25	313,61	382,27	180,19	29,90	30,37	218,44	260,49	2	1	8	1	2	0	0	3	3	9	2	1
A1, A3	27	188,68	111,90	20,40	20,32	124,09	325,71	382,27	126,83	19,20	19,58	144,41	285,12	1	0	1	0	4	0	0	0	0	0	2	1
A3, A6	28	171,85	186,78	32,50	33,11	234,32	294,11	300,41	201,82	34,30	35,29	253,36	249,75	0	0	2	0	0	0	2	2	6	0	0	0
A6	29	58,09	455,23	39,70	43,27	443,61	279,52	194,45	695,32	54,20	58,59	635,53	214,62	0	0	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0
A6	30	44,46	352,71	50,50	52,94	427,22	279,23	183,37	349,89	47,50	50,24	418,60	238,15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

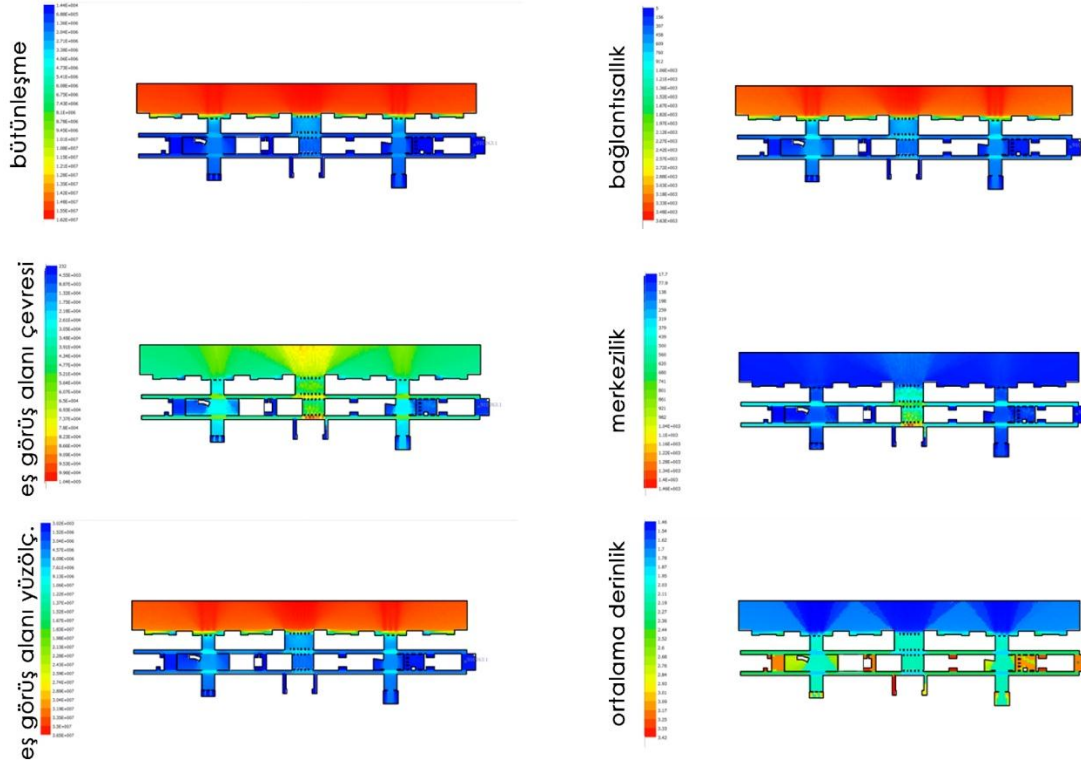
Şekil 4.48 : MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-zaman temelinde analiz sonuçları.

Geçiş Noktası İsmi	Bütünleşme	Merkezlilik	Bağılantısallık	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü	Eş Görüş Alanı Çerçesi	Ortalama Derinlik	Geçiş Sayımı_Yoğun Gun_9.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gun_11.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gun_12.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gun_14.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gun_15.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gun_17.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gun_Toplam	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gun_9.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gun_11.00	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gun_12.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gun_14.00	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gun_15.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gun_17.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gun_Toplam
G.N.1	4.770.459.035.267	189.100.103	1994	20.099.654.918.418	61.651.008.214	2.190.920	39	26	27	35	33	8	168	32	13	30	33	25	9	142
G.N.2	3.841.828.494.442	259.901.962	1618	15.994.417.396.943	64.474.649.785	2.280.310	15	11	17	17	0	5	65	8	29	6	7	8	3	61
G.N.3	4.863.077.105.156	157.246.412	2130	21.721.651.262.506	58.443.577.302	2.193.912	15	17	32	30	14	8	116	18	27	13	16	24	2	100
G.N.4	5.111.192.503.702	208.134.162	2154	21.216.327.873.733	66.451.806.764	1.864.332	12	10	16	7	18	2	65	10	9	3	15	4	1	42
G.N.5	4.838.843.059.387	145.138.642	2126	21.577.657.905.601	55.962.058.310	2.194.616	4	7	10	8	5	6	40	5	2	9	5	3	1	25
G.N.6	3.561.471.666.766	258.521.288	1461	14.166.621.110.015	60.517.544.018	2.312.159	7	12	27	16	17	11	90	9	8	24	13	17	2	73
G.N.7	5.105.233.352.840	155.851.270	2144	21.691.542.805.367	58.143.395.975	2.163.822	2	4	8	3	15	0	32	0	4	4	11	16	0	35
G.N.8	5.171.952.855.553	129.854.475	2174	22.094.617.362.820	53.563.839.920	2.140.067	7	2	11	4	3	9	36	7	6	9	3	2	2	29
G.N.9	4.805.068.779.246	110.754.480	2096	21.475.786.257.373	48.770.273.037	2.199.894	2	4	14	4	0	2	26	1	4	17	3	1	2	28
G.N.10	1.841.995.367.068	397.604.579	808	8.567.976.874.072	58.366.658.587	2.403.132	3	2	5	1	5	4	20	3	4	5	2	2	1	17
G.N.11	1.745.818.919.515	869.667.198	783	8.347.314.197.754	85.202.026.669	2.407.883	0	6	2	5	0	1	14	2	11	4	1	3	0	21
G.N.12	3.391.208.980.346	376.970.183	1.465	15.121.423.673.005	61.475.699.553	2.287.744	0	1	0	5	2	1	9	3	4	0	1	1	0	9
G.N.13	2.568.513.949.930	623.318.691	1.124	11.734.368.935.379	73.338.863.111	2.347.814	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1
G.N.14	5.131.097.775.115	121.592.088	2219	22.596.601.294.273	52.417.248.354	2.151.504	10	10	11	28	10	8	77	18	14	18	16	9	1	76
G.N.15	3.142.757.860.940	191.680.747	1480	14.981.822.067.026	53.588.495.390	2.429.703	5	8	6	19	3	3	44	5	10	4	8	8	4	39
G.N.16	1.046.115.230.773	170.226.657	509	5.125.278.411.683	29.537.417.156	2.620.095	10	9	19	6	4	1	62	12	5	3	6	13	1	40
G.N.17	3.278.240.400.659	155.383.783	1383	13.955.148.348.561	46.566.122.288	2.290.164	25	63	47	26	11	9	181	15	15	23	14	10	9	86
G.N.18	1.929.193.994.686	68.855.244	936	9.608.304.638.042	25.721.239.531	2.831.955	19	32	46	13	15	8	133	36	14	15	27	19	0	111
G.N.19	2.905.481.052.435	141.547.704	1.305	13.253.430.951.917	41.566.104.544	2.464.684	28	37	46	37	21	25	194	13	17	28	21	30	10	119
G.N.20	2.924.076.155.610	231.196.887	1.303	13.297.047.289.986	48.026.398.741	2.427.958	28	42	46	61	25	28	230	26	22	35	24	26	15	148
G.N.21	2.182.454.039.109	96.817.920	982	10.267.139.554.827	31.528.449.001	2.836.178	12	13	35	38	14	12	124	9	18	11	16	12	11	77
G.N.22	91.731.136.272	250.779.238	72	798.454.145.212	14.150.467.193	3.168.045	3	2	10	3	1	1	20	1	5	2	2	2	2	14
G.N.23	2.051.041.715.649	159.258.205	927	9.472.114.762.890	33.870.885.493	2.662.726	10	54	40	29	14	16	163	9	20	21	14	12	8	84
G.N.24	2.689.464.964.554	89.247.485	1138	11.501.580.389.745	32.038.837.699	2.439.733	6	7	2	4	1	0	20	1	4	4	3	1	1	14
G.N.25	2.672.617.188.189	118.684.584	1211	12.242.276.529.500	38.117.836.993	2.490.234	0	1	8	7	9	0	25	6	10	9	10	6	5	46
G.N.26	1.927.813.444.691	43.364.768	893	9.086.537.697.997	19.850.329.873	2.922.928	14	19	29	17	8	8	95	18	8	0	6	8	7	47
G.N.27	88.193.056.127	216.341.401	71	842.122.679.897	13.497.629.450	3.556.044	8	14	11	5	8	3	49	13	8	8	11	7	2	49
G.N.28	385.045.565.477	28.089.343	396	3.883.776.549.835	10.444.746.554	3.968.854	5	2	8	3	1	7	26	8	7	0	3	0	2	20
G.N.29	61.332.578.174	225.716.722	48	595.053.759.961	11.589.373.769	3.572.057	3	1	5	5	1	0	15	2	3	5	0	0	2	12
G.N.30	371.148.934.913	39.939.322	311	2.957.593.971.804	10.868.500.267	3.543.551	17	7	9	6	16	7	62	5	4	7	1	2	3	22
G.N.31	645.281.401.032	361.180.933	396	4.023.592.406.004	38.121.448.821	2.828.964	12	9	7	9	8	1	46	9	6	9	10	6	2	42
G.N.32	739.423.922.222	542.905.059	445	4.330.073.817.336	48.485.244.989	2.250.924	5	6	13	13	6	1	44	6	4	6	5	7	0	28
G.N.33	707.910.849.423	83.628.944	340	3.348.895.345.311	16.735.130.122	2.372.163	3	3	10	10	7	1	34	6	1	8	6	12	0	33
G.N.34	249.671.004.351	34.306.691	137	1.382.698.108.345	6.887.365.005	3.091.501	1	3	3	2	0	1	10	4	2	3	3	1	0	13
G.N.35	352.050.157.644	56.630.223	295	2.963.203.226.299	12.954.028.713	3.548.302	3	4	8	10	4	1	30	3	2	6	1	4	0	16
G.N.36	633.065.087.916	429.865.088	404	4.323.181.290.966	43.108.986.395	2.782.509	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	2	0	2
G.N.37	610.803.027.798	378.271.215	385	4.112.228.813.285	39.440.306.670	2.841.281	0	1	0	0	1	0	2	1	0	0	0	0	0	1
G.N.38	240.530.319.190	44.575.997	209	2.143.614.685.431	9.775.160.404	3.665.142	7	8	14	10	8	1	48	0	6	12	8	4	2	32

Şekil 4.49 : Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları temelinde analiz sonuçları.

Şekil 4.50 : MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı erişilebilirlik bağlamında sentaktik analiz grafikleri.

Şekil 4.51 : MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı görülebilirlik bağlamında sentaktik analiz grafikleri.

4.4.3 Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi analiz sonuçları

Şekil 4.26'daki sınır grafiğinden görülebileceği üzere, mekanların daha lineer geçiş mekanları ile birbirine bağlanmasının ötesinde, ara mekanlar olarak oluşturulmuş mekanların birbirini takip etmesi ile bir süreklilik karakteri ortaya koyan Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, bu anlamda diğer örneklerden farklılaşmaktadır. Şekil 4.52'de görülen analiz sonuçları incelendiğinde, dışbükey alanlar bazında sadece derinlik parametresine bağlı olarak saat 14.00'te kuvvetli ilişkiye rastlanmıştır. Burada derinlik parametresinde, olması gereken negatif ilişki yerine pozitif ilişki görülmektedir; bunun sebebi düşey sirkülasyon elemanlarının konumlanması olarak yorumlanabilir. Örneğin, 12 nolu dışbükey alanın (Şekil 4.55) derinlik değeri 1 nolu dışbükey alanın (Şekil 4.55) derinlik değerinden yüksek ($d_{12}:3118991 > d_1:2433748$) iken, 12 nolu dışbükey alanın yoğun gündeki frekans değeri de 1 nolu dışbükey alanından ($f_{12}:12 > f_1:9$) yüksektir. 1 nolu dışbükey alan, giriş mekanı olmasına ve yoğun bir trafiğe sahip olmasına rağmen, konfigüratif özelliklere bağlı olarak daha düşük frekansa sahip olması gereken 12 nolu dışbükey alan ile yoğun gündeki toplam frekans değerlerinin ilişkisi bu duruma terstir. Bunun yanı sıra dışbükey alanların bazılarının fonksiyonu da bu duruma sebep olarak gösterilebilir. Bu örnekte, görece derin mekanlar eğitim anlamında 'açık' olarak da tanımlanabilecek fonksiyonlar yüklenmiştir. Bilgi Üniversitesi'nin genel söylemlerini mekansal olarak karşılayan bu durum, öğrenme sürecini ders saati kalıbından taşıran, öğrenciler arası etkileşimi de vurgulayarak, stüdyo, sınıf gibi eğitim mekanlarını sosyal etkileşim mekanı karakteri ile de birleştiren bir karaktere sahiptir. Dolayısıyla görece daha derin konumlanmış olsalar da kullanım potansiyelleri oldukça yüksek olarak karşımıza çıkmaktadır. İki bloktan oluşan yapının blokları yüksek lisans ve lisans eğitimleri için ayrılmış durumdadır ancak tüm eğitim mekanları mekansal bir süreklilik için kurgulanmış ve fiziksel engeller içermeyen mekansallıkları ile yanbaşındaki geçiş mekanından geçeni bile duruma dahil edebilen mekanlardır.

Tüm giriş kat ölçeğinde dışbükey alanlar bazında sadece bu ilişki görülmekteyken, geçiş noktaları bazında çok daha fazla parametreye bağlı olarak kuvvetli ilişkiler görülmektedir (Şekil 4.53). Geçiş noktaları açısından bunlardan farklı olarak yorumlanabilecek en önemli ilişki, merkezilik parametresine bağlı olarak ortaya çıkan ilişkidir. Geçiş noktaları üzerinden durum ele alındığında, bölümlenmiş

mekanların birbirleri ile olan bağlantıları daha noktasaldır ve kompaktlık değeri daha yüksek merkezilik değeri daha düşüktür. Ancak bu durum bu geçiş noktalarının bağladığı mekanların konfigüratif özelliklerine bağlı olarak da değişiklik göstermektedir. Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi örneği üzerinden inceleme yapıldığında, mekanın genel karakteri koridorlu ya da bölünmüş bir yapıya sahip olmadığından burada belirlenmiş geçiş noktalarında kompaktlık/sıkışmışlık anlamında çok yüksek değerler görülmemektedir. Bağladığı mekanların bütünleşme gibi diğer parametrelere bağlı verileri de ele alındığında, bu örnekte geçiş noktaları üzerinden yapılacak yorumlamada merkezilik değeri öne çıkmaktadır. Özellikle 12, 14 ve 16 nolu geçiş noktalarında (Şekil 4.56), merkezilik değerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu noktalar büyük mekanları birbirine bağlayan, mekanın genel karakterine göre noktasal ve oldukça kritik geçiş noktalarıdır. Bu bağlamda bakılıp diğer geçiş noktaları ile karşılaştırıldığında frekans değerlerinin de merkezilik değerine paralel olarak yüksek olduğu görülmektedir (Şekil 4.52, Şekil 4.59). Bu noktalarda merkezilik değerinin yüksek olması, bağladığı mekanlar sebebiyle, o noktalardan üretilen eş görüş alanı poligonunun çevresinin olabildiğince arttığı durumlardan kaynaklanmaktadır.

Şekil 4.52 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi tüm giriş kat ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.

Arayüzler ölçeğinde ise, A3, A4 ve A6 arayüzlerinde kuvvetli ilişkilere rastlanmıştır. A3 arayüz grubunda (2, 6, 7, 8, 11, 12, 14, 15 nolu dışbükey alanlar), sadece yoğun günde ve merkezilik parametresi çerçevesinde kuvvetli ilişkiler görülmektedir. Bu ilişkiler Şekil 4.53'te görüldüğü üzere, erişilebilirlik ve görülebilirlik temelinde

neredeyse aynı düzeyde ve negatif yöndedir. Erişilebilirlik ve görülebilirlik temelinde aynı aktivite ve zaman dilimlerinde kuvvetli ilişkiler görülmektedir, bunun sebebi Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde erişilebilirlik ile görülebilirlik arasında konfigüratif özellikler ve engeller anlamında çok büyük farklar olmamasından kaynaklanmaktadır. Öngörü olarak, merkezilik değeri yüksek mekanların hem karşılaşmalara daha çok izin vereceği hem de mekan geometrisi olarak çevresi ile daha ilişkili durumlara izin vereceği kabulü ile, merkezilik değerleri ile kullanım değerlerinin birbiri ile pozitif anlamda ilişkileneceği beklenmektedir. Bu örnekte, yürüme, gruba dahil olma, tek bulunma durumlarında merkezilik ile kullanım frekansları negatif yönde bir ilişki sergilemektedir. Bunun sebebi olarak, ilgi odağı oluşturan ve eğitim mekanı (sınıf/stüdyo) işlevi yüklenmiş olan 9 ve 16 nolu mekanlarının ilgi odağı oluşturarak A3 arayüzüne örnek oluşturan kullanımları da etkilemesi gösterilebilir. 12.30'daki durum ise, yoğun günde görüldüğünden, stüdyo dersi öncesinde de, ders saati dışında stüdyo/sınıf mekanlarının kullanıldığını, bunun A3 arayüzüne örnek oluşturan mekanlardaki kullanımları da etkilediği ve kullanımın konfigürasyonun etkisinden öte, fonksiyon durumu ve ders programı ile ilişkili olarak ortaya çıktığı yorumu yapılabilir.

Esnek olmayacak şekilde programlanmış mekanlar üzerinden tanımlanan A4 arayüzünde, tüm giriş kat ölçeğinde dışbükey alanlar çerçevesindeki ilişkilerde görüldüğü gibi sadece saat 14.00'te negatif yönde kuvvetli bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Buradaki ilişki bütünleşme bağlamında değil, bağlantısallık parametresine bağlı olarak şekillenmiştir (Şekil 4.60, Şekil 4.61). Bağlantısallık kavramı Şekil 2.3'de de görülebileceği gibi, bütünleşme değerini lokal anlamdaki karşılığıdır ve o birimin direk bağlantılı olduğu birimler çerçevesinde değerlendirmesini yapmaktadır (Klarqvist,1993; Hillier ve diğ, 1987). Yoğun gün saat 14.00, ders saati ve stüdyo günü de olduğundan dolayı A4 arayüz olasılığı kategorisindeki mekanların en yoğun kullanıldığı gündür, dolayısıyla gerçek sonuç olarak nitelenebilir. 4, 9 ve 16 nolu mekanlarda, bağlantısallık değeri erişilebilirlik bağlamında sırasıyla 327, 178, 293; eş görüş alanı yüzölçümünü bağlamında ise 948040, 516508, 849483 değerlerini vermektedir. Buradan da görüleceği üzere 4 nolu mekan en yüksek değere sahiptir. Buranın kullanımının da çok olması, öngörülebilir de bir durumdur çünkü üstlendiği fonksiyonun yanı sıra Şekil 4.30'daki bağlantı grafiğinden de görülebileceği üzere dağıtım mekanı işlevi de

görmektedir. Görülebilirlik temelinde, A4 arayüzleri için erişilebilirlik temelindeki durumdan farklı olan birincil şey, diz seviyesindeki (knee-level) engellerin, göz seviyesinde (eye-level) ortadan kalkmasıdır. İkincil farklılık ise, özellikle 18 nolu dışbükey alanın da 14 nolu dışbükey alan ile görsel olarak ilişkilenebilmesi ile mekanın konfigüratif özelliklerinin tüm giriş kat bağlamında değişikliğe uğramasıdır. Ancak bu durum dışbükey alanlar arası karşılaştırmalarda bir farklılığa sebep olmayacak farklılıklardır. Dolayısıyla hem erişilebilirlik hem görülebilirlik bağlamında negatif ilişki görülmektedir.

Şekil 4.53 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi A3, A4 ve A6 arayüzleri ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.

Merkezlilik parametresine bağlı olarak ise, erişilebilirlik temelinde az yoğun günde, negatif yönde kuvvetli bir ilişki sergilemektedir. Bunun sebebi, ortalama merkezlilik değeri yüksek olan dolayısıyla dikdörtgene daha yakın bir geometriye sahip olan 16 nolu dışbükey alanın (Şekil 4.55) kullanım frekansının 9 nolu ve 4 nolu dışbükey alanların (Şekil 4.55) frekansından düşük olmasıdır ($f_{16}:17 < f_9:18 < f_4:32$). Normal

şartlarda, mekanların tasarlanmış olma durumundan (intentional), mobilyalar anlamındaki düzenlemesinden ve fonksiyonu ile ilişkili olarak kapasitesinden kaynaklanan, oturma aktivitesi bağlamında f16 (60-80 öğrenci kapasitesi) > f9 (30-35 öğrenci kapasitesi) > f4 (10 öğrenci kapasitesi) sıralaması ortaya çıkmalıydı. Eğitim anlamındaki fonksiyonların görece daha az kullanıldığı az yoğun günde, yine de bu mekanlar kullanılmaktadır. Bu durum, Bilgi Üniversitesi'nin, söylemlerinde de görülen, okulun bir yaşam alanına dönüşmesi durumu ve sınıf niteliğindeki mekanların ders dışında da kullanılabilmesi durumlarını karşılamaktadır.

Düşey ilişki bağlamında erişilebilirlik üzerinden tanımlanmış olan A6 arayüzünde (12, 14, 15, 17 nolu dışbükey alanlar, Şekil 4.55) ise, erişilebilirlik temelinde az yoğun günde, görülebilirlik temelinde ise, yoğun günde ayakta durma aktivitesinin mekan kofigürasyonu ile negatif yönde kuvvetli bir ilişkisi olduğu görülmüştür. Bu durumun birincil sebebi, düşey sirkülasyon için merdiven yerine çoğunlukla asansörün tercih edilmesidir. İlişki gösteren durumun yürüme aktivitesi değil, ayakta durma aktivitesi olması da bu durumu kanıtlar nitelikte, asansör bekleme eylemine işaret etmektedir.

Sailer (2015b), kütüphane, eğitim yapıları gibi tipolojilerin çoğunlukla zayıf programlanmış olduğuna dikkat çekmekte ve bu mekanlardaki yaşantının daha çok konfigüratif mantık bağlamında şekillendiğini belirtmektedir. Bu bağlamda A3-A3 arasındaki geçiş noktaları hem zayıf programlanmış (kullanıcılar arası katı arayüzler tanımlanmamış) hem de esnek programlanmış mekanları bağladığından mekan konfigürasyonu doğrultusunda bir kullanıma sahne olmaktadır. A3-A4 geçiş noktalarındaki durum da benzer şekilde esnek ve zayıf programlanmış mekanların tanımlanmış fonksiyonlarla/esnek olmayacak şekilde programlanmış mekanlarla bulunduğu noktalardır. Burada, çoğunlukla, bağlandığı A4 özelliğine sahip mekan hedef odaklı hareket (to movement) doğururken, A3 konfigüratif anlamdaki içinden geçme hareketine (through movement) sahne olmaktadır (Şekil 4.54, Şekil 4.59).

Geçiş noktaları açısından da, dışbükey alanlarda olduğu gibi bir alt ölçeğe inilerek, bağlandığı arayüzler odağında gruplanarak korelasyon analizleri yapılmıştır (Şekil 4.54). Yoğun günde merkezilik parametresine bağlı olarak, hem A3-A3 (esnek programlanmış mekanlar arası) arayüzlerini bağlayan geçiş noktalarında hem A3-A6 (esnek programlanmış mekan ile düşeyde erişilebilirlik temelinde ilişki kuran mekan) arayüzlerini bağlayan geçiş noktalarında saat 9.30'da kuvvetli ilişkiye rastlanmıştır.

arayüzler arası geçişler

A3-A3 arası

erişilebilirlik temelinde

yoğun gün

merkezlilik parametresine bağlı olarak:

■ 09.30 (R:0,834 P:0,039)

az yoğun gün

■ 11.00 (R:0,825 P:0,043)

A3-A6 arası

erişilebilirlik temelinde

yoğun gün

merkezlilik parametresine bağlı olarak:

■ 09.30 (R:0,869 P:0,025)

A3-A4 arası

erişilebilirlik temelinde

yoğun gün

merkezlilik parametresine bağlı olarak:

■ 09.30 (R:0,749 P:0,013)

■ 17.00 (R:0,850 P:0,002)

derinlik parametresine bağlı olarak:

■ 17.00 (R:-0,735 P:0,015)

az yoğun gün

■ 12.30 (R:0,633 P:0,049)

■ 17.00 (R:0,848 P:0,002)

derinlik parametresine bağlı olarak:

■ 09.30 (R:-0,655 P:0,044)

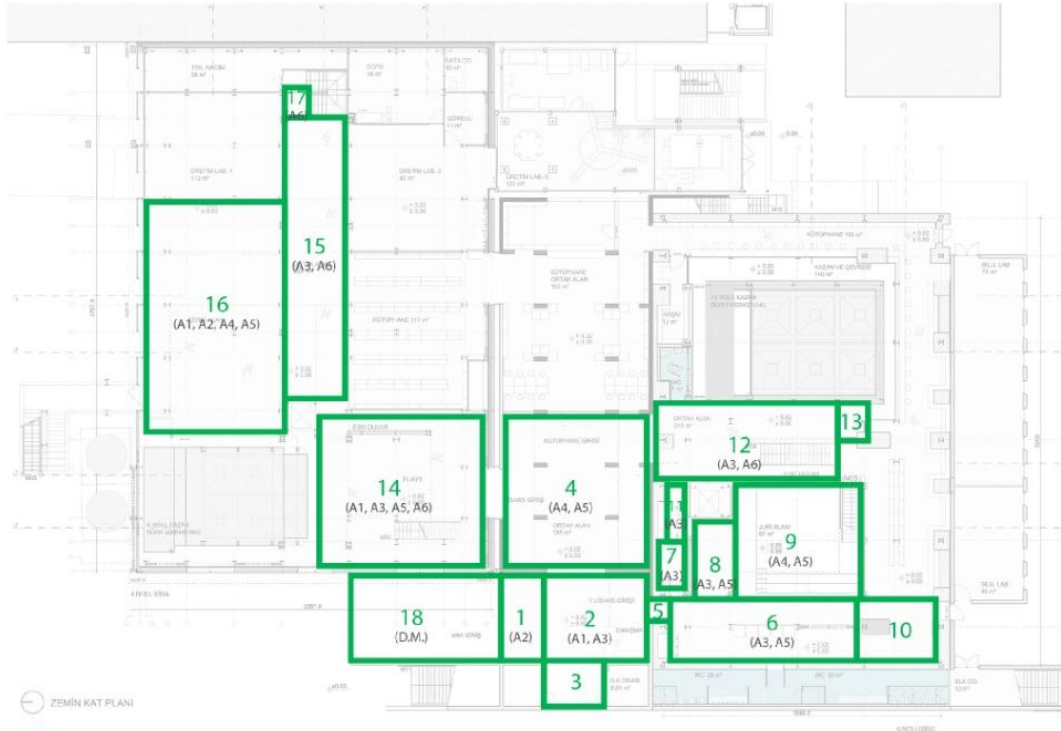
■ 11.00 (R:-0,741 P:0,014)

■ 15.30 (R:-0,722 P:0,018)

■ 17.00 (R:-0,731 P:0,016)

Şekil 4.54 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı arayüzler arası geçiş noktaları ölçeğinde analiz sonuçları.

İgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Şekil 4.55 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları (Ek D).

Şekil 4.56 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları.

Bu da noktasal bağlantıların kullanımının daha yüksek olduğu, mekan olarak süreklilik sergileyen bağlantıların kullanımının daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer bir şekilde A3-A4 (esnek programlanmış ile esnek olamayacak şekilde programlanmış mekan) arayüzleri arası geçiş noktasında merkezilik parametresine bağlı olarak saat 9.30 ve 17.00’de bir ilişkiye rastlanmıştır. Bu ilişkinin 9.30 ve 17.00’de görülmesi giriş ve çıkış saatlerine işaret etmektedir, bu da A3-A4 arayüzleri arası geçişlerde, ders saati dışı zamanlarda, hedef odaklı, fonksiyonlardan ve programlanmışlıktan etkilenen hareketin, yerini konfigürasyon tarafından şekillendirilen harekete bıraktığına işaret etmektedir (Şekil 4.59, Şekil 4.60). Yoğun günde ortaya çıkan bu ilişkilerin yanı sıra az yoğun günde, A3-A4 arayüzleri arası geçişlerde, derinlik parametresine bağlı olarak, neredeyse her saatte negatif yönde kuvvetli ilişki görülmektedir. Derinlik kavramının tanımından ötürü, bu ilişkinin negatif çıkması beklenen bir durumdur; daha derin mekanların daha az kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu anlamda A3-A4 arayüzleri (Şekil 4.56’da görülen 5, 7, 8, 12, 14 ve 17 nolu geçiş noktaları) arası geçişler bağlamında, MGSÜ’de tüm giriş kat ölçeğinde olduğu gibi, kişilerin mekana dağıldığı ve yapının az yoğun olduğu zamanlarda konfigüratif özellikler doğrultusunda kullanıldığı yorumu yapılabilir.

Arayüz Olasılık Tipi	Dışbükey Alanlar	Bütünselleme (geçirgenlik)	Merkezlik (geçirgenlik)	Bağılantısallık (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (geçirgenlik)	Ortalama Derinlik (geçirgenlik)	Bütünselleme (görünebilirlik)	Merkezlik (görünebilirlik)	Bağılantısallık (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (görünebilirlik)	Ortalama Derinlik (görünebilirlik)	Anlık gözlem_ Yürüme_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Oturma_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ AyaktaDurma_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Gruba Dahil Olma_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Tek_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Toplam_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Yürüme_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Oturma_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ AyaktaDurma_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Gruba Dahil Olma_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Tek_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Toplam_Az Yoğun Gün
A2	1	42,71	139,35	40,40	11,86	122,86	243,37	43,06	144,93	40,60	11,90	126,44	2411,39	9,00	0,00	0,00	2,00	7,00	9,00	8,00	0,00	3,00	2,00	9,00	11,00
A1, A3	2	36,33	134,24	34,90	10,11	108,18	262,10	35,27	132,49	34,00	9,84	105,96	2655,98	20,00	0,00	1,00	14,00	7,00	21,00	7,00	1,00	4,00	0,00	12,00	12,00
	3	35,60	123,29	33,40	9,73	101,50	257,65	35,60	123,29	33,40	9,73	101,50	2576,52	0,00	1,00	1,00	0,00	2,00	2,00	0,00	1,00	0,00	0,00	1,00	1,00
A4, A5	4	34,34	149,18	32,70	9,48	110,96	260,45	34,73	150,07	33,00	9,58	111,87	2590,39	21,00	28,00	6,00	2,00	53,00	55,00	18,00	32,00	4,00	6,00	48,00	54,00
	5	48,42	216,88	45,80	13,35	169,27	241,34	48,42	216,88	45,80	13,35	169,27	2413,44	3,00	0,00	0,00	2,00	1,00	3,00	2,00	0,00	1,00	0,00	3,00	3,00
A3, A5	6	11,82	94,73	14,60	4,32	60,84	330,89	11,82	94,73	14,60	4,32	60,84	3308,94	10,00	0,00	4,00	8,00	6,00	14,00	3,00	0,00	1,00	0,00	4,00	4,00
A3	7	35,02	173,12	33,90	9,79	128,88	274,01	36,70	172,67	35,30	10,24	131,86	2684,18	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
A3, A5	8	17,80	169,87	20,80	6,21	95,11	303,85	17,80	169,87	20,80	6,21	95,11	3038,51	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00
A4, A5	9	13,53	94,10	17,80	5,17	64,55	330,18	13,53	94,10	17,80	5,17	64,55	3301,83	1,00	22,00	2,00	10,00	15,00	25,00	1,00	18,00	2,00	0,00	21,00	21,00
	10	22,09	74,83	27,70	8,11	76,78	311,60	22,68	72,63	28,40	8,30	77,04	3077,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
A3	11	32,42	148,30	31,80	9,05	112,74	291,27	32,42	148,30	31,80	9,05	112,74	2912,70	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00
A3, A6	12	16,80	136,98	18,80	5,45	82,05	311,90	17,27	139,52	19,20	5,59	83,80	3101,56	7,00	0,00	5,00	8,00	4,00	12,00	4,00	0,00	4,00	2,00	6,00	8,00
	13	26,70	72,97	32,60	9,56	83,51	275,00	24,14	74,33	29,60	8,75	80,17	2844,82	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
A3, A6, A1, A5	14	28,67	107,59	29,80	8,66	88,57	277,32	27,47	108,04	28,70	8,33	86,68	2801,08	11,00	1,00	5,00	9,00	8,00	17,00	5,00	0,00	3,00	2,00	6,00	8,00
A3, A6	15	35,53	88,49	39,50	11,44	98,26	279,69	36,36	91,13	40,50	11,72	101,23	2792,73	18,00	6,00	13,00	12,00	25,00	37,00	4,00	3,00	2,00	2,00	7,00	9,00
A4, A2, A1, A5	16	25,57	84,57	29,30	8,49	82,23	298,32	25,98	85,05	29,80	8,62	83,14	2974,22	4,00	53,00	47,00	81,00	23,00	#####	2,00	17,00	12,00	0,00	31,00	31,00
A6	17	51,93	115,72	56,60	16,46	137,60	253,80	47,19	97,32	53,60	15,58	123,12	2634,95	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

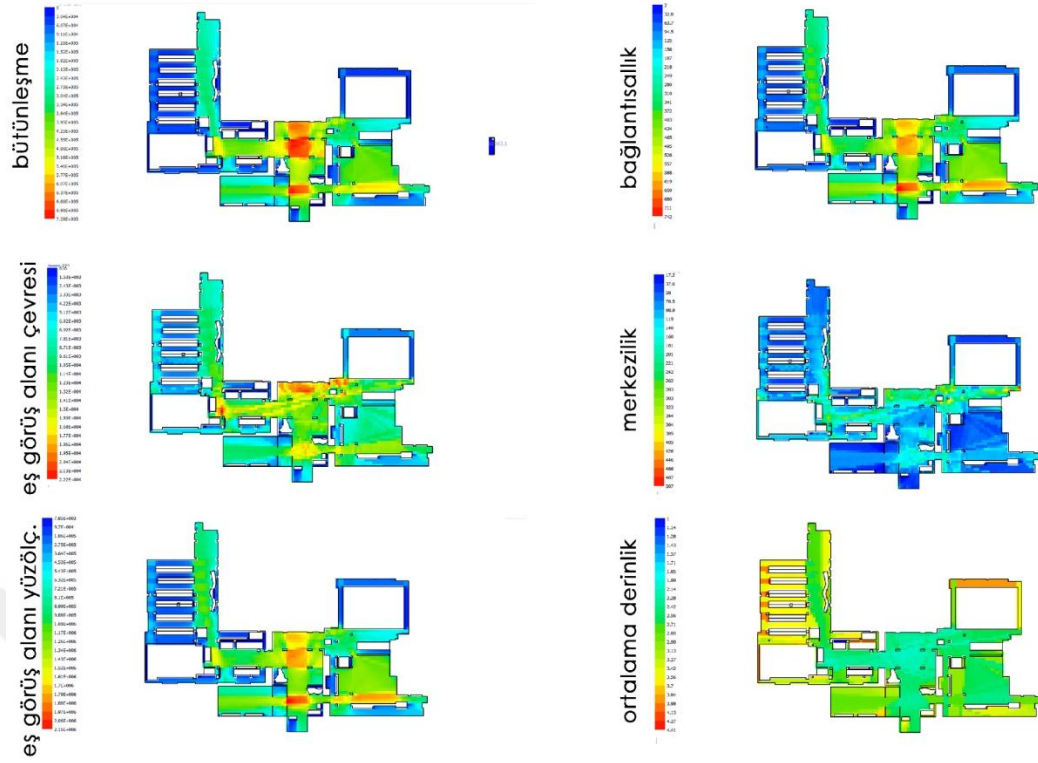
Şekil 4.57 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-aktivite temelinde analiz sonuçları.

Arayüz Olasılık Tipi	Dışbükey Alanlar	Bütünleşme (geçirgenlik)	Merkezlilik (geçirgenlik)	Bağılantısallık (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (geçirgenlik)	Ortalama Derinlik (geçirgenlik)	Bütünleşme (görünebilirlik)	Merkezlilik (görünebilirlik)	Bağılantısallık (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (görünebilirlik)	Ortalama Derinlik (görünebilirlik)	Anlık gözlem_Yoğun Gün_9.30	Anlık gözlem_Yoğun Gün_11.00	Anlık gözlem_Yoğun Gün_12.30	Anlık gözlem_Yoğun Gün_14.00	Anlık gözlem_Yoğun Gün_15.30	Anlık gözlem_Yoğun Gün_17.00	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_9.30	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_11.00	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_12.30	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_14.00	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_15.30	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_17.00
A2	1	42,71	139,35	40,40	11,86	122,86	243,37	43,06	144,93	40,60	11,90	126,44	2411,39	0	1	4	1	1	1	0	4	0	3	1	3
A1, A3	2	36,33	134,24	34,90	10,11	108,18	262,10	35,27	132,49	34,00	9,84	105,96	2655,98	1	1	7	6	1	2	1	1	0	6	0	0
	3	35,60	123,29	33,40	9,73	101,50	257,65	35,60	123,29	33,40	9,73	101,50	2576,52	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
A4, A5	4	34,34	149,18	32,70	9,48	110,96	260,45	34,73	150,07	33,00	9,58	111,87	2590,39	3	11	15	6	8	0	1	0	12	9	3	11
	5	48,42	216,88	45,80	13,35	169,27	241,34	48,42	216,88	45,80	13,35	169,27	2413,44	0	2	1	0	0	0	1	0	0	1	1	0
A3, A5	6	11,82	94,73	14,60	4,32	60,84	330,89	11,82	94,73	14,60	4,32	60,84	3308,94	1	1	9	9	2	0	0	0	0	0	0	1
A3	7	35,02	173,12	33,90	9,79	128,88	274,01	36,70	172,67	35,30	10,24	131,86	2684,18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A3, A5	8	17,80	169,87	20,80	6,21	95,11	303,85	17,80	169,87	20,80	6,21	95,11	3038,51	0	0	0	0	2	1	1	1	0	0	0	0
A4, A5	9	13,53	94,10	17,80	5,17	64,55	330,18	13,53	94,10	17,80	5,17	64,55	3301,83	0	10	5	35	0	0	0	0	0	15	0	2
	10	22,09	74,83	27,70	8,11	76,78	311,60	22,68	72,63	28,40	8,30	77,04	3077,09	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A3	11	32,42	148,30	31,80	9,05	112,74	291,27	32,42	148,30	31,80	9,05	112,74	2912,70	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
A3, A6	12	16,80	136,98	18,80	5,45	82,05	311,90	17,27	139,52	19,20	5,59	83,80	3101,56	0	3	6	2	0	1	3	0	0	0	0	0
	13	26,70	72,97	32,60	9,56	83,51	275,00	24,14	74,33	29,60	8,75	80,17	2844,82	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A3, A6, A5	14	28,67	107,59	29,80	8,66	88,57	277,32	27,47	108,04	28,70	8,33	86,68	2801,08	0	1	5	1	8	0	0	1	3	2	1	12
A3, A6	15	35,53	88,49	39,50	11,44	98,26	279,69	36,36	91,13	40,50	11,72	101,23	2792,73	0	2	19	3	15	4	3	1	2	4	0	0
A4, A2, A5	16	25,57	84,57	29,30	8,49	82,23	298,32	25,98	85,05	29,80	8,62	83,14	2974,22	0	0	30	14	28	17	2	0	1	1	3	19
A6	17	51,93	115,72	56,60	16,46	137,60	253,80	47,19	97,32	53,60	15,58	123,12	2634,95	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

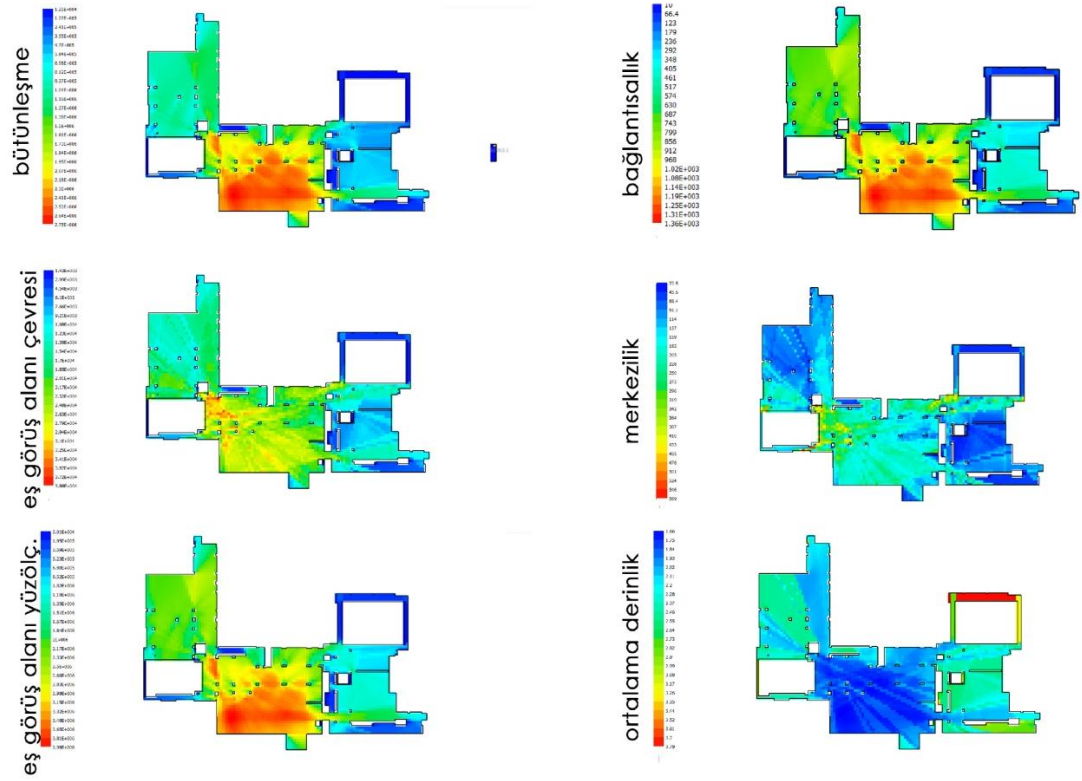
Şekil 4.58 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-zaman temelinde analiz sonuçları.

Bağladığı Arayüzler	Geçiş Noktası İsmi	Bütünleşme	Merkezlilik	Bağlantısallık	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü	Eş Görüş Alanı Çevresi	Ortalama Derinlik	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_9.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_11.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_12.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_14.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_15.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_17.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün Toplam	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_9.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_11.00	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_12.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_14.00	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_15.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_17.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün Toplam
A2-D.M.2	1	46,84	181,50	43,70	12,74	152,08	2286,99	6	25	60	37	42	23	193	10	12	20	19	15	23	99
A1, A3-A3	2	46,65	256,64	43,10	12,49	178,58	2443,40	9	10	14	6	13	14	68	2	4	7	10	13	14	52
A3-A3	3	4,27	99,88	5,60	1,34	36,64	3326,27	5	8	12	8	17	15	65	0	0	8	5	16	15	44
A3-A3	4	8,69	124,66	15,00	4,16	71,99	3514,46	2	3	5	2	4	4	23	4	0	1	3	1	4	16
A3-A4	5	13,06	175,89	14,40	4,27	84,66	3032,70	1	1	1	1	5	3	16	0	0	2	5	1	3	15
	6	10,52	77,47	14,50	4,20	53,53	3513,65	5	4	4	1	2	0	16	0	0	2	9	0	0	11
A3, A6-A4	7	38,96	87,74	46,00	13,29	107,99	2850,93	0	2	0	0	3	0	5	0	1	4	2	0	2	9
A3, A6-A4	8	6,03	41,05	6,20	1,73	26,29	3116,57	0	2	0	4	4	0	10	1	1	0	1	1	0	4
A3-A3,A6	9	28,08	169,50	27,50	7,91	112,36	2617,86	3	2	2	7	9	4	32	0	3	3	5	2	4	22
A3,A6-A3	10	18,71	94,57	24,10	6,95	79,26	3330,87	1	0	8	0	0	0	15	1	0	2	2	0	0	11
A6	11	14,45	172,30	17,90	5,17	93,47	2811,93	2	1	12	1	1	7	31	4	2	7	2	0	7	29
A3, A6-A4	12	61,14	229,69	56,80	16,47	194,03	2334,61	3	7	23	11	23	13	88	7	4	8	5	8	13	53
A4-A4	13	28,64	138,44	27,20	7,84	102,77	2595,83	5	18	23	12	20	11	98	8	9	8	20	10	11	75
A3, A6-A4	14	31,79	100,23	32,60	9,31	87,71	2683,93	2	7	38	14	26	2	99	4	4	8	9	7	2	44
A6	15	21,26	221,34	24,80	7,28	123,80	2722,43	0	2	1	1	0	0	15	0	0	1	0	4	0	16
A3, A6-A3, A6	16	29,12	52,32	34,50	9,89	71,91	2944,86	1	11	17	7	25	7	80	10	5	13	12	7	7	66
A3, A6-A4, A2	17	49,07	142,52	53,20	15,35	146,88	2603,17	0	3	11	1	15	5	48	10	2	5	7	5	5	47
A4, A2-D.M.	18	34,81	44,99	32,70	9,41	65,06	2581,20	0	4	0	0	6	0	10	0	1	0	0	1	0	2
A3-A6	19	60,25	128,88	63,30	18,34	153,47	2377,94	0	5	7	2	9	9	46	7	6	3	1	5	9	45
A3-A6	20	39,50	112,72	44,50	12,90	120,09	2835,24	1	5	7	3	5	0	36	0	2	2	5	3	0	27
A3-A6	21	27,23	244,88	26,30	7,50	130,76	2568,09	8	1	13	2	10	11	61	2	2	6	7	6	11	50

Şekil 4.59 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları temelinde analiz sonuçları.

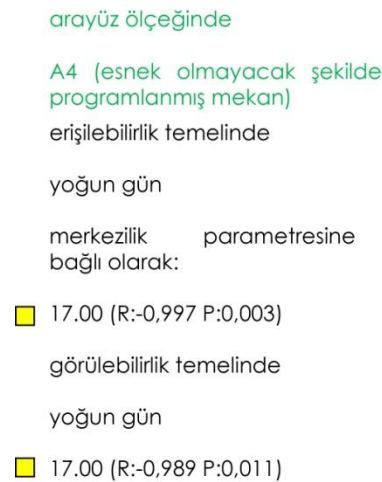
Şekil 4.60 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı erişilebilirlik temelinde sentaktik analiz grafikleri.

Şekil 4.61 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı görülebilirlik temelinde sentaktik analiz grafikleri.

4.4.4 Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi analiz sonuçları

Beşiktaşıta yer alan 3 bloktan oluşan yapının orta bloğunda yer alan BAU Mimarlık Fakültesi, yapı içerisinde diğer fakülteler ile birarada bulunmaktadır. Odaklanılan giriş katı, tüm fakültelerin ortak kullanım alanı olarak şekillenmiştir. Şekil 4.62’de görülebileceği üzere, tüm giriş kat ölçeğinde, dışbükey alanlarda ya da geçiş noktalarında kullanım ile konfigürasyon arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır; arayüzler ölçeğinde ise sadece A4 arayüzünde az sayıda ilişkili duruma rastlanmıştır. Esnek olmayacak şekilde programlanmış olan A4 arayüzünde iki günde de sadece saat 17.00’de ilişkili durumlar görülmüştür. Burada saatin ötesinde önem taşıyan durum, asıl olarak görülebilirlik bağlamında bir ilişkinin görülmesi; erişilebilirlik bağlamında mekanın konfigüratif yapısından öte, geometrik yapısının ortaya koyduğu bir ilişkinin görülmesidir (Şekil 4.62, Şekil 4.63, Şekil 4.64, Şekil 4.65, Şekil 4.66). Görülebilirlik temelinde saat 17.00’de negatif yönde kuvvetli bir ilişki görülmektedir, derslerin bitiş ve okulun dağılma saatine yakın olan bu saat dilimindeki durum önemli bir veridir. Burada negatif bir ilişki çıkmasının sebebi A4 arayüzüne BAU’da örnek oluşturan 13, 18, 19, 20 nolu dışbükey alanlardan (Şekil 4.63), 18, 19, 20 nolu dışbükey alanların bütünleşme değerleri görece daha yüksek olmasına rağmen, bu mekanlarda yer alan ders dışı çalışma aktivitelerine (informal learning) mekan oluşturan ortam saat 17.00’de radikal bir durum sergileyerek hiç kullanılmamaktadır ($f_{18:0}$, $f_{19:0}$, $f_{20:0}$), bunun yanı sıra hem ders dışı çalışma aktivitelerine mekan oluşturan hem de etkileşim mekanı oluşturan 13 nolu mekan, diğer saatlere göre daha düşük bir frekans sergilese de bu saatte de kullanılmaktadır.

Şekil 4.62 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi A4 arayüzü ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.

Arayüzler gruplanarak bakıldığında ise, A3 arayüz olasılığı grubunda ele alınan mekanlarda oturma aktivitesi incelendiğinde, istatistiksel olarak bir ilişki ortaya koymasa da 3, 7, 9 ve 12 nolu dışbükey alanlarda (Şekil 4.63 ve Şekil 4.64) olduğu gibi, mekanlarda yer alan oturma elemanlarının sociopetal mekan yaratma çabası dahilindeki tasarlanmışlık durumu mekanın oturma aktivitesi bağlamındaki kullanımını etkilemektedir (Şekil 4.64). Bu oturma elemanları sadece A3 arayüz olasılığı kapsamındaki mekanlardan bazılarında ve görece bütünleşme değerlerinin yüksek olduğu noktalarda konumlanmaktadır (Şekil 4.67, Şekil 4.68, Şekil 4.69, Şekil 4.70).

Şekil 4.63 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları (Ek E).

Yapının giriş kat yapılanması incelendiğinde Şekil 4.26 ve Şekil 4.29'da görülebileceği üzere, iki ana aksın da sonu dışarıya açılmaktadır, sonu kapalı biten koridorların derinliği bu akslara göre oldukça fazladır. Bunun yanı sıra özellikle 5 nolu mekan ile 18 nolu mekan (Şekil 4.63) arasında bulunan dekoratif duvar, görülebilir ancak geçilemez bir mekan yaratmaktadır. Erişilebilirlik ve görülebilirlik parametreleri arasındaki sentaktik değerlerin farklılaşmasının sebebi büyük ölçüde,

giriş katında en yoğun kullanım alanlarından olan bu mekanlar arası ilişkidir (Şekil 4.69, Şekil 4.70). Geçiş noktaları (Şekil 4.64, Şekil 4.6) bağlamındaki analizler incelendiğinde ise, mekan konfigürasyonu ile kullanım arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Şekil 4.64 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları.

Şekil 4.65 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları fotoğrafları (Ek D).

Tüm bu ilişki göstermeme durumunun sebebi, tüm mekan ölçeğinde ortalama olarak, bütünleşme değerinin oldukça yüksek ve derinlik değerinin oldukça düşük olması olarak yorumlanabilir. Kişiler mekana tamamen dağılmış durumda ve diğer okullara kıyasla çok yüksek frekans değerleri gösterecek şekilde mekanı kullanmaktadır. Dolayısıyla, net olarak ilişkili durumların ortaya çıkması çok olası değildir.

Arayüz Olasılık Tipi	Dışbükey Alanlar	Bütünleşme (geçirgenlik)	Merkezlilik (geçirgenlik)	Bağılantısalılık (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (geçirgenlik)	Ortalama Derinlik (geçirgenlik)	Bütünleşme (görünebilirlik)	Merkezlilik (görünebilirlik)	Bağılantısalılık (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (görünebilirlik)	Ortalama Derinlik (görünebilirlik)	Anlık gözlem_ Yürüme_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Oturma_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ AyaktaDurma _Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Gruba Dahil Olma_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Tek_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Toplam_Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Yürüme_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Oturma_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ AyaktaDurma_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Gruba Dahil Olma_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Tek_Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Toplam_Az Yoğun Gün
A2	1	33,17	91,16	27,00	8,20	79,03	3142,15	78,29	62,54	41,70	11,80	75,29	2911,68	3	0	1	0	4	4	1	0	4	0	5	5
A1,A3, A5	2	67,71	93,06	50,40	15,42	116,52	2711,15	159,66	70,25	82,40	23,77	128,15	2420,19	21	0	0	10	11	21	18	0	3	7	14	21
A3, A5	3	98,10	130,18	62,30	19,06	152,05	2405,73	206,06	108,46	95,70	27,88	167,63	2190,35	63	81	40	141	53	194	58	61	29	84	65	149
A6	4	76,75	129,81	53,30	16,38	137,76	2572,62	171,39	125,38	78,30	22,81	163,86	2139,24	4	5	0	4	5	9	2	11	3	9	7	16
A1, A2, A3	5	113,59	185,39	68,60	20,93	193,20	2253,53	238,90	186,50	105,30	30,53	234,59	1998,31	49	0	11	40	20	60	68	0	10	39	39	79
A3, A6	6	91,73	119,55	58,80	17,94	143,06	2427,07	183,94	100,86	86,10	25,10	151,93	2221,76	20	0	17	20	17	37	33	0	28	22	39	61
A3	7	52,90	72,12	36,10	10,91	84,07	2768,17	193,39	68,85	90,40	26,46	131,39	2322,31	15	4	0	7	12	19	18	9	0	4	23	27
A3	8	70,76	81,96	46,10	13,93	103,52	2543,09	213,97	72,69	97,20	28,29	140,17	2234,36	31	2	9	18	24	42	29	5	6	7	33	40
A3	9	70,84	83,98	49,00	14,86	107,76	2606,19	195,80	88,90	91,70	26,78	149,54	2228,02	21	10	1	18	14	32	26	8	3	14	23	37
A3	10	65,80	86,50	48,30	14,72	108,54	2676,31	158,64	100,84	75,10	21,81	142,76	2262,66	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0
A3,A1	11	73,23	80,47	49,00	14,86	104,68	2647,12	246,81	75,97	108,80	31,52	152,34	2077,45	17	0	0	6	11	17	15	0	2	11	6	17
A3	12	70,72	102,56	52,40	15,96	123,21	2674,49	153,76	72,77	78,30	22,59	124,72	2458,08	10	1	1	4	8	12	17	0	2	4	15	19
A4, A6	13	32,40	82,79	23,90	7,28	73,61	3123,32	84,60	58,48	41,50	11,95	75,92	2879,90	2	36	5	19	24	43	12	43	3	32	26	58
A2	14	97,75	91,63	63,50	19,25	128,70	2101,15	218,89	70,18	100,70	29,30	141,53	2282,01	6	0	0	0	6	6	13	0	1	5	9	14
A3, A6	15	122,76	146,29	75,00	23,01	179,92	2282,45	198,12	142,55	90,50	26,46	187,02	2122,89	6	0	0	0	6	6	4	0	1	0	5	5
A3	16	150,18	150,18	90,10	27,76	203,64	2113,43	277,93	144,08	125,50	36,37	226,55	1943,00	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	2
A3	17	77,30	102,31	57,40	17,54	130,17	2660,41	157,04	71,91	81,50	23,48	128,81	2403,33	4	0	0	0	4	4	7	0	2	5	4	11
A4	18	125,82	180,91	75,10	22,96	200,50	2214,10	236,54	182,13	105,30	30,61	231,45	2006,43	4	20	10	15	19	34	13	28	16	25	32	57
A4	19	105,16	189,12	63,50	19,28	188,61	2268,87	215,33	186,62	95,50	27,85	223,96	2038,76	4	21	10	19	16	35	6	26	1	12	21	33
A4	20	92,33	190,63	56,70	17,19	178,53	2315,42	239,90	195,32	104,60	30,65	241,24	1977,56	1	49	4	29	25	54	0	36	3	27	12	39
A3	21	156,98	167,32	93,10	28,64	217,95	2096,24	238,58	152,81	105,40	30,84	215,12	2001,10	14	0	1	6	9	15	12	0	0	3	9	12

Şekil 4.66 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-aktivite temelinde analiz sonuçları.

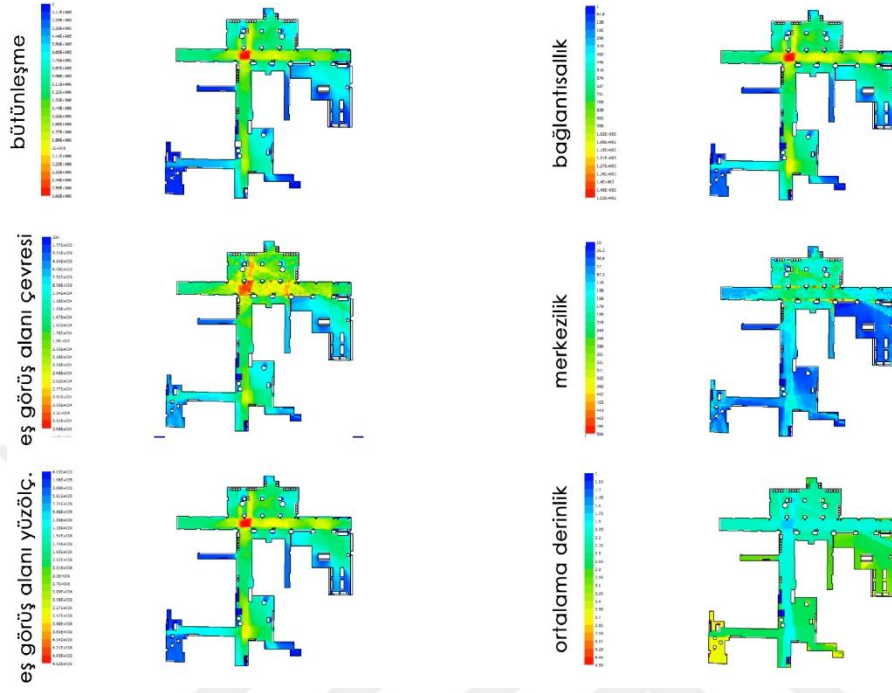
Arayüz Olasılık Tipi		Dışbükey Alanlar	Bütünleşme (geçirgenlik)	Merkezlilik (geçirgenlik)	Bağılantısallık (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (geçirgenlik)	Ortalama Derinlik (geçirgenlik)	Bütünleşme (görünebilirlik)	Merkezlilik (görünebilirlik)	Bağılantısallık (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (görünebilirlik)	Ortalama Derinlik (görünebilirlik)	Anlık gözlem_ Yoğun Gün_9.30	Anlık gözlem_ Yoğun Gün_11.00	Anlık gözlem_ Yoğun Gün_12.30	Anlık gözlem_ Yoğun Gün_14.00	Anlık gözlem_ Yoğun Gün_15.30	Anlık gözlem_ Yoğun Gün_17.00	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_9.30	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_11.00	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_12.30	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_14.00	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_15.30	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_17.00
A2	1	33,17	91,16	27,00	8,20	79,03	3142,15	78,29	62,54	41,70	11,80	75,29	2911,68	1	0	1	0	2	0	2	0	1	2	0	0	
A1,A3, A5	2	67,71	93,06	50,40	15,42	116,52	2711,15	159,66	70,25	82,40	23,77	128,15	2420,19	1	4	3	8	4	1	2	6	2	7	0	4	
A3, A5	3	98,10	130,18	62,30	19,06	152,05	2405,73	206,06	108,46	95,70	27,88	167,63	2190,35	5	26	37	72	42	12	4	13	52	33	41	6	
A6	4	76,75	129,81	53,30	16,38	137,76	2572,62	171,39	125,38	78,30	22,81	163,86	2139,24	1	2	0	2	4	0	0	2	6	1	3	5	
A1, A2, A3	5	113,59	185,39	68,60	20,93	193,20	2253,53	238,90	186,50	105,30	30,53	234,59	1998,31	7	11	13	9	20	0	3	12	28	10	18	8	
A3, A6	6	91,73	119,55	58,80	17,94	143,06	2427,07	183,94	100,86	86,10	25,10	151,93	2221,76	0	2	14	10	5	6	1	9	22	5	18	6	
A3	7	52,90	72,12	36,10	10,91	84,07	2768,17	193,39	68,85	90,40	26,46	131,39	2322,31	1	9	2	3	3	1	3	4	7	5	3	5	
A3	8	70,76	81,96	46,10	13,93	103,52	2543,09	213,97	72,69	97,20	28,29	140,17	2234,36	2	7	2	6	6	18	2	5	13	10	4	6	
A3	9	70,84	83,98	49,00	14,86	107,76	2606,19	195,80	88,90	91,70	26,78	149,54	2228,02	0	7	14	4	15	6	3	5	12	8	2	7	
A3	10	65,80	86,50	48,30	14,72	108,54	2676,31	158,64	100,84	75,10	21,81	142,76	2262,66	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	
A3,A1	11	73,23	80,47	49,00	14,86	104,68	2647,12	246,81	75,97	108,80	31,52	152,34	2077,45	5	1	4	2	3	2	3	0	6	5	1	2	
A3	12	70,72	102,56	52,40	15,96	123,21	2674,49	153,76	72,77	78,30	22,59	124,72	2458,08	0	3	4	3	1	1	0	6	4	4	5	0	
A4, A6	13	32,40	82,79	23,90	7,28	73,61	3123,32	84,60	58,48	41,50	11,95	75,92	2879,90	6	12	11	0	10	4	4	10	13	7	22	2	
A2	14	97,75	91,63	63,50	19,25	128,70	2101,15	218,89	70,18	100,70	29,30	141,53	2282,01	1	1	1	2	1	0	2	1	5	0	0	6	
A3, A6	15	122,76	146,29	75,00	23,01	179,92	2282,45	198,12	142,55	90,50	26,46	187,02	2122,89	2	1	1	1	0	1	0	0	1	0	2	2	
A3	16	150,18	150,18	90,10	27,76	203,64	2113,43	277,93	144,08	125,50	36,37	226,55	1943,00	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	
A3	17	77,30	102,31	57,40	17,54	130,17	2660,41	157,04	71,91	81,50	23,48	128,81	2403,33	0	0	1	1	2	0	0	3	2	1	4	1	
A4	18	125,82	180,91	75,10	22,96	200,50	2214,10	236,54	182,13	105,30	30,61	231,45	2006,43	4	3	15	5	7	0	5	9	7	19	14	3	
A4	19	105,16	189,12	63,50	19,28	188,61	2268,87	215,33	186,62	95,50	27,85	223,96	2038,76	2	9	12	5	7	0	2	7	14	7	2	1	
A4	20	92,33	190,63	56,70	17,19	178,53	2315,42	239,90	195,32	104,60	30,65	241,24	1977,56	2	13	24	2	13	0	4	7	17	4	5	2	
A3	21	156,98	167,32	93,10	28,64	217,95	2096,24	238,58	152,81	105,40	30,84	215,12	2001,10	0	4	3	5	3	0	2	0	4	5	0	1	

Şekil 4.67 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-zaman temelinde analiz sonuçları.

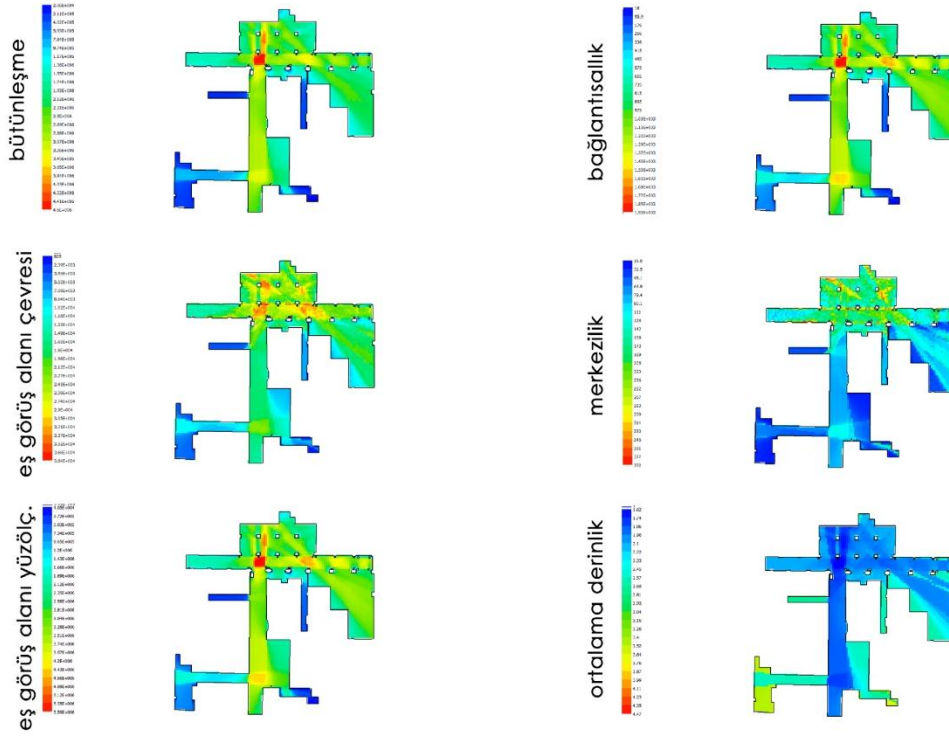

Bağladığı Arayüzler	Geçiş Noktası İsmi	Bütünleşme	Merkezlilik	Bağıntısallık	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü	Eş Görüş Alanı Çevresi	Ortalama Derinlik	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_9.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_11.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_12.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_14.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_15.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_17.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_Toplam	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_9.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_11.00	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_12.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_14.00	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_15.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_17.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_Toplam
Dış Mekan-A2	1	35,39	67,97	28,90	8,73	72,55	3228,45	13	9	52	13	43	45	175	10	12	47	11	36	55	171
A3-A6	2	69,46	149,22	47,20	14,60	137,78	2507,70	9	29	3	5	6	10	62	11	32	8	7	11	8	77
A3-A3	3	47,68	71,99	33,60	10,17	80,87	2910,40	20	68	91	40	80	62	361	10	45	73	42	63	52	285
A3-A6	4	90,52	165,26	52,20	15,67	155,05	2261,12	10	27	44	20	19	31	151	5	33	34	16	22	29	139
A3-A3	5	154,43	169,63	93,50	28,74	220,71	2104,86	5	23	23	14	15	23	103	3	21	26	10	9	15	84
A1, A2, A3-A3	6	41,98	100,30	27,70	8,46	90,64	2770,75	21	78	68	53	42	41	303	16	57	59	51	48	36	267
A1, A2, A3-A4	7	109,35	188,36	67,50	20,59	196,28	2318,01	6	12	14	12	24	16	84	8	17	13	17	20	22	97
A3-A3	8	6,99	99,32	8,30	2,56	50,45	3631,68	5	13	23	2	10	8	61	2	8	23	4	6	12	55
A3-A3	9	72,11	113,48	45,20	13,66	105,75	2712,97	27	74	75	37	97	45	355	32	62	68	42	79	44	327
A1,A2-A3	10	123,17	140,94	86,00	26,20	191,90	2276,63	3	21	18	13	12	23	90	4	24	21	19	9	16	93
A6-Dış Mekan	11	125,53	103,67	80,70	24,50	158,90	2275,05	23	68	92	58	43	74	358	18	57	76	47	53	63	314
A3-A3	12	79,48	73,76	58,00	17,73	112,35	2655,71	12	36	43	23	16	21	151	9	30	37	19	11	17	123
A3-A1, A2, A3	13	152,34	194,66	89,60	27,68	231,30	2096,85	18	104	66	55	63	56	362	14	83	71	45	55	43	311

Şekil 4.68 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları temelinde analiz sonuçları.

Şekil 4.69 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı erişilebilirlik temelinde sentaktik analiz grafikleri.

Şekil 4.70 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı görülebilirlik temelinde sentaktik analiz grafikleri.

4.4.5 Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi analiz sonuçları

Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, eğitim anlayışı olarak benzer fakülteler ile birarada bulunmaktadır. Giriş, kottan dolayı yapının dördüncü katından yapılmaktadır. Şekil 4.71, Şekil 4.74, Şekil 4.75, Şekil 4.76'deki tablo ve grafiklerde görülebilecek olan analizlerin sonuçları incelendiğinde, tüm giriş kat ölçeğindeki sonuçlara göre, sadece yürüme aktivitesi dışbükey alanlar bağlamında mekan konfigürasyonu ile ilişkilidir. Az yoğun günde görülen ilişki, yoğun gündeki ilişkiye göre çok daha kuvvetlidir. Erişilebilirlik temelinde görülen bu durum, görülebilirlik bağlamında da görülmektedir ve yürüme aktivitesi görülebilirlik temelinde de mekan konfigürasyonu ile ilişkilidir. Çoğunlukla esnek programlanmış mekanlar barındıran yapının giriş katı, kantinler dışında üst katlara ulaşma anlamında tam olarak bir eşik vazifesi görmektedir. Yürüme aktivitesinin bu denli konfigürasyon ile ilişkili çıkması ise, giriş katın çok dikte edilmiş fonksiyonlar içermemesi ve çoğunlukla geçiş odaklı harekete sahne olması ve çok sayıda düşey sirkülasyon elemanı bulunması ile ilgilidir. Düşey sirkülasyon elemanlarının sayısının ve alternatifinin çok olması, bunları hareket anlamında bir hedef olmaktan çıkarmaktadır ve kişilerin mekanda konfigüratif özellikler ile ilişkili bir biçimde davranmasını/hareket etmesine izin vermektedir.

Şekil 4.71 : Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi tüm giriş kat ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.

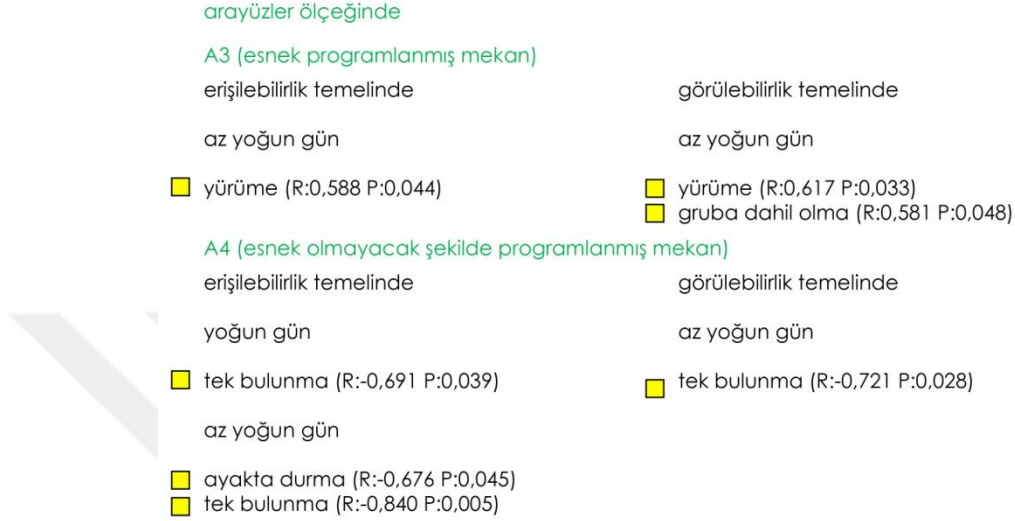
Geçiş noktaları bazında incelendiğinde de (Şekil 4.73, Şekil 4.76) hem yoğun hem az yoğun günde, saat 9.30'da mekan konfigürasyonu ile geçiş noktalarının kullanımı arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Bunun sebebi, 9.30 zaman periyodunun günün başlangıç saati olması ve sosyal etkileşim alanlarının minimumda kullanıldığı,

giriş katın çoğunlukla üst katlara ulaşma amacıyla geçiş mekanı olarak kullanıldığı bir saat olmasıdır. 1, 12, 15 ve 25 nolu dışbükey alanlarda (Şekil 4.72) yer alan düşey sirkülasyon elemanları sistem genelinde görece daha derin mekanlardır (Şekil 4.77), dolayısıyla düşey sirkülasyon elemanlarının yüksek oranda kullanıldığı bir saatte konfigürasyon ile kullanım arasında negatif bir ilişki çıkması normaldir. Bunun yanı sıra, normalde derin yerlerde etkileşimin daha az olması gerekirken burada tam tersi bir durum söz konusudur. Daha derin mekanların daha yoğun kullanımının sebebinin derin mekanlarda yer alan sınıflar olduğu düşünülmektedir (Şekil 4.75).

Gruplanmış arayüz olasılıkları üzerinden durum incelendiğinde, 7, 8, 9, 11, 13, 17, 18, 19 ve 21 nolu dışbükey alanların (Şekil 4.72) örnek oluşturduğu iç dış mekan arası görülebilirlik üzerinden tanımlanmış A1 arayüzünde, sadece kullanım ile konfigürasyon arasında ilişkiye rastlanmamıştır. Tüm koridorlarda görülen düşey pencereler, uzun koridorların etkisini kırmakta ve daha ferah bir mekana çevirmektedir. Dar koridorlar ile ulaşılan mekanlardan oluşan bu planda, iç-dış mekan ilişkisi koridorların kendine ait bir kimlik kazanmasını sağlamaktadır ve A1 arayüzüne örnek oluşturan mekanlar çoğunlukla buralarda konumlanmaktadır ancak çoğunlukla ilgi odaklarına yönelik bir hareket durumu olduğundan konfigürasyon hareket üzerinde belirleyici olamamıştır. Teras olarak işlevlendirilmiş 16, 22 ve 23 nolu dışbükey alanlarda (Şekil 4.72) ise, tasarlanmışlık durumu yerini tasarlanmamış durumlara, mekanın kendi potansiyeline bırakmıştır. Bu üç mekanda da yapının cephe tasarımı kaynaklı olarak, pencereler önünde oluşan boşluk öğrenciler tarafından çeşitli şekillerde kullanılmaktadır, kimi sadece yaslanıp sigara içerken, kimileri oturmakta, kimileri de uzanmaktadır. Bu durum, 22 nolu mekan haricinde (ortada masalar olduğundan dolayı), teraslarda öğrencilerin köşe ve kenarlarda kümelenmesine yol açmaktadır (Şekil 4.20). Şekil 4.77 Şekil 4.78'deki grafikte görülen durumda sentaktik verilere göre, erişilebilirlik bağlamında mekanın ortasının daha yoğun ve etkileşime açık olması gerekirken bu durumdan dolayı kullanım açısından sentaktik veriler ışığında görülen durum gerçekleşmemektedir. Ancak, görülebilirlik parametresine göre olan durum, özellikle 22 nolu mekanda pencere önlerindeki bölümü vurgulamakta ve kullanımla da eşleşmektedir (Şekil 4.78).

Esnek programlanmışlık bağlamında tanımlanmış A3 arayüzünde de, yürüme aktivitesi mekan ile ilişkili çıkmıştır. Hem erişilebilirlik hem görülebilirlik temelinde bu durum az yoğun günde gözlenmiştir. Az yoğun günde, sosyal etkileşim alanlarının

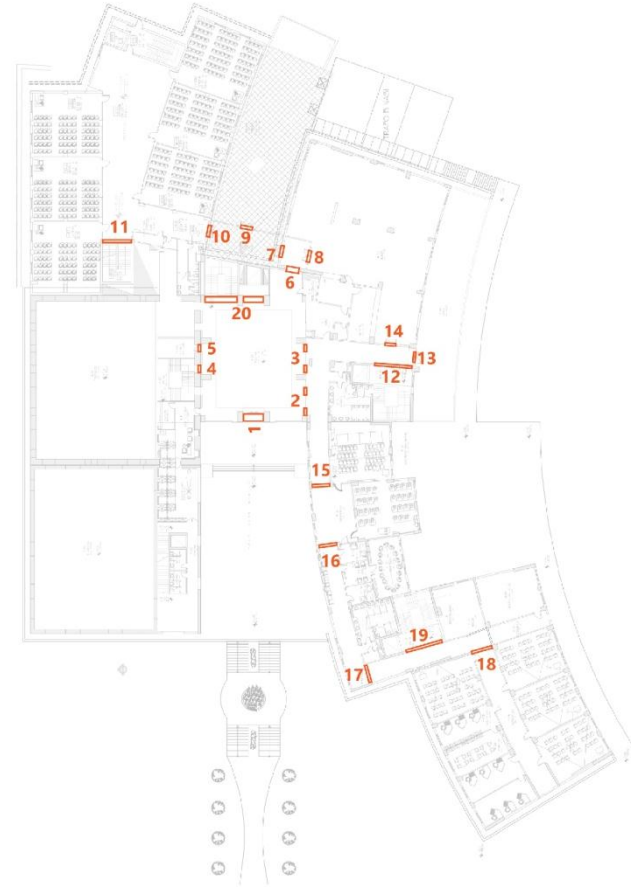
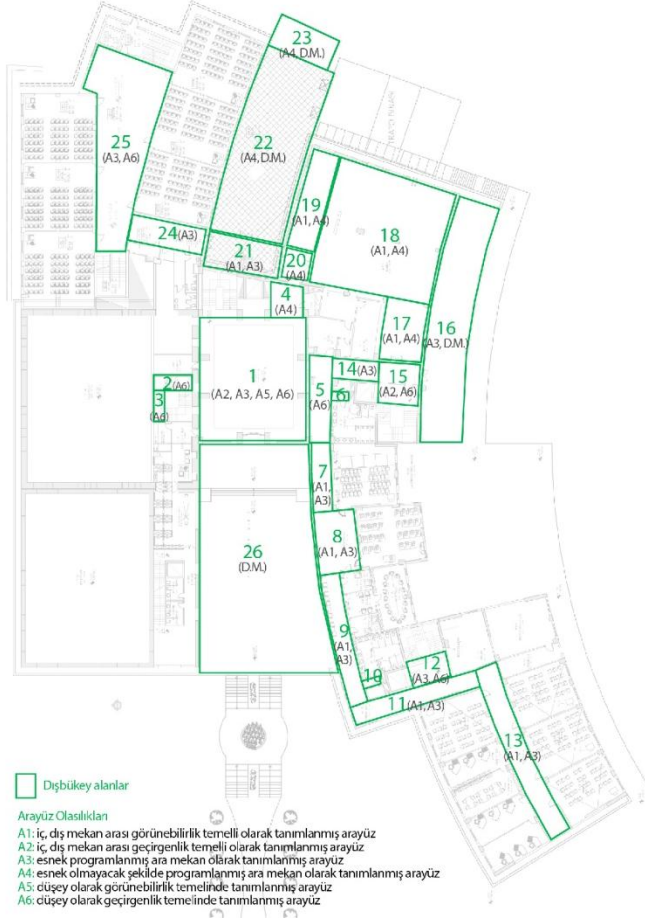
kullanımının daha yüksek olması²⁹ bu duruma sebep olarak yorumlanabilir (Şekil 4.74). Bunun yanı sıra, görülebilirlik temelinde, gruba dahil olma durumu da mekan konfigürasyonu ile ilişkili çıkmıştır. Bu durumun sebebi de özellikle sınıflar ile sonlanan koridorlarda ders giriş ve çıkış saatlerinde yapılan sayımlarda grup halinde hareket edildiğinin görülmesinin bir sonucu olarak yorumlanabilir.

Şekil 4.72 : Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş girişi katı A1, A3 ve A4 arayüzleri ölçeğinde korelasyon analizi sonuçları.

Esnek olmayacak şekilde programlılık üzerinden tanımlanmış A4 arayüzüne Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katında, 4, 17, 18, 19, 20, 22, 23 nolu dışbükey alanlar (Şekil 4.72) örnek oluşturmaktadır. A4 arayüzünde en çok görülen ilişki, erişilebilirlik temelinde hem az yoğun günde hem yoğun günde, görülebilirlik temelinde de az yoğun günde tek bulunma parametresi ile mekan konfigürasyonu arasındaki ilişkidir. Negatif bir ilişki ortaya koymaktadır. Bütünleşme değerleri daha az olan, görece daha derin mekanlarda tek bulunma durumunun daha çok görüldüğünü vurgulayan bu sonuç, A4 arayüzünde görüldüğünden ilgi odağı yaratan durumlar ya da o mekanın programından gelen durumlarla açıklanabilir. Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi örneğinde A4 arayüzüne örnek oluşturan dışbükey alanlar, kantin ve oyun alanları olarak işlev kazanmıştır. Bütünleşme değeri kantin mekanlarında, oyun alanlarına göre daha düşük değerler göstermektedir.

²⁹ Kullanımın daha yüksek olması konfigürasyon ile kullanım arasındaki ilişkinin irdelenmesinde daha gerçekçi sonuçlara varılmasını sağlamaktadır.

Şekil 4.73 : Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları (Ek F).

Oyun alanlarında tek bulunma durumu zaten imkansız iken, kantinde tek bulunma durumu öngörülebiilecek bir sonuçtur. Tasarlanmış mobilya düzeni ve işlevi ile hem grup halinde bulunma ve etkileşimlere hem tek bulunmaya açık bir ortamdır. Oyun alanları ise sadece grup halinde bulunmayı mümkün kılmaktadır. Kantinlerin oyun alanlarına göre hem kapasite olarak hem de işlev olarak daha çok insan tarafından kullanılmaya müsait olması bu negatiif ilişkiyi ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra erişilebilirlik temelinde az yoğun günde, ayakta durma aktivitesi de mekan ile negatif yönde ilişkilidir (Şekil 4.71). Bu da kantin işlevi ve kantinin bulunduğu mekanın kapasitesinden kaynaklanmaktadır, A4 arayüzü özelindeki tüm bu durumlarda mekanın konfigüratif özelliklerinden çok, mekanın fonksiyonunu ve fonksiyonun mekandaki etkileri belirleyici olmuştur.

Arayüz Olasılık Tipi	Dışbükey Alanlar	Bütünleşme (geçirgenlik)	Merkezlik (geçirgenlik)	Bağılantısalık (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (geçirgenlik)	Ortalama Derinlik (geçirgenlik)	Bütünleşme (görünebilirlik)	Merkezlik (görünebilirlik)	Bağılantısalık (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (görünebilirlik)	Ortalama Derinlik (görünebilirlik)	Anlık gözlem_ Yürüme_ Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Oturma_ Yoğun Gün	Anlık gözlem_ AyaktaDurma_ Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Gruba Dahil Olma_ Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Tek_ Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Toplam_ Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Yürüme_ Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Oturma_ Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ AyaktaDurma_ Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Gruba Dahil Olma_ Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Tek_ Az Yoğun Gün	Anlık gözlem_ Toplam_ Az Yoğun Gün
A2, A3, A5, A6	1	162,28	79,22	89,50	32,31	141,11	2855,18	328,61	144,58	130,10	46,86	242,39	2391,10	39	11	18	37	31	68	57	17	17	52	45	97
A6	2	181,65	75,18	101,40	36,70	138,26	3021,43	350,50	155,63	139,50	50,41	264,93	2349,88	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A6	3	159,52	65,18	90,60	32,71	126,55	3244,62	308,28	104,91	124,80	45,00	210,14	2801,93	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A4	4	96,27	104,74	50,80	18,35	130,80	2764,61	179,20	136,73	71,00	25,56	180,82	2428,04	4	0	26	18	12	30	4	9	6	4	15	19
A3	5	111,28	82,43	60,70	21,84	127,05	2906,21	249,95	189,82	105,60	38,04	267,43	2433,43	9	0	0	6	3	9	12	0	0	4	8	12
	6	90,73	125,72	55,00	19,85	149,13	2898,76	276,00	162,51	119,10	42,86	262,84	2356,52	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A3, A1	7	78,56	77,67	47,40	17,11	103,50	3092,29	229,68	175,96	95,20	34,25	243,26	2430,92	12	0	0	10	2	12	13	15	0	8	20	28
A3, A1	8	64,09	111,79	40,20	14,55	122,57	2955,55	250,14	181,24	108,10	38,90	263,45	2404,38	2	2	3	2	5	7	6	6	2	2	12	14
A3, A1	9	63,17	90,44	42,40	15,31	109,82	3129,43	225,04	158,47	99,00	35,62	234,65	2466,77	11	0	0	2	9	11	30	28	4	21	41	62
	10	53,58	73,85	39,00	14,11	86,54	3458,26	203,51	122,74	91,50	33,13	196,08	2504,90	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A3,A1	11	48,08	67,72	36,60	13,21	83,90	3484,48	231,67	144,61	104,30	37,59	230,39	2563,05	5	0	0	0	5	5	22	0	1	12	11	23
A3, A6	12	34,05	79,69	28,40	10,28	79,34	3696,63	242,32	185,37	110,00	39,73	268,23	2579,52	3	0	0	2	1	3	0	0	0	0	0	0
A3, A1	13	68,23	31,27	56,40	20,29	74,94	3674,52	93,62	27,79	60,20	21,67	76,93	3310,43	2	0	1	2	1	3	4	0	2	0	6	6
A3	14	57,74	80,73	39,70	14,40	101,56	3178,51	227,92	143,98	102,30	36,93	228,70	2519,33	2	0	0	2	0	2	4	0	0	0	0	4
A2, A6	15	50,05	80,52	36,20	13,12	93,60	3360,83	221,81	128,75	101,30	36,54	214,45	2534,26	9	0	3	2	10	12	11	0	3	10	4	14
A3, Dış Mekan	16	44,46	60,92	36,40	13,13	77,78	3778,93	183,37	101,31	88,60	31,96	174,38	2824,48	23	46	42	34	77	111	4	9	23	6	30	36
A4, A1	17	66,26	66,13	46,50	16,85	96,69	3247,90	200,80	122,21	90,80	32,73	196,78	2610,24	17	51	8	8	68	76	15	5	17	0	37	37
A4, A1	18	58,09	79,62	39,80	14,43	96,45	3207,81	194,45	128,38	87,70	31,68	197,38	2581,67	12	163	5	139	41	180	11	82	0	87	26	206
A4, A1	19	64,55	76,75	41,20	14,93	95,51	3092,95	237,55	147,26	99,20	35,91	228,84	2417,33	0	52	53	0	105	105	1	11	18	0	30	30
A4	20	160,53	124,42	82,50	29,64	187,75	2547,71	209,20	157,00	84,40	30,37	217,64	2600,67	7	0	4	2	9	11	20	0	2	2	20	22
A3, A1	21	176,86	67,53	97,40	35,23	135,23	2830,73	430,06	123,63	170,00	61,22	271,42	2349,30	34	0	1	23	12	35	16	0	2	8	10	18
A4, Dış Mekan	22	171,85	67,87	95,50	34,38	135,34	2882,56	300,41	170,61	120,70	43,53	251,80	2451,91	13	169	9	185	16	201	11	138	4	126	27	153
A4, Dış Mekan	23	138,69	89,45	72,80	26,08	137,79	2829,98	399,83	145,87	155,40	55,93	277,58	2294,25	0	7	21	24	4	36	0	8	0	0	8	8
A3	24	107,88	68,29	64,90	23,41	111,36	3486,94	245,97	106,53	104,00	37,41	190,80	2942,75	17	0	0	9	8	17	17	0	0	8	9	17
A3, A6	25	94,48	68,66	58,40	21,07	99,21	3901,03	97,75	69,31	48,30	17,45	103,30	3835,50	10	0	1	8	3	11	7	1	3	5	6	11
Dış Mekan	26	188,68	65,52	103,90	37,53	140,31	2888,76	382,27	149,08	152,10	54,86	274,59	2369,94	36	66	33	37	98	135	85	51	40	79	97	176

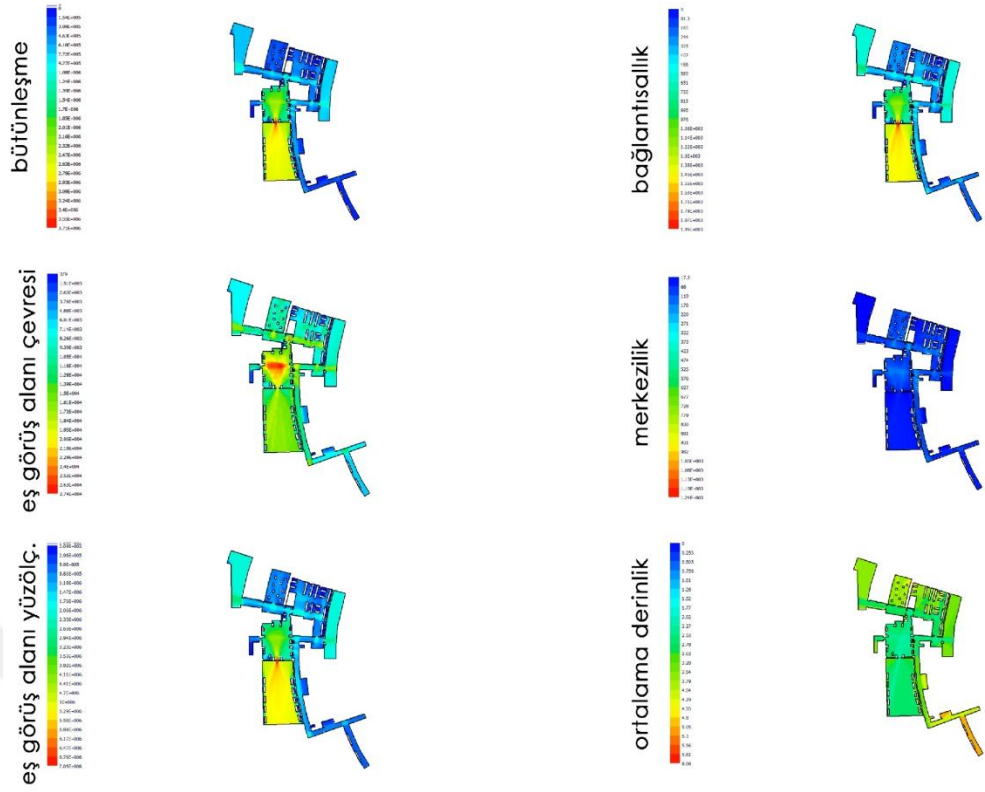
Şekil 4.74 : Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-aktivite temelinde analiz sonuçları.

Arayüz Olasılık Tipi	Dışbükey Alanlar	Bütünleşme (geçirgenlik)	Merkezlilik (geçirgenlik)	Bağılantısallık (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (geçirgenlik)	Ortalama Derinlik (geçirgenlik)	Bütünleşme (görünebilirlik)	Merkezlilik (görünebilirlik)	Bağılantısallık (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (görünebilirlik)	Ortalama Derinlik (görünebilirlik)	Anlık gözlem_Yoğun Gün_9.30	Anlık gözlem_Yoğun Gün_11.00	Anlık gözlem_Yoğun Gün_12.30	Anlık gözlem_Yoğun Gün_14.00	Anlık gözlem_Yoğun Gün_15.30	Anlık gözlem_Yoğun Gün_17.00	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_9.30	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_11.00	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_12.30	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_14.00	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_15.30	Anlık gözlem_Az Yoğun Gün_17.00
A2, A3, A5, A6	1	162,28	79,22	89,50	32,31	141,11	2855,18	328,61	144,58	130,10	46,86	242,39	2391,10	9	15	18	5	22	21	10	20	7	17	27	10
A6	2	181,65	75,18	101,40	36,70	138,26	3021,43	350,50	155,63	139,50	50,41	264,93	2349,88	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A6	3	159,52	65,18	90,60	32,71	126,55	3244,62	308,28	104,91	124,80	45,00	210,14	2801,93	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A4	4	96,27	104,74	50,80	18,35	130,80	2764,61	179,20	136,73	71,00	25,56	180,82	2428,04	5	5	9	4	5	7	6	0	0	4	9	0
A3	5	111,28	82,43	60,70	21,84	127,05	2906,21	249,95	189,82	105,60	38,04	267,43	2433,43	0	7	1	1	0	0	3	3	3	2	2	1
	6	90,73	125,72	55,00	19,85	149,13	2898,76	276,00	162,51	119,10	42,86	262,84	2356,52	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A3, A1	7	78,56	77,67	47,40	17,11	103,50	3092,29	229,68	175,96	95,20	34,25	243,26	2430,92	6	3	1	2	0	0	21	6	1	0	0	0
A3, A1	8	64,09	111,79	40,20	14,55	122,57	2955,55	250,14	181,24	108,10	38,90	263,45	2404,38	2	3	0	1	0	1	0	7	2	1	2	2
A3, A1	9	63,17	90,44	42,40	15,31	109,82	3129,43	225,04	158,47	99,00	35,62	234,65	2466,77	1	1	4	4	0	1	9	13	3	9	17	11
	10	53,58	73,85	39,00	14,11	86,54	3458,26	203,51	122,74	91,50	33,13	196,08	2504,90	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A3, A1	11	48,08	67,72	36,60	13,21	83,90	3484,48	231,67	144,61	104,30	37,59	230,39	2563,05	0	1	1	3	0	0	0	6	0	8	4	5
A3, A6	12	34,05	79,69	28,40	10,28	79,34	3696,63	242,32	185,37	110,00	39,73	268,23	2579,52	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A3,A1	13	68,23	31,27	56,40	20,29	74,94	3674,52	93,62	27,79	60,20	21,67	76,93	3310,43	1	0	2	0	0	0	0	1	0	1	3	1
A3	14	57,74	80,73	39,70	14,40	101,56	3178,51	227,92	143,98	102,30	36,93	228,70	2519,33	0	2	0	0	0	2	1	0	0	1	1	1
A2, A6	15	50,05	80,52	36,20	13,12	93,60	3360,83	221,81	128,75	101,30	36,54	214,45	2534,26	4	4	2	0	0	2	1	8	2	0	3	0
A3, Dış Mekan	16	44,46	60,92	36,40	13,13	77,78	3778,93	183,37	101,31	88,60	31,96	174,38	2824,48	6	21	19	25	35	5	3	9	11	8	5	0
A4, A1	17	66,26	66,13	46,50	16,85	96,69	3247,90	200,80	122,21	90,80	32,73	196,78	2610,24	6	10	12	17	28	3	3	2	10	18	4	0
A4, A1	18	58,09	79,62	39,80	14,43	96,45	3207,81	194,45	128,38	87,70	31,68	197,38	2581,67	13	27	41	12	20	0	35	31	42	29	36	7
A4, A1	19	64,55	76,75	41,20	14,93	95,51	3092,95	237,55	147,26	99,20	35,91	228,84	2417,33	15	25	14	30	17	4	4	7	14	1	4	0
A4	20	160,53	124,42	82,50	29,64	187,75	2547,71	209,20	157,00	84,40	30,37	217,64	2600,67	4	2	3	0	2	0	3	0	17	0	0	2
A3, A1	21	176,86	67,53	97,40	35,23	135,23	2830,73	430,06	123,63	170,00	61,22	271,42	2349,30	1	6	1	2	7	1	8	2	7	7	9	2
A4, Dış Mekan	22	171,85	67,87	95,50	34,38	135,34	2882,56	300,41	170,61	120,70	43,53	251,80	2451,91	13	18	46	31	32	13	41	30	48	44	19	9
A4, Dış Mekan	23	138,69	89,45	72,80	26,08	137,79	2829,98	399,83	145,87	155,40	55,93	277,58	2294,25	0	0	2	4	6	2	0	0	0	0	6	2
A3	24	107,88	68,29	64,90	23,41	111,36	3486,94	245,97	106,53	104,00	37,41	190,80	2942,75	0	2	3	4	3	5	1	2	5	5	3	1
A3, A6	25	94,48	68,66	58,40	21,07	99,21	3901,03	97,75	69,31	48,30	17,45	103,30	3835,50	0	5	2	0	2	2	5	0	3	2	0	1
Dış Mekan	26	188,68	65,52	103,90	37,53	140,31	2888,76	382,27	149,08	152,10	54,86	274,59	2369,94	13	40	37	17	17	17	10	40	30	20	64	12

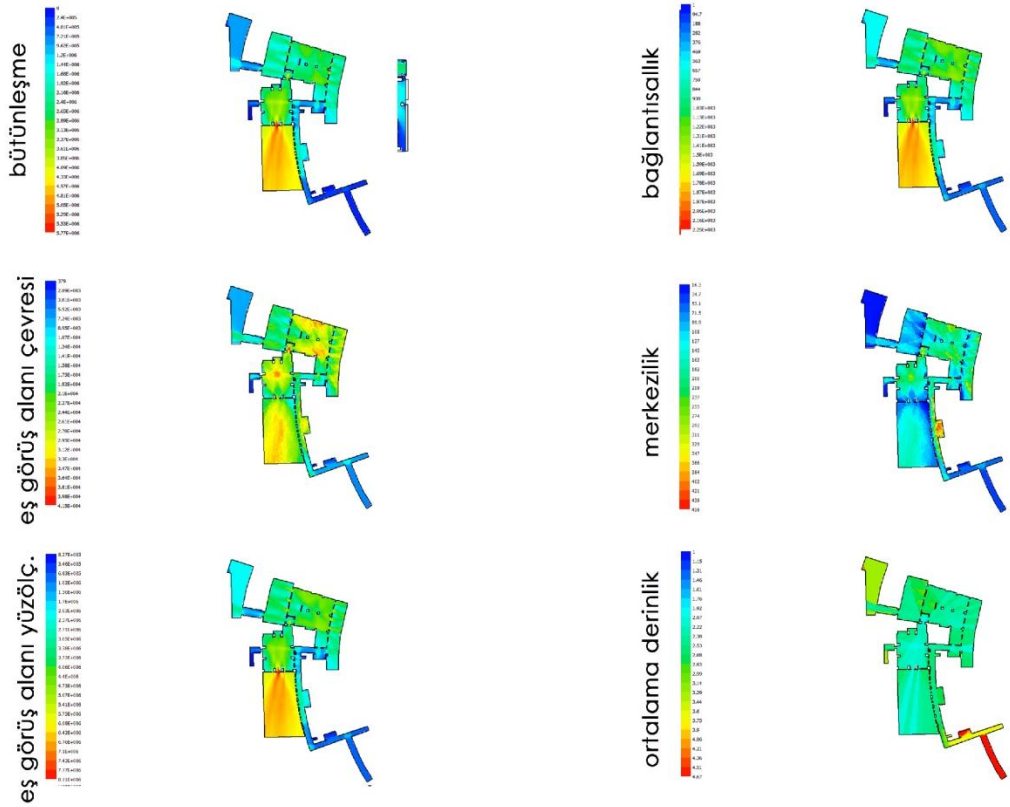
Şekil 4.75 : Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar-zaman temelinde analiz sonuçları.

Bağladığı Arayüzler	Geçiş Noktası İsmi	Bütünleşme	Merkezilik	Bağılantısalılık	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü	Eş Görüş Alanı Çevresi	Ortalama Derinlik	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_9.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_11.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_12.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_14.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_15.30	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_17.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_Toplam	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_9.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_11.00	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_12.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_14.00	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_15.30	Geçiş Sayımı_Az Yoğun Gün_17.00	Geçiş Sayımı_Yoğun Gün_Toplam
Dış Mekan-A2	1	246,22	26,52	135,20	48,79	113,77	3064,92	24	70	49	69	43	16	271	10	52	71	16	52	18	219
A2, A3, A5, A6-A3	2	60,45	40,02	44,60	16,13	71,32	3345,60	5	28	21	13	15	3	85	2	16	8	15	32	7	80
A2, A3, A5, A6-A3	3	81,32	40,67	59,70	21,58	93,66	3153,43	9	14	11	5	26	2	67	7	21	7	1	7	7	50
A2, A3, A5-A6	4	270,61	52,98	147,50	53,16	167,82	2714,91	0	0	4	2	4	2	12	3	0	3	0	0	2	8
A2, A3, A5, A6-A4	5	53,32	98,58	37,80	13,64	115,97	3251,09	5	13	10	8	6	0	42	4	6	3	2	0	3	18
A4-A4	6	109,90	142,53	57,60	20,59	163,84	2675,14	20	40	26	35	27	7	155	8	7	32	7	16	6	76
A4-A3, A1	7	81,70	42,00	59,90	21,72	95,52	3140,52	26	24	33	26	25	9	143	14	18	29	14	19	7	101
A4-A4, A1	8	178,38	108,51	89,50	32,25	187,05	2665,45	28	40	35	25	23	2	153	14	17	38	14	10	5	98
A3, A1-A4, Dış Mekan	9	263,17	46,40	143,30	51,65	154,76	2719,52	11	14	12	18	6	6	67	18	14	10	15	4	2	63
A3, A1-A3	10	269,85	55,18	146,80	53,06	171,06	2715,72	26	23	49	19	14	13	144	12	6	23	14	13	11	79
A3-A6	11	15,99	57,18	19,40	6,96	62,94	4933,09	15	18	25	15	9	8	90	14	9	19	14	11	10	77
A2-A6	12	53,94	107,24	40,10	14,50	116,99	3187,09	25	14	20	25	30	10	124	22	16	4	8	11	1	62
A2, A6-A3, Dış Mekan	13	72,10	25,40	59,00	21,31	73,57	3644,00	18	7	7	19	26	8	85	9	7	9	5	5	0	35
A2, A6-A4, A1	14	58,81	109,76	43,70	15,87	122,11	3400,46	22	15	14	17	27	10	105	10	4	17	12	24	0	67
A3-A3, A1	15	89,91	96,50	54,90	19,78	121,07	3048,69	26	53	38	27	24	1	169	17	51	31	12	47	4	162
A3, A1-A3, A1	16	86,86	108,33	52,00	18,83	136,13	2928,32	26	52	36	27	25	1	167	15	49	32	11	42	4	153
A3, A1-A3, A1	17	48,40	105,43	30,50	11,09	105,55	3050,89	17	14	42	17	5	2	97	8	29	11	53	56	5	162
A3, A1-A3, A1	18	58,10	60,60	48,40	17,42	85,92	3659,44	8	5	11	9	2	0	35	7	19	0	5	31	0	62
A1, A3-A3, A6	19	33,97	32,38	26,50	9,52	47,73	3736,77	15	22	37	14	12	2	102	6	20	14	50	36	5	131
A2, A3, A5-A6	20	233,49	46,65	125,90	45,38	137,28	2809,16	12	33	15	25	26	10	121	13	24	55	19	25	3	139

Şekil 4.76 : Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı geçiş noktaları temelinde analiz sonuçları.

Şekil 4.77 : Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı erişilebilirlik temelinde sentaktik analiz grafikleri.

Şekil 4.78 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı görülebilirlik temelinde sentaktik analiz grafikleri.

4.4.6 Alan çalışmasına konu olan okulların karşılaştırmalı olarak ele alınması

Okullar öncelikle tek tek ele alınarak insan-mekan ilişkisi, konfigüratif özellikler ile mekan kullanımı ve deneyimlenmesi bağlamında karşılaştırılmıştır. Bunun ardından her biri özelinde yapılan inceleme, bir üst ölçeğe taşınarak, beş okul arasında sentaktik veriler üzerinden bir karşılaştırma yapılmıştır³⁰. Şekil 4.79'da, alan çalışmasına konu olan beş okulun erişilebilirlik ve görülebilirlik bağlamında sentaktik verileri birarada görülebilmektedir.

		İTÜ	MGSÜ	BAU	BİLGİ	YEDİTEPE
geçirgenlik	Bütünleşme	700265,19	2106802,93	879041,13	303121,09	996771,91
	Merkezlilik	177,11	160,75	121,81	124,95	79,28
	Bağlantısallık	0,0004	0,0010	0,0006	0,0003	0,0006
	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü	3660082,97	9642225,81	1743177,57	925005,70	2157032,83
	Eş Görüş Alanı Çevresi	24181,03	34516,38	14071,48	10140,56	11469,51
	Ortalama Derinlik	2,68	2,77	2,50	2,83	3,17
görülebilirlik	Bütünleşme	3266244,44	10228487,55	1936930,25	300271,93	2499960,90
	Merkezlilik	247,19	130,50	111,34	124,43	137,86
	Bağlantısallık	0,0010	0,0023	0,0009	0,0003	0,0011
	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü	8182637,79	22934601,27	2604057,83	919253,17	3831244,11
	Eş Görüş Alanı Çevresi	43760,17	42288,97	16352,11	10090,09	22189,34
	Ortalama Derinlik	2,31	1,91	2,24	2,83	2,59

Şekil 4.79 : Okulların tüm giriş kat ölçeğinde sentaktik veriler bağlamında karşılaştırılması.

Bütünleşme bağlamında, MGSÜ erişilebilirlik bazında en yüksek değere sahipken, Bilgi Üniversitesi en düşük değere sahiptir. Bağlantı grafiklerinden yapılan yorumda Yeditepe ve MGSÜ, asimetrik olma durumuyla birbirine benzetilmiş olsa da sentaktik veriler anlamında böyle bir durum görülmemektedir. Derinlik değeri olarak en düşük değeri gösteren BAU, bütünleşme anlamında da en yüksek değerler arasında bir değere sahiptir. Okulların görülebilirlik değerleri ile erişilebilirlik değerleri arasındaki farklar gözetildiğinde, tümünde görülebilirlik temelindeki bütünleşme değeri oldukça büyükken, Bilgi Üniversitesi'nde tersi bir durum görülmektedir. Bunun sebebi Bilgi Üniversitesi'nin daha kompakt bir mekan yapısına sahip olması ve ulaşamayıp görsel olarak algılanabilen mekanların kısıtlı olması olarak yorumlanabilir. Şekil 4.60 ve Şekil 4.61'de görülebileceği üzere, iki durum arasındaki tek fark girişin önünde bulunan sosyal etkileşim mekanı olduğundan bunun etkisi oldukça düşüktür. Merkezlilik değerinin erişilebilirlik ve görülebilirlik temelindeki değerlerinin radikal olarak değiştiği, İTÜ ve Yeditepe

³⁰ Bu karşılaştırmanın yapılabilmesi için, analizler için Syntax2D programının ızgara sistemi bazında bir ölçeklendirme yapılarak planlar aynı düzleme indirgenmiştir.

Üniversitesi'nde, İTÜ'de avlunun varlığı, Yeditepe Üniversitesi'nde teraslar ile kantinin ilişkisi buna sebep olmaktadır. Görülebilirliğin devreye girmesiyle geometrik olarak çembere daha çok yaklaşan bir forma dönüşür. Bu bağlamda merkezilik değeri de artmaktadır. Eş görüş alanı yüzölçümü bakımından karşılaştırma yapıldığında, en düşük değer Bilgi Üniversitesi'ne aittir. Bu da Bilgi Üniversitesi'nin daha parçalı bir yapıya sahip olduğu ve görece daha küçük alanların biraraya gelmesi ile oluştuğu yorumunu beraberinde getirmektedir. Bütünleşme bağlamında, görülebilirlik temelinde, en yüksek değere sahip olan MGSÜ, birbirine paralel koridorlar ve bunların arasında yer alan mekanlar ile oluşturduğu mekan karakteri ile diğer örneklerden ayrılmaktadır. Kendi içerisindeki analizlerde çoğunlukla A3 arayüz olasılığı örneklerinden oluşan bir mekana sahip olan MGSÜ'nün, insan mekan ilişkisinin topolojik boyutu bağlamında oldukça kuvvetli ilişkiler sergilemesi de bu durumun bir sonucudur. Birlikte varolma durumunu sağlamanın en temel bileşenlerinden olan 'kasıtsız karşılaşmalar' için oldukça uygun bir mekandır.

Sentaktik veriler, incelemeye giren mekanın tamamındaki gridlerin sentaktik değerlerinin ortalaması alınarak elde edilen rakamlar bazında karşılaştırılmıştır; bu karşılaştırma, okulların genel konfigüratif özellikleri hakkında bilgi verse de tez kapsamında asıl odak noktası olan arayüz olasılıklarının incelenmesi için yeterli değildir. Arayüz olasılıklarının okullar ölçeğindeki değerlendirmesinin bir üst ölçeğe çıkarılabilmesi için, arayüz olasılıkları, okullar özelinden çıkarılarak, üniversite mekanlarında, iç-dış mekan arası görsel arayüz oluşturan mekanlar (A1), iç-dış mekan arası fiziksel olarak geçirgen arayüz oluşturan mekanlar (A2), esnek programlanmış mekanlar (A3), esnek olmayacak şekilde programlanmış mekanlar (A4), görülebilirlik temelinde düşey ilişki sergileyen mekanlar (A5), erişilebilirlik temelinde düşey ilişki sergileyen mekanlar (A6) bağlamındaki genel dizimsel özellikleri ortaya koymak amacıyla karşılaştırılmıştır. Sentaktik veriler ışığında yapılan bu karşılaştırmanın (Şekil 4.79) ardından, her bir okulda o arayüzlerde görülen ortalama frekans değerleri de işin içine katılarak yorumlanmış ve grafiklerle gösterilmiştir (Şekil 4.80, Şekil 4.81, Şekil 4.82, Şekil 4.83, Şekil 4.84, Şekil 4.85, Şekil 4.86). Analizlerden bütünleşme (integration), merkezilik (circularity), bağlantısallık (connectivity), eş görüş alanı yüzölçümü (isovist area), eş görüş alanı çevresi (isovist perimeter) ve ortalama derinlik (mean depth) değerleri elde

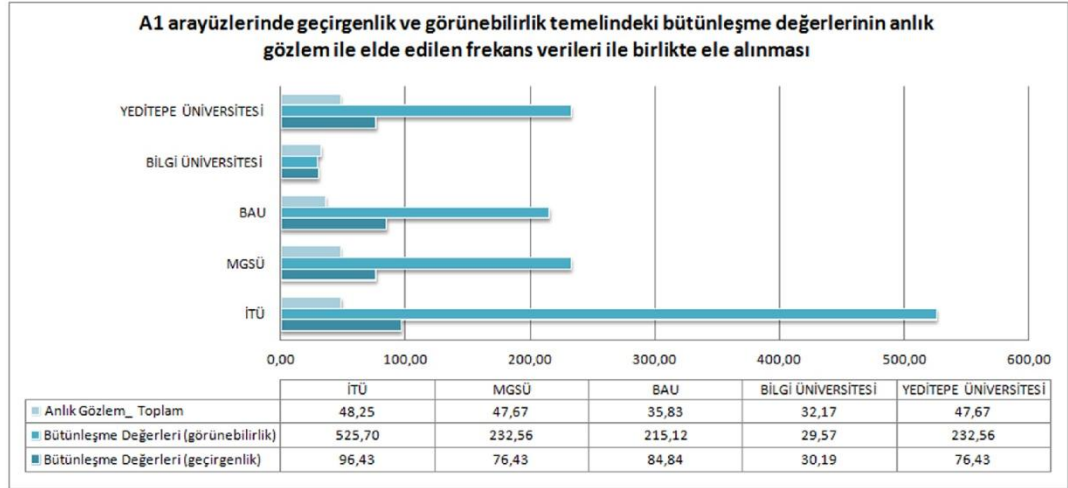
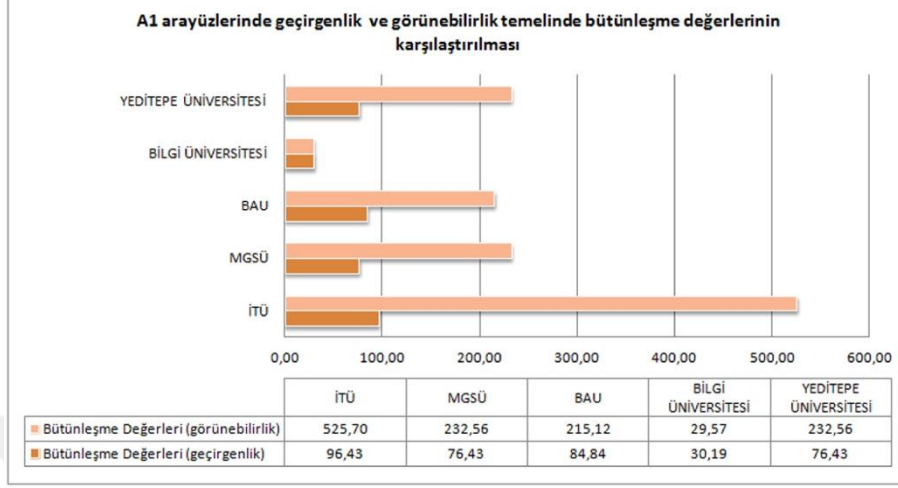
edilmiştir, ancak okulların karşılaştırılması genel anlamda bütünleşme değeri üzerinden yapılmıştır. Okulların arayüzler temelinde karşılaştırması için her okulda karşılaşılan A1, A2, A3, A4 ve A6 arayüzleri (Ek F) kullanılabilecekken; MGSÜ, Bilgi Üniversitesi, BAU ve Yeditepe Üniversitesi’nde A5 arayüzü de (Ek A) karşılaştırmalara katılabilir.

	Bütünleşme (geçirgenlik)	Merkezlilik (geçirgenlik)	Bağıntısalılık (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (geçirgenlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (geçirgenlik)	Ortalama Derinlik (geçirgenlik)	Bütünleşme (görünebilirlik)	Merkezlilik (görünebilirlik)	Bağıntısalılık (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Yüzölçümü (görünebilirlik)	Eş Görüş Alanı Çevresi (görünebilirlik)	Ortalama Derinlik (görünebilirlik)
A1												
İTÜ	96,43	20,86	555,50	492,42	3033,94	2552839	525,70	36,94	1477,50	1199,06	6531,21	2147727
MGSÜ	76,43	7,43	497,67	179,88	1020,68	3190630	232,56	13,44	1016,11	366,18	2159,00	2570452
BAU	84,84	11,96	560,00	170,71	1381,35	2537268	215,12	11,09	988,33	286,04	1716,89	2165315
BİLGİ ÜNİ	30,19	10,88	313,33	90,87	929,94	2792451	29,57	10,85	308,33	89,28	919,24	2810423
YEDİTEPE	76,43	7,43	497,67	179,88	1020,68	3190630	232,56	13,44	1016,11	366,18	2159,00	2570452
A2												
İTÜ	156,86	22,56	744,50	622,96	3559,10	2489222	546,61	38,48	1530,00	1243,90	6772,82	2118988
MGSÜ	106,16	7,99	628,50	227,17	1173,53	3108007	275,21	13,67	1157,00	417,00	2284,18	2462684
BAU	81,50	12,27	530,33	161,29	1336,44	2498943	178,69	10,64	825,67	238,76	1504,68	2397332
BİLGİ ÜNİ	34,14	11,20	348,50	101,76	1025,45	2708478	34,52	11,50	352,00	102,61	1047,86	2692803
YEDİTEPE	129,73	7,58	743,67	268,87	1233,11	3015582	326,82	13,23	1338,00	482,05	2427,52	2424888
A3												
İTÜ	90,67	19,38	497,58	431,61	2730,49	2654446	390,91	27,60	1159,00	944,89	5000,12	2263985
MGSÜ	85,47	7,43	537,23	193,96	1051,82	3305419	233,55	13,48	1019,77	367,40	2150,25	2696227
BAU	91,62	11,44	597,57	182,52	1405,92	2490383	201,62	10,41	938,50	272,78	1629,07	2205986
BİLGİ ÜNİ	26,80	13,17	280,13	81,30	968,29	2913786	26,89	13,21	281,13	81,62	972,77	2911960
YEDİTEPE	85,47	7,43	537,23	193,96	1051,82	3305419	233,55	13,48	1019,77	367,40	2150,25	2696227
A4												
İTÜ	14,44	14,98	166,50	161,84	1491,15	2862878	138,26	13,42	500,00	413,23	2276,48	2419754
MGSÜ	58,67	10,21	949,00	960,92	3017,97	2792736	181,11	7,70	3310,00	3344,75	4989,76	1639775
BAU	88,93	16,09	548,00	166,76	1603,09	2480427	194,09	15,56	867,25	252,64	1931,41	2225662
BİLGİ ÜNİ	24,48	10,93	266,00	77,13	859,12	2963171	24,75	10,97	268,67	77,87	865,21	2955479
YEDİTEPE	108,04	8,70	613,00	220,94	1257,61	2939074	245,92	14,40	1013,14	365,28	2215,51	2483442
A5												
İTÜ	23,13	19,77	263,50	264,74	2181,18	2690112	215,39	14,13	816,00	670,76	3043,84	2338114
MGSÜ	185,16	19,43	1137,50	1150,50	4127,29	2671102	366,39	13,61	1863,00	1881,62	3859,21	2102618
BAU	82,91	11,16	563,50	172,42	1342,87	2558441	182,86	8,94	890,50	258,23	1478,88	2305269
BİLGİ ÜNİ	21,96	11,67	241,67	70,56	837,10	3001688	21,89	11,70	241,17	70,37	836,98	3002494
YEDİTEPE	162,28	7,92	895,00	323,09	1411,10	2855181	328,61	14,46	1301,00	468,56	2423,89	2391104
A6												
İTÜ	26,67	14,90	242,15	231,26	1806,28	2761911	175,99	15,62	660,08	546,78	2798,52	2416404
MGSÜ	2,42	1,35	535,07	21,02	164,21	2779702	16,00	1,42	1066,44	49,71	254,41	2389101
BAU	113,67	7,47	674,17	243,67	1130,09	3346622	258,21	13,14	1090,00	393,31	2172,41	2748699
BİLGİ ÜNİ	33,23	11,22	361,75	105,04	1016,20	2806766	32,07	10,90	355,00	103,03	987,09	2832579
YEDİTEPE	113,67	7,47	674,17	243,67	1130,09	3346622	258,21	13,14	1090,00	393,31	2172,41	2748699

Şekil 4.80 : Okulların arayüzler ölçeğinde sentaktik veriler bağlamında karşılaştırılması.

İTÜ’de de A5 arayüzü görülmesinde rağmen, diğer okullarda olduğu gibi galeriler sebebiyle değil, koridordan görülebilen ama ulaşılamayan merdivenler sebebiyle ortaya çıkmaktadır dolayısıyla farklı bir tip ortaya koymaktadır. Şekil 4.80’deki tablo oluşturulurken, okullardaki her bir arayüz grubunun sentaktik değerlerinin ortalaması alınmıştır. Bilgi Üniversitesi haricindeki tüm örneklerde, erişilebilirlik ile

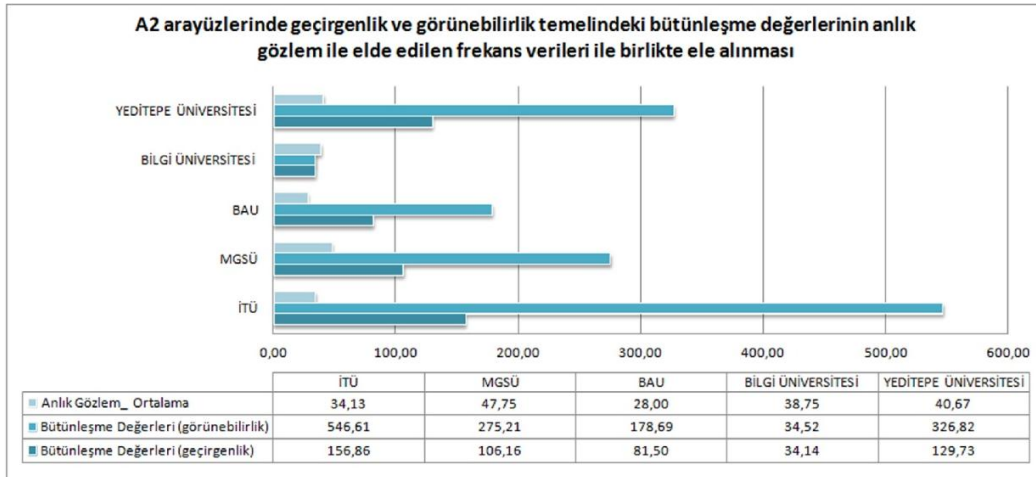
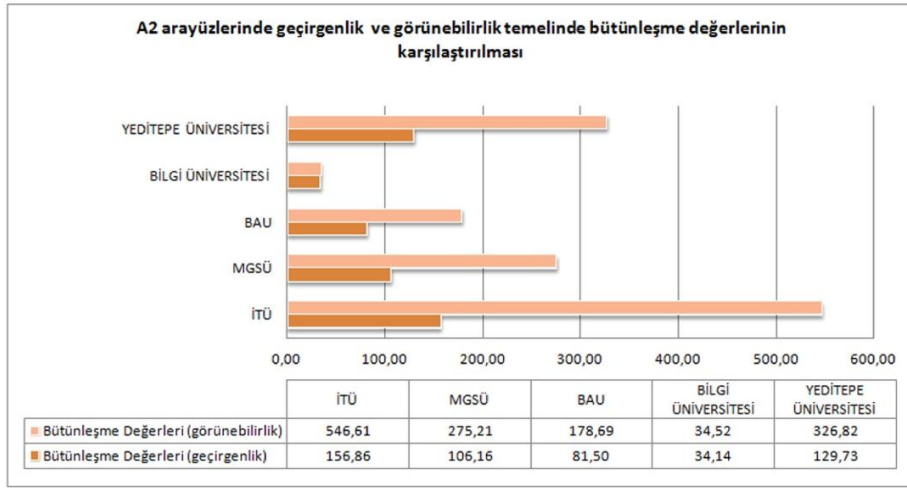
görülebilirlik arasında fark vardır. Bilgi Üniversitesi’nde genelde koridorlu bir yapı görülmemesi ve görülüp ulaşamayan mekanların az olması sebebiyle bu durum ortaya çıkmaktadır.

Şekil 4.81 : Okulların A1 arayüzleri ölçeğinde sentaks analizleri sonucu elde edilen bütünleşme değerleri temelinde karşılaştırılması.

A1 arayüzleri her okulda görülmektedir, özellikle İTÜ’de iç mekan ile avlu arasındaki ilişkiler sebebiyle, Yeditepe Üniversitesi’nde de iç mekan ile teraslar arasındaki ilişkiler sebebiyle mekan kullanımını etkileyen bir arayüzdür. A1 arayüz gruplarının her okuldaki ortalama bütünleşme değerleri karşılaştırıldığında (Şekil 4.80), erişilebilirlik anlamında İTÜ’nün oldukça yüksek değerlere sahip olduğu Bilgi Üniversite’sinin ise en düşük değerlere sahip olduğu görülmektedir. İTÜ’de bu değerlerin yüksek olmasının sebebi A1 arayüzleri dahilinde 11 ve 21 nolu dışbükey alanların da (Şekil 4.36) görülmesidir; bu iki dışbükey alan giriş katın diğer işlevlere ulaşım anlamında ana sirkülasyon sisteminin önemli parçaları olan koridorlardır (Şekil 4.36, Şekil 4.6). Bilgi Üniversitesi’nde bu değerlerin düşük olmasının sebebi

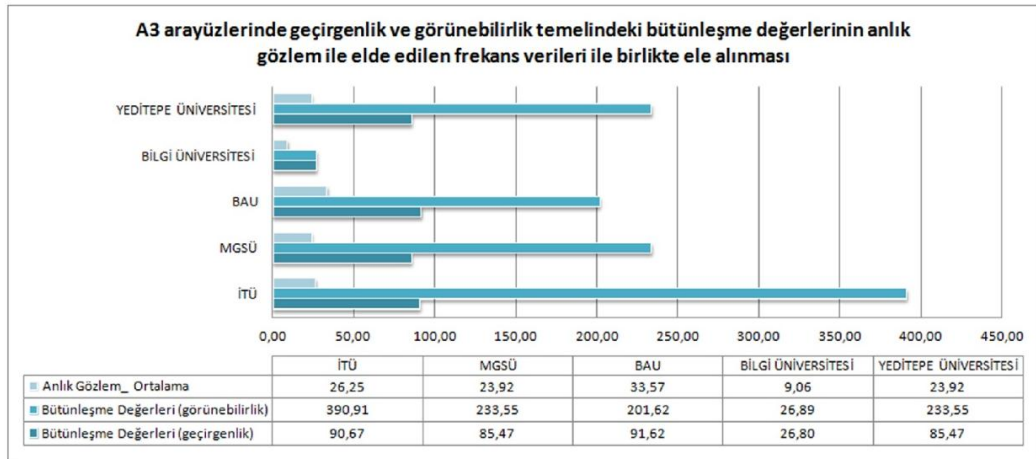
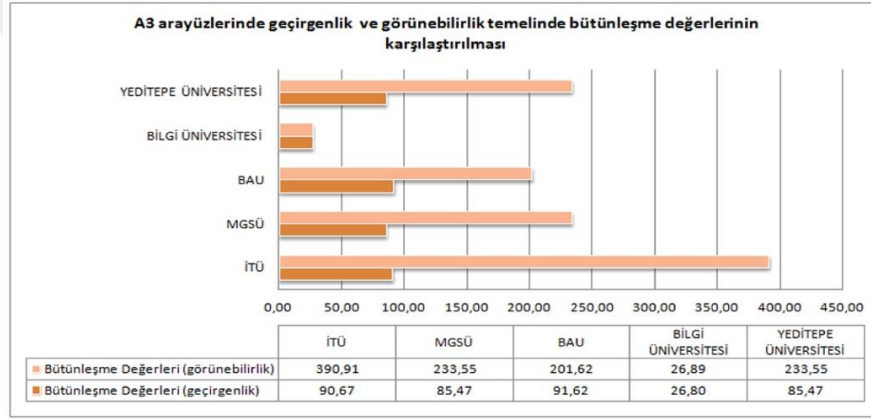
hem A1 arayüzüne az örnek olması hem de bu mekanların da görece daha derin özellik gösteren taraflarda kalmasıdır (Şekil 4.60, Şekil 4.61, Şekil 4.63). Sentaktik analiz sonuçları incelendiğinde (Şekil 4.80), Yeditepe Üniversitesi, BAU ve MGSÜ’de erişilebilirlik ile görülebilirlik temelindeki değerler arasında benzer bir fark varken, İTÜ’de bu fark oldukça fazladır, Bilgi Üniversitesi’nde ise neredeyse hiç fark görülmemektedir. Anlık gözlem toplam değerlerinin A1 arayüzüne örnek oluşturan mekan sayısına bölünmesi ile elde edilen frekans değerleri de bu karşılaştırma bağlamında değerlendirildiğinde, A1 arayüzü iç dış mekan arasında görülebilirlik temelinde tanımlanmış bir arayüz olmasına rağmen frekans değerleri daha çok erişilebilirlik temelindeki sentaktik değerler ile ilişkilidir.

Şekil 4.82 : Okulların A2 arayüzleri ölçeğinde sentaks analizleri sonucu elde edilen bütünleşme değerleri temelinde karşılaştırılması.

İç dış mekan arasında erişilebilirlik bağlamında tanımlanmış olan A2 arayüzlerinde, erişilebilirlik temelinde, en düşük değerler Bilgi Üniversitesi’ne ait iken en yüksek değerler İTÜ’ye aittir. A1 arayüzlerinde olduğu gibi, görülebilirlik ile erişilebilirlik

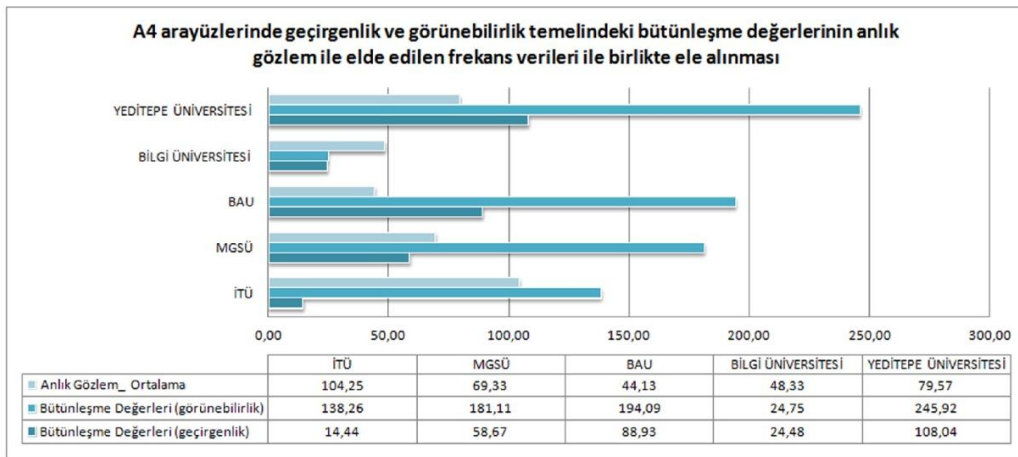
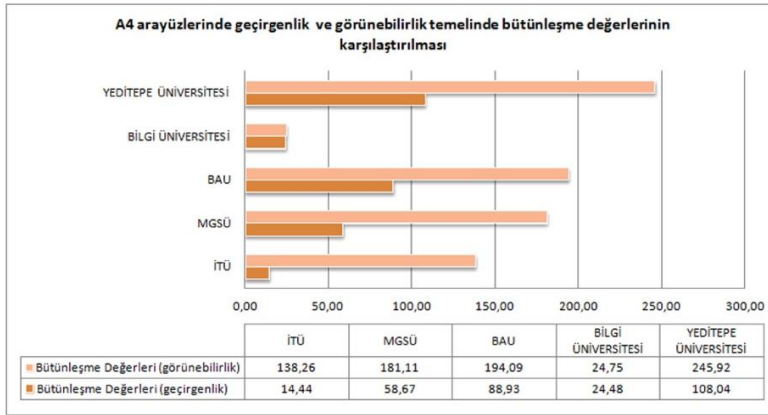
temelindeki verilerin en büyük farkı gösterdiği durum İTÜ’de, en küçük farkı gösterdiği durum ise Bilgi Üniversitesi’ndedir. Frekans değerleri açısından durum incelendiğinde, erişilebilirlik ve görülebilirlik değerleri ile ilişkisinde, A1 arayüzündeki gibi bir paralellik görülmemekte, her bir okulda frekanslar benzer değerler göstermektedir (Şekil 4.81). Ana girişler ve yapıya girildikten sonra ulaşılabilen dış mekanlara referans veren A2 arayüzü, okullar arasında ana girişler bağlamında farklılıklar göstermektedir. Şekil 4.29’daki plan grafiklerinden görülebileceği üzere, BAU ve MGSÜ’de giriş katta birden fazla giriş varken, Yeditepe Üniversitesi, İTÜ ve Bilgi Üniversitesi’nde giriş katta tek bir giriş bulunmaktadır. Bu farklılık, sentaktik değerlerin mekan üzerindeki etkisini azaltmakta ve frekans değerlerini etkilemektedir.

Şekil 4.83 : Okulların A3 arayüzleri ölçeğinde sentaks analizleri sonucu elde edilen bütünleşme değerleri temelinde karşılaştırılması.

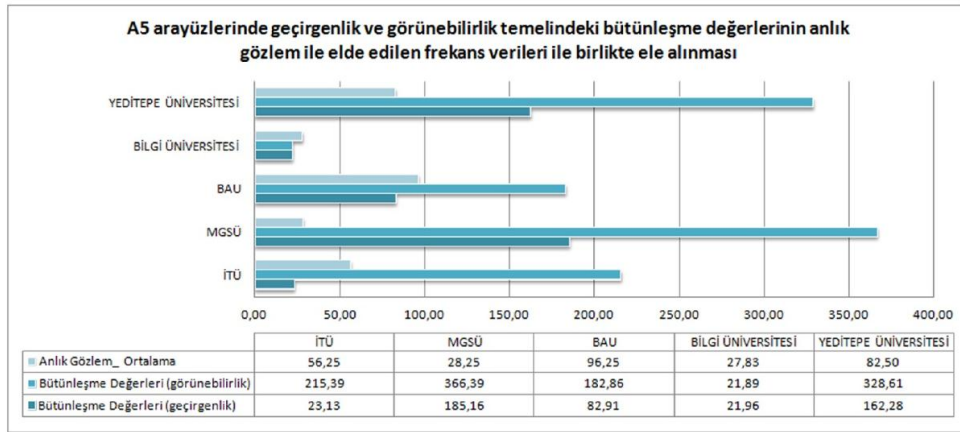
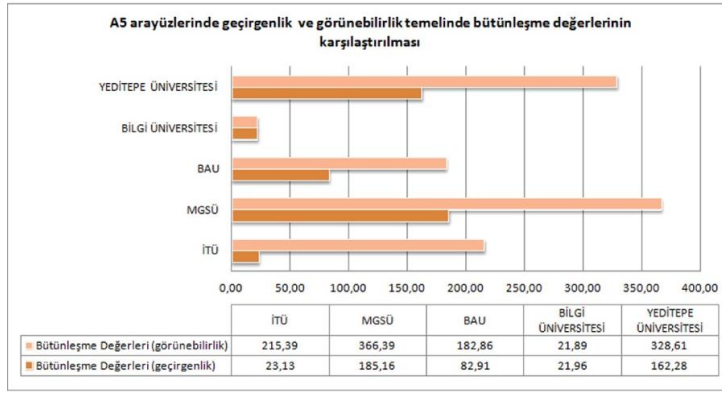
Esnek programlanmışlık bağlamında tanımlanmış olan A3 arayüzleri, her okulda en çok sayıda görülen arayüzdür ve hem okulların kendi mekanları çerçevesinde hem de okullar arası karşılaştırmalarda önemli bir yer tutmaktadır. Erişilebilirlik temelindeki

sentaktik verilerden görülebileceği üzere (Şekil 4.82), Bilgi Üniversitesi dışındaki dört okulun A3 arayüz gruplarının ortalama sentaktik değerleri birbiri ile oldukça yakındır. Bunlar ile karşılaştırıldığında Bilgi Üniversitesi'nin değeri oldukça düşük kalmaktadır. Bunun sebebi olarak hem Bilgi Üniversitesi'nin giriş kat yüzölçümü hem de giriş kattaki eğitimle ilgili fonksiyonların hiyerarşik olarak esnek programlanmış mekanlardan üstün olması ve bu mekanlardaki kullanımları da etkilemesi olarak yorumlanabilir. Erişilebilirlik temelinde dört okulun sentaktik değerleri benzer olmakla beraber, görülebilirlik bağlamında bu durum farklılaşmaktadır. Ancak ortalama frekans değerlerine bakıldığında, görülebilirlik anlamındaki bu farkın kullanım üzerinde çok fazla etkili olmadığı görülmektedir. Ortalama frekans değerlerinde de benzer değerler gözlenmekle beraber, BAU'nun frekans değeri diğerlerinden daha yüksektir. Bu durum BAU'nun frekans değerlerinin ve giriş kat kullanımının genel olarak diğer okullardan daha yüksek olmasına bağlanabilir.

Şekil 4.84 : Okulların A4 arayüzleri ölçeğinde sentaks analizleri sonucu elde edilen bütünlüşme değerleri temelinde karşılaştırılması.

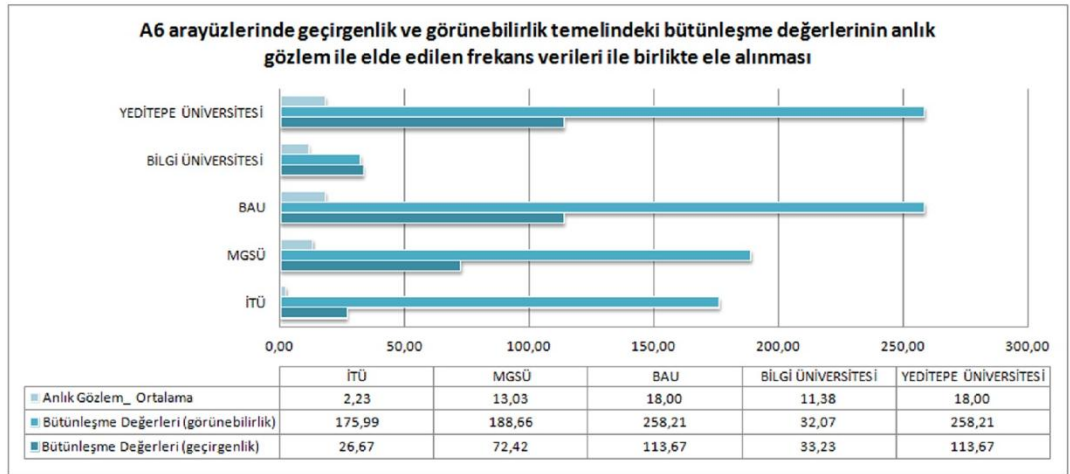
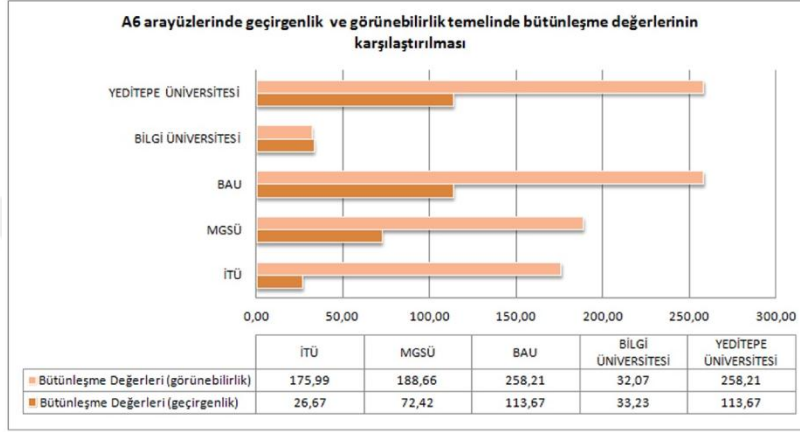
Esnek olmayacak şekilde programlanmışlık bağlamında tanımlanmış olan A4 arayüzleri, okulların giriş katları özelinde, kantin, oyun alanı gibi fonksiyonları, ders dışı öğrenim (*informal learning*) bazında şekillenmiş eğitim ile ilgili fonksiyonlara destek olan mekanları da içine alan ‘katı’ programlanmış sosyal etkileşim alanlarını kapsamaktadır. Erişilebilirlik temelindeki bütünleşme değerleri, diğer arayüzlerden oldukça farklı bir durum sergileyerek en yüksek değeri Yeditepe Üniversitesi’nde görülürken, en düşük değer İTÜ’de görülmektedir. Burada Yeditepe Üniversitesi’nde A4 arayüzüne örnek oluşturan mekanların hiyerarşik üstünlüğü ve mekan içerisinde sığ bölgelerde konumlanması (Şekil 4.73, Şekil 4.29) buna sebep olarak gösterilebilir. İTÜ’de bu mekanların değerlerinin diğer arayüzlere göre düşük olması bu fonksiyon çerçevesinde şekillenmiş mekanların daha derin mekanlarda konumlanmasına bağlıdır (Şekil 4.36, Şekil 4.29). Bu durum hedef odaklı harekete sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra görülebilirlik temelinde de Yeditepe Üniversitesi en yüksek değere sahiptir. Özellikle Yeditepe Üniversitesi’nde kantin olarak işlevlendirilmiş olan 17, 18, 19 nolu dışbükey alanların (Şekil 4.73) terasla olan ilişkisi bu durumu etkilemektedir. Erişilebilirlik ve görülebilirlik temelindeki farklar incelendiğinde en büyük farkın İTÜ’de olduğu görülmektedir. Bunun sebebi görülebilirlik temelindeki sentaktik değerlendirmelerde avlunun 11 ve 21 nolu koridorlarla olan ilişkisinin tüm sistemin değerlerini etkilemesi ve genel anlamda bütünleşme değerlerini olabildiğince yükseltmesidir (Şekil 4.36, Şekil 4.40, Şekil 4.41). Frekans değerlerinin sentaktik değerler ile kuvvetli bir ilişkisi bulunmamaktadır; frekans değerleri açısından İTÜ, Yeditepe Üniversitesi, MGSÜ, BAU ve Bilgi Üniversitesi sıralaması ortaya çıkmaktadır. Frekanslar anlamındaki en radikal sonuçlar İTÜ ve Bilgi Üniversitesi’nin sentaktik değerleri düşük olmasına rağmen frekansın yüksek çıkması ve Yeditepe Üniversitesi’nin sentaktik değerleri yüksekken frekansın görece düşük çıkmasıdır. A4 arayüzlerinin karşılaştırılması açısından 5 okulun birarada ele alınmıştır ancak İTÜ, MGSÜ ve Yeditepe de çoğunlukla kantin gibi mekanlar çerçevesinde karşılığını bulmuş olan A4 arayüzü, Bilgi Üniversitesi ve BAU’da yapı içerisinde kantin vb. bir mekan bulunmamaktadır. Bu iki okulda A4 arayüzleri daha çok eğitim ile ya da eğitime destek olacak şekilde programlanmış mekanlar çerçevesinde karşılığını bulmuştur. Dolayısıyla kantin vb. sosyal etkileşim mekanlarını barındıran okulların frekans değerlerinin, stüdyo, amfi, ders dışı öğrenim (*informal learning*) anlamında destekleyici mekanları barındıran okulların frekans değerlerinden yüksek olması normaldir.

Şekil 4.85 : Okulların A5 arayüzleri ölçeğinde sentaks analizleri sonucu elde edilen bütünleşme değerleri temelinde karşılaştırılması.

Düşey olarak görülebilirlik bağlamında tanımlanmış olan A5 arayüzleri, her okulda görülmekte olup İTÜ’de, 11 ve 21 nolu dışbükey alanların (Şekil 4.36) düşey sirkülasyon elemanları ile ilişkisini temsil ederken diğer okullarda galerilerde karşılığını bulmaktadır. Erişilebilirlik temelinde, Bilgi Üniversitesi ve İTÜ’nün sentaktik değerleri diğer okullara göre oldukça düşüktür. İTÜ’de bunun sebebi farklı karakterde bir mekanın örnek olması iken, Bilgi Üniversitesi’nde bunun sebebi genel olarak düşük olan bütünleşme değerleri olabilir. Görülebilirlik temelinde ise, MGSÜ ve Yeditepe Üniversitesi, diğer arayüzlerdeki durumlarından farklılaşarak oldukça yüksek değerler ortaya koymuştur. MGSÜ’de görülebilirlik değerinin çok daha yüksek çıkmasının sebebi bu arayüzün karakterinden öte, galerilerin konumlandığı bu mekanlarda yapının rıhtımla olan ilişkisidir (Şekil 4.45, Şekil 4.50, Şekil 4.51). Yeditepe Üniversitesi’nde ise A5 arayüzüne örnek olan mekan sayısı diğerlerine göre çok daha az sayıdadır ve özellikle girişteki galeri bu çerçevede ele alındığından, görece sığ bir karakter sergilemektedir. Ortalama frekans değerleri incelendiğinde, her okulda bu mekanlar eş zamanlı olarak başka arayüz tiplerine de örnek

oluşturduğundan dolayı, A5 arayüzü bağlamında sentaktik değerler ile bir ilişki ortaya koyamamaktadır (Şekil 4.84). Düşey olarak erişilebilirlik bağlamında tanımlanmış olan A6 arayüzleri, her okulda görülmektedir ancak sayıları ve mekan içindeki dağılımları değiştiğinden, mekan üzerindeki etkisi bağlamında farklı durumlar ortaya koymaktadır. Bilgi Üniversitesi tüm diğer arayüzlerde olduğu gibi burada da en düşük değerleri ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, erişilebilirlik ve görülebilirlik arasında Bilgi Üniversitesi dışındaki her okulda büyük farklar vardır.

Şekil 4.86 : Okulların A6 arayüzleri ölçeğinde sentaks analizleri sonucu elde edilen bütünleşme değerleri temelinde karşılaştırılması.

İki parametre temelinde de sıralama değişmemiş ve Yeditepe Üniversitesi en yüksek değerlere sahipken İTÜ en düşük değerlere sahip olmuştur. İTÜ'nün bu durumu düşey sirkülasyon elemanlarının tamamının kulelerde yer alması ve en derin mekanlara yerleşmiş olması iken; Yeditepe Üniversitesi'ndeki durum, düşey sirkülasyon elemanlarının sayısının oldukça fazla ve dağılmış olmasından kaynaklanmaktadır (Şekil 4.25, Şekil 4.28, Şekil 4.29, Şekil 4.30). Frekans değerleri

incelendiğinde, İTÜ en düşük değerleri gösterirken, diğer okullardaki değerler birbirine yakındır, bu arayüz bağlamındaki durumlar tam olarak konfigüratif özellikler çerçevesinde gerçekleşmemektedir.

4.5 Bölüm Sonuçları

Bu bölümde alan çalışması kapsamında ele alınan okulların Syntax2D programından elde edilen sentaktik verileri ve doğal gözlemlerden elde edilen, frekans değerlerine ek olarak kişinin mekanı deneyimlemesi ve mekan içerisinde gerçekleştirdiği aktiviteler parametresini de araştırma kapsamına katan metodoloji sonucunda ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Okulların her biri, öncelikle kendi içerisinde ele alınmış, kendi ölçeğindeki incelemede ilk olarak giriş katta bulunan süreklilik sağlayan tüm mekanlar incelenmiş; ardından tanımlanan arayüz olasılıklarının alan çalışmalarında bulunan karşılıkları gruplanarak, karşılaştırılabilecek sayıda örneğe sahip olanlar, kendi içerisinde incelenmiştir. Bazı örneklerde, tüm giriş kat ölçeğinde yapılan analizler ile arayüzler bağlamındaki analizlerin sonuçları farklılaşmazken; bazılarında, tüm giriş kat ölçeğinde yapılan analizlerde, mekanın topolojik özelliklerinin davranışla hiçbir ilişkisi çıkmasa da arayüz oluşturan mekanlarda çok kuvvetli ilişkiler görülmüştür.

Her bir okul için tüm giriş kat ölçeğinde yapılan incelemedeki veriler karşılaştırıldığında, konfigüratif özelliklerin okulun yaşantısına en çok dahil olduğu okullar İTÜ ve MGSÜ olarak karşımıza çıkmaktayken; BAU bunun tam tersi bir karakter göstererek, mekan konfigürasyonunun okulun yaşantısında hiçbir etkisi olmadığı gibi bir karakter ortaya koymaktadır; ancak bu durumun sebebi yüksek bütünleşme değeri-düşük derinlik değeri durumunun yanı sıra frekans değerlerinin de diğer okullara göre oldukça yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Okullar özelindeki bu incelemenin ardından, beş okulun sentaktik özellikleri, yapılan gözlemler bir tarafa bırakılarak sadece konfigüratif özellikleri açısından karşılaştırılmıştır. Hem tüm giriş kat ölçeğinde hem arayüzler ölçeğinde karşılaştırmalı olarak ele alınması ile, üçüncü bölümde ele alınan okulların söylemsel durumlarının mekana yansıyor yansımadağı, yansadıysa, kullanımda da karşılığını bulup bulamadığı irdelenmiştir. En son olarak ise, okulların konfigüratif özelliklerinin birbiriyle ilişkisi, frekans değerleri ile de ilişkilendirilerek ele alınmış

ve okullar ölçeğinde kapsamlı bir karşılaştırmaya gidilmiştir. Bu bölümde analiz sonuçları ve okulların söylemsel durumları üzerinden yapılan yorumlar, beşinci bölümde, ikinci bölümde ele alınan teoriler ile birarada ele alınmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireyin hem akademik hem sosyal gelişimine katkıda bulunan, toplum hayatına hazırlanması noktasında önemli bir yer tutan üniversiteler, tarihsel gelişimi süresince çeşitli modeller ışığında değişip dönüşerek bugünkü haline ulaşmış ve günümüzde gerek örgütlenmesi, organizasyonel yapısı, gerek akademik, sosyal, politik konumlanması ile öğrenciler, devlet ve toplum bağlamında önemli bir konumda bulunmaktadır. Tez çalışması kapsamında, ilişkiler yumağı olarak tanımlanabilecek olan üniversite kavramı, tarihsel bağlamdaki gelişimi, eğitim ekolü ve bu durumların mekana olan yansıması bağlamında ele alınmıştır. Eğitim mekanları çerçevesinde ele alınan üniversite yapıları, diğer bölümlerden oldukça farklılaşan tasarım, mühendislik, felsefe, sosyoloji, çevresel psikoloji gibi birçok alana dokunan ve bunlardan beslenen mimarlık eğitimi özelinde mimarlık okulları üzerinden irdelenmiştir.

Şehir ya da kampüs ile olan ilişkisi bağlamında iç mekan ile dış mekan arasında eşik niteliğinde olan giriş katlar odak noktası olarak seçilmiş ve sosyal etkileşim mekanları, sosyal etkileşime öncü olan birlikte varolma durumuna zemin hazırlayan mekanlar, tanımlanan arayüzler bağlamında değerlendirilmiştir. Beş mimarlık okulunun hem kamusal alanla olan bağlantısını sağlayan hem de okulun kendi iç konfigürasyonu bağlamında mekanlar arası ilişkilere sahne olan, erişilebilirlik ve görülebilirlik üzerinden, iç-dış mekan arası görsel arayüz oluşturan mekanlar (A1), iç-dış mekan arası fiziksel olarak erişilebilir arayüz oluşturan mekanlar (A2), esnek programlanmış mekanlar (A3), esnek olmayacak şekilde programlanmış mekanlar (A4), görülebilirlik temelinde düşey ilişki sergileyen mekanlar (A5), erişilebilirlik temelinde düşey ilişki sergileyen mekanlar (A6) olarak tanımlanmış arayüz olasılıkları, genel dizimsel özellikleri ortaya koymak amacıyla irdelenmiştir.

Tez kapsamında kavramsal olarak irdelenen durum, üniversitelerin giriş katlarındaki sosyal etkileşim mekanlarında, etkileşim potansiyellerinin, hareket ve birlikte varolma durumları üzerinden irdelenmesidir. Önceleri Frank (1985) tarafından fiziksel determinizm bağlamında çevrenin, boyutları, renkleri ve şekilleri ile,

davranışı etkilemesi üzerinde yoğunlaşmış bir yer kavramı var iken; ardından dinamik ve etkileşimli insan-çevre ilişkisinin şekillendirdiği ‘yer’ konsepti ortaya çıkmıştır. Davranış kalıbı (behaviour setting) teorisi ile de pekişen çevre ile insanın iç içe olma ve kişinin aktivite kapsamında ortaya koyduğu ‘aktivite alanı’ (milieu) içerisinde onunla etkileşim içinde davranışlarda bulunması, zaman zaman o aktivite bağlamında alan (milieu) oluşturması durumları da kavramsal çerçeve anlamında teze katkıda bulunmuştur. Doğal Hareket Teorisi ve Mekan Dizimi Teorisi kapsamında, Penn’in (2003) ortaya koyduğu üzere, kişinin kendi belleği ve kişisel özelliklerinin belirlediği durumlar doğrultusunda karar verdiği davranışların (prime mover) bir değeri yoktur ve Goffman’ın da (2005) belirttiği üzere, hareket, kişinin psikolojisi, anıları, belleği gibi durumlardan soyutlanmış olarak, o andaki algıları ve çevreyle ilişkisi bağlamında ele alınmaktadır. Tez kapsamında da, bu doğrultuda, çevre ve insan birbiri ile sürekli bir ilişki içinde ve birbirinin etkisi altında kalan durumlar olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda, özellikle birlikte varolma (co-presence) kavramına önem verilmiş ve ‘Mekan birlikte varolmayı destekliyor mu? Bu duruma zemin hazırlıyor mu?’, ‘İnsan- insan ilişkilerinde çevrenin rolü var mıdır, bu tamamen sosyal bir süreç midir yoksa mekanın topolojik özelliklerinin yönlendirmesine maruz kalmakta mıdır?’, ‘Eğitim amacına yönelik olarak tasarlanmış olan yapılar ile, farklı fonksiyona sahip olup sonradan içine yerleşilen yapıların mekansal karakteri etkileşim bağlamında farklılaşmakta mıdır?’, ‘Esnek bir karaktere sahip olan mimarlık eğitimi, kendi ortamını nasıl şekillendirmektedir?’ gibi soruların karşılıkları aranmıştır.

Tez, temel olarak semantik ve sentaktik durumlar üzerinden ele alınmıştır. Bu bağlamda genel strüktür, bir yanda, nicel yöntemler, söylemler, karşılaştırmalar ve veriler sağlayan mekan dizimi ile; diğer yanda buna temel oluşturan psikolojik, çevresel, davranışsal etmenler bağlamında insan, mekan, insanların etkileşimi ve birarada bulunması gibi süreçler üzerinden değerlendirilmiştir. Bu ikilik, yöntemde de kullanılmış; nitel ve nicel veriler birarada ele alınmıştır. Michigan Üniversitesi (UM) lisanslı Syntax2D programı ile yapılan analizler doğal gözlem ile elde edilen nicel (frekanslar) ve nitel (davranış ve deneyimler) veriler ile birlikte karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bunun ötesinde okulların özellikle eğitim anlayışı, eğitim ortamı gibi özellikleri ve hedefleri üzerine olan söylemleri anlamsal bağlamda sözlü veriler olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Bunun yanı sıra çalışma aynı zamanda bir

diğer kavram ikiliği olan bir mekandan diğerine fiziksel olarak ulaşabilmeyi tanımlayan erişilebilirlik (permeability) ve iki mekan arasında görsel olarak erişimi sağlayan görülebilirlik (visibility) çerçevesinde şekillenmiştir.

Hall (1966), mekanı sabit, yarı sabit ve şekilsiz olarak bir kategorizasyonla ele almakta ve yapıların çoğunlukla zayıf-güçlü programlanmışlık bağlamında kullanıcılar arası arayüzler oluşturarak ve fonksiyon şemaları ile de sabit mekana örnek olduğunu ortaya koymakta iken; Sailer (2015b) ise, özellikle kütüphane ve eğitim yapısı gibi yapıların, çoğunlukla programlanmış olsa bile esnek bir programa sahip olduğunu vurgulamakta ve buradaki davranışın daha çok doğal hareket bağlamında şekillendiğini belirtmektedir. Bu çalışmada da gözlemler sonucunda, bu söylemlere paralel durumlara ulaşılmıştır. Hall (1966) tarafından yapılan kategorizasyon bağlamında daha çok yarı sabit mekanlara rastlanmış ve Sailer (2015b) tarafından ortaya konulduğu üzere, yapının genel karakterinin esnek programlanmış mekanlar çerçevesinde şekillendiği görülmüştür. Buna aykırı olarak gösterilebilecek olan tek durum Bilgi Üniversitesi'dir, bunun sebebi de esnek olmayacak şekilde programlanmış mekanlarının da mekan kullanımında önemli bir etkisi olmasıdır. Ancak Bilgi Üniversitesi için esnek olmayacak şekilde programlanmış, belirli bir aktivite yüklenmiş mekanların, fiziksel olarak engeller olmadan diğer mekanlar ile kurduğu ilişkiler, buradaki esnek olmayacak şekilde programlanmış mekanları diğer benzer mekanlardan ayırmakta, farklı bir karakter kazandırmaktadır. Rastlanılan yarı sabit mekanlarda ise, yarı sabit mekanların tasarlanmışlığı olarak ele alınabilecek sosyofugal-sosyopetal özelliği gösteren mekanlara bazı okullarda rastlanmıştır; ancak mimarlık okulu olarak tasarlanmamış olan İTÜ ve MGSÜ'de, mobilya ölçeğinde tasarlanmış durumlara rastlanmamıştır. Bu anlamda sosyofugal-sosyopetal kavramlarına ilişkin bir yorum yapılamamaktadır. Ancak, her iki okulda da mekanın kendisinden kaynaklı olarak oluşan sosyofugal-sosyopetal durumlar görülmektedir. İTÜ'de koridorlardaki pencere önleri (oturma aktivitesi bağlamında kullanılması) ve koridorların kendisinin bu anlamda ortaya koyduğu yapı (zaman zaman sunumlar için sınıf niteliğinde, zaman zaman grup halinde çeşitli aktiviteler bağlamında kullanılması) sosyopetal olarak yorumlanabilecekken; MGSÜ'de koridorları birleştiren mekanların ortaya koyduğu yapı da (geçici sergi işlevleri yüklenmesi, masa tenisi gibi oyunların yer aldığı mekanlardaki duvar kenarlarının etkileşimi destekleyecek biçimde oturma aktivitesi

bağlamında kullanılması) benzer şekilde yorumlanabilir. Bunun yanı sıra BAU ve Yeditepe Üniversitesi'nde mobilya ölçeğinde yoğun bir tasarlanmışlık durumu söz konusudur. Bu okullarda da sosyopetal bir karakter görülmektedir. Bilgi Üniversitesi'nde ise tam anlamıyla böyle bir durumdan söz edilememektedir. Çalışma alanı olarak işlevlendirilmiş mekan (4 nolu dışbükey alan, Şekil 4.55) bir yandan etkileşim potansiyeli oldukça yüksek bir mekan iken, yüklenen işlev dolayısıyla mobilya ölçeğinde sosyofugal bir karakter sergilemektedir.

Sonuç olarak öncelikle her bir okul için mekan karakterinin ve yaşantısının anlaşılabilmesi için, tüm giriş kat ölçeğinde ve tanımlanan arayüzlere örnek oluşturan mekanların grupları üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. İTÜ ve MGSÜ'de mekanın konfigüratif özellikleri, yapının yaşantısını oldukça fazla etkilerken, BAU'da tüm giriş kat ölçeğinde ele alındığında bu oran oldukça düşüktür. BAU'da bu oranın düşük olması tüm okulların karşılaştırmasında ortaya koyduğu yüksek bütünleşme değeri-düşük derinlik değeri ilişkisi ve görece çok yüksek olan frekans değerleri ile yorumlanabilir (Şekil 4.78). MGSÜ kullanım ile konfigürasyon ilişkisi bağlamında, her bir okulun kendi özelindeki durumlar çerçevesinde bakıldığında, en fazla ilişkinin görüldüğü okuldur. MGSÜ'ye ait sentaktik değerler, arayüzler bağlamında her arayüz için en yüksek değeri göstermese de (Şekil 4.80, Şekil 4.81, Şekil 4.82, Şekil 4.83, Şekil 4.84, Şekil 4.85) tüm giriş kat ölçeğindeki durumda en yüksek değere sahiptir (Şekil 4.78). Aynı zamanda MGSÜ'de az yoğun günde, bu ilişkilerin çok daha fazla olduğu ortaya çıkmış ve yoğun gündeki kalabalık olma (crowding) durumunun, konfigüratif özelliklerin davranış üzerindeki etkisini azalttığı görülmüştür.

Vieira ve Krüger (2015), etkileşimin öğrenme üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu mimarlık fakültelerinde mekan konfigürasyonun eğitim ile ilişkisini inceleyen araştırmalarında ortaya koymuş ve 'birlikte varolma' kavramına dikkat çekmiştir. Destekleyici ve üretken mekanlar kategorizasyonunda yeni bir tanım olarak ortaya koydukları programlanmamış üretken mekan (productive space of non programmed activities), bu tez kapsamında ele alınan esnek programlanmış mekan kavramı ile paralellik göstermektedir. Tam olarak örtüşmemekle birlikte esnek programlanmış mekanların ortaya koyduğu davranış çeşitliliği ve etkileşim potansiyeli, bu paralellliği sağlamaktadır. MGSÜ ve İTÜ'de görülen mekan konfigürasyonu ile kullanıcı davranışı ilişkisi diğer okullara göre daha güçlüdür. Bu noktadan hareketle, eğitim

amacıyla tasarlanmamış yapıların, görece daha esnek mekanlara sahip olduğu, doğal hareket ve erişilebilirlik/görülebilirlik kapsamında, algı, deneyim ve birlikte varolma temelinde kullanıcı mekan ilişkisini güçlendirmekte olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra, Bilgi Üniversitesi örneğinde olduğu gibi, okulların söylemsel durumlarının da mekan üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ders dışı eğitim (Informal learning) durumunu odak noktası haline getiren Bilgi Üniversitesi'ndeki etkileşim durumlarının karakteri ve mekandaki dağılımı da bu söylemi desteklemektedir (Şekil 4.12, Şekil 4.52, Şekil 4.53, Şekil 4.54).

Güney (2007) tarafından Türk Evi mekanları üzerinden yapılan incelemede, görülebilirlik parametresinin erişilebilirlik parametresine ek olarak farklı ilişkilere de zemin oluşturduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmış ve bazı örneklerde erişilebilirlik temelindeki ilişkiler zayıf kalırken, görülebilirlik temelinde birçok ilişkiye rastlanmıştır. Bunun yanı sıra, SANAA tarafından tasarlanmış olan yapılardaki transparan yüzeyler üzerinden iç dış mekan ilişkisini erişilebilirlik ve görülebilirlik üzerinden irdeleyen Aragüz ve Psarra (2015), erişilebilirlik ile görülebilirlik arasındaki ilişkinin zayıfladığı noktaların (yüksek görülebilirlik-düşük erişilebilirlik ya da yüksek erişilebilirlik-düşük görülebilirlik) daha esnek bir karakter göstererek programlanmışlığı dışında da (informal) kullanıldığını belirtmektedir. Bu çalışmada da arayüzler ölçeğinde tüm okullar karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, neredeyse tüm arayüzlerde İTÜ'nün sentaks analizlerinden elde edilen görülebilirlik temelindeki değerleri ile erişilebilirlik temelindeki değerleri arasındaki farkın en fazla olduğu görülmektedir. Frekans değerlerine bakıldığında da diğer okullarla karşılaştırıldığında, ortalama değerleri en yüksek olanlardandır. Özellikle A3 arayüzlerinde karşılaşılan durum Aragüz ve Psarra'nın çalışmasının sonuçlarını doğrular niteliktedir. Simetrik bir yapı sergileyen Taşkışla yapısının özellikle koridorlarının avlu ile olan ilişkisinde görsel erişimin etkisi ile yorumlanabilecek olan bu durum, geçiş alanı olarak görülebilecek olan koridorların, başka bir kimliğe bürünmesini sağlayarak sosyal etkileşim potansiyelini arttırmaktadır. Sosyal etkileşim potansiyeli, özellikle Hagerstrand (2009, Legeby'nin 2013'te atıfta bulunduğu gibi) tarafından ortaya konulduğu üzere, kasıtsız karşılaşmaların bir sonucu olarak ortaya çıkan birlikte varolma durumu üzerinden temellenmektedir. Psiko-sosyal alan teorisi de kişinin mekanda diğer aktörlerle birarada bulunma ve sosyal bir varlık olma durumu üzerinden bu durumu

desteklemektedir. İTÜ’de özellikle tüm giriş kat ölçeğindeki korelasyon analizlerinde görülebilirlik temelinde kullanım ile konfigürasyon arasında çok daha fazla ilişki çıkması avlu ile yapının ilişkisinin, sentaktik verilerin yanı sıra, gündelik hayatta da mekanın etkileşim potansiyeline etki ederek karşılığını bulduğunu ortaya koymaktadır. Ünlü ve diğerleri (2001) tarafından, İTÜ Mimarlık Fakültesi kapsamında yapılmış çalışmada da, sosyal etkileşimin mekan konfigürasyonundan kaynaklı görülebilirlik durumunun bir sonucu olduğu ortaya konulmuştur.

Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, tüm arayüzlerde sentaktik veriler bağlamında en düşük değerleri göstermekte ve arayüzler ölçeğinde görülebilirlik temelindeki değerleri ile erişilebilirlik temelindeki değerleri arasında neredeyse fark görülmemektedir. Bunun sebebi, erişilebilirlik bağlamında da diğer okullara kıyasla birbiriyle çok daha ilişkili mekanlara sahip olması, sadece dış mekanla ilişki bağlamında görülebilirlik parametresinin küçük bir etki yapmasıdır ve bu etki, sentaktik değerler anlamında küresel ölçeğe yansımamakta, lokal ölçekte kalmaktadır. Dış mekan olarak da İTÜ’deki avlu, MGSÜ’deki rıhtım ya da Yeditepe Üniversitesi’ndeki teraslar gibi mekanlara sahip olmadığından görülebilirlik parametresi Bilgi Üniversitesi için büyük bir farklılık yaratamamaktadır. Diğer okullar ile karşılaştırıldığında değerleri düşük olarak gözükse de, kendi içerisinde konfigürasyon ile kullanım arasında özellikle merkezilik parametresi çerçevesinde kuvvetli ilişkiler sergilemektedir (Şekil 4.52, Şekil 4.53, Şekil 4.54, Şekil 4.60, Şekil 4.61).

İç dış mekan arasında görülebilirlik temelinde tanımlanmış olan A1 arayüzünde, mekan kullanımı konfigürasyon ilişkisinin okullar arasındaki karşılaştırması bağlamında, arayüzün karakteri görülebilirlik çerçevesinde tanımlanmış da olsa frekans değerlerinin erişilebilirlik ile ilişkili olduğu görülmüştür. İç dış mekan arası erişilebilirlik temelinde tanımlanmış A2 arayüzünde, okullar arası karşılaştırmalar gözetildiğinde, gözlemler sonucu elde edilmiş frekans değerleri ile mekan konfigürasyonu arasında bir ilişki görülmemekte, frekans değerleri birbirine yakın çıkmaktadır. Bunda okulların ölçekleri, giriş sayıları ve yapı içerisinde ulaşılabilen dış mekanlarının birbirinden farklılığının sebep olduğu söylenebilir. Ünlü ve diğerleri (2009) tarafından İTÜ ve MGSÜ üzerinden yapılan incelemede, iç-dış mekanlar arası ilişkiler incelenmiştir. Tasarlanmış, fonksiyona sahip olsun ya da olmasın, dış mekanın varlığının iç mekan kullanımını etkilediği; bu arayüzlerde niş

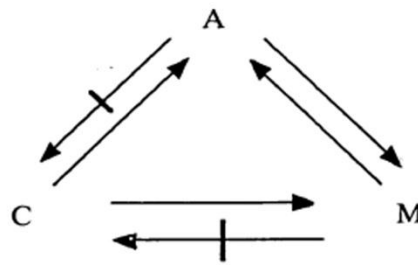
ya da kot farkı gibi mekansal durumlar var ise etkileşim ve kullanım anlamında bu mekanların önem kazandığı, bu durumlar görülmediğinde ise sadece sirkülasyona hizmet eden mekanlara dönüştüğü belirtilmektedir. Bu tez kapsamında da okullar arasındaki karşılaştırmalarda böyle bir sonuç görülmemekle birlikte okulların kendi içerisindeki değerlendirmelerde özellikle İTÜ ve Yeditepe Üniversitesi'nde benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Esnek programlanmışlık bağlamında tanımlanmış A3 arayüzünde, erişilebilirlik temelindeki sentaktik değerler, Bilgi Üniversitesi dışındaki okullarda benzer değerler göstermektedir. Görülebilirlik temelindeki değerler her okulda farklılaşmaktadır ancak frekans değerleri de erişilebilirlik temelindeki sentaktik değerler gibi benzer değerler göstermektedir, sadece BAU bu duruma istisna oluşturmakta ve en yüksek değeri ortaya koymaktadır. BAU'da ilişkili durumlara az rastlanmasına sebep olarak gösterilebilecek durumlardan biri de yoğun kullanım durumudur, ölçek olarak diğer okullardan daha büyük olmamasına rağmen birçok fakülteye birden ev sahipliği yaptığından giriş kat frekanslarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. A3 arayüzü her okulda en çok görülen arayüz olduğundan, bu arayüz bağlamındaki karşılaştırmalar önemlidir. A3 arayüzlerinin okullar arasında benzer değerler göstermesi, bu mekanların mekan planlamasında benzer bir bakış açısıyla oluşturulduğu şeklinde yorumlanabilir. Diğer arayüzlere göre fazla sayıda görülmesi, A3 arayüzlerini oluşturan mekanların birbiri ile de etkileşimde olmasını sağlamakta ve etkisini güçlendirmektedir. Tüm okullar genelinde bakıldığında görülebilirlik temelindeki değerler ile kullanımın ilişkisinin düşük olması da, kullanımın/davranışın, bu mekanların daha çok, farklı zamanlarda farklı yorumlamalara açık olması ve çeşitli kullanım potansiyelleri barındırması çerçevesinde öne çıktığının göstergesidir, görülebilirliğin, bu arayüz kapsamında diğer arayüzlerde olduğu kadar önemli bir parametre olmadığı ortaya çıkmıştır. Hillier ve Penn'in (1991), bir gazete ofisi üzerinden yaptıkları çalışmada, yüksek erişilebilirlik değerine sahip mekanların, karşılaşmalara daha açık olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada da konfigürasyon ile kullanım arasındaki ilişkiye bakıldığında, okullar arası karşılaştırmalar bağlamında görülebilirlik temelinde bir ilişki görülmemesine rağmen, erişilebilirlik temelinde çok daha fazla ilişki görülmekte ve bu söylemi destekler nitelikte bir sonuca ulaşılmaktadır. Konfigürasyon ile davranış/kullanım arasındaki bu ilişki, kasıtsız karşılaşmaların

ihtimalini arttırmakta ve sosyal etkileşim potansiyeli açısından kuvvetli bir durum ortaya koymaktadır. Üniversite mekanları içerisinde, barındırdığı potansiyellerden ötürü önemli bir konuma sahip olan A3 arayüzünde bu doğrultuda sonuçların çıkması, üniversitenin mekansal ve sosyal kimliğini oluşturmada bu mekanların önemini vurgulamaktadır. Aynı zamanda Gesellschaft kategorisinde ele alınabilecek daha çok sözleşmeye dayalı ve bireyin ön planda olduğu bir topluluk yapısına örnek oluşturan üniversite mekanında, A3 arayüzüne örnek oluşturan mekanların, topluluk oluşturma potansiyeli bağlamında da önemli olduğu görülmektedir. Araguez ve Psarra'nın (2015) çalışmasının ikinci aşaması olan Rolex Learning Center üzerine yapılan detaylı incelemede, bu tez kapsamında A3 arayüzü başlığında tanımlanan mekanlara benzer, programlanmamış/esnek programlanmış mekanlara dikkat çekilmekte ve bu mekanların kullanımının oldukça yüksek olduğu, yapının fonksiyonu doğrultusunda işlevlendirilmiş mekanlarının yanı sıra kimliğine önemli katkıda bulunan mekanlar olduğu söylenmektedir. Benzer şekilde Capille ve Psarra'nın (2015) üç kütüphane üzerinden ilerlettikleri çalışmalarında da kütüphanelerden birinin tasarım aşamasında öngörülemeyen kullanımlara da sahne olduğu ve bu anlamda mekanın sosyalliği konusunda yeni potansiyeller yarattığı belirtilmiştir. Her iki çalışmanın sonuçları da burada esnek programlanmışlık çerçevesinde tanımlanmış olan A3 arayüzü kapsamındaki incelemeler ile paralellik göstermektedir.

Esnek olmayacak şekilde programlanmış olan A4 arayüzünde, diğer arayüzlerden farklı bir durum görülmüştür; İTÜ tüm diğer arayüzlerde sentaktik veriler bağlamında en yüksek değerleri sergilerken, burada en düşük değere sahiptir. Kantin, oyun alanı, çalışma alanı gibi fonksiyonlara ev sahipliği yapan A4 arayüzü, çoğunlukla hedef odaklı harekete sebep olmakta ve referans noktası/ilgi odağı (reference point/attractor) gibi bir özellik göstermektedir. Hillier ve diğerleri (1993) tarafından tanımlanan Doğal Hareket Teorisi, hareketin konfigürasyon çerçevesinde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu durum ilgi odağı, konfigürasyon ve hareket arasındaki ilişki ile de açıklanmaktadır (Şekil 5.1). Konfigürasyon, hem hareketi hem fonksiyonların dağılımını etkilemekteyken; hareket ve ilgi odağı oluşturan durumlar konfigürasyonu etkilememektedir. İlgi odağı oluşturan durumlar ile hareket arasındaki ilişki ise karşılıklı olarak birbirini etkileyebilmektedir. A4 arayüzünün tanımlanmış sosyal etkileşim alanlarına ev sahipliği yapması ve esnek olmayan bir

program sunması, bu arayüze örnek oluşturan mekanları bir ilgi odağına dönüştürmektedir ve hareketi de bu anlamda şekillenmektedir. Dolayısıyla sadece mekanın konfigürasyonun etkilediği bir kullanımdan öte barındırdığı fonksiyonun da etkilediği bir kullanıma sahne olmaktadır. Tez kapsamında odak noktasında konumlanan Ekolojik Algı Teorisi'nin hareket halindeki gözlemci çerçevesindeki vurgusu, hareket ve bu hareketi etkileyen parametrelerin de tezin ana strüktüründe merkezi bir konuma gelmesine sebep olmuştur. A4 arayüzleri bağlamında elde edilen sonuçlarda, erişilebilirlik temelindeki bütünleşme değerleri, diğer arayüzlerden oldukça farklı bir durum sergileyerek en yüksek değeri Yeditepe Üniversitesi'nde gösterirken, en düşük değer İTÜ'de göstermektedir. Frekans değerlerinin sentaktik değerler ile kuvvetli bir ilişkisi bulunmamaktadır; frekans değerleri açısından İTÜ, Yeditepe Üniversitesi, MGSÜ, BAU ve Bilgi Üniversitesi sıralaması ortaya çıkmaktadır. Burada en radikal sonuçlar, İTÜ ve Bilgi Üniversitesi'nin sentaktik değerleri düşük olmasına rağmen frekansın yüksek çıkması ve Yeditepe Üniversitesi'nin sentaktik değerleri yüksekken frekansın görece düşük çıkmasıdır. Bunun sebebi olarak Bilgi Üniversitesi'nde arayüz tanımı olarak benzer karakter sergilese bile yüklendiği işlev bakımından daha eğitim odaklı ve belirli zamanda zorunlu kullanıma sahne olan mekanların bulunması ve Yeditepe Üniversitesi'nde kantin gibi kullanım potansiyeli yüksek mekanların yanı sıra, sentaktik değerleri yüksek olmasına rağmen kullanım olarak aynı anda maksimum 5-6 kişinin kullanabileceği oyun mekanlarının da bulunmasıdır.

Şekil 5.1 : Okulların sentaktik veriler bağlamında karşılaştırılması.

Düşey olarak görülebilirlik bağlamında tanımlanmış olan A5 arayüzlerinde de İTÜ ve Bilgi Üniversitesi'nin sentaktik değerleri diğer okullara göre oldukça düşüktür. Bilgi Üniversitesi'nde durum tüm arayüzlerde böyle iken, İTÜ'de bunun sebebi, A5 arayüzünün İTÜ'de diğer okullardaki gibi galeriler vb. karşılıklarının olmaması, sadece, belirli koridorlardan görülebilen ancak ulaşılamayan düşey sirkülasyon elemanları çerçevesinde tanımlanmasıdır. Dolayısıyla A5 arayüzüne örnek olan

mekanların özellikleri diğer okullardakilerden farklılaşmaktadır. Düşey olarak erişilebilirlik bağlamında tanımlanmış olan A6 arayüzlerinde de benzer bir durum görülmektedir. İTÜ'nün burada daha derin bir karakter sergilemesi ise, düşey sirkülasyon elemanlarının kulelerde yer alması sebebiyledir. Çoğunlukla kolay farkedilemeyen bir nevi gizlenmiş durumda olan bu elemanlar, en derin mekanlarda yer almaktadır.

Tez kapsamında İstanbul'daki mimarlık okulları üzerinden mimarlık eğitiminin esnek karakterinin de katkısıyla mekanın öğrencilerin algı, kimlik, etkileşim, birlikte varolma gibi durumlar ışığında, mekanın sosyal etkileşim potansiyeline olan etkisi incelenmiştir. Literatürde eğitim yapıları üzerine çok sayıda çalışma bulunsa da, üniversite yapıları bağlamında davranışsal parametreler ile birarada ele alınan örnek sayısı azdır. Çalışmalar çoğunlukla mekanların konfigüratif özelliklerinin karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Bu çalışmanın gözlemler ile desteklenerek yapılmış olmasının bu anlamda önemli olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, arayüz olasılıklarının tanımlanmış olması ve Ek F'de görülebilecek erişilebilirlik ve görülebilirlik üzerinden tanımlanmış olan arayüz olasılıklarının sistematik biçimde ele alınışı, her okulda bu olasılıkların karşılıklarının bulunması; yapılan bu tanımlamalar üzerinden insan-mekan ilişkilerinin eğitim yapılarında sosyal etkileşim (interaction), birlikte varolma (co-presence) gibi kavramların birlikte düşünülebileceği mekanları irdelemiş olması önemlidir.

Gelecek çalışmalarda, bu tezin ele aldığı sistematik bakış çerçevesinde mimarlık eğitimi alanında stüdyolar gibi daha karakteristik mekanlara odaklanılabileceği gibi, üniversite kampüsleri ölçeğinde farklı fakültelerin iç konfigürasyonları, yatay veya düşey ilişkileri ile ele alınabilir. Bunun da ötesinde farklı fiziksel konfigürasyonlara ve anlamsal yapılara sahip eğitim yapılarının aynı kampüs içerisindeki ilişkileri irdelenebilir. Bunlar gibi çalışmalarla sosyal etkileşim, birlikte varolma gibi kavramların, konfigürasyonlar ve bu konfigürasyonların insan davranışları, hareketleri ile ilişkisi üzerine irdemeler çeşitlendirilebilir. Davranış, etkileşim, birlikte varolma durumları, bu çalışmada, çoğunlukla erişilebilirlik, görülebilirlik ve birlikte varolma kapsamında ele alınmıştır, gelecek çalışmalarda bunlara da yeni parametreler eklenerek genişletilebilir.

KAYNAKLAR

- Aragüez, M. & Psarra, S. (2015).** Spatial and Social Patterns Of An Urban Interior: The Architecture Of SANAA. *Proceedings of The 10th International Space Syntax Symposium*. London: UCL.
- Avcı, E. (2012).** Cumhuriyet Dönemi Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme (1920). In B. Ata (Ed.), *Bilim, Teknoloji Ve Sosyal Değişme* (Vol. 4, pp.283-308). Ankara: Pegem Akadem, Retrieved from <http://pegem.net>.
- Akpamuk, G. (2013).** Mühendishaneden Teknik Üniversiteye, 240 Yıllık Gelenek İTÜ. *Atlas Tarih Dergisi*, 22 (114-119), 114-115.
- Alexander, C. (1979).** *The Timeless Way Of Building*. New York: Oxford University Press.
- Altman, I., Rapoport, A., & Wohlwill, J. F. (1980).** Human behaviour and environment: advances in theory and research, environment and culture vol 4. New York: Plenum Press.
- Aytaç, A.M. & Yılmaz Z. (2007).** Devlet Piyasa İkileminin Ötesinde Bir Mücadele Alanı Olarak Üniversite. In S. Akyol, M.K. Coşkun, Z. Yılmaz, M.B. Aydın, R. Altunpolat (Eds.), *Dönüştürülen Üniversiteler Ve Eğitim Sistemimiz* (Vol. 1, pp.409-426-20) . Ankara : Eğitim Sen Yayınları.
- Bafna, S. (2003).** Space Syntax: A Brief Introduction To Its Logic And Analytical Techniques. *Environment and Planning*, 35 (1), 17-29, Retrieved from <http://eab.sagepub.com/content/35/1/17>.
- Baloğlu, Z. (1990).** Türkiye’de Eğitim Sorunlar ve Değişime Yapısal Uyum Önerileri (pp.önsöz). Ankara : TÜSİAD.
- Beck, M.P & Turkienicz, B. (2009).** Visibility And Permeability: Complementary Syntactical Attributes Of Wayfinding. *Proceedings of The 7th International Space Syntax Symposium*. Stockholm: KTH.
- Benedikt, M. L. (1979).** To Take Hold of Space: Isovists and Isovist Fields. *Environment and Planning B*, 6 (47-65)
- Broeckmann, A. (2004).** Public Spheres And Network Interfaces. In S. Graham (Eds.), *The Cybercities Reader* (Vol. 1, pp.378-384) . London : Routledge.
- Brown, G. & Robinson, S.L. (2010).** Hey that’s mine! The nature of territorial behavior in organizations, *Administrative Sciences Association of Canada Conference*, Toronto, Canada : May.
- Canter, D. & Stringer P. (1975).** An Introduction To Environmental Psychology. In I. Griffiths, P. Boyce, D. Walters, C. Kenny (Eds.), *Environmental*

Interaction: Psychological Approaches to our Physical Surroundings (Vol. 1, pp.1-20) . London : Surrey University Press.

- Capille, C. & Psarra, S.** (2015). Disciplined Informality: Assembling Unprogrammed Spatial Practices In Three Public Libraries In Medellin. *Proceedings of The 10th International Space Syntax Symposium*. London: UCL.
- Casey, E.S.** (1997). *The Fate Of Place: A Philosophical History*. California: University of California Press.
- Casey, E.S.** (2001). Body, Self And Landscape: A Geographical Inquiry Into The Place-World. In P. Adams, S. Hoelscher, K. Till (Eds.), *Textures Of Place: Exploring Humanist Geographies* (pp.403-425). Minneapolis : University Of Minnesota Press.
- Castillo C. & Hitlin S.** (2013). Copresence: Revisiting A Building Block For Social Interaction Theories. *Sociological Theory*, 31 (2), 168-192.
- Cathain, O.C.** (2013). Power Is Knowledge. In B. B. Hisarlıgil, S. Locke and O. Turan (Eds.), *MIMED Forum IV: Flexibility In Architectural Education* (Vol. 1, pp.37-61) . Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Chang, D. & Penn, A.** (1998). Integrated multilevel circulation in dense urban areas: the effect of multiple interacting constraints on the use of complex urban areas. *Environment and Planning B: Planning And Design*, 25 (4), 507-538, Retrieved from <http://epb.sagepub.com/content/25/4/507>.
- Cimşit, F & Ünlü, A.** (2009). Uçhisar Tepe Yerleşmesi Konut Morfolojisinde Psiko-sosyal Alan Etkisi Ve Dizimsel Analizi. *itüdergisi/a*, 8 (2), 133-144 Retrieved from http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/viewFile/201/192.
- Clark H.F.D.** (1984). Anthony Giddens's Theory Of Structuration. *Canadian Journal Of Political And Social Theory*, 8 (1-2), 92-110 Retrieved from <https://journals.uvic.ca/index>.
- Collins, R.** (2004). *Interaction Ritual Chains*. New Jersey: Princeton University Press.
- Çiftçi, M.,** (2014). Girişimci Üniversite ve Üçüncü Kuşak Üniversiteler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (341-348), Retrieved from <http://sbe.dpu.edu.tr/> .
- Dai, X. & Dong, Q. & Guo, J.** (2015). Production Of Spatial Complexity In An Educational Building. *Proceedings of The 10th International Space Syntax Symposium*. London: UCL.
- Dalton, C.R.** (2001). Omnivista: An Application for Isovist Field and Path Analysis. *Proceedings of The 3rd International Space Syntax Symposium*. Atlanta: Georgia Institute of Technology.
- Dalton, N.S. & Dalton, R.C.** (2007). The Theory Of Natural Movement And Its Application To The Simulation Of Mobile Ad Hoc Networks (MANET). *Proceedings of the 5th Annual Conference On*

- Communication Networks And Services Research*. New Brunswick, Canada: University of New Brunswick. Retrieved from <http://discovery.ucl.ac.uk/3261/1/3261>.
- Danielsson, C.** (2005). Applying Lynch's Theory on Office Environments. *Nordic Journal of Architecture Research*, 4 (69-79).
- Detlaff, W.** (2014). Space Syntax Analysis – Methodology Of Understanding The Space. *PhD Interdisciplinary Journal*, (283-291), Retrieved from <http://pg.edu.pl/>.
- Doxa, M.,** (2001). Morphologies Of Co-presence In Interior Public Space In Places Of Performance. *Proceedings of the 3rd International Space Syntax Symposium*. Atlanta, USA: Georgia Institute of Technology. Retrieved from http://www.ucl.ac.uk/bartlett/3sss/papers_pdf/16_doxa.
- Dovey, K.** (2010). *Becoming Places: Urbanism/Architecture/Identity/Power*. New York: Routledge.
- Downs, M.R. & Stea, D.** (2011). Cognitive Maps And Spatial Behaviour: Process And Products. In M. Dodge , R. Kitchin, C. Perkins (Eds), *The Map Reader: Theories Of Mapping Practice And Cartographic Representation* (Vol 1, pp.312-317). West Sussex: JohnWiley & Sons. Retrieved from <http://urban-emotions.ru.uni-kl.de/wp-content/uploads/sites/15/2015/04/Downs-Stea-2011-Cognitive-maps-and-spatial-behavior.pdf>.
- Edgü, E. & Ünlü, A. & Şalgamcıoğlu, M. & Mansouri, A.** (2012). Traditional Shopping: A Syntactic Comparison Of Commercial Spaces In Iran and Turkey. *Proceedings of 8th International Space Syntax Symposium*. Santiago, Chile: Pontificia Universidad Catolica de Chile, Retrieved from, <http://www.sss8.cl/proceedings/>.
- Franck, K.** (1985). Exorcising The Ghost Of Physical Determinism. *Environment And Behavior*, 16 (4), 411-435, Retrieved from <http://eab.sagepub.com/content/16/4/411>.
- Gibson, J.** (1986). *The Ecological Approach To Visual Perception*. New York: Taylor and Francis Group.
- Giddens, A.** (1979). Structuralism And The Theory Of The Subject. In Giddens A. (Eds.), *Central Problems In Social Theory: Action, Structure and Contradiction In Social Analysis* (Vol. 1, pp.9-49) . Los Angeles: University of California Press.
- Giddens, A.** (1984). *The Constitution Of Society: Outline Of The Theory Of Structuration*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, E.** (1959). *Presentation Of Self In Everyday Life*. New York: Anchor Books.
- Goffman, E.** (1963). *Behaviour In Public Places*. New York: Free Press.
- Goffman, E.** (2005). *Interaction Rituals: Essays in face to face behavior*. USA: Transaction Press.
- Grant, E.** (1997). When did modern science begin?. *The American Scholar*, 66 (1), 105-114.

- Güney, Y. İ.** (2007). Analyzing Visibility Structures In Turkish Domestic Spaces. *Proceedings of the 6th International Space Syntax Symposium*. Istanbul, Turkey: Istanbul Technical University. Retrieved from <http://www.spacesyntaxistanbul.itu.edu.tr/>.
- Hall, E.T.** (1966). *The Hidden Dimension*. New York: Doubleday.
- Hanson, J.** (1998). *Decoding Homes And Houses*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Harrison, S. & Dourish, P.** (1996). Re-Place-ing Space: The Roles Of Place And Space In Collaborative Systems. *Proceedings of 1996 Conference On Computer Supported Cooperative Work*. Boston, USA: ACM.
- Heft, H.** (2001). *Ecological Psychology In Context: James Gibson, Roger Barker And The Legacy Of William James's Radical Empricism*. New York: Lawrance Erlbaum Associates.
- Hillier, B.** (1996). *Space Is The Machine: A Configurational Theory Of Architecture*. United Kingdom: University of Cambridge.
- Hillier, B.** (1997). Cities As Movement Economies. In P. Droege. (Ed.), *Spatial Aspect of the Information Revolution*. Holland: Intelligent Environments, Retrieved from <http://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1403>.
- Hillier, B.** (2014). Spatial Analysis And Cultural Information: The Need For Theory As Well As Method In Space Syntax Analysis. In E. Paliou, U. Lieberwirth, S. Polla (Eds.), *Spatial Analysis And Social Spaces: Interdisciplinary Approaches To The Interpretation Of Prehistoric And Historic Built Environments*. Berlin: de Gruyter.
- Hillier, B. & Hanson J** (1984). *Social Logic Of Space*. New York: Cambridge University Press.
- Hillier, B. & Hanson, J.** (1997). The Reasoning Art: Or, The Need For An Analytical Theory Of Architecture. *Proceedings of 1st International Space Syntax Symposium*. London, UK: University College of London.
- Hillier, B. & Leaman, A.** (1974). How Is Design Possible?. *Journal Of Architectural Research And Teaching*, 3 (4-11), Retrieved from <http://discovery.ucl.ac.uk/>.
- Hillier, B. & Penn, A.** (1991). Visible Colleges: Structure And Randomness In The Place Of Discovery. *Science In Context*, 4 (1), 23-49, Retrieved from <http://discovery.ucl.ac.uk/1007/1/hillier-penn-1991a>.
- Hillier, B. & Hanson, J. & Grahnm H.** (1987). Ideas Are In Things: An Application Of Space Syntax Method To Discovering Housing Genotypes. *Environment and Planning B*, 14 (363-385), Retrieved from <http://discovery.ucl.ac.uk/>.
- Hillier, B. & Hanson J. & Peponis, J.** (1984). What Do We Mean By Building Function?. In J.A.Powell, I.Cooper, S.Lera (Eds.), *Designing for building utilisation*, (pp.61-72). London: Spon.

- Hillier, B. & Burdett, R. & Peponis, J. & Penn, A.** (1987). Creating Life: Or, Does Architecture Determine Anything?. *Architecture et Comportement/Architecture And Behaviour*, 3 (3), 233-250. Retrieved from <http://discovery.ucl.ac.uk/>.
- Hillier, B. & Penn, A. & Hanson, J. & Grajewski T. & Xu, J.** (1993). Natural Movement: Or Configuration And Attraction In Urban Pedestrian Movement. *Environment and Planning B*, 20 (29-66), Retrieved from <http://discovery.ucl.ac.uk/>.
- Hisarlıgil, B. B. & Locke, S. & Turan, O.** (2013). *MIMED Forum IV: Flexibility In Architectural Education*. Newcastle: Cambridge Scholars Press.
- Jacobs, J.** (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Vintage Press.
- Kim, Y.O.** (1999). *Spatial configuration, spatial cognition and spatial behaviour: the role of architectural intelligibility in shaping spatial experience* (Doktora tezi). University College London, The Bartlett School Of Graduate Studies, London, Retrieved from <http://discovery.ucl.ac.uk/1317973/>.
- Klarqvist, B.,** (1993). A Space Syntax Glossary. *Nordisk Arkitekturforskning*, 1993 (2), 11-12, Retrieved from <http://www.urbanidades.arq.br/>.
- Koch, D.** (2012). Isovists Revisited: Egocentric Space, Allocentric Space And The Logic Of The Mannequin. *Proceedings of 8th International Space Syntax Symposium*. Santiago: PUC.
- Kovitz, R.** (2014). *According To Plan*. Canada: Treyf Books.
- Kubat, A.S. & Güney, Y.İ. & Özer Ö.** (2007). Space Syntax Üzerine. *Arkitera*. Retrieved April 25, 2016, from <http://v3.arkitera.com/h15866-space-syntax-uzerine>
- Lefebvre, H.** (1991). *The Production Of Space* (D.N. Smith, Çev.). Oxford : Blackwell.
- Lefebvre, H.** (1996). Seen From The Window. In E.Kofman, E. Lebas (Eds.), *Writings On Cities* (Vol. 1, pp.219-240) . USA: Blackwell Publishers.
- Legeby, A.** (2013a). Configuration and Co-presence: The Underpinnings of Job Opportunities.In Y.O.Kim, H.T.Park, K.W.Seo (Ed.), *Proceedings of the 9th International Space Syntax Symposium*, (pp.121-137). Seoul: Sejong University 4.
- Legeby, A.** (2013b). *Patterns of co-presence: spatial configuration and social segregation*. (Doktora tezi). KTH, Architecture and the Built Environment, Stockholm.
- Lucretius, T.** (2008). *Of The Nature Of Things* (W. E. Leonard, Çev.). Retrieved from: www.gutenberg.org.
- Lynch, K.** (1960). *The Image Of The City*. Cambridge: MIT Press.
- Malecha, J. M.,** (2008). Dönüşüm sürecinde mimarlık eğitimi: Üçüncü bir bilgi alanına doğru. *Mimarlık*, 340 (2), Retrieved from <http://www.mimarlikdergisi.com>.

- McGrath, J.E.** (1984). *Groups: Interaction And Performance*. New Jersey: Prentice Hall.
- Melikoğlu Eke S.A. & Fitöz, İ.** (2014). Mekanın Yaşanabilirliği Üzerine Sistematik Bir Çözümleme. *tasarım + kuram Dergisi*, 18 (137-147), Retrieved from <http://tasarimkuram.msgsu.edu.tr/index.php/tasarimkuram>.
- Milli Eğitim Bakanlığı** (2002). Enformasyon Toplumu ve Eğitim Sistemlerine Etkileri (pp.14). Ankara .
- Montello, D.,** (2007). The Contribution Of Space Syntax To A Comprehensive Theory Of Environmental Psychology. *Proceedings of the 6th International Space Syntax Symposium*. Istanbul, Turkey: Istanbul Technical University. Retrieved from <http://www.spacesyntaxistanbul.itu.edu.tr/>.
- Morkoç U.** (2014). Mutlak Uzak-İlişkisel Uzak Tartışmaları Bağlamında Kant'ın Uzak Kavrayışı. *ETHOS Felsefe Ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Dergisi*, 7 (1), 63-83. Retrieved from www.ethosfelsefe.com.
- Moss, D. & Richter, I.** (2010). Understanding young people's transitions in university halls through space and time. *Nordic Journal Of Youth Research*, 18 (2), 157-176, Retrieved from <http://sagepub.com>.
- Natapov, A. & Kuliga, S. & Dalton, C.R. & Hölscher, C.** (2015). Building Circulation Typology And Space Syntax Predictive Measures. *Proceedings of the 10th International Space Syntax Symposium*. London, UK: University College London. Retrieved from <http://www.sss10.bartlett.ucl.ac.uk/proceedings/>.
- Norberg-Schulz, C.** (1965). *Intensions In Architecture*. London: George Allen & Unwin.
- Özgüner, O.,** (2011). Okullardan, Dar-Üz-Ziyafe: Mimarlık üzerine biraz tarih, biraz eğitim, biraz tasarım, biraz da öykü. *Mimarlık*, 359 (2), Retrieved from <http://www.mimarlikdergisi.com>.
- Parsons, T.** (1960). Pattern variables revisited: A response to Robert Dubin. *American Sociological Review*, 25 (4), 467-483, Retrieved from <http://www.d.umn.edu/>.
- Patel, K. & Franck, K. & Aeschbacher, P.** (2012). Hard Space, Soft Space And Architectures Of Appropriation. *Proceedings of the 43rd Annual Conference Of The Environmental Design Research Association*. Seattle, USA: EDRA, (pp.204). Retrieved from <http://www.edra.org/content/hard-space-soft-space-and-architectures-appropriation>.
- Penn, A.** (2003). Space Syntax And Spatial Cognition: Or, Why The Axial Line?. *Proceedings of 4th International Space Syntax Symposium*. London, UK: University College London, (pp.11.1-11.17). Retrieved from http://www.ucl.ac.uk/bartlett/3sss/papers_pdf/11_penn.
- Peponis, J.** (2001). Interacting Questions and Descriptions. *Proceedings of 3rd International Space Syntax Symposium*. Atlanta, USA: Georgia Institute of Technology, (pp.xvii). Retrieved from <http://www.ucl.ac.uk/bartlett/3sss/proceedings.htm>.

- Peponis, J.** (2012). Building Layout As Cognitive Data: Purview And Purview Interface. *Cognitive Critique*, 6 (11-51), Retrieved from http://www.cogcrit.umn.edu/docs/Peponis_v6.pdf.
- Perreault, J. M.** (1966). *What Is 'Academic Status'?*. USA: Association of College and Research Libraries. (207-232)
- Ponty, M.** (1962). *The Phenomenology of Perception*. London: Routledge.
- Popov, L. & Chompalov, I.** (2012). Crossing Over: The Interdisciplinary Meaning Of Behaviour Setting Theory. *International Journal Of Humanities And Social Science*, 2 (19), 18-27, Retrieved from http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_2_No_19_Special_Issue_October_2012/2.
- Prohansky, H.M. & Fabian, A.K.** (1987). The Development Of Place Identity In The Child. In T.G. David, C.S. Weinstein, (Eds.) *Spaces For Children, The Built Environment And Child Development* (pp.21-40). New York: Plenum Press.
- Prohansky, H.M. & Fabian A.K. & Kaminoff, R.** (2014). Place Identity: Physical World Socialization Of The Self (1983). In J.J. Gieseking, W. Mangold, C. Katz, S. Low, S. Saegert, (Eds.) *The People, Place And Space Reader* (Vol. 4, pp.77-82). New York: Routledge. Retrieved from <https://books.google.com.tr>.
- Rashid, M. & Kampschorer, K. & Wineman, J. & Zimring, C.** (2006). Spatial Layout And Face-to-face Interaction In Offices – A Study Of The Mechanisms Of Spatial Effects On Face-to-face Interaction. *Environment and Planning B*, 33, 825-844, Retrieved from <http://discovery.ucl.ac.uk/>.
- Relph, E.** (1976). *Place And Placeness*. London: Pion.
- Rosano, M.J. & Reardon, W.P.** (1999). Goal Specifity And The Acquisition Of Survey Knowledge.. *Environment And Behavior*, 31 (3), 395-412, Retrieved from <http://eab.sagepub.com/content/31/3/395.full.pdf>.
- Roth, L. M.** (2006). *Mimarlığın Öyküsü: Öğeleri, Tarihi ve Anlamı*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Rukancı F. & Anameriç H.** (2004). Ortaçağ'da İlk Üniversiteler: Studium Generale. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 39, 170-186.
- Rummel, R.J.** (1976). *The Conflict Helix*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Rüegg M.** (2011). Universities Since 1945. In A. Barblan, A. Briggs, A. Browning, G. Craig, H. Ridder-Symoens, J. Ellis, T. Finkenstaedt, A. Halsey, N. Hammerstein, *A History of the University in Europe* (Vol. 4, pp.551-574). Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved from <http://site.ebrary.com/lib/istanbulteknik/reader.action?docID=10436273>.
- Sailer, K.** (2015a). The Dynamics And Diversity Of Space Use In The British Library. *ITU A/Z*, 12 (3), 23-39. Retrieved from <http://www.azitujournal.com/jvi.aspx?pdire=itujfa&plng=eng&un=ITUJFA-36855>.

- Sailer, K.** (2015b). The Spatial And Social Organisation Of Teaching And Learning: The Case Of Hogwarts School of Witchcraft and Wizardry. *Proceedings of the 10th International Space Syntax Symposium*. London, UK: University College London. Retrieved from <http://www.sss10.bartlett.ucl.ac.uk/proceedings/>.
- Seamon, D.,** (2007). A Lived Hermetic Of People And Place: Phenomenology And Space Syntax. *Proceedings of the 6th International Space Syntax Symposium*. Istanbul, Turkey: Istanbul Technical University. Retrieved from <http://www.spacesyntaxistanbul.itu.edu.tr/>.
- Seamon, D.,** (2012). Bringing People Together Or Keeping Them Apart: The Spatial Configuration Of Roads And Other Pathways. *Minding Nature Journal*, 5/1 (30-31), Retrieved from <http://www.humansandnature.org/may-2012-vol-5-num-1>.
- Seamon, D. & Sowers, J.** (2008). Place Placeness, Edward Relph. In P. Hubbard, R. Kitchen, G. Vallentine, (Eds.) *Key Texts In Human Geography*, (43-51). London: Sage, Retrieved from http://www.arch.ksu.edu/seamon/place_%26_placelessness_classic_texts.pdf.
- Şalgamcıoğlu, M.E.** (2013). *İstanbul'da çoklu konut gelişiminin semantik ve sentaktik olarak irdelenmesi: 1930-1980 dönemi* (Doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şentürer, A.** (2002). Mimarlık'ta Felsefe Nerede Duruyor?. In Ş. Ural, A. Şentürer, A. Atasoy, *Mimarlık Ve Felsefe* (Vol. 2, pp.132-145). İstanbul: YEM Yayınları.
- Şıkoğlu, E & Arslan, H.** (2015). Mekân Dizim Analizi Yöntemi Ve Bunun Coğrafi Çalışmalarda Kullanılabilirliği. *Türk Coğrafya Dergisi*, 65 (11-21), Retrieved from <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tcd/article/view/1074000674/5000135364>.
- Silva, L.C. & Heitor, T.** (2014). Exploring University Morphology. In V. Oliveira , P. Pinho, L. Batista, P. T. Patatas (Eds.) *Our common future in Urban Morphology*. Porto: FEUP, (pp.250). Retrieved from <http://isuf2014.fe.up.pt/ISUF2014>.
- Stea, D.,** (1970). Space, territory and human movements, environmental psychology: Man and his physical setting, H. Proshansky, W. Ittelson, & L. Rivlin (eds.), Holt, Rinehart and Winston Inc., New York.
- Tekeli, İ.,** (2014). Türkiye yüksek öğretim stratejisi bağlamında mimarlık eğitimi üzerine düşünceler. *Mimarlık*, 378 (?), Retrieved from <http://www.mimarlikdergisi.com>.
- Temple, P.** (2014). *The Physical University: Contours of Space and Place In Higher Education*. New York: Routledge.
- Topal, A. K.** (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir Ve Türkiye'de Kent Neresidir?. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 276-294. Retrieved from <http://www.sbe.deu.edu.tr/dergi>.

- Tönnies, F.** (2001). *Community and Civil Society* (J. Harris, M. Hollis, Çev.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Tönnies, F.** (2002). *Community and Society* (C.P. Loomis, Çev.). New York : Dover Publications.
- Tsoukala, K.** (2015). Ethic And Space In Contemporary Western Societies. In K. Tsoukala, N.İ. Terzoğlu, C. Pantelidou (Eds), *Intersections Of Space And Ethos* (pp.92-102). New York: Routledge. Retrieved from <https://books.google.com.tr>.
- Tuan, Y.F.** (1977). *Space And Place: The Perspective Of Experience*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Turner, J. A.** (2005). Syntax2D: Space Syntax Software User's Manual V.1.2. Retrieved April 30, 2016, from [http:// www-personal.umich.edu.tr](http://www-personal.umich.edu.tr)
- Turner, A. & Doxa, M. & O'Sullivan, D. & Penn, A.** (2001). From Isovist To Visibility Graphs: A Methodology For The Analysis Of Architectural Space. *Environment and Planning B: Planning And Design*, 28 (103-121), Retrieved from <http://discovery.ucl.ac.uk/160/>.
- Ünlü, A. & Özener, O.Ö. & Özden, T. & Edgü, E.** (2001). An Evoluotion Of Social Interactive Spaces In A University Building. *Proceedings of the 3rd International Space Syntax Symposium*. Atlanta, USA: Georgia Institute Of Technology. Retrieved from http://www.ucl.ac.uk/bartlett/3sss/papers_pdf/46_unlu.
- Ünlü, A. & Edgü, E. & Cimsit, F. & Şalgamcıoğlu, M.E. & Garip, E. & Mansouri, A.** (2009). Interface of Indoor and Outdoor Spaces in Buildings A Syntactic Comparison of Architectural Schools in Istanbul. *Proceedings of The 7th International Space Syntax Symposium*. Stockholm: KTH.
- Vaughan, L.** (2007). Space Syntax of Urban Segregation. *Progress in Planning*, 67 (205-294). Retrieved from <http://www.elsevier.com/locate/pplann>.
- Vieira, A.P. & Krüger, M.** (2015). Space Codes In Architectural Teaching And Learning. *Proceedings of 10th International Space Syntax Symposium*. London, UK: University College London, (pp.32.1-32.20). Retrieved from http://www.sss10.bartlett.ucl.ac.uk/wp-content/uploads/2015/07/SSS10_Proceedings_032.
- Weber, C. & Johnson, M. & Arceneaux, K.** (2011). Genetics, Personality And Group Identity. *Social Science Quarterly*, 92 (5), 1314-1337, Retrieved from <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1540-6237.2011.00820.x/full>.
- Weigert, A.J.** (1997). Transverse Interaction And A New Self: Toward An Environmental Identity. In A.J. Weigert (Ed.), *Self, Interaction And Natural Environment: Refocusing Our Eyesight* (Vol. 1, pp.159-190). Albany: State University Of New York Press.
- Wissema, J. G.,** (2009). *Üçüncü Kuşak Üniversitelere Doğru: Geçiş Döneminde Üniversiteleri Yönetmek* (T. U. Belge, N. Devrim, Çev.). İstanbul: Özyeğin Üniversitesi Yayınları.

Yıldız, B.Y. & Yamu, C. & Çil, E. (2013). Exploring the effects of spatial and social segregation in university campuses, IZTECH as a case study. *Urban Design International*, 19 (1-19). Retrieved from 10.1057/udi.2013.19.

Yürekli, H. (2007). *The Design Studio: A Black Hole*. İstanbul: YEM Yayınevi.

Zukin, S. (1995). *The Culture Of Cities*. Oxford: Blackwell.

Url-1 < <http://www.tdk.gov.tr>>, erişim tarihi 02.03.2016.

Url-2 < <http://www.tdk.gov.tr>>, erişim tarihi 08.03.2016.

Url-3 < <http://siebeswart.photoshelter.com/image/I0000vVXtHsIYGOM>>, erişim tarihi 28.04.2016

Url-4 <<http://www.tudelft.nl/en/about-tu-delft/faculties/>>, erişim tarihi 28.04.2016

Url-5 < <http://www.osa.fu-berlin.de>>, erişim tarihi 28.04.2016

Url-6 < <http://www.fu-berlin.de>>, erişim tarihi, 28.04.2016

Url-7 < <http://www.ösym.gov.tr>>, erişim tarihi, 29.04.2016

Url-8 < <http://mim.itu.edu.tr/tarih-ve-kultur-2/>>, erişim tarihi, 29.04.2016

Url-9 < <http://www.msgsu.edu.tr/>>, erişim tarihi, 04.05.2016

Url-10 < <http://www.msgsu.edu.tr/>>, erişim tarihi, 04.05.2016

Url-11 < <http://www.ösym.gov.tr>>, erişim tarihi, 04.04.2016

Url-12 < <http://www.msgsu.edu.tr/>>, erişim tarihi, 04.05.2016

Url-13 < <http://www.bilgi.edu.tr/tr/programlar-ve-okullar/lisans/mimarlik-fakultesi/>>, erişim tarihi, 04.05.2016

Url-14 < <http://www.arkitera.com/haber/17735/her-yer-derslik>>, erişim tarihi, 04.05.2016

Url-15 < <http://www.bahcesehir.edu.tr>>, erişim tarihi, 04.05.2016

Url-16 < <http://www.yeditepe.edu.tr>>, erişim tarihi, 04.05.2016

Url-17 < <https://en.wiktionary.org/wiki/sociofugal#English>>, erişim tarihi, 05.05.2016

Url-18 < <https://en.wiktionary.org/wiki/sociopetal>>, erişim tarihi, 05.05.2016

Url-19 < <http://aspidistraa.tumblr.com/post/74493400508>>, erişim tarihi, 12.05.2016

Url-20 < <http://www.bahcesehir.edu.tr>>, erişim tarihi, 12.05.2016

EKLER

Ek A: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.

Ek B: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.

Ek C: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.

Ek D: Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.

Ek E: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.

Ek F: Arayüz olasılıkları tablosu..

Ek G: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.

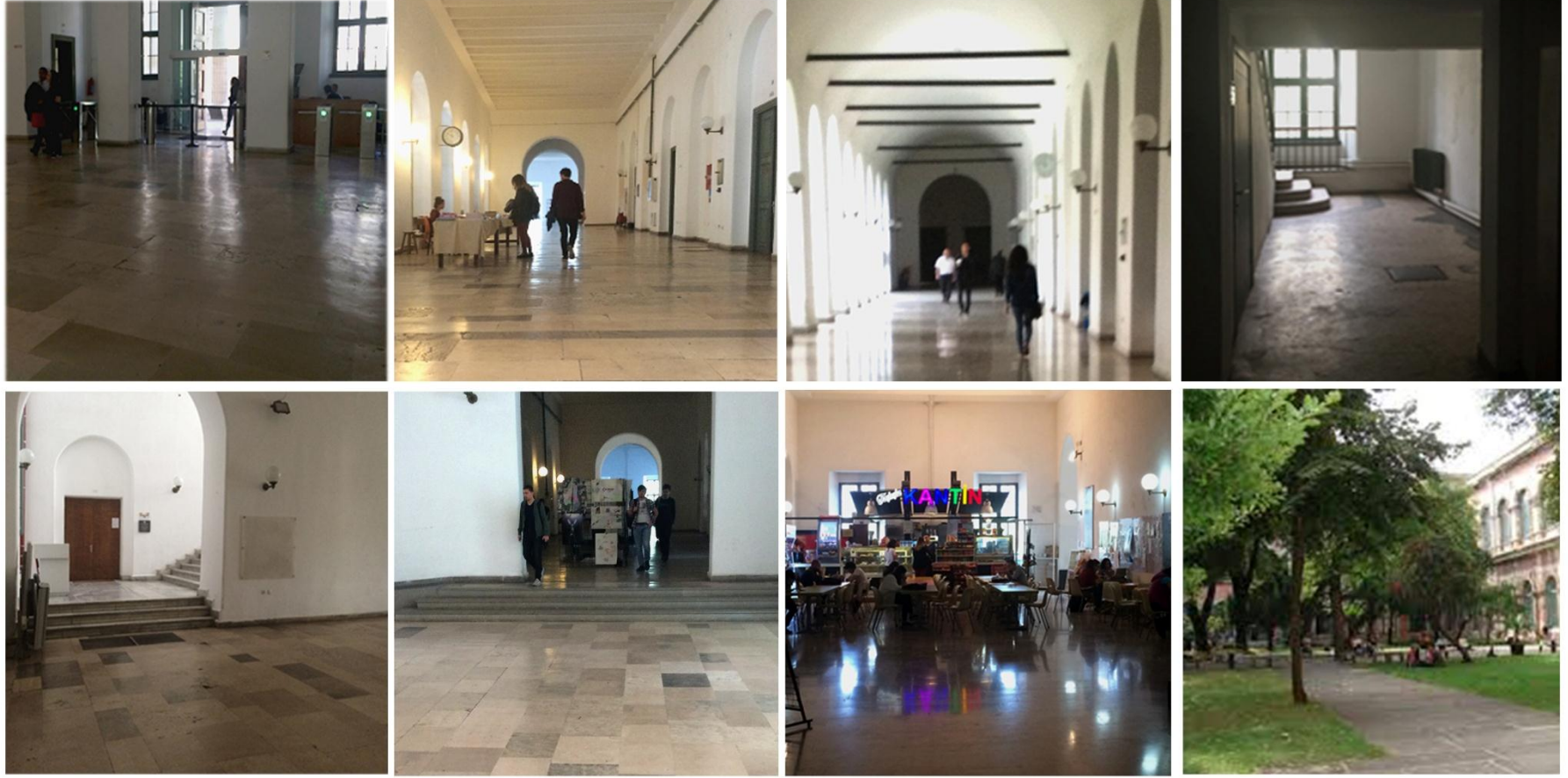
Ek H: MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.

Ek I: Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.

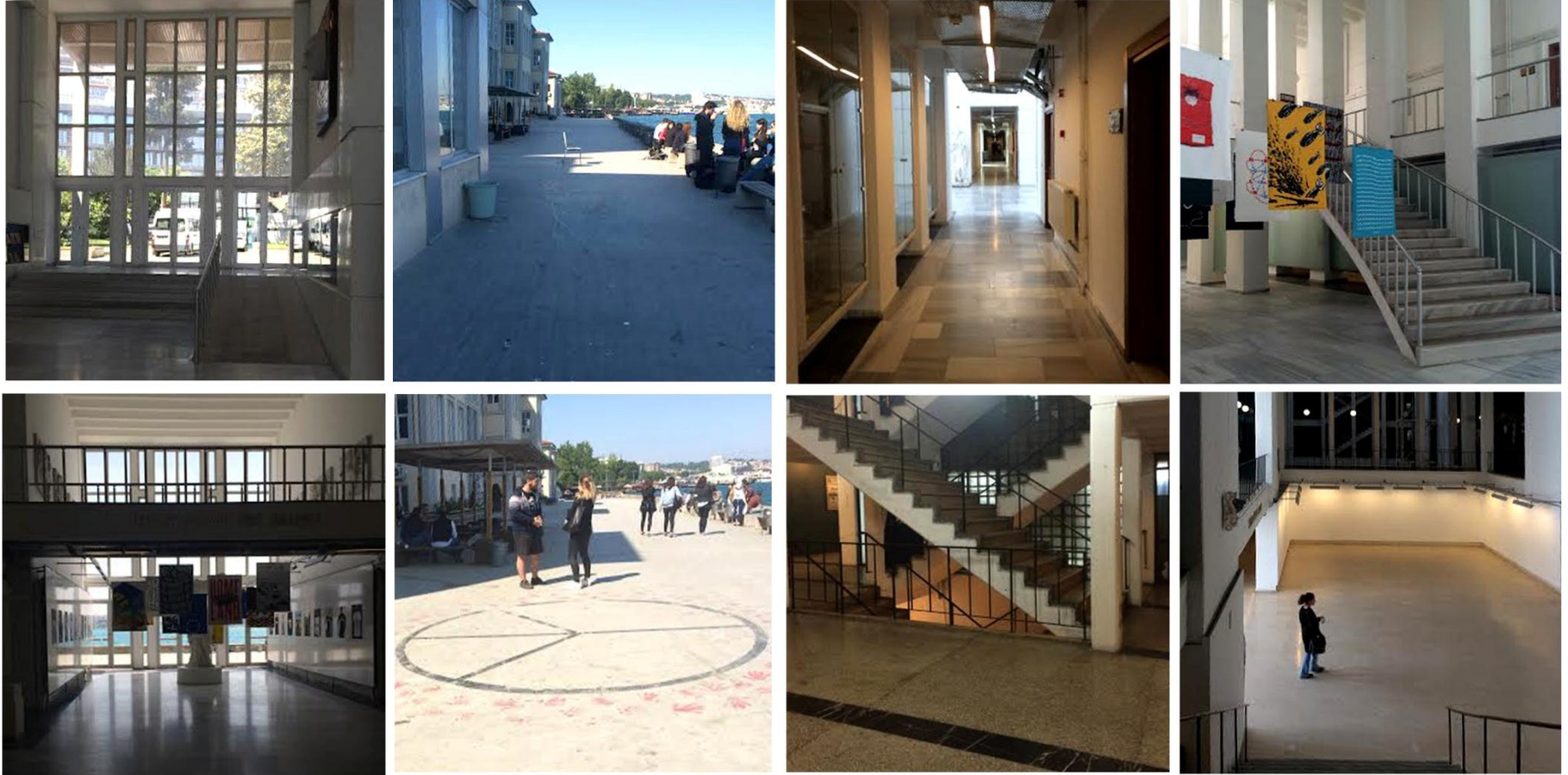
Ek İ: BAU Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.

Ek J: Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.

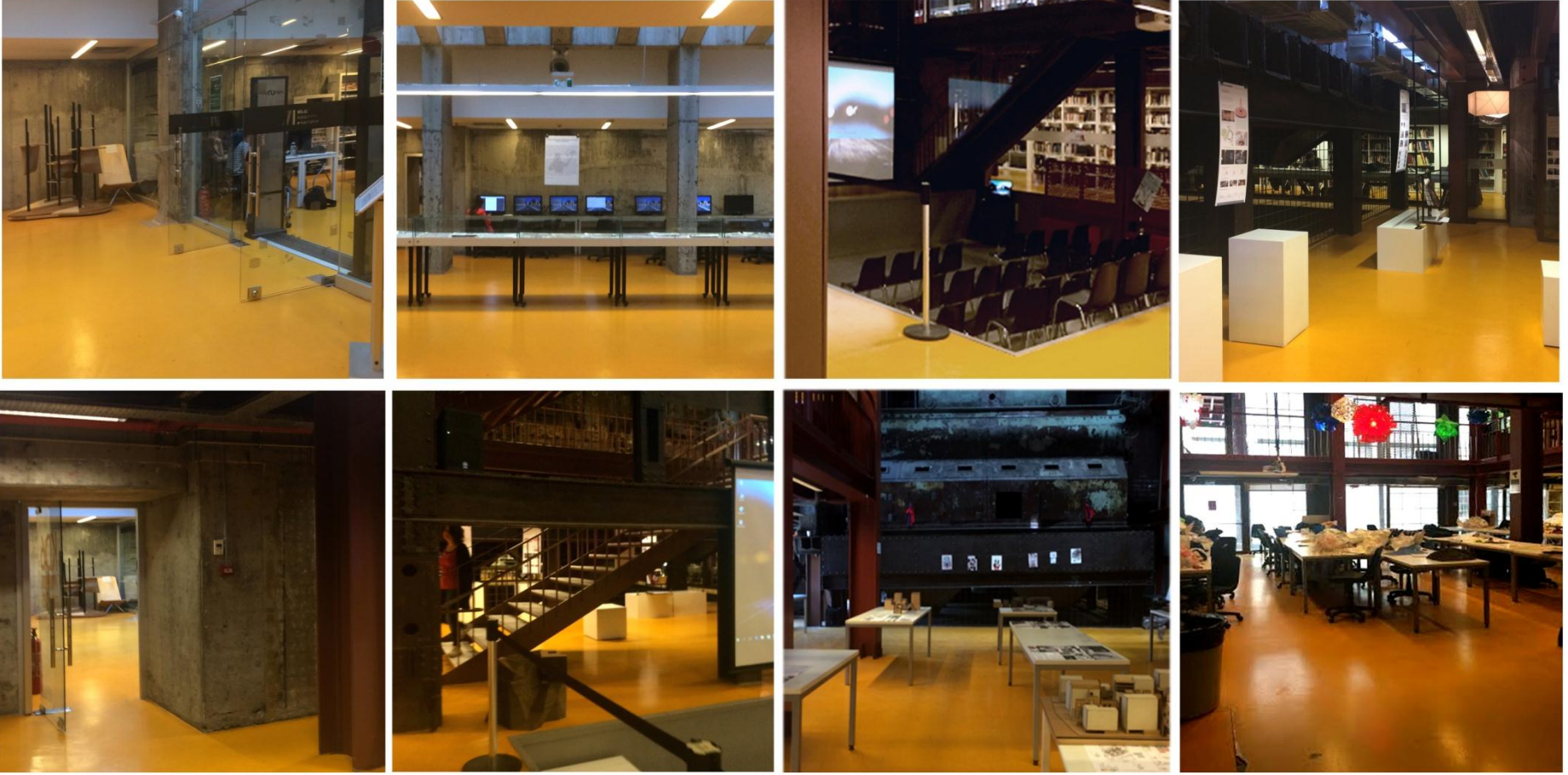

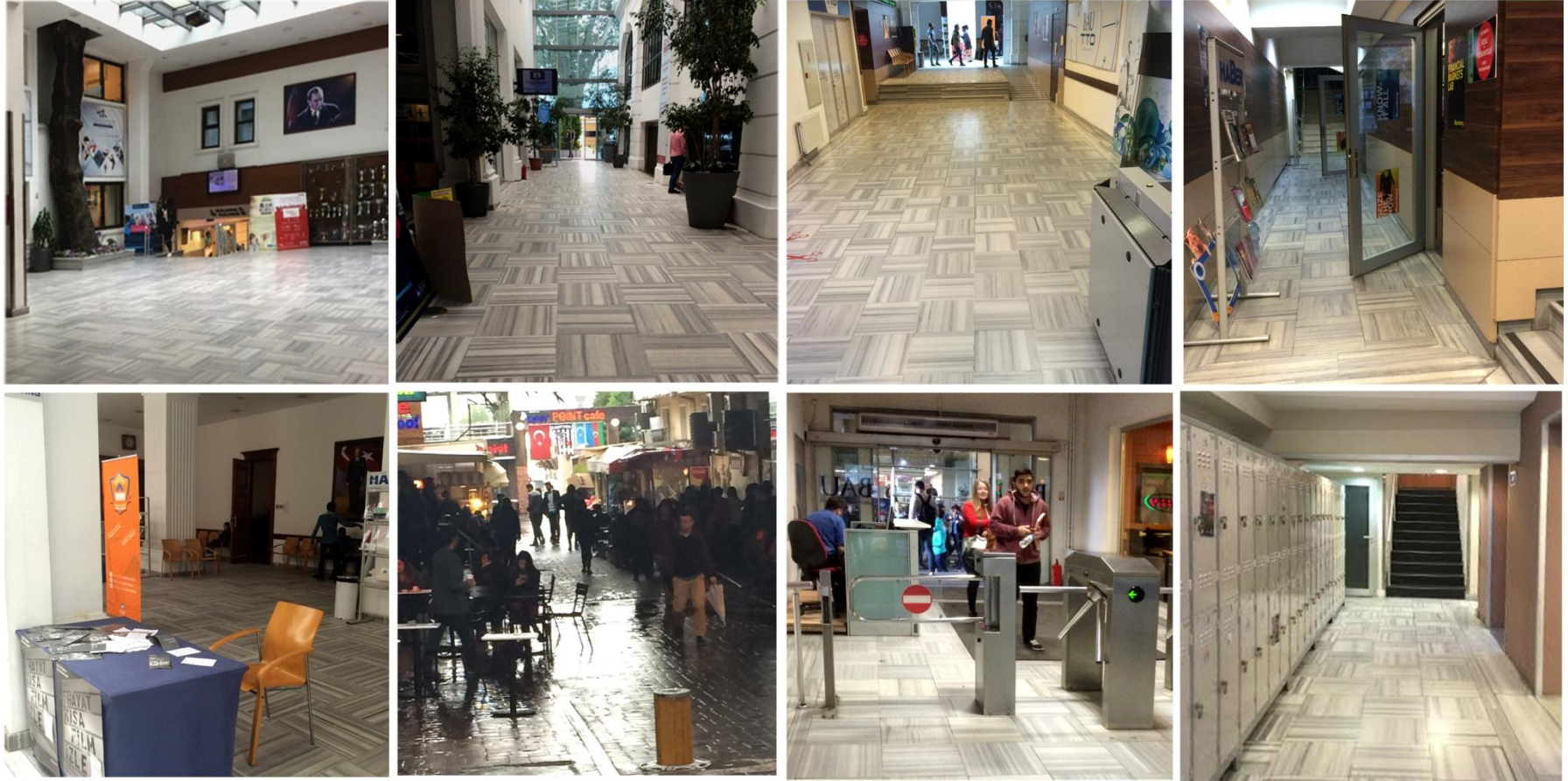
Şekil A.1 : İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.

Şekil A.2 : Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.

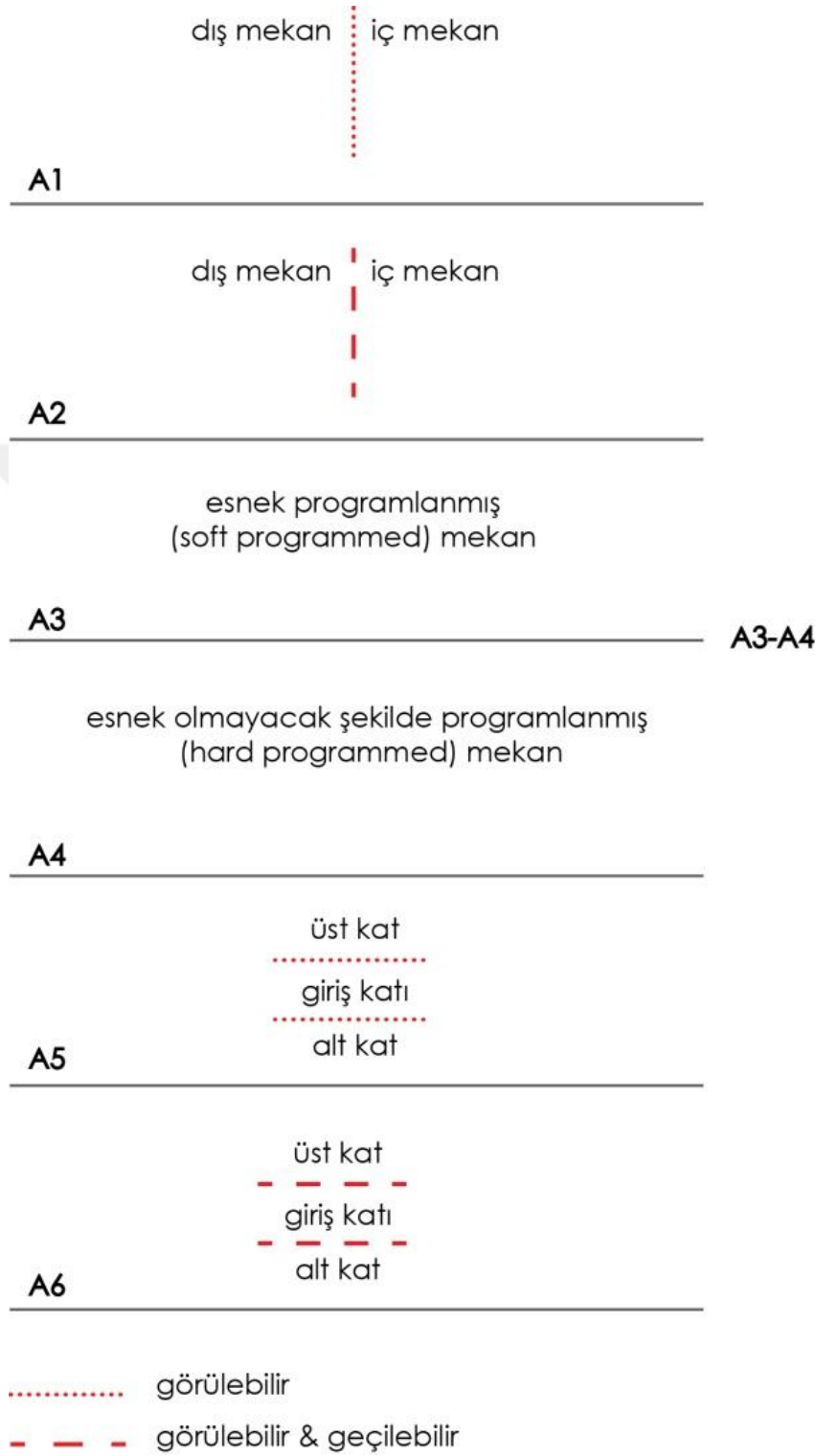
Şekil A.3 : Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.

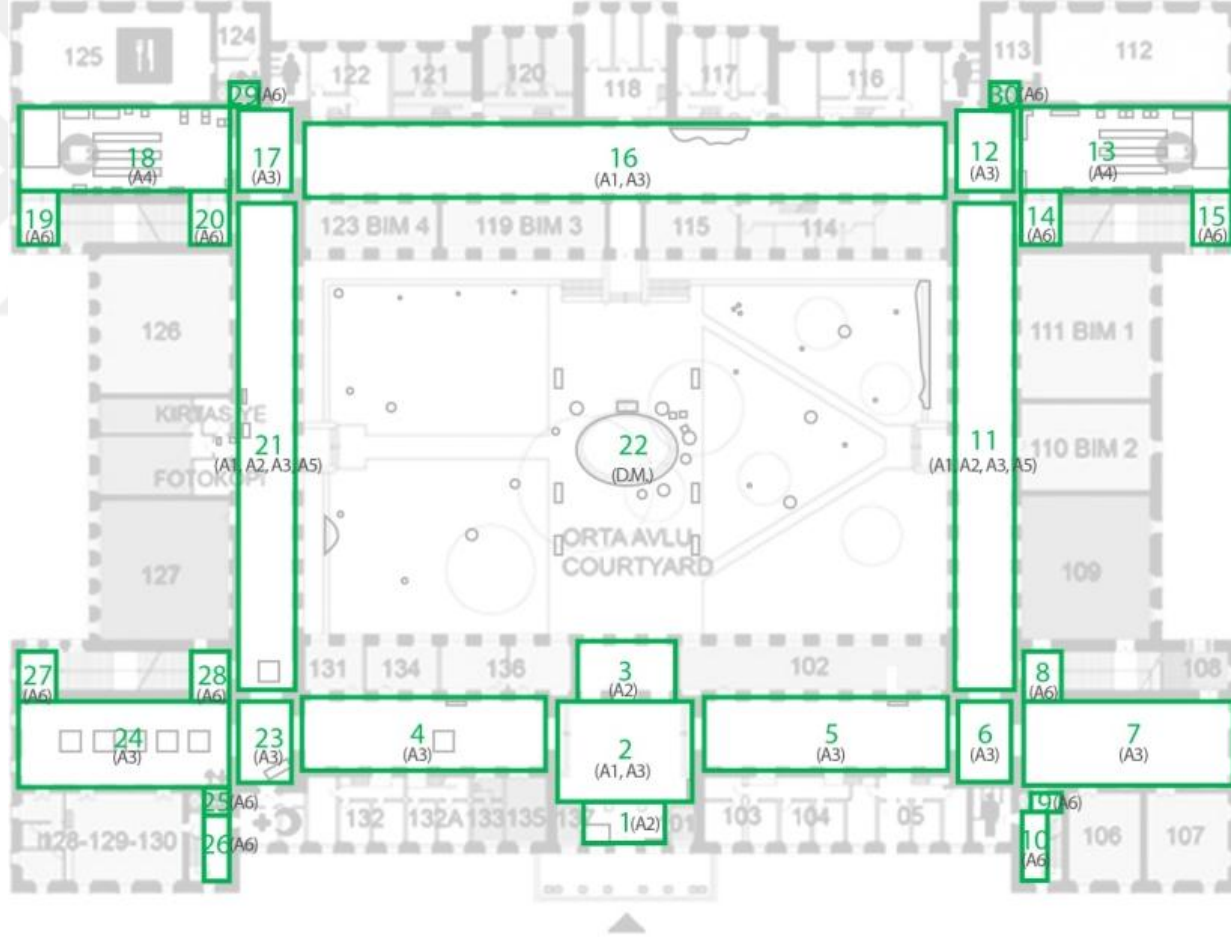
Şekil A.4 : Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.

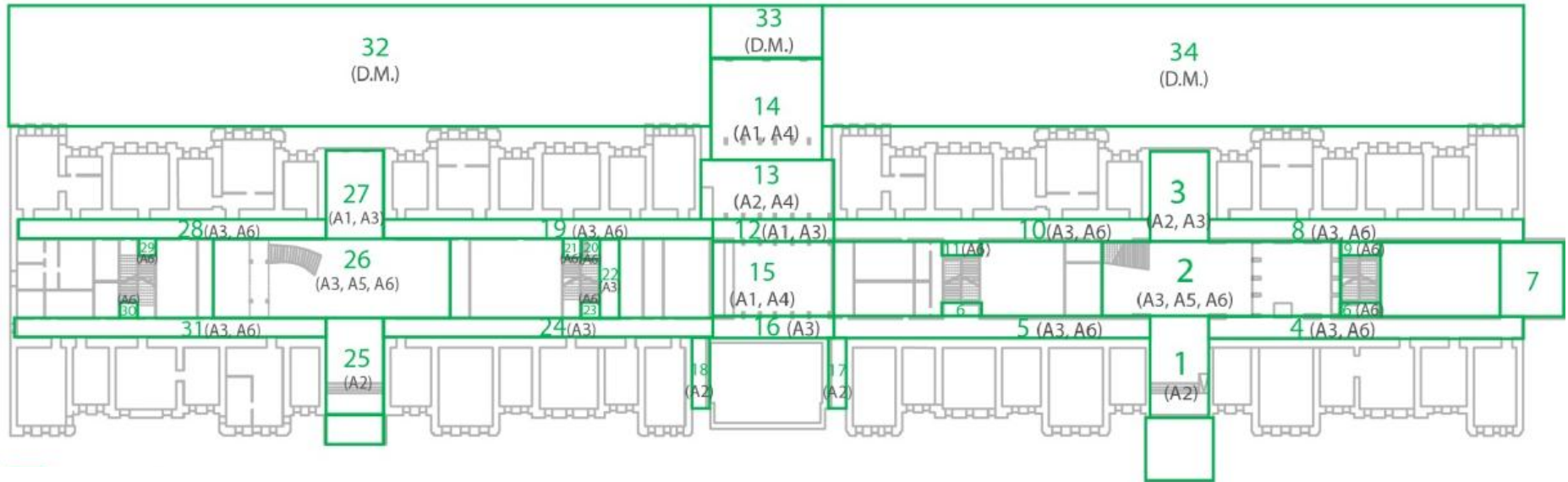
Şekil A.5 : Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı mekanları fotoğrafları.

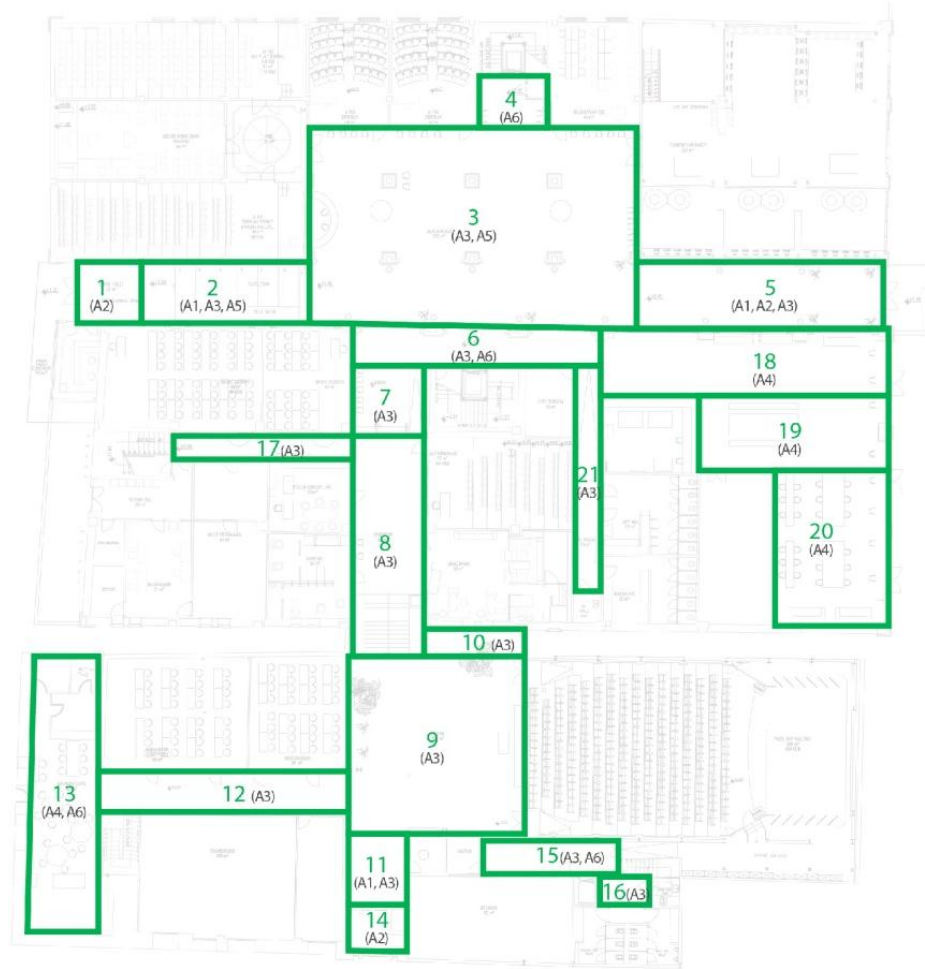
Şekil A.6 : Arayüz olasılıkları tablosu.

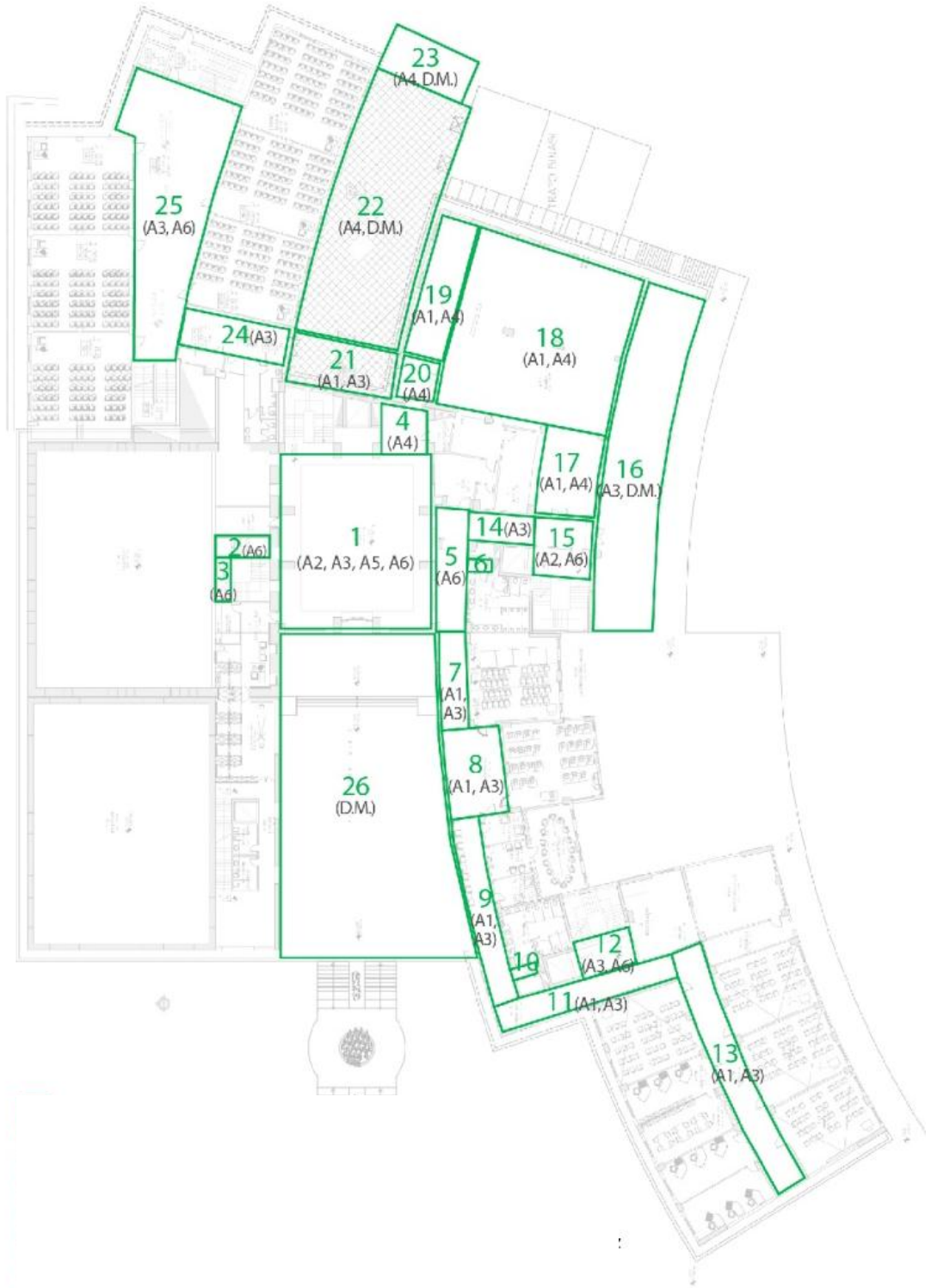
Şekil A.7 : İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.

Şekil A.8 : MGSÜ Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.

Şekil A.10 : BAU Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.

Şekil A.11 : Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi giriş katı dışbükey alanlar ve bu alanların arayüz olasılıkları bağlamındaki karşılıkları.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Deniz Cabadak
Doğum Tarihi ve Yeri : İstanbul, 25.12.1990
E-posta : denizcabadak.2@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2014, İTÜ, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
- **Yükseklisans** : İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimari Tasarım Bölümü

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2010 TeCe Mimarlık, büro stajı yapıldı.
- 2012 Salon Mimarlık, büro stajı yapıldı.
- 2012 MESA Mesken’de şantiye stajı yapıldı.
- 2015 Temmuz-Şubat arası ALP Mimarlık’ta proje mimarı olarak çalışıldı.